

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Maša Avsec

Naslov diplomske naloge: Pravljljice v socialnem delu z otroki

Podnaslov: Primer varnih hiš in materinskih domov

Kraj: Ljubljana

Leto: 2012

Število strani: 186

Število tabel: 27

Število prilog: 6

Mentor: doc. dr. Nino Rode

Somentor: as. mag. Klavdija Kustec

Ključne besede: socialno delo, otroci, pravljljice, varne hiše, materinski domovi

Povzetek: V uvodnem, teoretskem delu naloga prikaže pravljljico kot otroku primeren in prijazen medij, ki nagovarja otrokovo osebnost v celoti. Otroku pomaga pri razvoju ter pri premagovanju stisk, težav in problemov. Pravljljica je zato izpostavljena kot učinkovito sredstvo v socialnem delu z otroki, s pomočjo katerega socialna delavka otroku lahko pomaga pri reševanju težav in problemov. Naloga predstavi možne načine uporabe pravljljic v socialnem delu. Pojasni, kako lahko socialne delavke v elemente delovnega odnosa in v korake izvirnega delovnega projekta pomoči vpletejo pravljljico, da bo delovni odnos otroku prijaznejši in bolj razumljiv, ter razlaga, kako je mogoče uporabiti pravljljico kot pomoč pri vzpostavljanju odnosa in osebnega stika z otrokom. Predstavljena je tudi uporaba pravljljic v socialnem delu s skupino otrok. Navedene so potrebne kompetence socialnega delavca, ki pri svojem delu uporablja pravljljice, ter izpostavljene prednosti in omejitve uporabe pravljljic. Empirični del zajema kvalitativno raziskavo in na podlagi s pomočjo intervjujev pridobljenih podatkov prikazuje dejansko uporabo pravljljic v socialnem delu z otroki iz varnih hiš in iz materinskih domov.

Title: Fairy tales in social work with children

Subtitle: Example of safe houses and maternity homes

Descriptors: social work, children, fairy tales, safe houses, maternity homes

Abstract: In the theoretical part of my thesis a fairy tale is represented as a suitable and kind medium addressing a child's personality as a whole, helping the child in his or her development, and as an aid in overcoming distress, difficulties, and problems. The fairy tale is thus exposed as a mean of help in social work with children, and as a tool by which a social worker can help a child to solve difficulties and problems. The thesis represents the potential use of fairy tales in social work. It explains how social worker can involve a fairy tale in elements of working relationship and in steps of individual working project of help, so that these concepts are more kind, and understandable to a child. The thesis also explains how fairy tales can be used as a means of help at establishing a relationship and personal contact with a child. Furthermore, it explains the use of fairy tales in social work with a group of children. The conclusions points out the skills social worker who uses fairy tales needs, and brings to light the advantages and limitations of the use of fairy tales. The empirical part of the thesis covers qualitative research and represents the actual use of fairy tales in social work with children in safe houses and in maternity homes.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Univerzitetni program

DIPLOMSKA NALOGA

PRAVLJICE V SOCIALNEM DELU Z OTROKI

Primer varnih hiš in materinskih domov

Mentor: doc. dr. Nino Rode

Maša Avsec

Somentor: as. mag. Klavdija Kustec

Ljubljana, 2012

PREDGOVOR

Od nekdaj sta me zanimala človek ter njegova notranjost in umetnost – literarna ali likovna. Naklonjenost pravljicam in drugim zgodbam je rezultat babičine vzgoje od zgodnjega otroštva, naklonjenost do ostalih umetnostnih smeri pa se je v meni razvijala postopoma v dobi odraščanja. Ob končevanju srednje šole sem bila zato v precepu, ali naj se odločim za študij primerjalne književnosti, umetnostne zgodovine ali socialnega dela. Izbrala sem socialno delo, obenem pa sem želela študij povezati tudi s svojimi ostalimi zanimanji. Da je socialno delo združljivo s kreativnostjo, inovativnostjo in da umetnostna izrazna sredstva oziroma kreativni mediji v socialnem delu lahko doprinesejo k doseganju želenih izidov, v kar sem bila sama že prepričana, se mi je potrdilo pri predmetu Socialno kulturno delo, nekaj o tem pa sem izvedela tudi pri predmetu Psihologija za socialno delo in na vajah predmeta Osebna pomoč s svetovalnim delom. Od kolegic s smeri Kibernetika psihosocialne pomoči sem veliko slišala o meni zanimivih temah, tudi o tematiki pripovedovanja zgodb v socialnem svetovanju in v psihoterapiji. Vse to je še spodbudilo moje zanimanje za tovrstno tematiko in utrdilo mojo odločitev, da bom v diplomski nalogi govorila o uporabi kreativnih medijev v socialnem delu. Ker se mi je tema umetnostnih izraznih sredstev v socialnem delu zdela že precej obdelana, sem iskala dalje in se osredotočila na ožje področje – uporabo zgodb v socialnem delu. Ker so mi od zgodb posebej blizu pravljice, sem razmišljala, kje v socialnem delu bi pravljice lahko najbolj pripomogle, in se spomnila na otroke. To razmišljanje me je vodilo k nastanku pričujoče diplomske naloge, ki se posveča uporabi pravljič v socialnem delu z otroki.

V diplomski nalogi obravnavam uporabo pravljič v socialnem delu, zato se mi je v teoretskem uvodu zdelo potrebno najprej nekaj pozornosti nameniti pravljici. Na kratko sem definirala pojem pravljice in naredila hiter pregled pravljič od nekoč do danes ter v pregledu primerjala ljudske pravljice s sodobnimi, saj se ene in druge med seboj razlikujejo in zato na otroke različno vplivajo. Pravljice in druge zgodbe pa so vedno tesno povezane s pripovedovanjem in pripovedovalci, zato sem eno poglavje namenila tudi pripovedovalcem in pregledu razvoja pripovedovanja zgodb skozi čas, ki si je na koncu utrla pot tudi v terapevtsko in v svetovalno delo. V diplomski nalogi se posvečam uporabi pravljič pri delu z otroki, zato sem v nadaljevanju teoretskega uvoda poskušala prikazati zvezo med otrokom in pravljico. Razdelala sem vlogo in vpliv pravljič na otroke, pojasnila, kako otrok doživlja pravljice in kako je s pravljičami pri otroku skozi različna starostna obdobja. Izpostavila sem tudi (prosto)

pripovedovanje pravljič in pojasnila, zakaj je pripovedovanje tako pomembno pri posredovanju zgodbe otroku, ter hkrati pojasnila otrokovo doživljanje pravljič pri poslušanju ob prostem pripovedovanju. Omenila sem ilustracije v pravlji in prikazala različna mnenja avtorjev, ki si nasprotujejo v trditvah ali so ilustracije za otroka koristne ali pa omejujejo otrokovo doživljanje pravljič, ter se dotaknila možnih dejavnosti po pravlji – poustvarjanju, ki ima za otroke poseben pomen. Že v tem poglavju sem izpostavila pravljič kot otroku primeren in prijazen kreativni medij, ki mu pomaga pri razvoju na vzgojnem, izobraževalnem, socialnem in psihološkem področju, ter pri premagovanju stisk, težav in problemov; v naslednjem poglavju pa sem uporabnost pravljič pri delu z otroki še podkrepila. V osrednjem delu teorije sem govorila o uporabi pravljič pri delu z otroki v socialnem delu in v psihoterapiji, ter se zaradi povezanosti pravljič oziroma zgodb s pripovedovanjem dotaknila tudi pripovedovanja v socialnem delu in v psihoterapiji. Posebno pozornost sem namenila pojasnjevanju terapevtske vrednosti pravljič in pravljič predstavila kot terapevtsko zgodbo, preko katere se s preokvirjanjem lahko z otrokom približamo želenemu izidu; pride lahko do spremembe II. reda, ki spreminja sistem kot celoto. V najpomembnejšem in najobširnejšem podpoglavju sem se posvetila uporabi pravljič v socialnem delu z otroki. Pojasnila sem, kako lahko socialne delavke v elemente delovnega odnosa in v korake izvirnega delovnega projekta pomoči vpletejo pravljič, da bi bil delovni odnos otroku prijaznejši in bolj razumljiv. Pravljič sem izpostavila kot medij, s pomočjo katerega socialna delavka otroku lahko pomaga pri reševanju težav, in kot medij, preko katerega socialna delavka in otrok lahko vzpostavita odnos in osebni stik preko doživetih trenutkov prisotnosti, trenutkov tu in zdaj ter trenutkov srečanja. V nadaljevanju sem predstavila tudi možno uporabo pravljič v socialnem delu s skupino otrok. Ker je tema uporabe pravljič v socialnem delu z otroki široka, sem v posebnem poglavju naredila kratek pregled uporabe pravljič. V teoretskem delu sem se nato dotaknila še kompetenc socialnega delavca, ki pri delu z otroki uporablja pravljič, in izpostavila prednosti in omejitve uporabe pravljič. Čisto na koncu teoretskega uvoda sem pojasnila, kaj so varne hiše in kaj materinski domovi, ter opredelila njihovo funkcijo in cilje, saj se empirični del diplomske naloge nanaša na uporabo pravljič v socialnem delu z otroki iz varnih hiš in iz materinskih domov.

V empiričnem delu sem nalogo nadaljevala z raziskovanjem dejanske uporabe pravljič v socialnem delu z otroki. V raziskavi sem se osredotočila na socialne delavke, zaposlene v varnih hišah in v materinskih domovih, ter raziskovala njihovo uporabo pravljič pri delu z

otroki. Za raziskovanje uporabe pravljič v varnih hišah in v materinskih domovih sem se odločila, ker se socialne delavke tam srečujejo z otroki v zelo specifični situaciji, za katero sem predpostavljala, da ima prostor za pravljič. Opravila sem osem intervjujev s socialnimi delavkami iz različnih varnih hiš in materinskih domov po Sloveniji ter prikazala svoje ugotovitve.

Menim, da je uporaba pravljič v socialnem delu pomembna tema, saj so pravljič kreativni medij, ki lahko prispeva k uspešnejši praksi socialnega dela, k soustvarjanju socialnega delavca in uporabnika ter k bolj raznoliki praksi socialnega dela. Zato sem z diplomsko nalogo želela opozoriti na kreativni medij pravljič, ki je posebej primeren za delo z otroki, in spodbuditi stroko k intenzivnejši uporabi pravljič. Z izpeljano raziskavo pa sem želela ugotoviti, kakšno je trenutno stanje uporabe pravljič v varnih hišah in v materinskih domovih, ter se seznaniti z osnovnimi značilnostmi uporabe pravljič.

Posplošljivost rezultatov raziskave je teoretska. Ne morem sklepati o številu socialnih delavk iz ostalih varnih hiš in iz materinskih domov, ki pri svojem delu z otroki uporabljajo pravljič, vendar to za mojo raziskavo ni bistvenega pomena. Lahko pa trdim, da sem se uspela seznaniti z značilnostmi uporabe pravljič v socialnem delu z otroki.

V teoretskem uvodu diplomske naloge sem mnogo spoznanj črpala iz sorodnih ved socialnemu delu, ki pokrivajo tako imenovane poklice pomoči. Navajala sem spoznanja iz psihoterapije, biblioterapije, igralne terapije, psihologije in socialne pedagogike, saj pri njih vidim mnogo vzporednic, ki govorijo v prid uporabi pravljič tudi v socialnem delu. Zaradi povzemanja spoznanj drugih strok ponekod uporabljam termin terapija, omenjam terapevtsko vrednost pravljič in podobno, vendar le z namenom prikaza specifičnih značilnosti, ki so uporabne tudi za socialno delo. Socialno delo tovrstnih izrazov ne uporablja, saj v ospredje postavlja socialni in ne medicinski model obravnave človeka. V diplomski nalogi se takšni izrazi pojavljajo izključno zaradi povzemanja spoznanj prej naštetih ved in zaradi pomankanja izrazov, ki bi lahko ustrezneje nadomestili pomene nekaterih besed. Kljub temu sem se skozi celotno diplomsko nalogo trudila, da bi spoznanja iz drugih področji povezala s sodobnim socialnim delom in jih prevajala v jezik socialnega dela in mislim, da diplomska naloga jasno odraža bistvo socialnega dela.

V teoretskem uvodu naloge včasih uporabljam izraz socialna delavka, včasih socialni delavec, vedno pa v smislu tako moškega kot ženskega spola. V empiričnem delu naloge uporabljam le žensko obliko samostalnika, saj so v raziskavi sodelovale le ženske in se je tako zdelo primernejše. Prav tako včasih uporabim izraz uporabnik, včasih uporabnica, vedno pa s tem mislim oba spola.

Na koncu predgovora bi se rada ob tej priložnosti zahvalila vsem, ki so mi kakor koli pomagali pri nastajanju diplomske naloge. Hvala vsem socialnim delavkam, ki so si bile pripravljene vzeti čas in sodelovati v intervjuju, saj so mi s tem omogočile izvedbo raziskave. Zahvala gre tudi mojemu mentorju, doc. dr. Ninu Rodetu, ki mi je z nasveti in strokovnim usmerjanjem pomagal oblikovati diplomsko nalogo. Hvala tudi as. mag. Klavdiji Kustec, ki mi je s komentarji in pripombami pomagala izboljšati pomankljivosti. Za konec bi se rada zahvalila tudi fantu Nejcu, družini, prijateljem in kolegom, ki so mi s spodbudo, nasveti, podporo, zaupanjem in potrpežljivostjo stali ob strani ves čas nastajanja naloge.

KAZALO DIPLOMSKE NALOGE

PREDGOVOR

KAZALO

1. TEORETSKI UVOD	10
1.1. PRAVLJICA	10
1.1.1. Definicija pravljice	10
1.1.2. Pravljice od nekoč do danes	10
1.2. PRIPOVEDOVANJE IN PRIPOVEDOVALCI SKOZI ČAS	14
1.3. OTROK IN PRAVLJICA	18
1.3.1. Vloga in vpliv pravljič na otroke	18
1.3.2. Kako otrok doživlja pravljice	20
1.3.3. Pravljica skozi otrokova starostna obdobja	22
1.3.4. Priповedovanje in poslušanje pravljič	24
1.3.5. Ilustracije v pravljičah	26
1.3.6. Dejavnosti po pravljici – poustvarjanje	27
1.4. PRAVLJICA IN PRIPOVEDOVANJE V SOCIALNEM DELU IN V PSIHOTERAPIJI	28
1.4.1. Terapevtska vrednost pravljič	29
1.4.2. Terapevtska zgodba in preokvirjanje	31
1.4.3. Socialno delo in uporaba pravljič	37
1.5. KRATEK PREGLED UPORABE PRAVLJIČ V SOCIALNEM DELU	49
1.5.1. Uporabniki	49
1.5.2. Organizacije	49
1.5.3. Namen uporabe pravljič	49
1.5.4. Način uporabe pravljič	50
1.5.5. Vrste pravljič	51
1.6. KOMPETENCE SOCIALNEGA DELAVCA	53
1.7. PREDNOSTI IN OMEJITVE UPORABE PRAVLJIČ	57
1.8. VARNE HIŠE IN MATERINSKI DOMOVI	59
1.8.1. Varne hiše	59
1.8.2. Materinski domovi	60

2.	PROBLEM	62
3.	METODOLOGIJA	64
3.1.	VRSTA RAZISKAVE.....	64
3.2.	SPREMENLJIVKE.....	64
3.3.	MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV	64
3.4.	POPULACIJA IN VZORČENJE	65
3.5.	ZBIRANJE PODATKOV	65
3.6.	OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	66
4.	REZULTATI	68
4.1.	UPORABA IN POGOSTOST UPORABE PRAVLJIC	68
4.2.	METODE DELA	69
4.3.	NAMENI OZIROMA CILJI UPORABE PRAVLJIC	70
4.4.	NAČIN UPORABE PRAVLJIC.....	74
4.5.	ČAS UPORABE PRAVLJIC.....	76
4.6.	KRITERIJI ZA IZBOR PRAVLJIC	76
4.7.	VRSTE PRAVLJIC	78
4.8.	SPONTANOST / NAČRTOVANOST UPORABE PRAVLJIC.....	79
4.9.	PREDNOSTI IN OMEJITVE UPORABE PRAVLJIC	80
4.10.	PRIMERI PRAKSE	82
4.11.	IZOBRAŽEVANJE	84
4.12.	KOMPETENTNOST	85
4.13.	POVZETEK ODGOVOROV NA RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	86
4.14.	POSKUSNA TEORIJA O UPORABI PRAVLJIC V VARNIH HIŠAH IN V MATERINSKIH DOMOVH	89
5.	RAZPRAVA.....	93
6.	SKLEPI.....	100
7.	PREDLOGI	104
8.	UPORABLJENA LITERATURA IN VIRI	106
8.1.	LITERATURA	106
8.2.	SPLETNI VIRI	107

9. POVZETEK	109
10. PRILOGE	111
10.1. VODILO ZA INTERVJU	112
10.2. RELEVANTNE IZJAVE	113
10.3. KODIRANJE IZJAV	131
10.4. RAZVRŠČANJE V HIERARHIJE	172
10.5. DEFINIRANJE POSAMEZNIH POJMOV	183
10.6. IZJAVA O AVTORSTVU	186

KAZALO TABEL

TABELA 3.4. 1 INTERVJUVANE SOCIALNE DELAVKE	65
TABELA 10.3. 1. KODIRANE IZJAVE ZA KATEGORIJU UPORABA IN POGOSTOST UPORABE PRAVLJIC	131
TABELA 10.3. 2. KODIRANE IZJAVE ZA KATEGORIJU METODA DELA	132
TABELA 10.3. 3. KODIRANE IZJAVE ZA KATEGORIJU NAMENI OZIROMA CILJI UPORABE PRAVLJIC	135
TABELA 10.3. 4. KODIRANE IZJAVE ZA KATEGORIJU RAZLOGI ZA NEUPORABO PRAVLJIC	143
TABELA 10.3. 5. KODIRANE IZJAVE ZA KATEGORIJU NAČIN UPORABE PRAVLJIC	144
TABELA 10.3. 6. KODIRANE IZJAVE ZA KATEGORIJU ČAS UPORABE PRAVLJIC	147
TABELA 10.3. 7. KODIRANE IZJAVE ZA KATEGORIJU KRITERIJI ZA IZBOR PRAVLJIC	148
TABELA 10.3. 8. KODIRANE IZJAVE ZA KATEGORIJU VRSTE PRAVLJIC	152
TABELA 10.3. 9. KODIRANE IZJAVE ZA KATEGORIJU SPONTANOST / NAČRTOVANOST UPORABE PRAVLJIC	153
TABELA 10.3. 10. KODIRANE IZJAVE ZA KATEGORIJU PREDNOSTI IN OMEJITVE UPORABE PRAVLJIC	155
TABELA 10.3. 11. KODIRANE IZJAVE ZA KATEGORIJU PRIMERI PRAKSE	161
TABELA 10.3. 12. KODIRANE IZJAVE ZA KATEGORIJU IZOBRAŽEVANJE	167
TABELA 10.3. 13. KODIRANE IZJAVE ZA KATEGORIJU KOMPETENTNOST	170

TABELA 10.4. 1. HIERARHIČNA RAZVRSTITEV KATEGORIJE UPORABA IN POGOSTOST UPORABE PRAVLJIC	172
TABELA 10.4. 2. HIERARHIČNA RAZVRSTITEV KATEGORIJE METODA DELA	172
TABELA 10.4. 3. HIERARHIČNA RAZVRSTITEV KATEGORIJE NAMENI OZIROMA CILJI UPORABE PRAVLJIC	173
TABELA 10.4. 4. HIERARHIČNA RAZVRSTITEV KATEGORIJE RAZLOGI ZA NEUPORABO PRAVLJIC	174
TABELA 10.4. 5. HIERARHIČNA RAZVRSTITEV KATEGORIJE NAČIN UPORABE PRAVLJIC.....	175
TABELA 10.4. 6. HIERARHIČNA RAZVRSTITEV KATEGORIJE ČAS UPORABE PRAVLJIC.....	176
TABELA 10.4. 7. HIERARHIČNA RAZVRSTITEV KATEGORIJE KRITERIJI ZA IZBOR PRAVLJIC	177
TABELA 10.4. 8. HIERARHIČNA RAZVRSTITEV KATEGORIJE VRSTE PRAVLJIC.....	177
TABELA 10.4. 9. HIERARHIČNA RAZVRSTITEV KATEGORIJE SPONTANOST / NAČRTOVANOST UPORABE PRAVLJIC	178
TABELA 10.4. 10. HIERARHIČNA RAZVRSTITEV KATEGORIJE PREDNOSTI IN OMEJITVE UPORABE PRAVLJIC	179
TABELA 10.4. 11. HIERARHIČNA RAZVRSTITEV KATEGORIJE PRIMERI PRAKSE	181
TABELA 10.4. 12. HIERARHIČNA RAZVRSTITEV KATEGORIJE IZOBRAŽEVANJE.....	182
TABELA 10.4. 13. HIERARHIČNA RAZVRSTITEV KATEGORIJE KOMPETENTNOST	182

1. TEORETSKI UVOD

1.1. PRAVLJICA

1.1.1. Definicija pravljice

Janko Kos v knjigi *Literarna teorija* (2001: 168) pravljico definira kot kratko zgodbo, sestavljeno v verzih ali prozi. Njena posebnost je neverjetnost, čudežnost, nestvarnost likov in dogodkov, vendar pomešanih s stvarnostjo, ki je verjetna, to pa tako, da oboje ni lokalizirano v konkreten zgodovinski čas in prostor. To dvojje je v pravljici splošno in abstraktno kot poseben svet poleg zgodovinsko stvarnega. Tudi junaki pravljic so splošni. Večina pravljic je ljudsko-tradicionalnega izvora; na tej osnovi so mogoče umetne pravljice. Po motiviki in tematiki jih lahko delimo na resnobne, tragične, komične, simbolične, živalske idr.

John B. Thomson (1995: 57) piše, da se pravljice navadno začnejo s popolnim svetom, sledijo težavne preizkušnje. Naposled je dobro nagrajeno, hudobno pa obsojeno. Konec je vselej srečen za tistega, ki je prestal preizkušnje. Iz izkušnje vstane novo razumevanje. Če smo v pravljice pripravljeni pogledati globlje, se pokaže modrost, ki jo otrok prepozna.

"Pravljice opisujejo v živopisanih podobah in simbolih resnično življenje, zavito v jezik domišljije." (*op. cit.*: 56)

1.1.2. Pravljice od nekoč do danes

Špela Pahor v svoji seminarski nalogi (2004) po Alenki Goljevšček (1991) razdeli izvor in razvoj pravljic pri nas in po svetu. Razloži, da so bile na samem začetku to svete zgodbe, neločljivo povezane z miti in obredi. Pripovedovale so o nastanku sveta in človeka, o smislu življenja, o smrti in posmrtnem življenju. Pravljice so svet razlagale, obredi pa so svet ohranjali v človeku primarni obliki. Ko je z razpadom plemenske skupnosti razpadla povezava med mitom, obredi in svetimi zgodbami, so nastale pravljice. Izgubile so pridih svetosti in postale zabava in užitek.

Tudi Bettelheim (1999: 49) po prebiranju antropoloških raziskav zapiše, da miti in pravljice izvirajo iz iniciacijskih obredov ali drugih obredov prehoda ali pa jih vsaj simbolično izražajo.

Naše tradicionalne, ljudske pravljice imajo torej korenine v mitologiji, v stari plemenski ureditvi, v ritualih in tudi totemizmu. Ker pa so se skozi ustno izročilo v skladu s pripovedovalcem in časom spreminjale, so te prvine v pravljicah postale manj opazne.

Vseeno pa lahko prepoznamo lov kot pomembno temo, pa tudi gozdne živali igrajo pomembno vlogo (Goljevšček 1991: 95). To dvojje izvira še iz časov plemenske ureditve, prav tja pa spada tudi motiv poroke v daljne kraje. Nadalje Goljevščkova (*op. cit.*: 107) osvetli povezavo med pravljicami in rituali, ki je po njenem mnenju še močnejša kot zveza pravljica – mit. Pravljice so ritualu namreč blizu že po svoji formi: rituala ni brez ponavljanja, a tudi pravljica ne more brez ponavljanja. V pravljici je Goljevščkova (*op. cit.*: 108 – 109) odkrila tristopenjski model. Normalni položaj na začetku se konča z junakovo izločitvijo in odhodom v neznano. S tem se odpre vmesni čas, ko junak sam doživlja težke preizkušnje, dogaja pa se mu vse nemogoče: pustolovščine, srečanje z nenavadnimi bitji, preobrazbe v različne oblike bivanja. V zadnji fazi pa se spet vzpostavi normalni položaj, v katerem se junak, ponavadi s poroko, vključi v nov sistem. Prav v tej strukturi pravljice najdemo tudi strukturo rituala prehoda.

Totemizem pa je v pravljicah sploh močno prisoten. Samo pomislimo, kolikokrat se žival spremeni v človeka ali obratno in kako veliko vlogo imajo v pravljicah živali.

Ljudska pravljica, ki se razlikuje od sodobnejših izmišljenih pravljic, je nastala tako, da se je zgodba spreminjala, ko so jo različni odrasli pripovedovali drugim odraslim in otrokom vseh starosti. Vsak pripovedovalec je med pripovedovanjem iz zgodbe izpuščal nekatere elemente in ji dodajal nove, da bi jo napravil bolj smiselno zase in za poslušalce (Bettelheim 1999: 215).

Zalokar Divjak (2002: 20 – 21) pojasni, da je pravljica po nastanku in izvoru ena najstarejših oblik besedne umetnosti. Pravljice so se širile z ustnim izročilom, zato je razumljivo, da so se ves čas spreminjale glede na razmere, v katerih so nastajale, in glede na zapisovalce, ki so si ob tem privoščili umetniško svobodo.

Ljudske pravljice sodijo med najstarejše in najbolj razširjene literarne žanre. V tako imenovanih ustnih družbah so te zgodbe krožile prek ustnega izročila in se v podrobnostih ves čas spreminjale in prilagajale. Poslušalstvo je bilo s svojim odzivom edina cenzura za pripovedovalke in pripovedovalce, ki so si navadno privoščili precejšnjo svobodo pri izbiri tematike in njeni obdelavi; zato v ljudskih pravljicah ni manjkalo tabuizirane spolnosti, brutalnih prizorov, smrti in grobega humorja. Šlo je tudi za enega najbolj demokratičnih žanrov: redko so bili v ospredju bogati kralji in kraljice, če pa že, so bili nesrečni ali kako drugače prikrajšani (niso mogli imeti otrok, imeli so neozdravljive bolezni), tako da so v

pravljicah "kraljevali" deprivilegirani člani populacije: siromaki, otroci, ženske. Tako imenovane "klasične pravljice", kot jih poznamo danes, pa nimajo veliko skupnega s to žlahtno tradicijo. Različice Rdeče kapice, Pepelke, Sneguljčice, Trnuljčice, Janka in Metke, Žabjega kralja in Motovilike ... sodijo v specifični žanr knjižne pravljice, ki je nastajala z bolj ali manj načrtnim prisvajanjem ljudske pravljice. V 16., 17. stoletju se je začel proces, v katerem so iz ogromnega korpusa prozne folklore izbrali nekaj ducatov pravljic, jih predelali in prilagodili moralnim in drugim zahtevam svojega časa. Tako se je že v prvi polovici 19. stoletja bolj ali manj dokončno izoblikoval kanon klasičnih pravljic, ki naj bi mlado bralstvo seznanjal z univerzalnimi, brezčasnimi, nevprašljivimi modrostmi, resnicami in vrednotami, ter ga tako vzgajal (Andrej Ilc v Bettelheim 1999: 429 – 430).

Ko so se pravljice začele zapisovati, so marsikaj izgubile, izpuščene so bile razne podrobnosti, zapisovalci pa so jih preoblikovali tako, da so bile družbi sprejemljive in moralne. Dialekt je zamenjal knjižni jezik, ki je marsikateri izraz popačil in opeharil pomen. Zapisovanje pravljic pa ima vseeno veliko prednost: pravljice se tako ohranijo in ne utonejo v pozabo. Še kasneje so se začele pojavljati tudi prve umetne pravljice, v sodobnem času pa so najbolj popularne pravljice – slikanice, ki otroka učijo in vzgajajo in se bistveno razlikujejo od ljudskih pravljic. Čarovnice, vile, neopredeljen čas in kraj dogajanja so v veliki večini zamenjale stvarnejše zgodbe o otrocih v današnjem času. Pravljичnost je v pravljicah izgubila svoj nekdanji pomen čudežnega, neverjetnega.

Bruno Bettelheim (1999) ljudske pravljice zelo ceni, do sodobnih pa je precej kritičen in osvetljuje njihove pomanjkljivosti.

Avtor (1999: 9 – 10) poudari, da v celotni otroški književnosti ne bi našli skorajda ničesar, kar bi tako zadovoljilo otroka kot ljudska pravljica, ki govori o notranjih problemih ljudi in o srečnih rešitvah njihovih stisk. Ko so pravljice vedno znova pripovedovali tekom dolgih stoletij, so postale žlahtnejše, pričele so posredovati tako očitne kot skrite pomene, nagovarjati vse plasti človekove osebnosti istočasno in svojo vsebino sporočati na način, ki doseže otrokov in odrasli um.

Enako vrednost ljudskih pravljic poudari tudi Irena Matko Lukan (Dnevnik.si 2004): "Če avtorska zgodba pripada avtorju, ljudska zgodba pripada vsem, zato jo je lažje privzeti in prisvojiti. Toda največja vrednost ljudskih zgodb je v tem, da so se skozi stoletja presejale, znebile odvečnega balasta in v sebi obdržale samo tista najbolj temeljna človeška, že kar

filozofska vprašanja: kako najti srečo in kaj sreča sploh je, kako odpustiti, prevzeti odgovornost za drugega, ljubiti, biti sočuten in radodaren, premagati samega sebe in najti pogum – preprosto rečeno, kako in zakaj živeti."

Tudi otroci pogosto bolj uživajo v ljudskih pravljicah kakor v drugih pravljicah za otroke, saj ljudske pravljice izhajajo iz otrokovega dejanskega psihološkega in čustvenega stanja. O otrokovih notranjih pritiskih pripovedujejo na način, ki ga otrok nezavedno razume, in nudijo primere tako začasnih kot trajnih razrešitev problemov, ki mučijo otroka (Bettelheim 1999: 11).

Pri tem pa se mi zdi pomembno omeniti, da Bettelheim (1999) med tradicionalne, ljudske pravljice še vedno prišteva Janka in Metko, Žabjega kralja, Jakca in Fižolovo steblo, Sneguljčico, Trnuljčico, Gosjo pastirico in ostale znane pravljice, čeprav so tudi te od svoje prvotne, izvirne zgodbe spremenjene in ne takšne, kakršne so bile pred knjižnim zapisom. Vseeno jih v svoji knjigi predstavi kot zgled dobre pravljice za otroke.

O sodobnih zgodbah, ki so namenjene otrokom, pa Bettelheim (1999: 13) pove, da se pogosto izogibajo eksistencialnim problemom, čeprav so ti bistvenega pomena za vse ljudi. O tem, kako naj se sooča s problemi in varno odrašča, dokler ne bo dozorel, potrebuje otrok predvsem nasvete v simbolični obliki. "Varne" zgodbe ne omenjajo niti smrti niti staranja, mejá našega obstoja, niti želje po večnem življenju. Pravljica pa, nasprotno, otroka v veliki meri seznaja z osnovnimi človekovimi bivanjskimi stiskami.

Tolkien (1965 v Bettelheim 1999: 205) našteva vidike za dobro pravljico: domišljija, ozdravljenje, pobeg, tolažba; ozdravljenje po skrajnem obupu, pobeg pred veliko nevarnostjo, toda predvsem tolažba. Vse popolne pravljice morajo imeti srečen konec.

Prav te ključne prvine pa po mnenju Bettelheima pogosto manjkajo v sodobnih pravljicah, vsebujejo pa jih vse ljudske pravljice. Avtor (1999: 205, 209) piše, da ima veliko novih pravljič žalosten konec, ta pa ne omogoča pobega in tolažbe, ki ju otrok potrebuje po strašnih dogodkih v pravljici in ki ga opogumljata pri soočanju z nepredvidljivimi težavami v življenju. Brez takšnih spodbudnih zaključkov bi otrok po zgodbi občutil, da ni upanja za rešitev iz brezupne življenjske situacije. Tradicionalne pravljice imajo pravične in tolažilne konce, zato se zdi junakovo trpljenje smiselno, otroka pa konec zgodbe pomiri.

1.2. PRIPOVEDOVANJE IN PRIPOVEDOVALCI SKOZI ČAS

Pripovedovanje je ena izmed najstarejših umetnosti. Znano je bilo v vseh ustnih in tradicionalnih družbah, v katerih je igralo pomembno vlogo. Vtkano je bilo v vsakdanje življenje, pripovedovalo pa se je vedno, ko se je med delom našel čas. To je bilo največkrat ob večerih, pozimi ob viru toplote, v toplejših časih pod drevesom ali drugje v naravi. Pripovedovanje in zgodbe so bile prvotno namenjene odraslim, čeprav so vsaj na skrivaj poslušali tudi otroci, s časom, ko se je spremenila percepcija otroka v družbi in je otrok postajal bolj pomemben, pa je bilo vedno več pripovedovanja namenjeno tudi otrokom. Pripovedovalci so bili spoštovani člani svoje skupnosti, nosilci večih vlog. Poznali so veliko zgodb, v spominu hranili dogodke skupnosti in pazili, da se ti ne bi pozabili. Pripovedovalo se je z namenom sprostitve in užitka, vzgoje in učenja, tolažbe in spodbujanja v težkih časih. Naziv pripovedovalca so si zaslužili le redki posamezniki, ki so imeli za to poseben občutek in so znali pritegniti k poslušanju različne ljudi (Jenče 2006, Pahor 2004).

Pravljicarstvo, pripovedovanje zgodb je ena najstarejših oblik ljudske umetnosti. Pravljicarstvo pa je pripovedovanje pravljič in drugih zgodb odraslim ali otrokom, ki jih želimo zabavati, vzgajati ali jim sporočiti globlje resnice. Veliko ljudi je pripovedovalo zgodbe, vendar so izstopali le najboljši pripovedovalci. Ti so imeli tudi nalogo ohranjati spomin na pomembne zgodovinske dogodke skupnosti. To so bili prvi poklicni pripovedovalci. V Evropi so bili v srednjem veku pripovedovalci zgodb priljubljeni pri ljudstvu in plemstvu. Potovali so od dežele do dežele, prenašali zgodbe in se učili novih. Po iznajdbi tiska je poslušanje zgodb zamenjalo branje zgodb. Število pripovedovalcev je upadlo, pripovedovanje zgodb pa se je ohranilo na podeželju (The world book encyclopedia 1990: 912 - 916 v Pahor 2004).

Gajser (2002: 5) je zapisala, da je mnogo dežel včasih poznalo poklic pravljicarja – tistega, ki pripoveduje pravljice. Predvsem na vzhodu so bili znani poklicni pripovedovalci na bazarjih, kjer si lahko za novc od njih dobil zgodbo. S pripovedovanjem zgodb so v Indiji zdravili nekatere oblike "norosti", medtem ko danes poznamo obliko zdravljenja s pravljico v okviru biblioterapije. V Indiji je izročilo pripovedovanja še vedno neprekinjeno in znana so pripovedovanja ob izvezenih preprogah ali slikovitih batikih, ki trajajo nekaj noči in so vezana na ep Ramajana.

Pravljicar ali pravljica pravijo človeku, ki je v umetnosti govorjenega jezika dosegel najvišjo stopnjo. S svojim pripovedovanjem pravljicar ljudsko pripovedno izročilo ohranja in posreduje naprej (Pahor 2004).

V starih kulturah je bil poklic pravljicarja prihranjen za posvečene. Modrec v vasi je posvetil izbranega in mu pred smrtjo predal skrivna znanja. Gre za večplasten ritual: eno je zabava, drugo pa prenašanje modrosti, izkušenj, vendar ne vsakomur (Jenče 2006: 266 – 267).

Pripovedovalci pravljic so bili v tradicionalnem okolju zelo pomembni in spoštovani. Pri tem pa spol ni bil pomemben; pripovedovale so tako ženske kot moški. Modrec je na nek način tudi zdravil svojo skupnost s pripovedovanjem pravljic. Pravega pripovedovalca pa so vsi poznali, saj so dobri pripovedovalci redkost, na zalogi pa so vedno imeli kakšno zgodbo, pesem, pravljico ali anekdoto, ki so jo znali povedati na način, da je pritegnila poslušalce ne glede na starost. Zgodbo so prilagodili ljudem, vanjo pa vedno vtakali tudi del sebe (Jenče 2006).

V kraju so bili odlični pripovedovalci prepoznani. Pravi pravljicarji so redkost. Navdihovali so druge ljudi in jih s tem tudi učili. Vsi so vedeli za njih, odrasli in še posebej otroci so radi prišli prosit za pravljice (Jenče 2006: 226).

In kako je potekalo pripovedovanje?

Ljudski pravljicarji pripovedujejo v svojem domačem, naravnem, življenjskem okolju, ob raznih skupnih delih v hiši ali na polju, ob različnih družabnih priložnostih, pa tudi v času sezonskega dela, ko ljudje nekaj časa živijo pod isto streho (Pahor 2004).

Jenče (2006: 221) je ob raziskovanju odkrila, kako je včasih potekalo pripovedovanje na slovenskem. Publika je bila domača, sestavljena iz otrok ali odraslih ali vseh skupaj. Pripovedovanje zgodb ponavadi ni bilo napovedan dogodek, temveč se je zgodilo ob večerih, večinoma pozimi, saj ni bilo elektrike in prave toplote, razen na krušni peči ali ob ognjišču, ko so bili zbrani vsi skupaj. Ob toplem soju plamenov je bila prava priložnost za pripovedovanje, obujanje spominov, zgodb, pravljic ali strahov.

Z razvojem industrijske družbe pa je pripovedovanje izgubljalo svojo naravno, vsakdanjo vlogo. Obdržalo se je le še na vaseh, dokler je bil živ še stari način življenja. Z razmahom radia, televizije pa je pripovedovanje zamrlo, dokler se ga ni začelo spet načrtno oživljati.

"S tiskano besedo se je razbremenila odgovornost plemenskega spomina; kot da ni več potrebno, da bi se zgodovina, spomin ohranjala po človeku, nosilcu izročila." (Jenče 2006: 217)

Avtorica (*op. cit.*: 37) pojasni, da se je pripovedovanje zgodb na Zahodu spet razmahnilo v osemdesetih letih prejšnjega stoletja kot potreba ljudi po iskanju osebne identitete in razumevanju pravzorcev, ki so v pravljice in drugo ljudsko izročilo vtisnjeni kot neizbežen pečat. Oživljanje ene najstarejših umetnosti se je pokazalo kot možnost sproščanja tistih razsežnosti človekove zavesti, ki jih je civilizacija z usmerjenostjo v racionalizem skozi stoletja uspešno zatirala.

V zadnjem času lahko spet več beremo in slišimo o pripovedovanju v medijih, ki poročajo o raznih pripovedovalskih dogodkih in o oživljanju te stare umetnosti. Pripovedovanje v današnjem času pa ni enako ljudskemu tradicionalnemu pripovedovanju. Danes je za to potrebna organizacija in načrtovanje. Če želimo slišati naravno in živo besedo, potrebujemo različne dogodke.

Danes razlikujemo med ljudskim in odrskim načinom pripovedovanja. Odrskega načina se današnje pravljicarke lahko učijo v pripovedovalskih šolah v tujini ali na seminarjih. Priporočajo predvsem, naj pripovedujemo le tiste pravljice, ki so nam blizu. Le te bomo namreč lahko posredovali na ustrezen način, ker bomo pripovedovali iskreno in doživeto. Za dobro pripovedovanje je pomembno, da se tako vživimo v zgodbo, da nam je vse dogajanje v duhu pred očmi in ga opisujemo, kot bi ga zares videli. Najbolje je, če govorimo v čim naravnejšem pripovednem jeziku. Zgodba naj bo preprosta, jasna in razumljiva, brez nepotrebnih podrobnosti. Lahko uporabimo tudi sedanji čas in premi govor (Pahor 2004).

Barbara Ivančič Kutin (Dnevnik.si 2004) pove, da se je življenje spremenilo in ljudje nimajo več ne časa ne možnosti, da bi pripovedovanju prisluhnili v svojem domačem okolju, ki je bilo primarni prostor za ljudsko izročilo. Ključna razlika med pripovedovanjem nekoč in danes je kontekst, v katerem do njega prihaja. Ljudske pripovedi so se preselile v javni prostor in postale kulturni dogodek, ne pa vrsta zabave, ki bi se zgodila spontano. Tudi pripovedovalci so drugačni, na festivalu srečamo prave izobražence, na vasi pa enako večje pripovedovalce brez kakršne koli formalne izobrazbe.

V naši sodobnosti si šole, druge institucije in posamezniki preko organiziranih dogodkov pripovedovanja načrtno prizadevajo, da bi se pripovedovanje in ljudske zgodbe ohranile. V ta namen se spodbujajo pravljичne ure v šolskih in v mladinskih knjižnicah ter v raznih mladinskih centrih. Pripovedovanje v današnjem času močno spodbuja tudi Radio Študent z oddajo Za 2 groša fantazije, kjer v poslušanje ponujajo ljudske pripovedi, v Ljubljani pa imamo tudi pripovedovalski festival Pravlјice danes, ki se bo v letu 2013 ponovil že šestnajstič. Tudi na tem festivalu se pripoveduje ljudske zgodbe, sodelujejo pa tako slovenski kot tuji pripovedovalci. Obstajajo še Pripovedovalski variete, ki v sodelovanju s Trubarjevo hišo literature pripravlja pripovedovalski tečaj, ekipa Za 2 groša fantazije vsako zimsko sezono pripravi Pravlјično Rešetanje na Metelkovi, Lutkovno gledališče Ljubljana pa za mlade od 15. leta dalje organizira Pripovedovalsko šolo. Pripovedovanje se je v Sloveniji precej razmahnilo, najbolj znani sodobni pripovedovalki pri nas pa sta Ljuba Jenče in Anja Štefan. Obe pripovedujeta predvsem ljudske zgodbe.

Pravlјice in pripovedovanje je tudi danes prepoznano kot pomembno, čeprav v drugačnem smislu kot nekoč. Poleg pripovedovanja v smislu ohranjanja tradicije, s katerim se v glavnem ukvarja etnologija, folkloristika, se o pravljicah in pripovedovanju govori tudi v drugih strokah. Pripovedovanje zgodb si je svoj prostor našlo v pedagogiki, terapevtskem, svetovalnem in socialnem delu. Sama bom poskusila očrtati uporabo pravljic in pripovedovanja v slednjem.

1.3. OTROK IN PRAVLJICA

1.3.1. Vloga in vpliv pravljič na otroke

Bruno Bettelheim (1999 v Milčinski, Pogačnik - Toličič 1992: 16) je zapisal: "Pravljice imajo na otrokovo duševnost življenjsko usodni vpliv. Na prav poseben način mu dajejo človečnost in toplino, popolnoma nove izkušnje v pogledu katarzičnega vpliva na njegovo čustveno rast."

"Pravljica ima v otrokovem življenju pomembno vlogo tako v razvojnem, psihološkem, vzgojno-izobraževalnem kot socialnem smislu." (Rutar 2008: 293)

Rutar (2008: 299 – 300) vzgojno-izobraževalni vpliv pravljič pojasni s tem, da pravljica otroka vzgaja in poučuje, ob njej otrok čustveno, intelektualno, moralno in socialno dozoreva, brez moraliziranja, ocenjevanja in izključevanja. Nagovarja vse dele otrokove osebnosti na način, ki ga otrok razume. Pravljice usmerjajo otroka, da najde svojo identiteto in poslanstvo. Otrokovi domišljiji dajejo novo razsežnost, v pravljičah pa otrok spozna smisel vrednot. Pravljica vse situacije poenostavi, hkrati pa osnovno sporočilo ostane jasno. Pravljice učijo otroka socializacije in vedenja v določenih situacijah.

"Najpomembnejša duševna hrana za otroke v predšolskem obdobju so pravljice." (Zalokar Divjak 1996: 51)

"Pravljica otroku vliva zaupanje, da so njegovi majhni, resnični dosežki pomembni, čeprav se tega trenutno morda ne zaveda." (Bettelheim 1999: 103)

Kovač (1998: 6) razmišlja, da nam pravljice zbudijo domišljijo in brez domišljije se ne moremo vzživeti ne v druge, ne vase in bi težko razumeli svet. Pravljice nam lahko kažejo tudi pot in način, kako se znebiti vsakodnevnih strahov.

Thomson (1995: 57) pa trdi, da pravljice najbolje odpirajo otroku nekatere skrivnosti življenja, ne na intelektualen način, marveč slikovno, s podobami in simboli. Zgodba je oblika igre, ki otroku razsvetljuje resnični svet domišljije. Tisto, za kar nimamo moči, ko smo majhni, bomo lahko dosegli, ko bomo zrasli.

Zgodbe otroka oskrbujejo z bogatim gradivom za njegov izmišljen svet in za igranje vlog. Vsakodnevna zgodba pred spanjem je priložnost za vzpostavljanje bližine, zaupnosti in občutka varnosti ob koncu otrokovega dne, vse to pa otrok doživlja ob poslušanju rime ali vsebine zgodbe, ki se nikoli ne spremeni. Zgodbe, posebej če smo si jo sami izmislili, ne smemo iz dneva v dan spreminjati. Če jo vsakokrat ponovimo z enakimi besedami, bo otrok dobil zagotovilo, da je v njegovem svetu vse "lepo in prav" (*op. cit.*: 158).

Pravljica v otroku vzbudi veselje do življenja, tako priljubljene pa so tudi zato, ker utrjujejo prepričanje, da na pravljničnega junaka vedno nekdo pazi in da je svet varen in lep (Burkhard 1991 v Zalokar Divjak 1996: 51).

Milčinski, Pogačnik - Toličič (1992: 17) razlagata, da se v domišljiji skuša otrok enačiti s pravljničnimi junaki, pa čeprav samo za trenutek. Ta pozitivna čustva se globoko vtisnejo v otrokovo zavest in celo podzavest, dajo mu moč, da razvije svoje lastno mišljenje. Tako ob vsakokratnem poslušanju pravljice odkrije nove odnose med svojimi izkušnjami in tudi njegovo besedno izražanje postane bogatejše. Ob vsem tem se nauči doživljati značilen vrednostni odnos do stvari, okolja, oseb in dogodkov, spozna prijetnost in neprijetnost, privlačnost in nepriljubljenost. Dobra pravljica vsebuje vse to. Pravljica bo resnično vzbudila otrokovo pozornost, če ga bo razveseljevala; otrok se mora vsebini čuditi, ta mora vzbuditi njegovo radovednost, saj se otrok rodi kot radovedno bitje. Pravljica vzburi otroško domišljijo, upoštevati pa mora tudi njegove razvojne želje in hkrati vsaj malce nakazati rešitev vprašanj, ki ga vznemirjajo.

V pravljici otrok spozna tudi konkretne življenjske razmere ljudi: da so nekateri lačni, nekateri pa bogati in do reveža skopi. Ob poslušanju pravljic s tako vsebino spontano črpa številne resnice o življenju. Tako osvaja tudi védenje, kakšno je moralno obnašanje (*ibid.*).

"Ob pomoči pravljice se otrok nauči spoznavati svetle in temne strani življenja. Spoznava dobre, hudobne, poštene, zavistne, črnoglede in vesele ljudi. To ima zanj pomembno psihološko vrednost, saj tudi on ni vedno dober, ljubezniv in potrpežljiv." (Zalokar Divjak 2002: 80)

Bettelheim (1999: 32) piše, da so pravljice edina književna oblika, ki otroka usmerja k odkrivanju lastne identitete in poklicanosti in mu tudi pokaže, katere izkušnje potrebuje za nadaljni razvoj značaja. Pravljice sporočajo, da je kljub težavam vsakomur dosegljivo

prijetno, uspešno življenje – če se ne izmika tveganim bojem, brez katerih ne more nikdar doseči prave identitete.

Pravljica je ena redkih, če ne edina zvrst, ki nagovarja otrokovo osebnost v celoti (Zalokar Divjak 2002: 93 - 95):

- spodbuja njegovo domišljijo,
- neguje otrokovo potrebo po domišljijem svetu,
- razvija njegov intelekt,
- pokaže rešitev problema,
- priznava njegove težave,
- je zdravilna za plašne, zapostavljene ali fizično šibkejši otroke,
- otrok spozna konkretne življenjske razmere ljudi,
- pojasnjuje njegove občutke in
- je v skladu z njegovimi strahovi in željami.

Pravljica blagodejno deluje na otrokovo zdravo čustveno ravnotežje in ga s tem na prijeten način pripravi za vstop na pot k odraslosti. Prav v pravljici otrok spozna smisel vrednot, kot so: pravica, krivica, duhovnost, ljubezen, sovraštvo, dobrot, pogum, ipd. S pripovedovanjem pravlji otroku že zgodaj vcepljamo v zavest veselje do življenja in življenjskega smisla (Milčinski, Pogačnik - Toličič 1992: 16).

Opazimo lahko, da ima pravljica v življenju otroka pomembno vlogo in velik vpliv na raznoraznih področjih. V tem se strinjajo vsi avtorji in ni najti protiargumenta, da pravljica v otrokovem življenju ni pomembna ali da nanj bistveno ne vpliva.

1.3.2. Kako otrok doživlja pravljice

Milčinski, Pogačnik - Toličič (1992: 16) pojasnjujeta, da otrok doživlja pravljico skozi prizmo samega sebe, svoje osebnosti, svoje življenjske vloge, bivanja in položaja v okolju in v svetu, v katerega je rojen.

Poslušanje pravlji ne gre kar tako mimo otroka, saj jih ta vključuje globoko v svojo zavest in jih domišljijsko po svoje predeluje. Ne sprejema samo pripovedovanega, temveč vsebini na vsaki razvojni stopnji doda še kaj svojega. Tako se oblikuje posebna oblika mišljenja –

ustvarjalnost in izvirnost. Ustvarjalna izvirnost pri majhnem otroku postane osebna lastnost, ki tudi pozneje v življenju omogoča ustvarjalne dosežke (*op. cit.*: 18).

Otrok razume, da pravljice govorijo v jeziku simbolov in ne v jeziku vsakdanje resničnosti (Bettelheim 1999: 88).

Od petega leta dalje – ko pravljice dobijo pravi pomen – noben otrok ne misli, da pravljice odslikavajo zunanjo resničnost (*op. cit.*: 91).

Otroci pravljico čutijo kot življenje, v pravljici otrok resnično živi. Pravljica nosi v sebi posebno magično formulo za vse otroke sveta, saj odslikava otrokov svet, ki mu je razvojno blizu in je zanj resničen (Zalokar Divjak 1996: 51).

Pravljica je za otroka prepričljiva, ker je v skladu z njegovim razmišljanjem in doživljanjem sveta (Zalokar Divjak 2002: 52).

"Doživljanje zgodbe je predvsem osebno doživetje, kjer si vsak posameznik naslika podrobnosti, kakršne izvirajo iz njegovega življenja." (*op. cit.*: 105)

Bettelheim (1999: 65 - 67) govori o tem, da se pravljica odvija na način, ki je v skladu z otrokovim razmišljanjem in doživljanjem sveta. Zato so pravljice za otroka tako prepričljive. Od njih prejema veliko boljšo tolažbo kot od poskusov odraslih, da bi ga potešili, temelječih na njihovem načinu razmišljanja in stališčih. Otrok zaupa temu, kar mu pripoveduje pravljica, ker se njen pogled na svet ujema z njegovim lastnim. Otrokovo mišljenje je animistično, zato med predmeti in bitji ni jasne meje. Vse kar živi, živi na podoben način kot mi sami. Otrok je prepričan, da žival, kamen ... razume in čuti z njim, celo če tega navzven ne pokaže. Ker med živim in neživim svetom ni ostre meje, lahko celo mrtvi predmeti oživijo.

Hartman (v Černe, 2005: 1) pa otrokovo doživljanje pravljic pojasnjuje skozi tri faze. Te so odvisne od otrokovega emocionalnega in intelektualnega razvoja. Proces doživljanja pa je odvisen tudi od ljudi, ki pravljico otroku posredujejo, od okolja, v katerem otrok posluša pravljico in od same pravljичne vsebine, sporočila, ki ga pravljica nosi, ter otrokove notranje motivacije. V prvi fazi poslušanja otrok zgolj preizkuša, ali ga pravljica pritegne ali ne. V drugi fazi poslušanja si ustvari svoje domišljjske slike. Otrok si ob poslušanju pravljice vse do popolnosti izriše, z vsemi malenkostmi, ki so mu v tistem trenutku pomembne. To je tudi eden od razlogov, zakaj si otrok tolikokrat zaželi isto pravljico. Želi jo poslušati tako dolgo in tolikokrat, da si vso, od začetka do konca, izriše v svoji domišljiji. Ko je pravljica izrisana v

otrokovi domišljiji, nastopi zadnja faza predajanja pravljici. Otrok se bo tokrat prepustil dogajanju v pravljici kot pravljичni junak. Ob poslušanju se vživi v izbranega junaka, ki ni nujno glavni, ob tem pa doživlja vse stiske, strahove in konflikte znotraj pravljice – kot pravljичni junak. V tej fazi poslušanja je najpomembnejše, da se otrok počuti varnega. Ta faza poslušanja se lahko imenuje tudi priprava na življenje, saj se otrok ob soočenju s težavami, problemi in strahovi te uči premagovati, kot jih bo moral premagovati tudi v vsakdanjem življenju.

Otrok pravljice torej doživlja prepričljivo, zdijo se mu realne, hkrati pa vsak otrok pravljico doživlja na njemu enkraten način, ki je odvisen od njegovega življenja in od njegove osebnosti. Pravljico preprede s svojim življenjem in jo zato doživlja in predeluje na njemu lasten način. Da pa pravljico otrok doživi kar se da polno, je potrebno, da jo posluša večkrat. Šele, ko si bo v svoji domišljiji izrisal celo pravljico in se identificiral z izbranim pravljичnim junakom, bo pravljico doživel v vsej svoji polnosti.

1.3.3. Pravljica skozi otrokova starostna obdobja

Milčinski, Pogačnik - Toličič (1992: 20 – 21) poudarjata, da je otrokom na raznih razvojnih stopnjah potrebno pripovedovati pravljico s tako vsebino, da se ji bo otrok čutil, jo razumel in da bo zadovoljil svoje razvojne interese. Na vsaki razvojni stopnji mora biti pravljica prilagojena otrokovim potrebam. Dveletni otrok pravljico doživlja drugače kot štiriletni. Oba potrebujeta po vsebini in obliki svojo pravljico.

Pogovarjanje, petje, človeški glasovi, posebno glas matere in očeta otroku v prvem letu zbujajo čustven odziv. Ob ogovarjanju staršev se otrok dobro počuti in nabira osnove za govorne spodbude in vzorce. Rad posluša preproste pesmice in močno poenostavljene zgodbe. V drugem letu se uči ubogati, je svojeglav, zato mu pravljica kot vzgojno sredstvo veliko pomaga. Rad posluša ene in iste pravljice, na nove se težje prilagaja. Ko je star tri leta, so mu vseč živalske slikanice, pogosto hoče, da bi mu pravljico ponovili. Ob poslušanju ni več pasiven, daje pripombe in postavlja vprašanja. Štiriletniki pravljice že komentirajo in radi poslušajo v družbi drugih otrok, skušajo si jih sami izmisliti. Vseč so jim zahtevnejše slikanice, ki jih prebirajo starši. V petem letu starosti otroci pravljice pogosto vnašajo v risbe, poslušajo zahtevnejše zgodbe, o njih razmišljajo in resno vzamejo moralni nauk. V šestem in v sedmem letu otrok že sam jemlje knjigo v roke. Pravljice z domišljijskimi bitji raje zamenja

z branjem dogodivščin, resničnejšimi osebami, zbuja pa se tudi zanimanje za znanstvenofantastične pravljice (*op. cit.*: 36 – 66).

Tri- in štiriletniki imajo radi pustolovske zgodbe, ki pa še vedno temeljijo na njihovem življenju, le da imajo bolj domišljijsko noto. Na začetku bo otrok razumel najpreprostejše pravljice, od petih let naprej pa mu bodo vseč zgodbe, ki opisujejo različne življenjske razmere, v katerih si stojita nasproti dobro in zlo in na koncu zmaga dobro. Močna čustva ljubezni, ljubosumja in sovraštva so upodobljena v dogodivščinah, tako da jih otrok občuti posredno in vendar globoko. Pri šestih in sedmih letih otroka morda že zanimajo bajke, legende in basni. Te zgodbe prodrejo v globine človeške duše v simbolni obliki, ki jo otrok razume (Thomson 1995: 160).

C. Bühler je dobo od treh do osmih let poimenovala kot pravljlično dobo, v kateri so čudeži samoumevno del dogajanja, meja med mogočim in nemogočim pa je popolnoma zabrisana (1959 v Zalokar Divjak 1996: 52).

Bettelheim (1999: 21 - 22) pa opozori tudi na to, da izbira pravljice, ki jo bomo posredovali otroku, ne sme temeljiti le na starostnih okvirih. Katera zgodba je najprimernejša in najpomembnejša za določenega otroka v neki določeni starosti je namreč popolnoma odvisno od stopnje njegovega psihološkega razvoja in problemov, ki ga trenutno najbolj mučijo.

V nadaljevanju Bettelheim (*op. cit.*: 25) pove, da se iz zgornjega razloga ne moremo sami odločiti, kdaj naj otroku pripovedujemo katero izmed številnih pravlji in zakaj. Izbere jo lahko samo otrok sam, na svojo izbiro pa nas opozori z močnimi čustvenimi odzivi, ki jih neka pravljica prebudi v zavestnem ali nezavednem delu njegove duševnosti. Pri pripovedovanju zgodb je vedno najbolj slediti otroku.

Iz napisanega sledi, da moramo otrokom različnih starosti ponuditi različne pravljice. Za vsako razvojno obdobje otroka obstajajo pravljice, ki so bolj ali manj primerne zanje. Prav je, da izbiramo starosti ustrezne zgodbe, hkrati pa, kot nas opozori Bettelheim (1999), moramo biti pri pripovedovanju pozorni na otroka, ki nas bo s svojo reakcijo opozoril, katera zgodba prav njemu najbolj ustreza. Edino prav je, da otroku pri tem sledimo, tako mu bomo najbolj gotovo ponudili tisto, kar v določenem obdobju potrebuje.

1.3.4. Pripovedovanje in poslušanje pravljic

Thomson (1995: 57) pove, da je bolje, da zgodbe pripovedujemo, kot da jih beremo, branje pa je še vedno boljše kot nič. Če hočejo (starši) dobro brati in pripovedovati zgodbe, si morajo ustvariti notranje slike o tem, kaj te opisujejo. V tem primeru lahko poživijo nas in otroka. Zgodb pa ne smemo predstaviti na zelo dramatičen način.

Enakega mnenja, da je pripovedovanje boljše od branja, so tudi Bettelheim (1999), Zalokar Divjak (2002), Milčinski in Pogačnik - Toličič (1992). Pri tem pa vsi poudarijo tudi to, da je pomembno, da pripovedujemo doživeto in z zanimanjem – le tako bomo dosegli, da bodo otroci v poslušanju resnično uživali in zgodbo najbolj intenzivno doživeli.

Bettelheim (1999: 215) poudari, da moramo pravljico pripovedovati in ne brati, da popolnoma razvije svoje tolažilne potenciale ter svoje simbolične in medčloveške pomene. Če jo beremo, pa jo moramo brati s čustveno vzživetostjo v zgodbo in v otroka, s soobčutenjem tistega, kar mu zgodba morda pomeni.

Živo pripovedovanje iz oči v oči je najtesnejši in najučinkovitejši stik z otrokom (Zalokar Divjak 2002: 111). Pripovedovanje ima tudi veliko prednosti v primerjavi z branjem iz knjig. Bralec je vezan na tiskane besede, stavke in odstavke, ne vidi svoje publike, ne more spremljati reakcij otrok in se jim prilagajati. Ni niti telesnega niti duhovnega stika med odraslim in otrokom. Nasprotno pa je pripovedovalec zgodbe svoboden, izpolnjen z zgodbo. Zgodbo ima ponotranjeno in ima možnost prilagajanja, odvisno od situacije in reakcij otrok. Če je pripovedovanje spontano in neprisiljeno, se med pripovedovalcem in otroki vzpostavi naklonjenost in zaupanje. Otroci se tako počutijo varni, njihova pozornost in koncentracija pa je na vrhuncu. Na ta način je otrokovo doživljanje pravljice najbolj pristno in najgloblje.

Ko so si v preteklosti pripovedovali ljudske pravljice, se je odrasli pripovedovalec odzval na tisto, kar je slutil iz otrokovih reakcij. Pripovedovalci so zgodbo prilagajali vprašanjem, ki jih je postavljala otrok, užitku in strahu, ki ju je izražal. Če se suženjsko držimo natisnjene oblike pravljice, jo oropamo precejšnjega dela njene vrednosti. Pripovedovanje zgodbe bo bolj učinkovito, če bo postalo medosebni dogodek, ki ga oblikujejo njegovi udeleženci in v katerega odrasel in otrok vstopata kot enakopravna partnerja (Bettelheim 1999: 215, 217).

Učinkovitost pripovedovanja je odvisna od tega, koliko osebne topline, moči in razumevanja ima posameznik, ki otroku pripoveduje (Milčinski, Pogačnik - Toličič 1992: 25).

Otroški psihologi zatrjujejo, da je pri pripovedovanju pravljice pri otroku v ospredju predvsem navezanost na osebo, ki jo posluša, njen obraz, dotik in božajoči glas. Otroku je večkrat pomembnejša človeška bližina kot pa vsebina pravljice (*op. cit.*: 20).

Občutek odraslega, da dejavno sodeluje pri pripovedovanju zgodbe, bistveno pripomore k otrokovemu doživljanju in ga izredno bogati (Bettelheim 1999: 222).

Zalokar Divjak (1996: 55) trdi, da mora odrasel človek, ki pripoveduje pravljico, do otroka in do pravljice imeti spoštljiv odnos. Samo tako pravljica izzveni v vsej svoji čudežni razsežnosti. Otrok pa naj pravljico posluša v naročju svojih staršev, saj je ob poslušanju pomemben tudi človeški dotik. Pripovedovati pomeni, da si ves z otrokom.

Otrok ob pripovedovanju ne doživlja samo vsebine pravljice, temveč tudi nas, ki mu pripovedujemo. Tako damo otroku duhovno ljubezen in tako se otrok s pomočjo pravljice uči tudi ljubiti (*op. cit.*: 56).

Po pripovedovanju pravljice pa je odrasli ne smejo razložiti (Zalokar Divjak 2002: 101 - 102). Vsak otrok je namreč osebnost zase in vsak otrok je na svoji razvojni stopnji. Zato jo bo vsak drugače razumel in iz nje potegnil prav tisto, kar je sposoben dojeti in kar v določeni situaciji potrebuje. Če odrasli razložimo vsebino zgodbe, uničimo njen čar. Kadar pa zgodba izgubi svojo čarobno moč, otroku ne more več pomagati pri samostojnem reševanju in obvladovanju njegovih življenjskih situacij. To pa je pglavitni pomen pravljice. Če otrokom pravljice interpretiramo, ne pridobijo občutka, da so z razmišljanjem in stalnim ponavljanjem sami prišli do lastnih uvidov in rešitev.

V svoji drugi knjigi Zalokar Divjak (1996: 52) prav tako govori o tem, da otrokom ne smemo razlagati pomena pravljic. Otrokov svet je namreč pravljichen, otrok živi z veliko radovednostjo in čudenjem. Prav zato mora otrok sam najti ključ za razumevanje.

Bettelheim pa o interpretiranju pravljic pravi (1999: 25): "Vedno, če gre za otroka pa še posebej, je vsiljivo, če komu razlagamo njegove nezavedne misli in mu umeščamo, kar želi ohraniti predzavestno."

Pravljice bogatijo otrokovo življenje in ga obdarjajo s čudežnostjo prav zato, ker otrok natančno ne ve, s čim so ga očarale (*op. cit.*: 26).

1.3.5. Ilustracije v pravljicah

O ilustracijah v pravljicah imajo različni avtorji različno mnenje.

Bettelheim (1999: 84) trdi, da slikanice, ki jih imajo tako radi sodobni starši in otroci, ne ustrezajo otrokovim bistvenim potrebam. Ilustracije so prej moteče kot koristne, saj slike prej odvrčajo od procesa učenja, kot da bi ga spodbujale, ker otrokovo domišljijo odvrčajo od samostojnega doživljanja zgodbe. Ilustrirana zgodba izgubi veliko osebnega pomena, ki bi ga dala otroku, ko bi ta za zgodbo namesto ilustratorjevih uporabil lastne vizualne asociacije.

Enakega mnenja je tudi Tolkien (1965 v Bettelheim 1999: 85), ki trdi, da ilustracije pravljicam ne koristijo, naj so še tako dobre. Pravljica izgubi osebni pomen, kadar njenih likov in dogodkov ne materializira otrokova, temveč ilustratorjeva domišljija. Doživljanje zgodbe je veliko osebnejše doživetje, če enkratne podrobnosti, s katerimi si jo poslušalec naslika, izvirajo iz njegovega življenja.

Zalokar Divjak (2002: 105) izhaja iz Bettelheima (1999) in Tolkiena (1965 v Bettelheim 1999), zato se z zgornjima navedbama strinja, doda pa še, da se moramo ilustracijam izogibati tudi zato, ker otroke odvrčajo od poslušanja, ko začnejo pričakovati le dogodke, ki so na sliki. S tem se njihova domišljija preusmeri in ne morejo v celoti doživeti zgodbe.

V nasprotju s temi avtorji pa Jamnik (1994: 15, 53) svetuje, da naj odrasli pravljice pripovedujejo ob ilustracijah, saj te otroku povedo več kot tekst. Predvsem za predšolske otroke predstavi slikanice kot najprimernejše, tako da besedilo pravljice doživljajo skupaj z ilustracijami. Pri tem pa opozori, da morajo biti ilustracije likovno kvalitetne.

Podobno pišeta tudi Reščič Rihar, Urbanija (1999: 60), ki menita, da pri otrocih, ki še ne znajo brati, ilustracije igrajo pomembno vlogo. Živahna ilustracija posameznega dela zgodbe vzbudi v otroku zanimanje za celo zgodbo.

1.3.6. Dejavnosti po pravljici – poustvarjanje

Otrokom se ob pravljici rodi mnogo občutkov, ob njej marsikaj doživijo. Zato je dobro, da po pravljici takoj ne zapremo knjige, ampak otroka spodbudimo k aktivni dejavnosti v zvezi s pravljico. O njej se lahko pogovarjamo, povprašamo otroka, kaj mu je bilo najbolj všeč, česa ni maral, kateri je bil njegov najljubši pravljичni lik in kako bi se še lahko spopadel s svojimi težavami, preoblikujemo konec ... Ker otroci radi rišejo, jih lahko spodbudimo k risanju na pravljico, otroci pa lahko pravljico tudi zaigrajo ali jo kako drugače uprizorijo. Na te načine lahko sprostijo napetost in močne občutke, ki so jih doživeli ob zgodbi, vsebino pa tudi lažje razumejo. Hkrati pa vse to poteka na otroku prijeten način.

Zalokar Divjak (2002: 106 – 107) pove, da otroci z izvajanjem in z dramatizacijo pravljice to doživijo še resničnejše in stvarnejše. Ko otrok realizira svoje zamisli in izrazi svoje predstave, se začne veseliti svoje ustvarjalnosti in vedno bolj odkriva sebe v ustvarjalni aktivnosti. Otroci zelo radi uprizarjajo pravljice, toda šele, ko zgodbo dobro poznajo, pri tem pa je pomembno, da si sami izberejo vlogo, za katero čutijo, da jim pripada.

Pravljico pa lahko otroci uprizorijo tudi z uporabo lutk. Kucler (2002.: 41) piše, da otrok uživa ob dramatizaciji pravljice, pa naj bo z lutkami ali s prijatelji. Ni pomembno, ali je občinstvo navzoče ali ne; otrok na ta način miselno predela, podoživi pravljico in jo preoblikuje po svoje – je gospodar situacije in lahko po mili volji manipulira s pravljичnimi bitji.

Kucler (*op.cit.*: 40 - 41) po Srebotovi (1993) omenja tudi uprizarjanje zgodbe z vsemi možnostmi izražanja (telesno, glasovno, čustveno) in poudari, da je pomembno tudi zato, ker otroci pri tem drug drugega posnemajo, se učijo sodelovanja in interakcij z drugimi. Najpomembnejše pa je, da vsak otrok sodeluje po svojih zmožnostih.

1.4. PRAVLJICA IN PRIPOVEDOVANJE V SOCIALNEM DELU IN V PSIHOTERAPIJI

V prejšnjih poglavjih sem razdelala vlogo in vpliv pravljic na otroke, pojasnila, kako jih otroci doživljajo in kako je s pravljicami v posameznih starostnih obdobjih otrok. Prikazala sem, zakaj je bolje pravljice pripovedovati kot brati, in se na kratko posvetila ilustracijam v pravljicah ter aktivnostim po pravljici. Videli smo lahko, kakšen učinek imajo pravljice na otroke: ob njih se učijo, čustveno rastejo, spoznavajo različne, njim nove vsebine, jim bogatijo domišljijo, zmanjšajo strahove, spodbujajo k ustvarjalnosti in k reševanju težav, pomagajo jim razumeti svet, jih povezati z odraslimi, jim dajejo smisel in jih razveseljujejo,...

Pravljice otroke spremljajo od najnižje starosti in rastejo skupaj z njimi, dokler kažejo zanimanje zanje. Pri tem pa jim vedno znova ponudijo nekaj novega, saj otrok skladno s svojim razvojem v eni in isti pravljici vsakič spozna nekaj, kar prejšnjič ni. Pravljica je otrokom, kar je odraslim roman. Nekatere preberemo večkrat, pri tem pa ob vsakem branju odkrijemo nekaj, česar prejšnjič nismo opazili, najdemo idejo, ki je bila pri prejšnjem branju spregledana. Vsakokrat na novo se naša percepcija zgodbe spremeni. Skupaj s pomenom zgodbe se tudi mi malo spremenimo, saj se vzporedno spreminja tudi naša osebna zgodba.

Otroci želijo kar naprej poslušati vedno isto pravljico. Pravljice se ne naveličajo niti v dobi odraščanja, ker odkrijejo v vsakem obdobju v njej nekaj novega – sporočila, ki nagovarjajo njihove stiske, upe in najrazličnejša čustva. Ker poslušajo pravljice večkrat, se jim avtomatično odpirajo nova spoznanja in rešitve, ki pomembno vplivajo na njihovo zorenje (Zalokar Divjak 2002: 10).

Tudi Bettelheim (1999: 18 - 19) opiše idejo, da otroci preko iste pravljice prihajajo do novih spoznanj: "Najglobji pomen pravljice je [...] za vsakogar drugačen, razlikuje se celo pri istem človeku v različnih življenjskih obdobjih. Otrok izlušči iz iste pravljice različne pomene glede na svoje interese in potrebe v nekem obdobju. Če ima priložnost, se vrne k isti pravljici, ko je stare pomene pripravljen razširiti ali nadomestiti z novimi."

Vse to so pravljice že same po sebi in otrokom nudijo pozitivne vplive samoumevno. Pomislimo torej, kakšno vrednost imajo pravljice šele, če jih uporabljamo s premislekom v strokovnem delu. V nadaljevanju bom pisala o terapevtski vrednosti pravljic, o terapevtski zgodbi in preokvirjanju, skušala bom osvetliti, kako lahko pravljice uporabljamo v socialnem

delu z otroki: kot medij, ki otroku približa delovni odnos in izvirni delovni projekt pomoči, kot medij, ki pomaga pri vzpostavljanju delovnega odnosa in osebnega stika z otrokom ter kot medij, s katerim otroku lahko pomagamo pri reševanju težav in problemov. Dotaknila pa se bom tudi uporabe pravljic v socialnem delu s skupino otrok.

1.4.1. Terapevtska vrednost pravljic

Milčinski, Pogačnik - Toličič (1992: 18) v svojem delu omenjata tudi terapevtsko vrednost pravljic. Otrok se enači s pravljичnimi liki, pri tem pa ni nujno, da se identificira samo z dobrohotnimi junaki. Če je otrok v družini preveč avtoritarno vzgajan, npr. od svojega očeta, si včasih zaželi, da bi bil "krokodil ali volk" iz pravljice in bi očeta pojedel. Tako se v svoji notranjosti očetu na nek način maščuje in doseže neko trenutno olajšanje. S tem se osvobodi tudi strahu pred očetom.

Navedenega primera ne smemo vzeti togo in dobesedno, kot da velja za vse otroke. Avtorja izhajata iz psihoanalitične paradigme, ki se vedno ne sklada s konstruktivistično paradigmo socialnega dela. Primer je naveden kot eden izmed nešteti možnosti, kako lahko pravljice razbremenijo otroka in kakšna je njihova terapevtska vrednost. Vsaka pravljica pa ima za vsakega otroka različne pomene, odvisne od otrokovega doživljanja in interpretacije pravljice.

Mnoge pravljice so prav zdravilne za plašnega, zapostavljenega ali fizično slabotnega otroka. Otrok se lahko istoveti z močnim likom (npr. z lovcom, ki je močnejši od volka). Z razrešitvijo konflikta v pravljici se razrešujejo tudi otrokovi notranji konflikti. Otroka pravljica sprošča, neposredno uči, osvobaja tesnobe in strahov (*op. cit.*: 19).

Bettelheim (1999: 34) pa pravi: "Pravljica je zdravilna, ker otrok najde lastne rešitve s premišljevanjem o tem, kar zgodba, kot se zdi, posredno pripoveduje o njem in o njegovih notranjih konfliktih v nekem določenem obdobju njegovega življenja."

Grimm (1992 v Zalokar Divjak 1996: 51) je nekoč napisal: "Pravljичne osebe so simboli iz otrokovega okolja. Palčki, zmaji, čarovnice, steklene gore, govoreča drevesa in živali otroka na podzavesten način rešujejo grobih, a realnih stisk."

Pravljica je za otroka lahko zelo tolažilna. Ko so otroci žalostni ali bolni, jih s pravljico veliko bolje potolažimo kot z besedami (Zalokar Divjak 2002: 52).

Posebno v čustvenih stiskah otrok rad posluša take pravljice, ki jih je že večkrat slišal in so ga pomirile. Znano vsebino namreč poveže s poprej pridobljenimi občutki varnosti. Včasih so za odraslega podrobnosti, ki so v pravljici za otroka zelo pomembne, zanemarljive. Takšne podrobnosti pa otroka osvobajajo napetosti in strahov (Milčinski, Pogačnik - Toličič 1992: 26).

Zalokar Divjak (2002: 97 - 100) pa pomembnost ponavljanja pravljice utemelji z otrokovim razumevanjem sebe. Ko se otrok poistoveti z junakom, spreminja svoje vedenje in doživljanje sveta. Ta svet je čaroben in povsem drugačen od sveta odraslih. Ko damo otroku priložnost in čas, da pravljico večkrat posluša, ob zgodbi začne odkrivati samega sebe in izkušnje, ki jih bo v svetu potreboval. Po prvem poslušanju otrok še ne more vzpostaviti stika z notranjo zgradbo pravljice, ampak potrebuje časovno oddaljenost in osebno prilagajanje zgodbi, zato je potrebno paziti, da se s prehitro menjavo pravljic ne izniči vtis prejšnje. Otroci potrebujejo čas za razmišljanje, stvari se morajo najprej "uleči", da pravljica otrokom lahko pomaga pri razreševanju stisk in problemov.

Nadalje (*op. cit.*: 72) pravljice dajejo otroku v simbolni obliki sporočila o tem, kako naj se ukvarja z eksistencialnimi problemi in kako naj brezskrbno odraste do zrelosti. Pravljica priznava tako naše doživljanje sreče kot naše stiske in bolečine ter zelo resno jemlje naše eksistencialne strahove, kot so:

- potreba po tem, da smo ljubljene,
- strah pred tem, da bi nas drugi imeli za ničvredneža,
- naša ljubezen do življenja in
- strah pred smrtjo.

Otroka (*op.cit.*: 73 - 74) mnogokrat morijo občutki osamljenosti, izoliranosti in pogosto doživlja celo grozo. Te občutke je največkrat nesposoben izraziti z besedami, izrazi pa jih lahko posredno (strah ga je teme, neke živali ...). Svoje strahove in bojazni pa lahko predela s pomočjo junakov in drugih čarobnih pripomočkov v pravljici. Po hudih preizkušnjah v pravljici vedno zmaga dobro in to odnese otrok tudi simbolno v življenje. To pa pomeni, da pod pritiski ne bo obupal.

Pravljica poskrbi za tisto, kar otrok najbolj potrebuje: prične se točno tam, kjer se otrok čustveno nahaja, ter mu pokaže, kam mora iti in kako naj to naredi. To stori samoumevno, v

obliki domišljjskega gradiva, iz katerega otrok črpa, kakor se mu zdi najprimerneje, in v podobah, ki mu olajšujejo dožemanje tistega, kar je zanj bistveno (Bettelheim 1999: 176).

"Otrok čuti, katera od številnih pravljic je v skladu z njegovim trenutnim notranjim položajem (ki mu sam ni kos) in tudi, kje mu ponuja oporo za spopad s težkim problemom. Toda to le redko spozna že ob prvem poslušanju." (*op. cit.*: 82 – 83)

Ortner (1993: 9) pa pravljice vidi kot odlično sredstvo za premagovanje jezikovnih in duhovnih preprek med otroki in odraslimi. Otroci se nanje močno odzivajo. Otroci se indentificirajo z junaki zgodb, prevzamejo ponujene ideje in predloge za reševanje težav. Otroka spodbujajo, da se začne ob igri ukvarjati s svojimi težavami in aktivno odpravljati motnje v svojem vedenju.

V ta namen je Gerlinde Ortner napisala dve knjigi pravljic (Ortner 1995, 1997), ki vključujejo aktualne teme pri otroku. Agresivnost, strah, negotovost, neubogljivost, posmehovanje, soočenje s smrtjo in prepiri, nezaželeno vedenje pri otroku ... Pravljice so napisane na preprost način in otroku osvetlijo težko razumljive situacije, ki se mu dogajajo (starša se prepirata in ločujeta, umrla je babica, otrok mora biti nekaj dni v bolnici, ima težave z uboganjem ...), mu pomagajo razumeti, da so vsa njegova čustva upravičena in ne slaba, obenem pa ga spodbudijo k reševanju težav. Po prebrani zgodbi poudarja, da naj se starši z otrokom o njej pogovorijo in ga spodbujajo k likovni upodobitvi pravljice, saj "tako otroci izrazijo lastne vtise, ki so se jim ob zgodbi porodili, bolje obvladajo vsebino, na dan pa pridejo tudi njihove misli in občutja." (Ortner 1997: 7)

Iz zgoraj napisanega sledi, da se vsi otroci v svoji notranjosti kdaj ne počutijo dobro in da jih bremenijo razne stiske. Pravljice pa jih lahko razbremenijo, nanje vplivajo terapevtsko, saj otroci iz pravljичne vsebine nezavedno počrpajo prav to, kar v določenem trenutku potrebujejo, da lažje premagajo svojo neugodno situacijo.

1.4.2. Terapevtska zgodba in preokvirjanje

Pravljico lahko uporabljamo tudi kot medij v svetovanju in (psiho)terapiji (Rutar 2008: 305). Svetovanje in psihoterapija se namreč vzpostavljata kot mesto srečanja, kot prostor in čas za razgovor med najmanj dvema sogovornikoma, kot razgovor vzajemno opazujočih se in novo zgodbo soustvarjajočih sogovornikov, kot prostor za pripovedovanje osebnih zgodb.

Tudi v socialnem delu imajo zgodbe svoj poseben prostor in socialne delavke si skupaj z uporabniki prizadevajo, da bi soustvarili novo, boljšo zgodbo, ki omogoča dobre, želene izide.

Mojca Kucler (2002: 21) v članku z naslovom Pravlјica kot socialnopedagoška intervencija poudari vlogo pravljice pri reševanju težav, saj ima pravljica zdravilni učinek, zaradi česar se uporablja v terapiji. Pri tem pa govori o terapevtski zgodbi, ki pomaga najti otroku pot iz težav v varnem fantazijskem svetu, kjer ni izpostavljen pridigam, nasvetom in ukazom.

V članku Kucler terapevtsko zgodbo opredeli po psihologinji Doris Brett, ki piše, da "gre za zgodbo, s katero otroku pomagamo reševati njegove probleme, in sicer s personaliziranimi pravljicami, ki prikazujejo junake, ki imajo enake značilnosti kot otrok in prav takšne probleme, v zgodbi pa ta najde rešitev za te probleme." (Brett 1993 v Kucler 2002: 35 – 36)

Rutar (2008: 307) pa pravljico opredeli kot terapevtsko, ker otrok sam in le z našim usmerjanjem skozi razmišljanje o tem, kar zgodba posredno pripoveduje o njem in o njegovih notranjih konfliktih, išče in najde lastne rešitve. Otrok intuitivno razume, da je zgodba sicer nerealna, ne pa tudi zlagana. Pravlјica je tako zgodba, skozi katero se otrok uči okviriti svojo življenjsko pripoved.

Le če je pravljica uglašena z otrokovimi strahovi in prizadevanji, če priznava njegove težave in hkrati nakazuje rešitve problemov, ki ga mučijo, si otrok lahko pojasni čustva, ki se mu ob poslušanju porajajo. Pravlјica otroku s preprostimi in neposrednimi podobami pomaga razumeti njegova zapletena in včasih tudi protislovna čustva. Seveda tako, da smo ves čas poti (pravljice) z otrokom in na koncu tudi naredimo sklep, mu damo varnost, ki jo na tej poti potrebuje (*op.cit.*: 306).

Pri tem je pomembno, da razumemo razliko med zgodbami in pravljicami. Rutar (2008) v prvem odstavku podpoglavja zgodbo razume kot življenjsko, konkretno zgodbo posameznega človeka. Tudi zgodba, o kateri govorimo, ko poudarjamo pomen zgodb v socialnem delu, je zgodba človeka; nekaj, kar ta človek neposredno živi. Vendar pa je tudi pravljica zgodba. Gre za dve vrsti zgodb. Eno je zgodba, ki jo živimo, življenje; druga zgodba pa je pravljica, ki ponazarja življenje, da ga lahko razumemo. Vendar je pravljica obenem tudi sredstvo, s katerim lahko spreminjamo otrokovo življenjsko zgodbo v smeri želenih izzidov, in sredstvo, ki nam pri delu z otroki še drugače pomaga (o tem govorim v naslednjem poglavju). Ta preskok od konkretne, življenjske zgodbe otroka do pravljice kot zgodbe, ki je lahko sredstvo

na poti do zelenih sprememb v otrokovi življenjski zgodbi, v svojem članku v nadaljevanju napravi tudi Rutar (2008). Pravljico kot sredstvo, s katerim lahko spreminjamo otrokovo življenjsko zgodbo v smeri zelenih izzidov, pa razume tudi Kucler (2002), Brett (1993 v Kucler 2002) in v nadaljevanju Thomson, Rudolph (1992), Watson (1980 v Thomson, Rudolph 1992), Gardner (1996 v Reščič Rihar, Urbanija 1999), Šugman Bohinc (2003), ko govori o drugem redu pripovedovanja zgodb pri socialnih delavkah, Dale in Lyddon (2000 v Chesley *et al.* 2008: 403) ter Bowman (1995 v Chelsey *et al.* 2008: 404). Gre za nenehen preplet med dejansko življenjsko zgodbo in med pravljico kot zgodbo, ki s ponazarjanjem življenja omogoča zelene spremembe v življenjski zgodbi uporabnika.

Charles Thomson in Linda Rudolph v svoji knjigi *Counseling Children* (1992) govorita o biblioterapiji kot možnem načinu pomoči otrokom. Pri tem pa povesta, kakšni so terapevtski in zdravilni učinki biblioterapije. Čeprav se sama v diplomski nalogi ne osredotočam na biblioterapijo, jo omenjam, ker se tudi pri tej metodi uporablja pravljice in ker predpostavljam, da ima uporaba pravljič pri otrocih v terapiji in v socialnem delu lahko podoben učinek.

Biblioterapija oziroma branje in razpravljanje o knjigah, o situacijah in o osebah, ki nastopajo v teh in so podobne otroku, lahko pomaga otrokom na več načinov. Otroci, ki težko ubesedijo svoje misli ali občutke, lahko to najdejo izraženo v knjigah. Iz izbranih zgodb se otroci lahko naučijo alternativnih rešitev problema in novih načinov obnašanja. Ko berejo o drugih otrocih, ki so podobni njim, se ne počutijo več tako same in drugačne (Thomson, Rudolph 1992: 199).

Watson (1980 v Thomson, Rudolph 1992: 199) meni, da se otroci, ki so bili zlorabljeni, lahko psihološko in čustveno zapletejo z liki, o katerih so brali. Nadomestne izkušnje, ki jih ponujajo knjige, so lahko podobne otrokovim mislim, občutkom, vedenju in okolju. Neposredno branje lahko vodi do izražanja čustev ali do rešitve problema. Watson navaja biblioterapevtske cilje / učinke: učenje konstruktivnega in pozitivnega mišljenja, spodbujanje prostovoljnega izražanja problemov, pomoč otrokom pri analiziranju njihovega vedenja in obnašanja, iskanje alternativne rešitve, spodbujanje otroka, da najde rešitev problema, ki ne bo v konfliktu z družbo in bo otrokom omogočila, da najdejo podobnosti med svojim problemom in problemom drugih.

Terapevt lahko vodi otroke tako, da prepoznajo odnose in to zgodbo uporabijo v svojem življenju. Biblioterapija je drug način, kako lahko izobrazimo otroke o določenih področjih življenja, kot so spolnost, posebne potebe, ločitev in smrt ... Domneva se, da ko imajo otroci dovolj informacij o nekem problemu, se njihovo vedenje in obnašanje spremeni. Dobro je, da so ideje in ugotovitve, ki so predstavljene v knjigi, predmet razprave, da imajo otroci možnost razjasniti vprašanja, ki so se jim postavila ob poslušanju, branju zgodbe (Thomson, Rudolph 1992: 199).

Poleg branja in poslušanja že napisane pravljice pa je pomembno tudi, da poslušamo pripovedovanje otroka.

Mojca Kucler razvije idejo, da je pomembno, da poslušamo otroka, pa če govori pravljico, ki smo jo slišali že tisočkrat, ali pa zgodbico, ki je plod njegove domišljije ali del njegovega življenja. Če otroka poslušamo, se lahko dotaknemo njegove notranjosti, njegovih čustev, saj v zgodbi, ki jih pripoveduje, vpleta sebe, svoj svet in svoje okolje. Ko nam otroci dovolj zaupajo, nas sami privedejo do svoje notranjosti in nas na tak ali drugačen način prosijo za pomoč (Kucler 2002: 37 - 38).

Zelo pomembno je pripovedništvo otrok, pripovedovanje lastnih zgodb. Pomembno je, da otroke spodbujamo, da delijo z nami svoje zgodbe in s tem svojo notranjost. To je korak naprej na poti k pomoči otroku, ki nas potrebuje (*op. cit.*: 42).

To se mi zdi še posebno pomembno v socialnem delu, saj uporabnik v procesu pomoči nikakor ni le pasiven udeleženec srečanj s socialno delavko, temveč je aktiven, pri delu izhajamo iz njega. Da pa je to mogoče, moramo poslušati njegovo zgodbo, ki nam jo pripoveduje.

Rešič Rihar in Urbanija (1999: 61) v svoji knjigi omenjata vzajemno pripovedovanje zgodbe, ki jo je v biblioterapiji z otroki uporabljal Richard Gardner (1969). Najprej je zgodbo povedal otrok, nato pa še terapevt. Terapevtova zgodba je temeljila na otrokovi, kar je moral otrok ugotoviti, poudarjeni pa so bili novi vidiki, ki so omogočili rešitve problemov, uvide in alternative. Terapevt je pri tem uporabljal otrokov jezik.

Tudi takšen način uporabe pravljič se mi zdi zelo dober. Pri njem izhajamo iz otroka, hkrati pa skozi preoblikovanje njegove zgodbe omogočimo, da otrok za svoje vzame tiste alternative in rešitve, ki mu jih je ponudil terapevt in so zanj najbolj ustrezni.

Omenjanje zgodb me nadalje še podrobneje napelje na razmišljanje o pripovedovanju zgodb v socialnem delu, svetovanju in psihoterapiji.

V narativno pojmovanem svetovanju in v psihoterapiji namesto o poslušanju govorimo o poslušanju zgodb, saj razumemo zgodbo kot temeljni način našega organiziranja in izmenjavanja pomenov dogodkov in doživetij (McLeod 1997 v Šugman Bohinc 2003: 278).

V tem besednjaku (Šugman Bohinc 2003: 380) ni več ne analitskih ne sistemskih metafor, besednjak terapevtskih zgodb je slovar uporabnikove zgodbe, podeljen v razgovoru s terapevtovo zgodbo in razvijajoč se v smeri želenega razpleta problema, v smeri novih skupnih analogij in metafor, v smeri na novo, bolj zadovoljivo napisane skupne zgodbe terapevta in uporabnika.

Pripovedovanje osebne zgodovine v sedanjosti je pripovedovanje nove zgodbe, postavljanje stare zgodbe v nov kontekst, njeno preokvirjanje. Terapevtova naloga je raziskati uporabnikove vire "doslej nepovedanega", zlasti vire moči, kar zajame nov veter v jadra uporabnikove radovednosti in želje po učenju ter omogoči njegovi domišljiji in predstavljivosti ustvariti tako novo zgodovino kakor novo prihodnost (Anderson in Goolishian 1994: 37 v Šugman Bohinc 2003: 382).

Prav tu bi lahko pravljičica pri delu z otroki odigrala ključno vlogo. Uporabiti se jo da na način, ki otroku omogoča prepoznati njegove vire moči, ga opolnomočiti, hkrati pa mu pomaga pri ustvarjanju nove zgodbe, ki mu omogoča bolj ugodne izide.

Maja Tonin po zapiskih iz predavanj Lee Šugman Bohinc, Epistemologija v SD II 2008/2009 (v Tonin 2010: 41) piše, da ljudje lahko namerno uporabljamo zgodbe, pravljičice, da bi te imele preokvirjajočo funkcijo pri uporabniku. Uporaba zgodb, pravljič ima terapevtske učinke. Pripovedovanje zgodb in pravljič ustvari kontekst z mnogimi možnimi pomeni. Naš um deluje skozi metafore, je metaforičen. Zgodbe in pravljičice so ugoden kontekst za zdravilno izkušnjo s preteklostjo.

V svojem članku Šugman Bohinc (2003: 381) razlikuje tri rekurzivne rede pripovedovanja zgodbe v svetovanju in v terapiji. Z vidika socialne delavke je prvi ta, da socialna delavka uporabnikom pripoveduje (svojo) zgodbo, drugi da socialna delavka strokovno načrtno ali reflektirano uporablja zgodbe o mogoči spremembi odnosov med ljudmi, o uresničenju želenega razpleta problema, pri čemer uporablja osebne zgodbe, splošne, morda mitske zgodbe ali za posameznega uporabnika preoblikovane zgodbe. Z njimi si prizadeva sprožiti preokvirjenje dosedanjih neuspešnih vzorcev reševanja problema v smeri večje učinkovitosti. Zadnji red pa je, da socialne delavke pripovedujejo različne zgodbe o uporabnikovih zgodbah.

Posebno pomemben v socialnem delu se mi zdi drugi vidik pripovedovanja zgodbe po Šugman Bohinc (2003). S preokvirjanjem zgodbe se približamo želenemu izidu, pride lahko do želene spremembe, spremembe drugega reda, ki spreminja sistem kot celoto.

Tudi Dale in Lyddon (2000 v Chesley *et al.* 2008: 403) predpostavljata, da lahko pri otrocih skozi igralno terapijo (kamor spada tudi uporaba pravljič) pride do sprememb prvega in drugega reda. Spremembe prvega reda nastanejo, ko otroci povežejo realno življenjsko situacijo in odkrijejo učinkovite rešitve, spremembe drugega reda pa nastanejo, ko otroci preokvirijo svoj pogled nase v njihovem življenju, svetu.

Za otroka je pravljičica metafora, vendar le, če ustreza otroku, njegovim čustvom, njegovi notranjosti, njegovi življenjski situaciji. Nastopajoči v pravljičici morajo biti otroku podobni, da se z njimi lahko identificira in poistoveti. Pravljičice kot metafore otrok ne doživlja na zavestni ravni, vendar je sposoben začutiti povezavo med sabo in zgodbo intuitivno. Prav zato je pravljičica dober medij, ki se ga da v svetovalnem delu dobro uporabiti. Pravljičico lahko nato preoblikujemo, preokvirjamo tako, da je otrok aktiven v tem procesu in tako bo nezavedno tudi novo zgodbo povezal s sabo. Pravljičico pa moramo skupaj z otrokom preokviriti tako, da mu bo omogočala spremembe na bolje in bo eden izmed korakov na poti k rešitvi. Pri tem pa ne govorim le o že napisanih pravljičicah, ampak tudi o zgodbicah, ki si jih je izmislil sam otrok. Kot so napisali Chelsey *et al.* (2008: 405) naj bi bil otrok prvi tvorec metafore. Zgodbe, ki jih povedo otroci, so že same po sebi namreč metafore. Nadalje tudi otrokove risbe, igranje ... lahko razumemo kot metafore.

Tudi Rutar (2008: 398) prepozna vrline pravlјice v preokvirjanju: "Preobrazbena moč pravlјice je v njeni zmožnosti na novo povezati dogodke iz otrokovega življenja v kontekstu novega in drugačnega pomena."

Bowman (1995 v Chelsey *et al.* 2008: 404) pa pove, da delo znotraj konteksta zgodbe omogoča svetovalcu, da pomaga otroku izluščiti unikaten nauk zanj. Otrokom lahko pomagamo preokviriti njihov problem tako, da jih sprašujemo, kako bi se lahko še drugače približali in rešili problem, ki se pojavlja v zgodbi.

1.4.3. Socialno delo in uporaba pravlјic

Pravlјice v socialnem delu lahko uporabljamo, ko delamo z otroki. Tudi oni v svojem življenju mnogokrat naletijo na težave in probleme, zato so pogosto udeleženi v delovnem odnosu. Socialni delavci se z otroki srečujejo v različnih ustanovah. Najpogosteje so to vrtci in osnovne šole, pa razni dnevni centri za otroke in mladostnike, materinski domovi, varne hiše in centri za socialno delo. Delo z otroki je torej pomemben in velik del socialnega dela, pri tem pa so otroci posebna skupina uporabnikov, ki imajo drugačne lastnosti in potrebe kot odrasli. Socialna delavka ima nalogo (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2005), da vsakokrat na novo z vsakim uporabnikom vzpostavi delovni odnos, izviren delovni projekt, proces pomoči. Pri tem je pomembno soustvarjanje, udeleženosť v rešitvah; socialni delavec je sopotnik uporabnika na potovanju k zelenemu izidu. Uporabniku se socialni delavec pridruži. Ker pa so otroci posebno ranljivi, saj še nimajo dovolj besed in moči, da bi se lahko sami zagovarjali, moramo biti še posebej pazljivi, da delo zastavimo tako, da bo tudi otrok lahko enakovreden sogovornik in sopotnik na poti k dobrim izidom. In ker so pravlјice tako pomembne in blizu otrokom, lahko predstavljajo univerzalen medij, s pomočjo katerega delamo v delovnem odnosu.

V socialnem delu poznamo socialno delo s posameznim primerom, socialno delo s skupino in skupnostno socialno delo. V okviru svoje teme se bom dotaknila prvih dveh metod.

Metoda socialnega dela s posameznim primerom je usmeritev, vrednosťni sistem in vrsta prakse profesionalnih socialnih delavcev, pri kateri se psihosocialni, vedenjski in sistemski koncepti prenašajo v spretnosti za pomoč posameznikom in družinam pri reševanju osebnih, medosebnih, socialnoekonomskih in ekoloških problemov s pomočjo neposrednega odnosa (Barker 1995: 351 v Milošević Arnold, Poštrak 2003: 103).

V primeru, da delamo s posameznim otrokom, ki so ga k nam napotili zaradi težav in problemov, ki jih ima, gre za socialno delo s posameznim primerom.

Odnos med socialno delavko in uporabnikom definiramo kot delovni odnos, ki je opora socialni delavki, da vzpostavi pogovor, ki omogoča raziskovanje in sooblikovanje dobrih izidov. Delovni odnos uporabnike in socialne delavce definira kot sodelavce v skupnem projektu, ki imajo nalogo, da soustvarijo deleže v rešitvi. Delovni odnos omogoči, da je ustvarjanje rešitev za kompleksne probleme ljudi zastavljeno vsakokrat znova kot izviren delovni projekt. Prva naloga socialnega delavca je, da vzpostavi delovni odnos (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2005: 9).

Elementi delovnega odnosa so:

- dogovor o sodelovanju,
- instrumentalna definicija problema (Lüssi 1991) in soustvarjanje rešitev,
- osebno vodenje (Bouwkamp, Vries 1995).

V praksi pa je pomembno, da se opremo še na štiri pomembne sodobne koncepte v socialnem delu:

- perspektiva moči (Saleebey 1997),
- etika udeležnosti (Hoffman 1994),
- znanje za ravnanje (Rosenfeld 1993),
- ravnanje s sedanjostjo ali koncept so-navzočnosti (Andersen 1994)

(*ibid.*).

Sama bom za vsak element delovnega odnosa podala nekaj predlogov, kako lahko vanj vtkemo pravljico, da bo otroku delovni odnos bolj razumljiv.

Dogovor o sodelovanju je pomemben uvodni ritual. Projekt pomoči v socialnem delu se začne z jasnim in izrečenim dogovorom o sodelovanju, ki šele omogoči vzpostavljanje delovnega odnosa. Socialna delavka pojasni koncept delovnega odnosa tako, da opiše svojo vlogo in vlogo vseh udeležениh v problemu (*ibid.*).

Tonin (2010: 46) obnovi, da dogovor o sodelovanju vsebuje dvoje, privolitev na sodelovanje tu in zdaj ter dogovor o delovnem odnosu – dogovor o tem, kako bomo delali. Če delamo z

otroki, je potrebno dogovor o sodelovanju prirediti njim. Dogovor o sodelovanju je z otrokom zelo preprost. Otroku lahko povemo, da se bosta s socialno delavko večkrat srečevala in bosta v času, ki ga bosta imela na voljo, brala pravljice in počela veliko zanimivih stvari – risala, igrala igro vlog, plesala, ustvarjala z glino, se pogovarjala ... Vse bosta počela skupaj in se tako bolje spoznala. Srečanja, na katerih se bosta srečevala, lahko poimenujeta tudi "pravljичne urice".

Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev sta temelja delovnega odnosa (Lüssi 1991 v Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2005: 10). Bistvena naloga socialnega delavca je, da soustvari proces pomoči, v katerem uporabniki ali udeleženi v problemu raziskujejo svoj delež v rešitvi. V procesu vsak uporabnik vstopi s svojo definicijo problema, socialni delavec doda svoje videnje in tako se začne oblikovanje delovne definicije možnega, uresničljivega.

Otrokom seveda ne moremo preprosto reči, da naj nam povedo svojo instrumentalno definicijo problema, saj je to zanje prezapleteno. Veliko lažje pa izluščimo otrokov problem, če izhajamo iz pravljic, ki so mu všeč in ga pozorno poslušamo, ko nam sam pripoveduje zgodbe. Vsebino zgodbe, ki si jo bo sam izmislil, bo črpal iz svojega življenja, iz sebe, iz svojih težav in strahov, tako pa nam posredno pove tudi svoje težave. Prav tako iz pravljice, ki je otroku posebno pomembna in nanjo močno odreagira, lahko spoznamo otrokov problem. Po branju pravljice ali po tem, ko nam otrok pove zgodbo, se moramo z otrokom pogovarjati. Pravljico je potrebno z vprašanji prenesti na otrokovo življenje in če nam otrok zaupa, bomo skupaj z njim ugotovili tudi njegovo instrumentalno definicijo problema. Podobno lahko iz pravljic črpamo tudi možne rešitve. Za otroka je morda preveč, če ga neposredno vprašamo, kako bi si lahko pomagal. Veliko lažje mu je, če ga vprašamo, kako si je v pravljici pomagal pravljичni junak, kako bi si še lahko pomagal, na kakšen način bi mu lahko še uspelo. Ker se otrok s pravljичnim likom močno poistoveti, bo možne rešitve junaka reflektiral tudi na svoje življenje.

Osebnostno vodenje je koncept, pri katerem socialnodelavsko ravnanje pomeni vodenje k dogovorjenim in uresničljivim rešitvam oziroma k dobrim izidom (Vries 1995 v Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2005: 10). Delovni odnos je praviloma usmerjen k zaželenim rešitvam, vendar je delovni odnos tudi osebni odnos. Socialna delavka se osebno odziva; podeli svojo izkušnjo ali zgodbo, ki odpira alternativni pogled na možne rešitve.

Maja Tonin (2010: 48) piše, da socialna delavka pogovor lahko vodi osebno tudi s pomočjo pravlјice. Predstavi lahko določeno zgodbo (iz svojega življenja ali iz življenja koga, ki ga pozna), ki je podobna življenju otroka. Tako se bo otrok lahko poistovetil z junakom v zgodbi.

Tu še enkrat omenjam Leo Šugman Bohinc (2003), ki razlikuje tri rekurzivne rede pripovedovanja zgodbe v svetovanju in terapiji in poudarjam prvi red, ki je, da socialna delavka uporabnikom pripoveduje svojo zgodbo. Na ta način je socialna delavka osebna, s podeljeno zgodbo pa lahko tudi odpre alternativne možne rešitve in delovni odnos aktivno usmerja k želenem izidu.

Premik k perspektivi moči po Saleebeyu (1997) nas usmeri, da v prispevku uporabnika spoštlјivo iščemo njegovo moč, njegove vire. Iz perspektive moči sprašujemo po zaželenih razpletih, po dobrih izidih, sanjah in upanju; sprašujemo po virih, po opori v skupnosti, po dobrih izkušnjah v preteklosti itn. (Čačičnovič Vogrinčič *et al.* 2005: 12).

Še posebno pri perspektivi moči vidim, kako pomembna je lahko vloga pravlјice. Otroku je že sama po sebi pomemben vir moči – tolaži ga, ga razveseli, sprosti, po njej se dobro počuti. S pomočjo pravlјičnega junaka, ki je otroku podoben, pa odkrijemo še ostale vire moči. Vidimo lahko npr., da je pravlјični lik pogumen, vztrajen, iznajdlјiv; ima okoli sebe dobre lјudi, ki mu pomagajo; dela napake, pa vendar mu na koncu uspe; vsak njegov majhen korak veliko pomeni. Če je pravlјica primerno izbrana za posameznega otroka, se bo ta lahko poistovetil s pravlјičnim junakom, od tu pa je do otrokovega spoznanja, da je tudi sam nosilec tako pomembnih virov moči, kot jih ima junak, majhen korak. Pri tem pa mu mora pomagati socialna delavka, ki ga spodbuja in mu pomaga odkrivati njegove močne točke.

"Etika udeleženosti nas usmerja v to, da objektivnega opazovalca, socialno delavko, nadomesti sodelovanje, v katerem nihče nima zadnje besede, sodelovanje, v katerem nihče ne potrebuje zadnje besede; je pogovor, ki se nadaljuje." (*ibid.*)

Iz tega črparam, da socialna delavka spoštuje otrokovo zgodbo; je ne skuša preoblikovati, kot se zdi prav samo njej, saj nima moči, da poseduje resnice in rešitve, hkrati pa omogoča, da se bo otrokova zgodba skozi delovni odnos lahko nadaljevala, kot se mora nadaljevati pogovor.

Znanje za ravnanje pomeni, da socialni delavec zna vzpostaviti in vzdrževati delovni odnos in kontekst socialnodelovnega razgovora ter podeliti strokovno znanje z uporabniki v procesu

soustvarjanja interpretacij v razgovoru in tako omogočiti prevajanje v osebni ali lokalni jezik in nazaj v jezik stroke za ustvarjanje nove zgodbe v raziskovanju rešitev (*op. cit.*: 15).

Pravljica sama je znanje za ravnanje. Socialna delavka v procesu projekta pomoči z otrokom namreč pravljico pretvori in prenese v akcijo, pri čemer pri znanju za ravnanje gre. S pomočjo pravljice lahko vzpostavi in vzdržuje delovni odnos in kontekst socialnodelovnega razgovora z otrokom, o čemer skozi cel čas v tem poglavju govorim, ter mu tudi razloži strokovno znanje (več na strani 43, osrednji odstavek).

Ravnanje s sedanjostjo pa predstavi, da je sedanjost, torej čas, ko smo v delovnem odnosu z uporabniki in ki ga porabimo za sodelovanje, najbolj dragocen delovni čas v projektih pomoči. Za izkušnjo spoštovanja in kompetentnosti si je treba zagotoviti čas, v katerem se lahko razvije razumevanje in sporazumevanje in steče proces soustvarjanja rešitev. Potrebujemo skrbno varovano sedanjost, da uporabnik dobi izkušnjo sodelovanja, ki spoštuje njegovo kompetentnost (*op. cit.*: 14). Koncept soprisotnosti pa pomeni prisotnost v poslušanju, ki pomeni hkrati biti na voljo za sočutje in razgovor (Andersen 1994 v Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2005: 14).

Ravnanje s sedanjostjo si pri uporabi pravljic v socialnem delu razlagam tako, da se otroku v našem skupnem času, ko uporabljamo pravljico, zares posvetimo. Pravljica je pri tem sredstvo, ki nam omogoči, da smo v skupnem času zares z otrokom. S pravljico lahko otroku pokažemo, da nam je pomemben in da ga dovolj spoštujemo, da mu namenimo čas na način, ki je otroku všeč. Koncept soprisotnosti pa dopolnim tako, da morata biti otrok in socialna delavka v zgodbi vedno prisotna. Tako bomo lahko dosegli želene učinke zgodbe oziroma pravljice.

Koncept izvirnega delovnega projekta pomoči je dopolnilo koncepta delovnega odnosa. V delovnem odnosu praviloma soustvarjamo izvirne delovne projekte pomoči. Soustvarjene rešitve, zaželeni razpleti, ki se oblikujejo v delovnem odnosu, prevajamo v akcijo, v dejanja, v konkretne korake, ki udeležujejo dogovore (Čačinovič Vogrinčič 2006: 21 – 22).

Nadalje avtorica piše (*op. cit.*: 22), da so projekti izvirni, ker se vsakokrat na novo in posebej oblikujejo za vsakega uporabnika posebej, za vsako družino posebej, za vsako skupino udeleženih v problemu posebej. Soustvarjeni so skupaj z njimi in zanje. Projekti pa so delovni, ker v vsakdanjem jeziku in v vsakdanjem življenju konkretizirajo dogovorjene

spremembe, naloge, delež posameznika in stroke. Projekti tečejo v času in so usmerjeni k dobrim izidom ali zaželenim razpletom. V projektu zapišemo tudi minimalne spremembe v procesu napredovanja k rešitvam.

Projekti so torej izvirni, v mojem okviru to razumem kot edinstveni za vsakega otroka posebej. Pri tem pa so tudi soustvarjeni skupaj z uporabnikom – otrokom. Da otrok lahko soustvarja svoj delovni projekt pa mu morajo omogočiti odrasli – socialni delavci, ki jim to predstavlja pomembno nalogo v delu. Otroku je težje postati enakovreden sogovornik; te svoje pravice se niti dobro ne zaveda, zato mu morajo socialni delavci to olajšati. Pravljičica je sredstvo, ki otroku omogoča soustvarjanje, saj je to nekaj njegovega, nekaj, pri čemer se otrok počuti dobro in samozavestno. To pa je dober začetek za nadaljevanje enakovrednega odnosa med socialno delavko in otrokom, ki vodi v zelene izide.

V kontekstu vzpostavljanja izvirnega delovnega projekta pomoči poznamo šest korakov, ki omogočajo in podpirajo paradigmatški premik v delovnih projektih pomoči. To so:

- pridruževanje,
- odkrivanje,
- spreminjanje,
- proslavljanje,
- ločitev,
- refleksija (*op.cit.*: 23 – 24).

Prav tako kot sem za posamezne elemente delovnega odnosa napisala, kje vidim vlogo pravljice, bom to storila še za korake izvirnega delovnega projekta pomoči.

Pridruževanje pomeni, da pridemo k otroku, se mu približamo, da bi vzpostavili delovni odnos. Otroku pa se lahko pridružimo tako, da stopimo k njemu, se postavimo v "njegovo kožo" in "gledamo skozi njegovo okno". Od njemu neznanega se obračamo k njemu znanemu in domačemu. Ker ima večina otrok rada pravljice, se jim lahko pridružimo s pomočjo zgodbe. Tako otrok spozna, da smo z njim, da smo prijateljski ter nam dovoli k sebi. Pravljičica omogoči, da se otrok ob nas dobro počuti, to pa je predpogoj za vzpostavitev dobrega odnosa med socialno delavko in otrokom.

Odkrivanje je soraziskovanje in odkrivanje edinstvenosti problema in možnih rešitev (Čačinovič Vogrinčič 2006: 23).

V delovnem odnosu moramo z otrokom raziskati, kaj je problem in ga definirati, raziskati pa moramo tudi možne rešitve. Pri tem pa raziskujemo življenjski svet in vire moči otroka. Tu si lahko pomagamo tudi s pravljico. Otroku se ob pravljici porodi veliko idej, kako se da rešiti težavo. Načinov reševanja se lahko domisli, ko posluša, kako se je pravljичni junak soočil s težavami in preizkušnjami. Ker se s pravljичnim junakom poistoveti, si možne načine rešitev želi prenesti v vsakdanje življenje. Morda jih lahko v delovnem odnosu preoblikujemo v uresničljive strategije. Lahko pa se zgodi, da otrokovi predlogi možnih rešitev niso mogoči, saj so nerealni in čudežni – kot v pravljici. Tudi s tem ni nič narobe. Pomembno se mi zdi, da pri otroku spodbudimo razmišljanje v smeri rešitve. Otroci potrebujejo za razmislek več časa, pravljica se mora vanje "usesti". Včasih bo svojo moč pokazala, ko bo preteklo nekaj časa. Vseeno je lahko pravljica in z njo pravljичni junak nosilec nečesa pomembnega. Otroka spremlja na poti, mu vpliva upanje, omogoči mu, da se poistoveti z zanj pomembnim pravljичnim likom. Predstavlja pomemben vir moči otroka.

Spreminjanje je eden od ključnih korakov. Ne gre za spremembe, kot so si jih za otroka zamislili strokovnjaki, starši ali druge odrasle osebe, temveč za spremembe, ki bodo otroku omogočile, da bo bolj zadovoljen in vesel, da mu bo v življenju lažje. V delovnem odnosu z uporabnikom si moramo prizadevati, da pride do sprememb drugega reda. Tu so pravljice kot metafore lahko nosilke teh sprememb. V mislih imam preokvirjanje, kot sem o tem pisala v poglavju Terapevtska zgodba in preokvirjanje.

Proslavljanje ima v socialnem delu veliko vlogo. Opozori nas, da moramo biti pozorni na še tako majhne dosežke, da nam nov zagon in voljo do dela. Mislim, da je pri delu z otroki še posebno pomembno. Pohvala odrasle osebe in proslavljanje jih razveseli, spodbudi in opozori na vse, kar so dosegli v našem skupnem času. Otrokove dosežke pa lahko proslavimo tudi s pravljico, ki jo bo otrok doživel kot nagrado in spodbudo.

Ločitev pomeni, da smo prišli do našega cilja. S tem se zaključi tudi delovni odnos. Ločitev mora biti jasno izražena, otroku pa jo lahko ponazorimo s pomočjo pravljice. Vsak pravljичni junak nekoč premaga svoje ovire, zato se pravljica konča s srečnim koncem, orientiranim v svetlo prihodnost. Zaključek delovnega odnosa mora otroku sporočati enako. Delovni odnos se je zaključil, ker sem uspel, ker sem pripravljen uspešno sam nadaljevati svojo pot.

Refleksija se dogaja ves čas delovnega odnosa. Pomeni, da skupaj z uporabniki pregledamo, kaj smo že dosegli, kam še želimo priti, kaj se dogaja na naših srečanjih. Socialna delavka mora to znati izraziti in razložiti uporabnikom.

Skozi celoten pregled elementov delovnega odnosa in izvirnega delovnega projekta pomoči lahko vidimo, da so pravlјice v socialnem delu uporabne. Neposredne uporabnosti ne vidim edino v elementu refleksija. Sicer pa tudi sam delovni odnos in izvirni delovni projekt pomoči otroku lahko predstavimo in razložimo s pravlјico. V pravlјici se junak sooča s preizkušnjami, mnogokrat mu je hudo, a nikoli ne odneha. Pri svojem vztrajanju v boju pa ima velikokrat pomočnike – dobre ljudi, modrece, vile, starce, živali, ki mu kažejo pot in ga usmerjajo, so tam zanj. Na svojem čudežnem potovanju jih kar sreča – padejo v njegovo življenje, ko pa svojo vlogo izpolnijo, junaka prepustijo njegovi poti, ki se konča srečno. Podobno je z otrokom, ki pride k socialni delavki, ker se je nekje zalomilo. Socialno delavko si lahko predstavljamo kot osebo, ekvivalentno pravlјičnim pomočnikom. Ker se otrok za obiskovanje socialne delavke ne odloči sam, ampak so za to odgovorni drugi odrasli, lahko rečemo, da tudi on socialno delavko na svoji poti kar sreča. Ta ima nalogo, da mu pomaga in ga usmerja, spodbuja. Ko je otrok več ne potrebuje, pride do ločitve. Ker pa je otrok prispel do želenih izidov, mu je bolje kot na začetku.

Tonin (2010: 45) trdi, da s pomočjo pravlјice socialna delavka lahko otroku pomaga pri reševanju težav, lahko pa si tudi pridobi otrokovo zaupanje.

Otrokovo zaupanje do socialne delavke pa je potrebno, da lahko vzpostavita osebni stik in delovni odnos. Kakšno vlogo ima pri tem pravlјica pojasnjuje Rutar (2008).

Patricija Rutar v svojem članku (2008) izpostavi vzgojno-izobraževalni pomen pravlјic, terapevtski pomen pravlјic, tema pomenoma pa doda še tretjega: pravlјico kot medij, prek katerega vzpostavimo osebni stik z otrokom in ki lahko ob negovanju preraste v odnos, prek katerega so možne spremembe v življenjski situaciji otroka. To se ji zdi najpomembnejše. Piše sicer skozi prizmo socialne pedagogike, vendar ima po mojem mnenju pravlјica v socialnem delu lahko enako vlogo.

Socialno delo je prisotno tudi v vzgojnih in v izobraževalnih institucijah, tam pa lahko strokovni delavci pravlјice uporabljajo kot sredstvo vzgoje in učenja. Socialno delo sicer ni terapija, ima pa mnogokrat terapevtski učinek, ki ga lahko dosežemo tudi z uporabo pravlјic.

Tretji pomen se tudi meni zdi najpomembnejši. Socialni delavec mora biti v delovnem odnosu z uporabnikom oseben, skupaj pa si preko individualnega načrta pomoči prizadevata za možne, dobre spremembe v življenju uporabnika. Pravlјica je pri tem odličen medij, da se približamo in pridružimo otroku, da z njim vpostavimo osebni stik in odnos, ki vodi do zelenih sprememb.

Patricija Rutar (2008: 301 - 304) predstavi pravljico kot medij za vzpostavitev odnosa. Ena izmed tehnik za vzpostavljanje trenutkov prisotnosti oziroma osebnega stika je uporaba pravljice kot medija, s katerim med nami in otrokom nastaja intersubjektivni, medosebni prostor oziroma odnos. Pravljice nas z otrokom zbližajo. Ko beremo pravljico, gremo z otrokom skozi veliko avanturo. Takrat lahko doživimo posebno prisotnost, ki jo lahko poimenujemo s trenutki tu in zdaj. Ti trenutki so zelo osebni, vodijo v trenutek srečanja, v odnos. Z osebnim stikom se med nami in otrokom oblikuje medosebni prostor. Pravlјica nam pomaga, da bolje spoznamo otroka. Pomembno je, da ta ni več sam s svojimi občutki in strahovi. Moramo globoko čutiti z otrokovim svetom in videti stvari z njegovimi očmi, pravljica pa je tista, ki lahko pomaga, da spoznamo otroka in se mu približamo. Ko zaznavamo, kako sami doživljamo pravljico in razvijanje medosebnega prostora, lahko hkrati zaznavamo in se zavedamo, da se podobno dogaja tudi otroku. Odnosno doživetje, ki ga z otrokom vzpostavimo ob pravljici, je lahko enkraten in neponovljiv trenutek, lahko pa je vzpodbuda za širitev medosebnega prostora, spodbuda za nova srečanja in lahko vodi k oblikovanju čustvene odnosne vezi.

Naj pojasnim trenutke prisotnosti, trenutke tu in zdaj ter trenutke srečanja.

Kako se razvija medosebni stik oziroma odnos je razjasnil Stern (1998 v Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2005: 67). Po njegovem modelu o medosebnem stiku v vsakdanjem življenju in v procesu pomoči, se medosebni stik – odnos razvija postopno. Najprej doživimo trenutke prisotnosti, ki se lahko intenzivirajo v trenutke, ko smo osredotočeni na tu in zdaj, ti pa se lahko intenzivirajo v trenutke srečanja. Ta izraz pomeni trenutke najbolj intenzivnega osebnega stika. Trenutki prisotnosti, ki se intenzivirajo v trenutke tu in zdaj, so prvi pogoj, da lahko pride do trenutkov srečanja.

Trenutki prisotnosti se lahko pokažejo bodisi spontano ali pa prisotnost razvijamo zavestno. V interakcijah se lahko zavestno odločimo, da bomo drugemu pazljivo, aktivno prisluhnili, lahko pa kaj samo od sebe pritegne našo pozornost (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2005: 67).

Pomembno je, da kot socialni delavci to počnemo zavestno in tako povečamo možnosti za vzpostavitev osebnega stika in razvijanje intersubjektivnosti, medosebnega prostora. Pri tem pa lahko s tem namenom uporabljamo tudi pravljice.

Trenutki tu in zdaj pa so nepričakovani. Gre za posebno kvaliteto osredotočene pozornosti oziroma prisotnosti. V njih se bolj izrazi osebni in čustveni vidik odnosa, tako da nas popolnoma potegne v sedanji trenutek. Nenadoma začutimo, da se lahko znani vzorci vedenja, znano medosebno okolje, odnos spremenijo. Vezani so na neznano prihodnost in jih lahko občutimo kot zastoj ali kot priložnost. Pogosto jih spremljajo pričakovanja ali strah zaradi nujnosti izbire. Če trenutek tu in zdaj zgrabimo, to vodi v trenutek srečanja, v nasprotnem primeru pa to pomeni zamujen trenutek tu in zdaj. Trenutki tu in zdaj torej lahko preidejo v trenutke srečanja. Gre za kompleksen in dinamičen proces. Ko partnerja v komunikaciji ujameta trenutek tu in zdaj, ko se odpreta tveganju takega trenutka, ko ga odprto raziskujeta, lahko to postane trenutek srečanja. Trenutek srečanja je ključni dogodek, ker se spremeni medosebni kontekst in pusti v spominu posebno sled. Gre za nov začetek in prelomnico v odnosu, rekontekstualizacijo odnosa. Trenutek srečanja ustvari občutek, da se je zgodilo nekaj pristnega in pomembnega (*op.cit.*: 69 - 72).

Če pride do trenutka srečanja, pride tudi do razvoja delovnega odnosa. Zato so trenutki srečanja dragoceni in zanje se moramo v delovnem odnosu potruditi. Dejstvo, da delo s pravljico v socialnem delu lahko omogoči trenutke prisotnosti, trenutke tu in zdaj ter trenutke srečanja, pravljice povzdigne v sredstvo, vredno pozornosti.

Do te točke sem o možnostih uporabe pravljic pisala le z vidika socialnega dela s posameznim primerom. Sedaj pa bom nakazala še možnosti, ki jih ponuja pravljica v socialnem delu s skupino.

"Socialno delo s skupino je ciljno naravnano delo z malimi skupinami, s katerim se zadovoljujejo socialne in emocionalne potrebe in opravljajo konkretne naloge. To delo je usmerjeno tako k posameznim članom skupine kakor tudi v skupino kot celoto." (Skidmore *et al.* 1991: 77 v Milošević Arnold, Poštrak 2003: 106)

Pravljice v socialnem delu s skupino otrok bi socialni delavci lahko uporabljali v vrtcu, v osnovni šoli, v dnevnih centrih za otroke in mladostnike, v centrih za socialno delo, v materinskih domovih in v varnih hišah ... kot preventivno dejavnost v obliki "pravljичnih ur", ki bi bile nosilke vzgoje za strpnost, nenasilno komunikacijo ter osebnostne rasti.

Burkeljca (2009: 222) je zapisala, da kvalitetna mladinska literatura obravnava tudi kočljive teme, odkriva in ubeseduje tabuizirano, nagovarja bralca na čustven odziv. Literaturo odlikuje posebna senzibilnost za človekove potrebe. V nasprotju z globalizacijskimi trendi pospešuje senzibilizacijo in spodbuja empatijo. Z njeno pomočjo skušamo razbiti stereotipe o življenju in odpreti mladega bralca za neklišejkost (npr: slikanica o dveh očkih – Sosedje in prijatelji). Pomembna funkcija literature je tudi vzgoja za mir v najširšem smislu (strpnost do drugačnosti, nenasilje).

Socialno delo si mora prizadevati za razbijanje stereotipov in predsodkov in spodbujati strpnost, nenasilje ter empatijo. Naša družba je do marsikatero skupine ljudi diskriminatorna, otrok pa preko svoje socialne mreže stereotipe in predsodke ponotranja. Socialni delavci bi lahko preko pravljič, ki vsebujejo socialne vsebine (družine z istospolnimi partnerji, hendikep, osebe s težavami v duševnem zdravju, kulturna raznolikost ...) otroke usmerjali, da bi ti lahko odrasli v strpnega človeka, ki mu drugačnost ne predstavlja nekaj negativnega, poleg tega pa bi jih lahko tudi seznanili z aktualnimi temami, kot so ločitev, smrt, revščina... in jih o njih učili. S pomočjo pravljič lahko otrokom dobro pojasnimo sicer zanje težko dojemljive pojme.

Vsi gojimo stereotipne predstave in predsodke, tudi starši otrok. Iz tega lahko sklepamo, da otrok preko svoje družine ponotranja tudi te. S pripovedovanjem pravljič, ki obravnavajo različno "tabuizirano" tematiko na pozitiven način, bi te negativne vplive na otroke lahko nevtralizirali. Da se človek razvije v strpno, do drugačnosti odprto osebo, pa je potrebno delovati že od zgodnjega otroštva. Uporaba pravljič to omogoča na otroku prijazen, nevsiljiv način.

Pravljice pa lahko v skupini otrok uporabljamo še drugače.

Kucler (2002: 40) opisuje uporabo pravljič še v druge namene, na primer za povezavo razreda v skupnost; prekinejo lahko vsakdanjo rutino; uporabimo jih lahko kot vodeno fantazijo ali kot aktivne zgodbe.

V svojem članku omenja Zipesa (1995: 7 v Kucler 2002: 40), ki trdi, da lahko pripovedovalec otroke združi, saj zgodbe lahko igrajo ključno vlogo v razvijanju skupnosti med otroki znotraj učilnice in šole.

Kucler in Zipes sicer govorita o povezanosti šolskega razreda v skupnost, vendar pa ni razloga, ki bi onemogočal, da pravljice uporabljamo z namenom, da se skupina otrok bolj poveže tudi izven šole: na primer v stanovanjskih skupinah, v varnih hišah, v materinskih domovih ali kje drugje.

Nadalje pravljice lahko v skupini otrok uporabimo, da prekinemo vsakdanjo rutino; uporabne so, ko skušamo otrokom približati določene vrednote. Preko zgodb prebudimo notranje procese, otroke popeljemo k razmišljanju o sebi, o situaciji v kateri so in o njihovih življenjskih problemih in rešitvi teh. Namen vodene fantazije je vzbuditi domišljijo in razmišljanje, aktivne zgodbe pa spodbujajo telesno, glasovno in čustveno sodelovanje otrok ob pripovedovanju. Med poslušanjem otroci uprizorijo zgodbo z vsemi možnostmi izražanja (Kucler 2002: 40 – 41).

Aktivne zgodbe se mi zdijo še posebej primerne za otroke s tako imenovanimi motnjami pozornosti, saj od njih ne zahtevajo mirne zbranosti in nepremičnega sedenja ob poslušanju. Tako tudi nemirni otroci lahko od zgodbe pridobijo več, ob njej uživajo, pa tudi socialna delavka se jim na ta način lažje približa in pridobi njihovo zaupanje, kot če bi od njih zahtevala sedenje.

1.5. KRATEK PREGLED UPORABE PRAVLJIC V SOCIALNEM DELU

To poglavje sem si zamislila kot kratek povzetek, ki jedrnato razjasni, s katerimi uporabniki, kje, s kakšnimi nameni in kako lahko socialna delavka pri svojem delu uporablja pravlјice in kakšne vrste pravlјic bodo pri delu z uporabniki najbolj primerne.

1.5.1. Uporabniki

Uporabniki, pri katerih se lahko uporablja pravlјice, so otroci, stari od približno treh do osmih let. Gre za otroke v tako imenovanem "pravljicnem obdobju" (C. Bühler 1959 v Zalokar Divjak 1996), ki so zaradi svoje razvojne faze za pravlјice zelo dovzetni, saj so napisane na način in v jeziku, ki ga otroci razumejo.

Pri tem gre lahko za otroke, ki so v stik s socialno delavko prišli zaradi različnih težav (npr. imajo učne, vedenjske težave, so pripadniki marginalizirane družbene skupine ali pa se je celotna družina, v kateri otrok, živi znašla v stiski ...), ali pa za skupino otrok, ki so prišli v stik s socialno delavko iz preventivnih razlogov.

1.5.2. Organizacije

Možno uporabo pravlјic vidim v organizacijah, kjer imajo socialni delavci za ciljno skupino otroke, oziroma kjer delajo z otroki. To so vrtci, osnovne šole, krizni centri za otroke in mladostnike, materinski domovi, varne hiše, pa razni četrtni mladinski centri ter svetovalnice za otroke, mladostnike in družine ter tudi centri za socialno delo.

1.5.3. Namen uporabe pravlјic

Od uporabnikov je odvisno, s kakšnim namenom socialna delavka uporabi pravlјico.

Če dela s posameznim otrokom, bo s pomočjo pravlјice morda poskusila z otrokom vzpostaviti delovni odnos in snovati izvirni delovni projekt pomoči. S pomočjo pravlјice bo z otrokom lahko vzpostavila dogovor o sodelovanju, raziskala, kaj je otrokova instrumentalna definicija problema in kaj rešitev, ter delovni odnos vodila osebno. Pravlјica deluje v obe smeri: socialni delavki, ki je v delovnem odnosu z otrokom, pomaga pri uresničevanju njenega dela in nalog (s pomočjo zgodb skrbi, da delovni odnos vodi osebno in da poteka v pravo smer), otroku pa omogoči, da uvidi in razvije svoje vire moči, spodbudi ga, da za svoje težave začne iskati rešitve ali mu pomaga razumeti njegova čustva. Socialna delavka pravlјico lahko uporabi kot sredstvo preokvirjanja. Z njo lahko otroku pojasni kakšno zanj težko

razumljivo situacijo ali pa ga preprosto sprost, potolaži in razveseli. S pomočjo pravlјice torej otroku lahko pomaga pri reševanju težav ali pa se mu pridruži in pridobi otrokovo zaupanje ter pravlјico uporabi kot medij za vzpostavljanje trenutkov prisotnosti oziroma osebnega stika. Pravlјica lahko predstavlja sredstvo komunikacije med socialno delavko in otrokom. S pomočjo pravlјice socialna delavka otroku lahko razloži delovni odnos in izvirni delovni projekt pomoči. Pri tem pa ni nujno, da pravlјico uporablja za vse našteje primere – uporabi jo tam, kjer vidi možnost in dober izid, ki ga lahko prinese.

Namen uporabe pravlјic v skupini otrok pa je drugačen. Socialna delavka jih lahko uporabi na delavnicah – pravlјičnih urah za otroke. Tu pravlјice lahko uporabi predvsem kot sredstvo socializacije in učenja. Branje in poslušanje zgodb lahko otroke usmeri h kakovostnemu preživljanju prostega časa, spodbudi njihovo domišljijo in jim omogoči, da spoznajo različne plati življenja. Na ta način spodbudimo njihovo ustvarjalnost ter jim približamo določene vrednote. Tu govorim predvsem o vrednotah strpnosti, miru in nenasilja, ki jim jih lahko predstavimo in približamo s pomočjo zgodb o socialnih temah. Pomemben namen uporabe pravlјic v skupini otrok pa je tudi, da jih povežemo med seboj v skupnost, sprostimo in razveselimo.

1.5.4. Način uporabe pravlјic

Tudi načini uporabe pravlјic se med seboj razlikujejo.

Pri delu v izvirnem delovnem projektu pomoči lahko z otrokom *skupaj beremo* pravlјico in se potem o njej pogovarjamo. Lahko pa jo otroku *sami povemo* ali pa obratno – pustimo, da nam *otrok pove* kakšno *zgodbico*. Lahko pa se v pripovedovanju *dopolnujemo*. Nekaj pove otrok, nekaj socialna delavka. Skupaj potem lahko pravlјico spremenimo, preoblikujemo, vanjo vnašamo druge like, pravlјico lahko povežemo z otrokovim življenjem... Po pripovedovanju pravlјice pa lahko otrok nanjo riše ali kako drugače ustvarja.

V skupini otrok pa je zaradi več udeležencev najlažje, da *socialna delavka pove* ali *prebere pravlјico*. Pri tem lahko z različnimi načini poskrbi, da se bodo otroci zares poglobili v poslušanje – lahko zatemni prostor ali pa jim naroči, naj pravlјico poslušajo miše. Po pravlјici spet sledi pogovor na temo, ki jo je zgodba izpostavila, ker pa je otrok več, pravlјico lahko tudi uprizorijo.

1.5.5. Vrste pravljič

Če želi socialna delavka pri svojem delu z otroki uporabljati pravljič, mora vedno premisliti, kakšna pravljič bo najustreznejša za otroka / otroke. Ljudska, umetna, z ilustracijami ali brez? Kar nekaj avtorjev (Bettelheim 1999; Hartman v Černe 2005; Matko Lukan v Dnevnik.si 2004; Zalokar Divjak 1996, 2002) trdi, da je tradicionalna pravljič za otroke primernejša od novejše umetne pravljič, pa tudi o ilustracijah v pravljič naletimo na več različnih mnenj.

Socialna delavka pa mora zgodbe najprej izbrati na podlagi otrokove starosti, nato pa premisliti, kaj želi s pravljičami doseči.

Če dela le z enim otrokom in želi pravljič uporabiti kot sredstvo komunikacije, da bi z otrokom lažje vzpostavila stik in medosebni odnos, izbira pravljič ni tako pomembna. Pomembno je le, da je otroku všeč in da ga pritegne; z ilustracijami ali brez, mitska ali umetna. Če pa namerava s pomočjo pravljič z otrokom skozi delovni odnos in izvirni delovni projekt pomoči, mora pravljič pazljivejše izbrati. Otroka lahko že vnaprej vpraša, katere pravljič ima rad, pomemben kriterij izbire pa je tudi možnost poistovetenja otroka s pravljičnimi junaki. Pravljič naj bo takšna, da jo bo otrok lahko povezal s sabo in s svojim življenjem. Najpomembnejša je vsebina pravljič, ki mora ustrezati posameznemu otroku. Tu se mi zdi pomembno še enkrat omeniti Bettelheima (1999: 25), ki je opozoril, da je pri izboru pravljič potrebno slediti otroku. Poleg Bettelheima (1999) in Matko Lukan (Dnevnik.si 2004) tudi Hartman (v Černe 2005) bolj poudarja zgodbe ljudskega izročila, ki jih je človek prenašal iz roda v rod in trdi, da je kakovostnih avtorskih pravljič manj. Iz tega razloga se mi zdi pomembno, da socialna delavka izhaja tudi iz teh predpostavk in morda v večji meri uporablja tradicionalne, ljudske zgodbe, z malo ilustracij, ki naj bi bile za otroka ustreznejše kot avtorska dela. V današnjem času pa se pojavljajo tudi drugačne vrste pravljič (tematske pravljič), ki naj bi otroku pomagale pri točno določenem problemu. Omenila sem že Ortner (1995, 1997), ki zgodbe za otroke piše prav z namenom, da bi jim te pomagale pri rešitvi določenih težav. Zgodbe zajemajo najpogostejše težave, s katerimi se soočajo otroci. Ortner pa ni edina, ki zgodbe piše s tem namenom. Če socialna delavka med pravljičami, ki so napisane prav za pomoč otrokom, najde takšno, za katero meni, da bi lahko ustrezala uporabniku, lahko pri delu poskusi tudi s takšno vrsto pravljič.

Ko pa socialna delavka dela s skupino otrok, mora pravljice spet drugače izbirati. Če jih želi s pomočjo pravljic usmerjati k strpnosti do drugačnosti, k nenasilni komunikaciji in jih podučiti o različnih socialnih tematikah, mora biti temu primerna tudi literatura. Pravljice morajo tako vsebovati različne teme, kot so revščina, gluhot, slepota, nasilje, istospolne družine, kulturna raznolikost ..., pri tem pa je pomembno, da pravljica razbija stereotipe in preprečuje nastanek predsodkov. "Drugačnost" mora otrokom predstaviti na pozitiven način. Še posebej pa je pomemben kasnejši pogovor o vsebini pravljice. Še pred nekaj leti bi bilo pravljice s takšnimi vsebinami težko najti, v današnjem času pa jih je kar nekaj. Znan je na primer pravljica Franca Rogača (Wikipedija.org, Franci Rogač) v katerih je glavni junak npr. slep ali gluh, pri tem pa njegove pravljice sporočajo, da je drugačnost lahko tudi bogastvo. Takšne pravljice so lahko dobro izhodišče, da otroke na prijeten način učimo in vzgajamo za odprtost. Če pa je namen socialne delavke, da se otroci skozi pravljico učijo, razvijajo domišljijo, sprostijo, razveselijo in kakovostno preživijo svoj čas, je pomembno le, da je pravljica kakovostna, ter da jim je všeč. Omenjeno je že bilo, da pravljice otroke lahko povežejo v skupnost in učijo socializacije. Otroci pa se bodo najbolje med seboj povezali in učili skupinskega sodelovanja z uprizarjanjem pravljic, ker morajo med seboj sodelovati. Za uprizarjanje pa so nekatere pravljice primernejše od drugih. Socialna delavka mora pri izbiri pravljice svojo pozornost nameniti vprašanju, če jo bo možno odigrati ali pa je za igranje preenostavna / prezapletena, če je v pravljici dovolj vlog, da bo vsak otrok lahko sodeloval, pa tudi dialogi morajo biti čim bolj enostavni.

1.6. KOMPETENCE SOCIALNEGA DELAVCA

V tem poglavju se bom posvetila kompetencam socialnih delavcev. Posebno pozornost bom namenila znanjem, lastnostim, spretnostim in sposobnostim, ki so potrebne za socialno delo z otroki, kjer se uporablja kreativni medij – pravljica; utemeljila pa bom tudi, zakaj so socialni delavci kompetentni, da pri svojem delu z otroki uporabljajo pravljice.

Milošević Arnold, Poštrak (2003: 121) spretnosti socialnega dela opredelita kot tiste strokovne postopke, v katerih socialni delavec vzporedno in spretno uporablja vse svoje znanje, vrednote in etiko socialnega dela ter svojo osebnost z namenom, da uporabnikom zagotovi potrebno pomoč in uresničuje še druge cilje socialnega dela. Spretnost je tisto, v čemer se zrcalijo profesionalne in osebne kvalitete ter vrednote socialnega delavca. Spretnosti o socialnem delu so rezultat procesa socializacije za profesijo, saj mora posameznik v tem procesu temeljne prvine socialnega dela ponotranjiti.

Šugman Bohinc (1994: 323) navaja znanja, ki jih študent oziroma študentka pridobi ob študiju socialnega dela. Gre za široko znanje socialnega dela, socialne psihologije, psihologije osebnosti in družine, sociologije, sistemske teorije, teorije komunikacije in kibernetike, skupinske dinamike in metod psihosocialne pomoči.

Poleg teh znanj pa po Lei Šugman Bohinc za izvajanje socialnega dela z ustvarjalnimi kulturnimi dejavnostmi socialni delavec potrebuje še visoko poklicno etiko, dodatno poznavanje sodobnih psihoterapevtskih smeri (če ga zanima terapevtsko delo z ljudmi), organizacijske sposobnosti za vodenje praktične dejavnosti v skupini, potrebna pa je tudi nagnjenost do kakšnega ustvarjalnega kulturnega področja in dosti praktičnih vaj, ki jih lahko oseba pridobi na različne načine – v umetnostnih šolah, na tečajih, v ustvarjalnih kulturnih delavnicah, na seminarjih, pri permanentnem izobraževanju, pri študiju in na specializaciji na ustreznih šolah v tujini (*ibid.*).

Uporaba pravljič v socialnem delu je ustvarjalna kulturna dejavnost, socialno kulturno delo. V skladu z zgornjim stavkom, da mora biti socialni delavec nagnjen do kakšnega kulturnega področja, za mojo temo pomeni, da mora gojiti pozitivno naravnost in zanimanje do pravljič in pripovedovanja. Le če ga to zanima in mu budi veselje, lahko pravljice uporablja pri svojem delu. Nadalje je za socialnega delavca, ki pri delu z otroki uporablja pravljice, pomembno tudi, da pozna kakšni so vplivi pravljič na otroke, kako jih otrok doživlja, kakšne

pravlјice so primerne za otroke določenih starosti. Biti mora seznanjen z možnostmi, ki mu jih uporaba pravlјic ponuja (npr. pri elementih delovnega odnosa in v korakih izvirnega delovnega projekta pomoči, pri preokvirjanju, pri preventivi za strpnost do drugačnosti ...), pripravljen pa se mora biti tudi dodatno izobraževati. Dobro je, da pozna socialno kulturno delo, biblioterapijo in igralno terapijo, blizu pa mu morajo biti tudi ostale ustvarjalne dejavnosti, kot so risanje, ustvarjanje z glino, igra z lutkami ..., saj te dejavnosti lahko sledijo po pravlјici.

Naj posebej razdelim kompetence, ki jih socialni delavec potrebuje, ko dela s posameznim primerom in pri tem uporablja pravlјice, in ko socialni delavec dela s skupino.

Pri delu s posameznim otrokom socialni delavec potrebuje:

- temeljno znanje socialnega dela (metode psihosocialne pomoči, delovni odnos, izvirni delovni projekt ...),
- znanje o socialnem delu z družino,
- znanje o socialnem delu z mladimi (otroki),
- znanja iz psihologije družine,
- znanja iz psihologije otroka,
- znanja iz sistemske teorije in kibernetike,
- znanja o socialnem kulturnem delu,
- znanja o igralni terapiji in biblioterapiji,
- pravna znanja, saj pri svojem delu sledi zakonom,
- seznanjen mora biti z možnostmi, ki jih delo s pravlјico ponuja,
- imeti mora znanje o vplivu pravlјic na otroke, o tem, kako jih ti doživljajo, kakšne pravlјice so primerne za določeno starostno obdobje in določenega otroka,
- pravlјice mora doživljati pozitivno, pa tudi ob drugih ustvarjalnih dejavnostih se mora počutiti udobno,
- biti mora več v komuniciranju in empatičen, znati mora dobro poslušati ter
- biti spontan in inovativen, da se otroku lahko pridruži in da skupaj raziskujeta različne možne rešitve.

Pri delu s skupino otrok pa socialni delavec poleg prej naštetih znanj, lastnosti in spretnosti potrebuje še:

- sposobnost za sodelovanje v skupinah in njihovo vodenje,
- organizacijske sposobnosti,
- znanja o skupinski dinamiki,
- znanja o različnih stilih vodenja,
- sposobnost za obvladovanje konfliktnih situacij,
- znanja o stereotipih in predsodkih ter različnih socialnih problemih (če uporablja pravljice z namenom osveščanja, spodbujanja strpnosti in vzgoje za mir),
- razvito mora imeti spretnost opazovanja,
- imeti mora znanje o motivaciji in
- pedagoško znanje.

Če pozorno pregledamo učni načrt Fakultete za socialno delo (Fsd.si, Dodiplomski študij, Učni načrti), lahko ugotovimo, da večino zahtevanih spretnosti in znanj študentke oziroma študentje lahko pridobijo tekom študija.

Študijski program pred letom 2009 vsebuje predmete Psihologija za socialno delo, Sociologija za socialno delo, Socialno kulturno delo, Pedagogika in andragogika, Teorije pomoči socialnega dela, Metode socialnega dela, Osebna pomoč s svetovalnim delom, Socialno delo z družino, Organizacija in upravljanje v socialnem delu ... V okviru izbirnih smeri pa lahko študentje pridobijo tudi bolj specifična znanja iz Socialnega dela z mladimi in pa iz Kibernetike psihosocialne pomoči. V teh predmetih pa so zajeta praktično vsa znanja in spretnosti, ki jih bo socialni delavec potreboval pri delu z otroki, kjer bo uporabljal pravljice.

Bolonjski študijski program, ki se je uveljavil kasneje, pa ima predmetnik bolj razvejan in podroben. Tako vsebuje predmete Osnove skupinske dinamike in timskega dela, Skupinska dinamika – poglobljena znanja, Psihologija za socialno delo, Kratka, v rešitev usmerjena družinska terapija, Soustvarjanje razgovora v socialnem delu z družino, Teorije socialnega dela, Dialogski pristop v soustvarjanju podpore in pomoči ... Vse to so predmeti, kjer študentje pridobivajo znanja, ki jih potrebujejo. Bolonjski študijski program pa v primerjavi s starim študijskim programom vsebuje še več predmetov, ki vsebujejo znanja, pomembna za uporabo pravljič v socialnem delu. Opazimo lahko večji poudarek na Socialnem kulturnem delu.

Pridruži se mu sorodni predmet Ustvarjalna uporaba lutk v socialnem delu, pa tudi predmet Psihosocialna pomoč z umetnostjo ter Teorija ustvarjalnosti in socialno delo.

Na podlagi pregledanega predmetnika sem mnenja, da so socialni delavci precej usposobljeni za uporabo pravljič v socialnem delu z otroki, saj jih skupek predmetov nauči skoraj vseh potrebnih kompetenc. Vseeno pa mislim, da se mora socialni delavec, ki želi v svoji praksi uporabljati pravljič, dodatno izobraziti predvsem o tem, kakšno vlogo in vpliv imajo pravljič na otroke, kako se izbere primerne pravljič, zakaj so pravljič lahko zdravilne in na kakšen način ter s kakšnimi nameni jih je v socialnem delu mogoče uporabljati. Brez teh znanj se mora socialni delavec pri delu nanašati le na svojo intuicijo.

1.7. PREDNOSTI IN OMEJITVE UPORABE PRAVLJIC

Vsako sredstvo, metoda ali tehnika, ki jo poznamo, ima določene prednosti in omejitve. Nič ni univerzalno, za vsakogar primerno in enako velja tudi za uporabo pravljič v socialnem delu.

Kot veliko prednost uporabe pravljič v socialnem delu prepoznam inovativnost. Uporaba pravljič v socialnem delu je nekaj drugačnega, inovativnega, od socialne delavke pa zahteva ustvarjalnost. Vsaka skupina uporabnikov je specifična, socialni delavci pa imajo nalogo, da se vsakomur pridružijo, pogledajo skozi njegovo okno in soustvarijo rešitev. V okviru diplomske naloge se osredotočam na otroke. Pri njih je še posebej pomembno, da se jim znamo približati in jim omogočiti, da so v delovnem odnosu enakopravni in enakovredni sogovorniki. Zdi se mi, da ključ do enakopravnosti in enakovrednosti v relaciji socialna delavka – otrok lahko predstavlja pravljič, ker je napisana jeziku in na način, ki je otroku blizu in mu tako pomaga, da tudi on pride do svojega glasu. To je še ena prednost, ki jo omogoča uporaba pravljič.

Kot izhaja iz različnih avtorjev (Bettelheim 1999; Milčinski, Pogačnik - Toličič 1992; Zalokar Divjak 1996, 2002; Ortner 1995, 1997; Thompson in Rudolph 1992; Kucler 2002; Rutar 2008), ima pravljič oziroma pripovedovanje pravljič moč, ker nagovarja otrokove stiske, upe, želje, čustva in priznava otrokove težave. Pravljič lahko otroke pomiri, potolaži, sprosti, razveseli, vzbudi v njih veselje do življenja. Poleg tega pravljič nudijo primere razrešitev problemov, ki mučijo otroka; jih spodbudijo k temu, da iščejo rešitve zase; s pomočjo pravljič in junakov lahko otroci predelajo strahove; verbalizirajo misli in čustva, ki jih drugače morda ne bi mogli izraziti. Pravljič otroke učijo, skupino otrok pa med seboj povežejo v skupnost. Pripomorejo lahko tudi k temu, da bodo odrasli v strpne posameznike. Vse naštetu navajam kot prednosti, ki jih delo s pravljič v socialnem delu ponuja. Nadalje pa kot prednost uporabe pravljič prepoznam še, da pravljič lahko predstavljajo medij za vzpostavitev odnosa med socialno delavko in otrokom, socialna delavka se na ta način otroku lahko pridruži, krepi njegovo moč, mu pojasni delovni odnos in izvirni delovni projekt ter svojo vlogo, ki jo ima v procesu pomoči. Pravljič lahko s pridom uporablja kot pomoč v delovnem odnosu in v izvirnem delovnem projektu pomoči. Vse to so prednosti uporabe pravljič v socialnem delu.

V določenih primerih pa se pravljic v socialnem delu ne da uporabljati, to je odvisno od udeležencev v delovnem odnosu. Govorimo torej o socialni delavki in uporabnikih – otrocih.

Socialna delavka pravljice pri svojem delu lahko uporablja, če do njih goji naklonjenost in jo zanimajo; če pa ji pravljice niso všeč in je niti malo ne pritegnejo, jih kot sredstvo, ki bi doprineslo k uspehu, ne more uporabljati. Enako velja za otroke. Po večini imajo otroci radi zgodbe, pravljice, obstajajo pa tudi takšni, ki imajo do tega odpor. V tem primeru jim pravljice ne smemo vsiljevati kot sredstvo, ki nam bo neizpodbitno pomagalo v procesu pomoči. Slediti moramo otroku in iskati drugačne možnosti, ki nam bodo omogočile uspešno delo.

Pardeck (1990 v Chesley *et al.* 2008: 408) opozarja, da delo z zgodbo oziroma pravljico verjetno ne bo uspešno z otroki, ki so bolj fizično aktivni ali čustveno raztreseni. Prav tako je pomembno, da svetovalec najprej ugotovi kakšen je otrokov odnos do branja in ali otrok ob knjigah uživa, preden v delo z otrokom vnese literaturo.

Če oziroma ko ugotovimo, da je otrok dovzeten za pravljice, in začutimo, da bi jih lahko uporabili kot pomoč uporabniku, moramo pretehtati izbor pravljic. Pri tem so odločilni različni dejavniki: starost ter zanimanje otroka za določene pravljice in različne tematike; problem, zaradi katerega je bil otrok napoten k socialni delavki, in namen uporabe pravljic.

Če se odločimo, da bomo pri delu z otrokom uporabljali zgodbe in pravljice, je potrebno imeti manjšo knjižnjico otroške literature, ki je kulturno raznolika (Beaty 1997 v Chesley *et al.* 2008: 408), primerna za raznorazne probleme, ki se lahko pojavijo pri otroku (Pardeck 1990 v Chesley *et al.* 2008: 408), in primerna za uporabnike na različnih razvojnih stopnjah (Wagner 2003 v Chesley *et al.* 2008: 408).

1.8. VARNE HIŠE IN MATERINSKI DOMOVI

Ker v empiričnem delu diplomske naloge raziskujem uporabo pravljič v socialnem delu z otroki iz varnih hišah in iz materinskih domov, se mi zdi potrebno omeniti, kaj varne hiše in materinski domovi so, čemu so namenjeni in kakšni so njihovi cilji.

1.8.1. Varne hiše

"Varne hiše nudijo ženskam in otrokom, ki doživljajo kakršno koli obliko nasilja (psihično, fizično ali spolno), možnost umika in nastanitve. Predstavljajo varen prostor, kamor se lahko zatečejo in ob podpori svetovalk na novo uredijo življenje. Lokacija varnih hiš je tajna." (Scsd.si, Sezname, Varne hiše)

V varnih hišah se poleg bivanja nudi tudi psihosocialna strokovna pomoč. Da bi se ženski zagotovilo celostno pomoč na vseh ravneh, se v programih varnih hiš opravlja več nalog (Kapun 2010: 55).

Kapun (*op.cit.*: 55 – 57) po Internem gradivu Centra za socialno delo Krško (2008) opredeli naloge varnih hiš. Te so:

- *informativni razgovor*: namenjen ženskam, ki se zanimajo za varno hišo in potrebujejo osnovne informacije, vzpodbudo in razumevanje. Ženska dobi informacije o varnih hišah.
- *svetovalni razgovor pred sprejemom*: namenjen raziskovanju trenutne situacije.
- *sprejem, namestitev*: ženski se predstavi hišo in sostanovalke. Podpisati mora izjavo o namestitvi in pogodbo o bivanju. Predstavi se ji kraj bivanja.
- *oblikovanje in spremljanje individualnega načrta*: z žensko se izdelata individualni načrt pomoči. Zajema konkretne cilje, ki se redno preverjajo, lahko tudi spreminjajo in dopolnjujejo.
- *reševanje materialne stiske*: potrebno je hitro reševanje, poskrbeti se mora za izredno denarno socialno pomoč, za hrano in obleko.
- *psihosocialna podpora ženskam*: ženske potrebujejo stalno podporo, spodbudo in razumevanje.
- *zagovorništvo in spremstvo*: potrebno predvsem pri različnih postopkih na centrih za socialno delo, policiji in sodišču.
- *delavnice*: namenjene učenju skupinskega dela in povezovanju.

- *hišni sestanki*: namenjeni reševanju aktualnih težav znotraj hiše.
- *prostočasne aktivnosti*: namenjene razbremenjevanju in povezovanju skupine, učenju kvalitetnega preživljanja prostega časa, pridobivanju novih izkušenj.
- *medinstitucionalno sodelovanje*: pri reševanju težav žensk je potrebno aktivno sodelovati z mnogimi institucijami.
- *timsko delo*: na ta način se rešujejo kompleksne situacije posamezne uporabnice.
- *krizne intervencije*: interventna služba je na voljo 24 ur na dan, vse dni v tednu.
- *varstvo otrok in učna pomoč*: v večini varnih hiš varstvo otrok in učno pomoč izvajajo prostovoljci. Problem nastane pri vsebinskem delu z otroki, kateremu prostovoljci niso kos. Zato se na vsebinsko delo z otroki mnogokrat pozabi oziroma se ga potisne ob stran. Tako si zakrijemo oči pred resnico, da je z otroki, ki so preživeli nasilje, potrebno delati svetovalno in terapevtsko. Delo bi moralo biti usmerjeno v razbremenitev in razumevanje njihovih stisk kot posledic nasilja; predelavo travmatskih izkušenj ter pridobivanje novih izkušenj doživljanja, izražanja, ravnanja, ki so pomembna za njihov osebni razvoj.
- *pomoč pri vzgoji*: ženske, žrtve nasilja, imajo pogosto težave s postavljanjem mej in z uporabo neprimernih vzgojnih metod. Potrebujejo podporo, spodbudo in tudi zgled za vzgojo otrok.
- *priprava na odhod iz varne hiše*: ženskam se pomaga pri usposabljanju za novo življenje.
- *praktična pomoč pri urejanju življenja po odhodu iz varne hiše*: vključuje pomoč pri reševanju stanovanjskega problema, iskanju pohištva, prevozu in selitvi, pri iskanju dodatnih materialnih sredstev.

1.8.2. Materinski domovi

Materinski domovi so namenjeni za pomoč materam z mladoletnimi otroki do 14 leta starosti, nosečnicam, porodnicam ter samskim ženskam, ki so se znašle v trenutni ali dalj časa trajajoči stiski, in nimajo druge možnosti bivanja. Materinski domovi omogočajo bivanje in nudijo tako pomoč za reševanje prehodne stiske kot tudi dolgotrajnejšo pomoč. Namen strokovnega dela je v strokovni podpori uporabnicam, da si čim hitreje uredijo samostojno življenje izven materinskega doma (Scsd.si, Sezname, Materinski domovi).

V materinskem domu lahko uporabnice bivajo največ eno leto, bivanje pa se v izjemnih primerih po sklepu strokovne komisije lahko podaljša do največ treh mesecev. Dom nudi uporabnicam: namestitev oziroma bivanje, pomoč pri aktivnem reševanju eksistenčnih vprašanj, prepoznavanje težav in skupno oblikovanje individualnega načrta, pomoč pri predelovanju in integriranju izkušenj s socialnimi stiskami, pomoč pri izboljšanju socialnih možnosti, pomoč pri negi, oskrbi in vzgoji otrok, pomoč pri širjenju socialne mreže, zagovorništvo in spremstvo pri stikih z institucijami. Uporabnica pa za bivanje v materinskem domu plačuje prispevek (Csd-lj-siska.si, Materinski dom).

2. PROBLEM

Pravljice so napisane v otrokovem jeziku. V teoretičnem delu naloge sem opisala, kako močan pozitiven vpliv imajo na različnih področjih otrokovega življenja. Zaradi tega se pravljice uporablja pri delu z otroki v psihoterapiji, igralni terapiji in biblioterapiji. Uporabo najrazličnejših zgodb pa poznamo tudi v socialnem delu. Če pri delu z otroki uporabljamo zgodbe, mislimo predvsem na pravljice, ki so otrokom posebno blizu. Naloga vsakega socialnega delavca je, da na raznolike potrebe uporabnikov tudi raznoliko odgovori. Pri tem morajo biti socialni delavci marsikdaj ustvarjalni. Pri skupnem delu z uporabniki hodijo po poti, ki vodi do želenih izidov. Pri tem se opirajo na vsa svoja znanja, lastnosti, spretnosti ter na različne metode in orodja. Sama mislim, da so pravljice lahko pomembno ustvarjalno orodje v socialnem delu. Menim, da lahko pomagajo pri uspešnem delu in izvrševanju nalog socialnega delavca, ki se pri svojem delu srečuje z otroki in pomaga uporabnikom – otrokom, tako da proces pomoči steče lažje in bolj učinkovito. Ker mislim, da gre za pomembno temo, se v diplomski nalogi osredotočam na to, kako lahko pravljice uporabljajo socialni delavci pri svojem delu z otroki, cilj moje naloge pa je raziskati dejansko uporabo pravljič pri socialnih delavcih. V raziskavi sem se osredotočila na socialne delavke, zaposlene v varnih hišah in v materinskih domovih. Te se namreč pri svojem delu srečujejo z otroki v zelo specifični situaciji, za katero sem predpostavljala, da ima prostor za pravljice. Predpostavka temelji na razmišljanju, da varna hiša oziroma materinski dom otroku, ki izhaja iz težke situacije, za določen čas predstavlja prostor, kjer živi, in ki mu mora omogočiti spodbudo za njegov razvoj. Čeprav so varne hiše in materinski domovi v prvi vrsti osredotočeni na pomoč ženskam, so naloge teh institucij tudi varstvo otrok in učna pomoč; pomoč pri negi, oskrbi in vzgoji otrok, naloge pa vsebujejo tudi delavnice in prostočasne aktivnosti. Uporaba pravljič bi bila lahko zato prisotna vsaj v enem od naštetih segmentov.

Cilj moje raziskave je torej odgovoriti na krovno vprašanje: ali socialne delavke v varnih hišah in v materinskih domovih uporabljajo pravlјice. V okviru tega vprašanja sem zastavila še ostala raziskovalna vprašanja:

- Kako pogosta je uporaba pravlјic?
- Pri kateri temeljni metodi socialnega dela se uporabljajo pravlјice?
- S kakšnim ciljem, namenom socialne delavke pri svojem delu z otroki uporabljajo pravlјice?
- Na kakšen način socialne delavke uporabljajo pravlјice?
- Kdaj socialne delavke uporabljajo pravlјice?
- Kakšni so kriteriji socialnih delavk za izbor pravlјic?
- Katere vrste pravlјic uporabljajo?
- Je uporaba pravlјic pretežno spontana ali načrtovana?
- Katere so prednosti in omejitve, ki jih socialne delavke prepoznajo pri uporabi pravlјic v socialnem delu z otroki?
- Kateri so dobri in slabi primeri uporabe pravlјic pri delu z otroki?
- Ali so se socialne delavke za uporabo pravlјic izobraževale?
- Ali se za uporabo pravlјic pri delu z otroki počutijo kompetentne?

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Izvedena raziskava je empirična (izkustvena), saj je osnovno gradivo izkustveno, zbrano v raziskovalnem procesu s spraševanjem; kvalitativna, ker so dobljeni podatki besedni opisi, ki sem jih analizirala s kvalitativno analizo, in pa eksplorativna (poizvedovalna), saj je šlo za uvod v spoznavanje uporabe pravljic. Želela sem ugotoviti, kakšno je trenutno stanje uporabe pravljic, in se seznaniti z osnovnimi značilnostmi uporabe pravljic.

3.2. Spremenljivke

- uporaba pravljic,
- pogostost uporabe pravljic,
- metoda dela,
- nameni oziroma cilji uporabe pravljic,
- razlogi za neuporabo pravljic,
- način uporabe pravljic,
- čas uporabe pravljic,
- kriteriji za izbor pravljic,
- vrsta pravljic,
- spontanost, načrtovanost uporabe pravljic,
- prednosti in omejitve uporabe pravljic,
- primeri prakse,
- izobraževanje,
- kompetentnost.

3.3. Merski instrumenti in viri podatkov

Metoda raziskovanja je delno strukturiran intervju, merski instrument pa predstavlja polstrukturiran vprašalnik oziroma vprašalnik za delno strukturiran intervju. Za vsako intervjuvanko sem namreč imela vnaprej pripravljena ista vprašanja, ki so se nanašala na uporabo pravljic pri delu z otroki, vendar pa sem vprašanja glede na smer in temo pogovora

tekom posameznega intervjuja tudi prilagajala in postavljala podvprašanja. Vire podatkov predstavlja 8 opravljenih intervjujev.

3.4. Populacija in vzorčenje

Populacijo predstavljajo vse socialne delavke in vsi socialni delavci, zaposleni v varnih hišah in v materinskih domovih po Sloveniji v letu 2012, in sicer v obdobju od 29. 2. do 29. 5.

Vzorec pa predstavlja 8 socialnih delavk, 4 iz različnih varnih hiš in 4 iz različnih materinskih domov po Sloveniji, ki so bile v letu 2012, v obdobju od 29. 2. do 29. 5., v času zbiranja podatkov, prisotne v izbranih varnih hišah in v materinskih domovih in so se odzvale telefonskemu klicu ter hkati povabilu k sodelovanju v raziskavi.

Vzorec je neslučajnostni, saj vsaka enota populacije ni imela enake možnosti, da pride v vzorec.

Tabela 3.4. 1 Intervjuvane socialne delavke

Socialne delavke (oznaka intervjuja)	Spol	Zaposlitev	Datum intervjuja	Snemanje
SD1	Ž	Varna hiša Ljubljana	29.2.2012	Da
SD2	Ž	Varna hiša Maribor	23.3.2012	Da
SD3	Ž	Varna hiša Ptuj	26.3.2012	Da
SD4	Ž	Materinski dom Ljubljana	24.4.2012	Da
SD5	Ž	Materinski dom Gorenjske	10.5.2012	Da
SD6	Ž	Materinski dom Maribor	21.5.2012	Da
SD7	Ž	Materinski dom Celje	29.5.2012	Da
SD8	Ž	Varna hiša Ljutomer	8.6.2012	Da

3.5. Zbiranje podatkov

Podatke sem zbrala v 8 intervjujih, zbiranje pa je potekalo v času od 29. 2. 2012 do 29. 5. 2012. Najprej sem na spletni strani Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve pregledala bazo in kontakte varnih hiš in materinskih domov, potem pa izmed vseh postopoma izbrala 4 varne hiše in 4 materinske domove. Pri izbiranju varnih hiš in materinskih domov sem se trudila, da bi zajela tovrstne institucije iz različnih geografskih območji, žal pa mi je zaradi

pomanjkanja časa to uspelo le na nekaterih področjih Slovenije, spustila pa sem primorsko in dolensko pokrajino. Predhodno sem se odločila tudi, da bo število intervjuvank iz varnih hiš in iz materinskih domov enako. Za čas in izvedbo intervjuja sem se z vsemi socialnimi delavkami dogovorila po telefonu, trem pa sem na zahtevo pred izvedbo intervjuja po elektronski pošti poslala tudi potrdilo o mentorstvu. Intervjuje sem izvedla osebno, potekali pa so v obliki telefonskega pogovora. Na začetku sem želela intervjuje opraviti z neposrednim spraševanjem, vendar sta prvi dve socialni delavki iz varnih hiš pristali le na telefonski pogovor, tako da sem se potem odločila, da intervjuje izvedem po telefonu. To odločitev sem sprejela tudi iz praktičnega razloga, saj so varne hiše in materinski domovi razpršeni po različnih regijah, telefonska komunikacija pa mi je omogočila zbiranje podatkov od doma. Intervjuji so trajali od 30 – 45 minut, vse pa sem s predhodnim dovoljenjem posnela s pomočjo računalnika. Potekali so brez zapletov, v mirnem okolju in nemoteno, ker so si vse socialne delavke za čas intervjuja zagotovile miren prostor. Po opravljenem intervjuju sem pogovore po zvočnem zapisu prepisala dobesedno.

3.6. Obdelava in analiza podatkov

Za obdelavo in analizo podatkov sem uporabila kvalitativno analizo. Najprej sem zbrane intervjuje po zvočnem posnetku zapisala na računalnik. Intervjuje sem pretipkala dobesedno, kot je potekal pogovor. Pri zapisu sem ohranila pogovorni jezik intervjuvancev. Po končanem zapisu sem vsak intervju ponovno prebrala in ga slovnično uredila. Pri tem sem pazila, da nisem spremenila pomena besedam, zato je bil moj poseg v intervjuje minimalen. Dodala sem manjkajoča ločila in pri nekaterih besedah končnice, na primer: besedi *tud*, sem dodala končnico *i*, *tudi*. Sicer sem intervjuje ohranila v dobesedni obliki. Po zapisu intervjujev sem te večkrat prebrala in podrčrtala relevantne izjave za mojo raziskavo. Izbirala sem stavke, odstavke in zaključene celote, ki sem jih nato uporabila za enote kodiranja. Podrčrtane relevantne izjave sem že v intervjujih oštevilčila, nato pa sem jih izpisala in jim pripisala oznake od SD1 – SD8 glede na to, katera intervjuvanka je povedala določeno izjavo. Tej oznaki je sledila še številčna oznaka glede na to, katera po vrsti je bila določena izjava v posameznem intervjuju. Tako pridobljene relevantne izjave oziroma enote kodiranja sem nato razvrstila po skupinah glede na raziskovalna vprašanja, na podlagi katerih sem oblikovala kategorije. Relevantne izjave sem vnesla v tabele glede na kategorijo, kateri besedilo priprada. Sledilo je odprto kodiranje. Enotam kodiranja sem v tabeli pripisovala ustrezne pojme, ki so

se mi porajali ob prebiranju relevantnih izjav. Pojme so predstavljale asociacije, nadpomenke in sopomenke. Pripisane pojme oziroma kode sem v določenih kategorijah uporabila kot podkategorije vnaprej določenih kategorij; v kategorijah, kjer pa je bilo pripisanih pojmov številčno veliko in so si bili tudi vsebinsko raznoliki, pa sem vsebinsko podobne kode razdelila v manjše podkategorije. Na podlagi tako dobljene hierarhije sem oblikovala definicije posameznih pojmov. Pri tem se si pomagala s prej izbranimi enotami kodiranja. Na podlagi dobljenih rezultatov sem oblikovala poskusno teorijo. Obdelani podatki so prikazani v rezultatih.

4. REZULTATI

Vse tabele kodiranja izjav in oblikovanja hierarhij so priložene v poglavju Priloge.

4.1. Uporaba in pogostost uporabe pravljič

Iz intervjujev z osmimi socialnimi delavkami, zaposlenimi v različnih varnih hišah in materinskih domovih po Sloveniji, je razvidno, da socialne delavke v teh institucijah pravljičice pri svojem delu z otroki uporabljajo. Kar sedem socialnih delavk je v intervjuju potrdilo uporabo pravljič, na primer: *»Tako da ja. Jih uporabljamo.«* ali pa *»Ja, pravljičice uporabljamo.«* Nekatero intervjuvanke so na vprašanje odgovorile dobesedno (prejšnja primera), iz drugih, bolj posrednih odgovorov, pa prav tako lahko sklepamo na uporabo pravljič: *»Mi zelo dosti delamo z otroki preko pravljič ali iger.«* in *»Ena izmed aktivnosti je pravljična ura ...«* Le ena izmed intervjuvanih socialnih delavk je odgovorila, da pravljič pri delu z otroki ne uporablja: *»Tako: jaz ne berem in ne pripovedujem pravljič.«* Neuporabo pravljič je potrdila v več stavkih: *»Zaposleni pa ne beremo in se direktno ne ukvarjamo s tem.«*, *»Pri mojem strokovnem delu pa pravljič ne uporabljam. Niti kolegice ne.«*

Pravljičice socialne delavke uporabljajo različno pogosto. Izmed sedmih socialnih delavk, ki pravljičice pri svojem delu uporabljajo, jih je šest uporabo pravljič opredelilo kot pogosto. Ena izmed socialnih delavk je to ubesedila takole: *»To je zelo pogosto sredstvo bom rekla, zelo pogost način, ki ga uporabljamo pri delu z otroki.«*, druga pa je pogosto uporabo izrazila z naslednjimi stavki: *»Kar dvakrat na teden. Najmanj dvakrat na teden! Ker drugače mi v bistvu skoraj vsak dan, ampak bolj organizirano in bolj pod strokovnim vodstvom, pod vodstvom strokovnih delavk je dvakrat na teden. Tako da zelo pogosto uporabljamo.«* Pri eni socialni delavki pa je uporaba pravljič redka: *»Ja. Občasno kakšne pravljičice preberemo otrokom.«* in *»Enkrat na teden, da se ena pravljičica prebere.«*

Pogostost uporabe pravljič je odvisna od več dejavnikov. Na to vpliva število in starost otrok, ki trenutno stanujejo v varnih hišah in v materinskih domovih ter tudi zanimanje otrok za pravljičice. To je lepo povedala ena socialna delavka: *»Zdaj pogostost uporabe je odvisna tudi od starosti otrok, od tega koliko otrok imamo trenutno v hiši, pa tudi mogoče kakšno je zanimanje za to.«* Na podlagi števila, starosti in zanimanja otrok za pravljičice je včasih

uporaba pravljič pogostejša in včasih redkejša: *»Pogosteje uporabljamo pravljič, ko je več otrok primerne starosti v hiši in redkeje, ko jih je manj.«*

4.2. Metode dela

Socialne delavke uporabljajo pravljič pri dveh od treh temeljnih metod socialnega dela. Pri metodi socialno delo s posameznim primerom (posameznikom) in pri socialnem delu s skupino. Večina socialnih delavk pravljič uporablja pri socialnem delu s posameznikom in pri socialnem delu s skupino: *»Lahko je ena na ena ali pa pač tudi kadar je več otrok na kupu.«*, *»Oboje, no.«* Ena socialna delavka pa nima izkušnje uporabe pravljič pri delu s posameznim otrokom: *»Tako konkretno, sama še nisem pravljič uporabila, da bi delala samo z enim otrokom.«*

Pri eni intervjuvanki prevladuje delo s posameznikom: *»Večkrat pravljič beremo posameznemu otroku, redkeje skupini.«*, tri socialne delavke pa so izpostavile, da je prevladujoče delo s skupino: *»Oboje, ampak mogoče malo manj s posameznim otrokom.«*, *»Večinoma s skupino.«*, *»V glavnem s skupino, občasno pa tudi s posameznim otrokom.«* Ker se tri socialne delavke niso izrekle o pogostejši uporabi metode s posameznikom ali s skupino, je težko sklepati, katera v resnici prevladuje ali pa sta obe zastopani v enaki meri, vendar je iz podatkov mogoče sklepati o rahlo pogostejši uporabi metode dela s skupino.

Sicer pa je tudi uporaba določene metode dela odvisna od več dejavnikov. Socialne delavke so omenile, da na to vpliva namen uporabe pravljič, starost otrok in število otrok v hiši ter tudi sama pravljič, ki jo pri delu z otroki uporabljajo. Kako namen uporabe pravljič vpliva na metodo dela sta na primeru dobro prikazali dve intervjuvanki: *»Ta zgodba o varni hiši pa je kar ena ciljno usmerjena zadeva, prav namenjena, da se stvari otroku približajo in to skupaj predelamo z otrokom individualno.«* ali *»Več je te skupinske dejavnosti, da se med seboj tudi bolj povežejo.«* Vpliv starosti otrok na metodo dela pa lahko prikaže druga intervjuvanka: *»Včasih s posameznim otrokom, recimo: če je otrok star 3 leta, naslednji pa 8 let, potem to ne beremo istih pravljič skupaj, v skupini, ne.«* in *»So obdobja, ko čitamo v skupini, ampak morajo biti približno iste starosti, sicer pa individualno tudi.«* Ena izmed socialnih delavk pa je opisala, kako imajo na metodo dela vpliv vsi naštetih delavniki: *»Če je različno število otrok različnih starosti poskušamo neko tako pravljič najt, ki bi mogoče bila vsem interesantna. Kadar pa to ni možno ali pa ko imamo takega otroka, ki nekako bolj hrepeni po naši*

pozornosti, se pravi, da rabi to, da mu namenimo čas in mu pokažemo, da je nekako vreden tega, da smo z njim, pa tudi potem s posameznim otrokom.»

4.3. Nameni oziroma cilji uporabe pravljič

Socialne delavke uporabljajo pravljič pri delu z otroki z različnimi nameni oziroma cilji uporabe. Nameni uporabe pravljič so vsebinsko razdeljeni na šest različnih podkategorij:

- nameni, povezani z navezovanjem stika z otrokom;
- nameni, povezani z reševanjem stisk in problemov otroka;
- nameni, povezani z duševnostjo otroka;
- nameni, povezani z vzgojo in krepitvijo odnosa mama – otrok;
- nameni, povezani s spodbudami za otrokov razvoj, ter
- nameni, povezani z dvigovanjem kvalitete življenja v instituciji.

Večina socialnih delavk uporablja pravljič, da bi navezale stik z otrokom in da bi s pomočjo uporabe pravljič pripomogle k dvigu kvalitete življenja v hiši. Temu sledijo nameni, povezani z duševnostjo otroka, za tem pa nameni, povezani z vzgojo in krepitvijo odnosa mama – otrok ter nameni, povezani z reševanjem stisk in otrokovih problemov. V najmanjši meri so socialne delavke omenjale namene, povezane s spodbudami za otrokov razvoj.

Nameni, povezani z navezovanjem stika z otrokom

Socialne delavke se želijo z uporabo pravljič otroku pridružiti, z njim vzpostaviti odnos in osebni stik ter navezati komunikacijo: *»V glavnem to pomaga pri komunikaciji in pri pridruževanju.«*, *»Pa navezava komunikacije, pri marsikaterem otroku pri nas je to velik problem, zaradi nasilja in to je eno izmed najboljših sredstev, da z otrokom vzpostaviš odnos, pa da se razgovori, tudi če je zelo nezaupljiv.«* in *»Če pa imamo kakšnega otroka, ki je bolj zaprt, če se težje prilagaja, pa nam pravljič zelo pomagajo. Tudi, da se lažje vzpostavi nek stik z njim. To je cilj.«* Poleg teh treh namenov pa dve socialni delavki pravljič uporabljata tudi kot nek premostitveni začetek, ko otrok pride v hišo, v novo, neznano okolje: *»Sploh na začetku, ko otrok pride v hišo, pa je še bolj zadržan. Se mu skušam približat s pravljič, da malo izgubi strah in sram.«* ali *»Na primer, da se nekako lažje prilagodi in navadi življenja v hiši skozi neko prijetno aktivnost.«*

Nameni, povezani z reševanjem otrokovih stisk in problemov

Socialne delavke želijo z uporabo pravljič pomagati tudi pri reševanju otrokovih stisk in problemov. S pomočjo pravljič želijo na otroku prijazen način odpreti pomembne teme: *»Namen je vedno na nek način pritegniti otroka v neko dejavnost, kjer se potem omogoči, da lažje govoriš o kakšnih zadevah in lažje izbereš kakšne teme, ki so za otroka ali zanimive ali otroku predstavljajo problem.«* Na ta način jim skušajo osvetliti težko razumljive situacije: *»S tem lahko otrokom kakšne takšne zahtevnejše stvari pojasnimo. Ker v pravljičah je vse nekako poenostavljeno, ampak otroci pa bistvo zadanejo takoj.«* Pomemben namen je tudi razbremenjevanje stisk: *»Skratka, pravljič naj bi bila namenjena predvsem temu, da se razbremenijo stisk, vsaj pri nas, glede na to iz kakšnih družin prihajajo.«* Ena intervjuvanka pravljič uporablja, da bi otrokom odprla nov zorni kot v določeni situaciji: *»Včasih odpreš pa mogoče en drug zorni kot. Tukaj jaz vidim to pomembno vlogo pravljič.«*, druga socialna delavka otroke s pomočjo pravljič potolaži: *»Pa da se sprostijo in če so žalostni potolažijo.«* Kot cilje uporabe pravljič so socialne delavke navedle še pomoč pri razreševanju otrokovih problemov: *»Včasih pa želimo s tem razrešiti kakšen konflikt ali stisko.«* in namen, da se otroku preko pravljič omogoči predelavo njegove zgodbe: *»Pa da se otrok vživlja v posamezne like in potem prek likov prireja svojo zgodbo, izbere način kako bo kaj povedal, kako vidi dogodke v pravljič. Na ta način se otrok lahko izrazi in nekako tudi predela svojo zgodbo.«* Ena intervjuvanka pa pravljič uporablja za iskanje izjem in krepitev virov moči: *»Da najdemo čim več izjem, kje je bil dober. Ta čudež, ne in viri moči, to želimo najti preko pravljič.«*

Nameni, povezani z duševnostjo otroka

Nameni, povezani z duševnostjo otroka, so najštevilčnejši. Socialne delavke pravljič rade uporabljajo, da dobijo vpogled v notranjost otroka ter da otroku preko pravljič omogočijo izražanje izkušenj, misli, čustev: *»Pokaže se, kako otrok razume dogodke, ki se dogajajo v pravljičah, in potem otrok nekako v povezavi s pravljičo nanjo lima svoje izkušnje, ki jih je doživel. Otrok se tako izrazi in tudi mi preko tega dobimo marsikatero informacijo o otroku, v zvezi z njegovim počutjem, s stvarmi, ki jih je doživel. To je pomembno in to so tudi razlogi, zakaj uporabljamo pravljič.«* Prav tako je namen uporabe pravljič, da otrok vzpostavi stik s čustvi ter jih tudi predela: *»Tako lažje pridejo v stik z nekimi svojimi čustvi, predelajo se neka čustva, mogoče tudi malo kake jeze ali kake žalosti ali kaj takega.«* Ena socialna delavka je

poudarjala, da je namen uporabe pravljič tudi pridobitev občutka varnosti, zaupanja ter osvoboditev strahu otroka: *»S tem se otroka nekako osvobodi strahu, pa še dobi zaupanje, varnost.«* Zelo pomembno se ji zdi tudi, da otrok preko poslušanja pravljič pridobi občutek pomembnosti: *»Otrokom pa želimo povedati, da so tudi oni zelo pomembni. Ampak, če jim samo rečemo, besedno, ti si pomemben, je mnogo premalo. Pokazati in dokazati moramo, da so pomembni in to pomeni, da jim moramo dati in nameniti prosti čas, oziroma ta čas, ko smo skupaj in biti z njimi. In pravljič je en način kako jim pokazati, da so pomembni.«* Njen cilj je tudi izguba otrokovega občutka osamljenosti v stiski: *»To je zelo pomembno, da otroci izgubijo občutek, da so sami s temi občutki, ki jih bremenijo.«* Skoraj vse socialne delavke so kot namen uporabe pravljič naštele tudi umiritev in sprostitvev otroka: *»Pa da se (otrok) sprosti, umiri.«* Ena socialna delavka pa želi s pomočjo pravljič zagotavljati splošno psihično in čustveno varnost ter zdravje otrok: *»V hiši se trudimo zagotavljati psihično in čustveno varnost otrok in izboljšati tudi psihično in čustveno zdravje in pa počutje. Da bi to dosegli, si pomagamo tudi s pravljičami.«*

Nameni, povezani z vzgojo ter krepitevijo odnosa mama – otrok

Socialne delavke, zaposlene v varnih hišah in v materinskih domovih, si prizadevajo preko pravljič učiti otroke: *»Nekako se trudimo, da se iz pravljič otroci kaj naučijo. Kot sem rekla, na primer, da vejo, da ne smejo kar vsem odpirat vrat, ne. Iz Volka in sedem kozličkov.«* in *»Jih tudi učimo, da je vsak enkrat na vrsti, ko izbere pravljič. S tem jih učimo neke strpnosti, nekega razumevanja drug drugega.«* Namen uporabe pravljič je tudi vzgoja, ki jo pravljičice omogočajo: *»Skratka, to je izjemen vzgojni moment, vrednota. Pa ne samo to. Taka zgodba daje izredno širino. To je tudi naš namen. Govoriti samo o razbremenjevanju stisk je premalo.«* Cilj uporabe pravljič je tudi socializacija otroka: *»Potem tudi vrsta socializacije, ne. Dosti pravljič govori o vrednotah in to se s pravljič posreduje otroku.«* Iz odgovora na vprašanje, kaj je namen uporabe pravljič pri delu z otroki, je bilo pri eni socialni delavki razvidno, da želi na ta način pomagati mamam pri vzgoji otrok: *»Za odrasle so predvsem kot neka oblika učenja staršev, oziroma mam, da znajo s pravljičami ali uspavat otroka ali da se na nek nov način posvetijo otroku.«* Pravljičice socialne delavke uporabljajo tudi, da bi tako podprle odnos med mamo in otrokom: *»Vidim in mislim pa še to, da gre tu predvsem za neko podporo mama – otrok. Ker mame so tiste, ki lahko največ naredijo pri pomoči svojim otrokom, da si tudi ti lahko opomorejo od nasilja. Gre za neko skupno delo z mamo in otrokom. Tako se lahko izboljša psihično in čustveno zdravje otroka, pa tudi mama in otrok*

vzpostavita nek nov, drugačen odnos, v primerjavi s tistim prejšnjim življenjem, ko zaradi nasilja doma to ni bilo mogoče. In mama in otrok dobita dober feedback ter se še drugače povežeta.» Ena socialna delavka pa pravljice uporablja, da bi tako dobila vpogled v odnos med mamo in otrokom in da bi ji to potem pomagalo in jo podprlo pri nadaljnem delu z družino: *»Drugače pa z otroki se mi zdi zelo težko, da bi se tako individualno pogovarjal z njimi, ker se še ne znajo izražati, preko pravlјice pa jih lahko opazuješ in dosti zveš. Dosti zveš o otroku, dosti zveš o odnosu mamica – otrok in na podlagi tega lahko potem delaš individualno z mamo, pa tudi pač skupinsko bolj.»*

Nameni, povezani s spodbudami za otrokov razvoj

Med cilje uporabe pravlјic so intervjuvanke naštele tudi namene, ki pomagajo pri spodbujanju otrokovega razvoja. Sem spada namen uporabe pravlјic za razvijanje otrokove domišljije, uporaba pravlјic pa je namenjena tudi otrokovemu uživanju v otroštvu ter pridobivanju pozitivnih izkušenj: *»Pa da se sprostijo, ponovno doživijo kaj lepega, da vidijo, da ni vse le hudo in slabo. Da začnejo bolj uživati v življenju in v svojem otroštvu, po vsem kar so doživeli.»*

Nameni, povezani z dvigovanjem kvalitete življenja v instituciji

Zelo pogosti nameni uporabe pravlјic so nameni, povezani z dvigovanjem kvalitete življenja v instituciji. Sem spada pet različnih ciljev in kar šest od sedmih socialnih delavk, ki pravljice uporablja, je omenilo najmanj en cilj, ki pomaga pri dvigu kakovosti življenja. Gre za namene druženja, za krepitev medsebojnih odnosov in za cilj, da se skupina stanujočih poveže v skupnost. To je lepo izrazila ena intervjuvanka: *»Namen pa je sproščanje, druženje, pa neka krepitev medsebojnih stikov med mamicami in otrokom in pa, da se krepijo tudi medsebojni stiki med vsemi – mamicami med seboj in otroci med seboj.»* V to podkategorijo spada tudi namen uporabe pravlјic kot ene izmed oblik prostotčasne aktivnosti: *»Poleg tega pa je to tudi aktivno preživljanje skupnega časa.»* ali *»Torej, največkrat gre samo za prosti čas, da se preživi prosti čas aktivno. Koristno in kvalitetno.»* Da je namen uporabe kvalitetnejše življenja v instituciji je kratko in jedrnato zajela ena izmed intervjuvanih socialnih delavk: *»Je pa to tudi ena izmed aktivnosti, ki pripomore h kvalitetnejšem življenju v hiši.»*

Nameni uporabe pravlјic so povezani tudi z razlogi za uporabo pravlјic. Socialne delavke pravljice namreč uporabljajo zato, da bi s pomočjo njih dosegle zgoraj našteje cilje uporabe.

Kot nasprotni pol se mi zdi zato na tem mestu pomembno predstaviti razloge za neuporabo pravljič, ki izhajajo iz socialne delavke, ki pravljič pri delu z otroki ne uporablja. Na vprašanje, kakšni so razlogi za neuporabo pravljič, je izpostavila tri stvari. Prva je starost otrok v materinskem domu, ki jo prepozna kot prenizko, da bi bila uporaba pravljič smiselna: *»Zdajle imamo tudi zelo majčkene otročke veste, dojenčke, dve leti staro. Tako, da pri dveh letih vseeno tudi nimajo toliko koncentracije, tako da pravljičice tudi nekako ne pridejo v poštev.«* Naslednji izpostavljen razlog so delovne naloge, ki jo z uporabo pravljič ne obvezujejo: *»Zdaj čisto ta prva je v bistvu opis delovnih nalog. Notri mi ne piše, da naj berem, govorim pravljičice, a ne. Način dela bi moral biti za to drugačen. To bi potem v bistvu morala biti ena izmed delovnih nalog.«* Za konec je kot razlog izpostavila tudi nezanimanje za pravljičice, ki ji niso bile nikoli posebno blizu: *»Zdaj to je verjetno tudi od človeka do človeka odvisno kako ga zanimajo te stvari, kako so mu blizu. Na primer od tega ali je tudi on sam bral, pripovedoval pravljičice svojim otrokom, pa tudi če je bil sam tega v življenju deležen. Glede na to jih potem uporablja ali pa ne. Jaz nisem bila nikoli v nekem posebnem stiku s pravljičicami. Verjetno je tudi od tega odvisno.«*

Na dodatno vprašanje ali se ji zdi, da bi pravljičice pri delu z otroki na kakršen koli način lahko pomagale, je odgovorila, da verjetno bi, ni pa mogla opredeliti in izpostaviti možnih namenov uporabe pravljič pri delu z otroki.

4.4. Način uporabe pravljič

Socialne delavke uporabljajo pravljičice na raznovrstne načine. Tehnike uporabe pravljič se razlikujejo od ene do druge socialne delavke, poleg tega pa tudi posamezne socialne delavke uporabljajo več različnih tehnik uporabe pravljič. To so povedale tri od sedmih socialnih delavk, ki pravljičice uporabljajo: *»Vse tehnike uporabljamo.«* ali stavek še ene intervjuvanke: *»Na vse te možne načine delamo.«* Najpogostejši tehniki uporabe pravljič sta pripovedovanje otrok in pripovedovanje socialnih delavk: *»Dostikrat mi pripovedujemo, ko pa vidiš, da si otrok želi ali da sam izrazi željo, da bi tudi on kaj, pa tudi otrok pripoveduje.«* Dve socialni delavki pa sta omenili, da gre pri uporabi pravljič za medsebojno dopolnjevanje med njimi in otroki: *»Bi rekla, da gre kar za eno medsebojno dopolnjevanje med nami in otroki.«* Tri intervjuvanke so povedale, da pravljičice uporabljajo na najbolj običajen način, kjer gre za klasično branje, vendar le ena izmed njih klasično branje uporablja kot edino tehniko uporabe pravljič: *»Gre kar za klasično branje otrokom.«* Med tehnikami uporabe pravljič se pri eni

socialni delavki pojavi tudi zanimivejša tehnika spreminjanja konca zgodbe: *»Včasih pa spreminjamo tudi konec zgodbe pri pravljici.«* Druga intervjujka je omenila prav tako zanimivo tehniko uprizarjanja pravljice: *»Potem pa imamo tako, da prav zaigramo pravljico. In takrat otroci dobijo aktivno vlogo, nastopajo in govorijo besedilo.«* in *»Mi v bistvu pravljico odigramo. Recimo, eno sredo prej to pravljico preberemo, skupaj, v skupini. Potem, po branju se pa pogovorimo, kdo bo kakšne vloge prevzel, kaj bomo delali in na kak način bomo delali, kakšne stvari in kakšne materiale rabimo. Potem pa moramo najprej izdelati te stvari, se pripraviti in vse organizirati, ko pa to naredimo, pa pravljico odigramo.«* Iz te izjave je razvidno, da pravljico navežejo tudi na kreativne delavnice. Vendar je ta način uporabe pravljic omenile še ena intervjuvanka: *»Ja, dostikrat potem tematiko iz pravljice navežemo na kakšne kreativne delavnice.«* Včasih pa socialne delavke pravljic niti ne pripovedujejo ali berejo, ampak z otrokom le spremljajo ilustracije v knjigi: *»Z mlajšimi mogoče tudi samo gledamo slike, niti ne beremo pravljic. Se pravi, preko slik.«*

Iz intervjujev s socialnimi delavkami je razviden tudi njihov odnos do načina uporabe pravljic. O odnosu do tehnike uporabe se je izreklo kar pet socialnih delavk, vse pa so izrazile določeno stopnjo zavedanja pomembnosti pripovedovanja: *»Ponavadi jaz pripovedujem. To je boljše kot branje.«*, *»Ko si otroci izberejo pravljico, jo najprej skupinsko preberemo. V bistvu, to jaz skušam bolj pripovedovati, ne brati, se mi zdi to boljše.«* ali *»Ker tisto, ko pripoveduješ je neko drugačno doživljanje. Mogoče se bolj poistovetijo s katerimi junaki v pravljicah. In zato se mi zdi pripovedovanje boljše.«*

Na načine uporabe pravljice spet vplivajo najrazličnejši dejavniki. Štiri socialne delavke so omenile, da je način uporabe odvisen od situacije: *»To je zdaj odvisno od situacije.«* Na izbiro načina uporabe pravljic vpliva tudi starost otrok in metoda dela: *»Skratka, zelo različno. Različno od situacije, starostne skupine, od tega ali individualno beremo ali v skupini.«* Ena izmed intervjuvank je povedala, da na način uporabe močno vpliva tudi otrokovo zaupanje: *»Nekako, ko je že zaupanje v skupini, potem zelo radi otroci sami pripovedujejo.«* in *»Ko še ni nekega medsebojnega zaupanja, na začetku, ko se otroci še ne poznajo med sabo in ne poznajo še nas, pa bolj mi pripovedujemo. V glavnem gre za prosto pripovedovanje.«* Pomemben vpliv na izbiro tehnike, ki jo bodo socialne delavke uporabile, ima tudi zainteresiranost otrok ter poznavanje pravljic: *»Navadno te pravljice, ki jih poznamo, poskušamo raje pripovedovati.«*

4.5. Čas uporabe pravljič

Na vprašanje, kdaj socialne delavke pri delu z otroki uporabljajo pravljič, sem dobila raznolike odgovore. Najbolj izstopajoče so izjave, ki nakazujejo, da se pravljič uporablja, ko zaposlene presodijo, da je pravljič lahko sredstvo pomoči: *»Da pa imamo kaj bolj tematskega pa po potrebi in je zelo odvisno. Ko kaj opazimo in se nam zdi, da bi se dalo s pravljič malo pomagati pri reševanju težav.«* Večina intervjuvanih pravljič uporablja, ko preživljajo čas z otroki v skupnem prostoru, v prostem času otrok: *»Mi imamo tu igralnico, se pravi prostor, kjer se umaknemo navadno in imamo mir. In ko se pač otroci igrajo, takrat je tudi ta čas za pravljič.«* Socialne delavke pravljič uporabljajo tudi, ko si otroci sami zaželi jo pravljič in to izrazijo, dve socialni delavki pa sta povedali, da imajo pravljič stalno ob enakem času, na urniku: *»Mi imamo kar na urniku pravljič in otroci točno vejo katera sta ta dva dneva v tednu. Imamo pač en dan, ko pravljič preberemo in potem en dan, ko jo zaigramo. Pravljič imamo kar na sporedu.«* Ena intervjuvanka pravljič uporablja ob začetku otrokovega prihoda v hišo: *»Sploh na začetku, ko otrok pride v hišo, pa je še bolj zadržan. Se mu skušam približati s pravljič, da malo izgubi strah in sram.«*, uporaba pravljič pa se pojavi tudi pred kreativnimi delavnicami: *»Ponavadi se za pravljič odločimo tudi pred kakšnimi delavnicami, da lahko potem še tam ustvarjajo na pravljič.«* Kar tri socialne delavke pravljič pri delu z otroki uporabljajo vsak dan, uporaba pravljič pa je pogosta zvečer, pred spanjem otrok: *»Vsak dan je (pravljič) sedaj, vsak večer.«* Ena izmed intervjuvank je povedala, da je uporaba pravljič odvisna tudi od vremena. Pravljič uporablja predvsem ob slabšem vremenu: *»Pravljič imamo bolj ob slabšem vremenu, ko otroci ne morejo ven, zvečer, da se umirijo na primer.«*

4.6. Kriteriji za izbor pravljič

Pomembno je, kakšne pravljič se uporablja pri delu z otroki, in tega se zaveda tudi večina intervjuvanih socialnih delavk. Kar pet socialnih delavk izmed sedmih, ki pravljič uporabljajo, je izrazilo, da je izbor pravljič pomemben. Ena socialna delavka je to povedala z naslednjimi besedami: *»Moje mnenje je, da je treba vsebino pravljič kar tehtno izbrati. Ni vsaka pravljič primerna za vsakega otroka.«* Zanimivo je, da se izbor pravljič zdi pomemben tudi socialni delavki, ki pravljič pri svojem delu z otroki ne uporablja. Čeprav je med intervjujem večkrat poudarila, da o pravljičah boljše nikoli ni razmišljala, je bilo iz njenih besed razvidno, da se ji zdi to pomembno: *»Če pa pomislim na te starejše pravljič,*

zdaj, ko sem tudi jaz starejša, pa razmišljam tudi, da niso ravno primerne. Rdeča kapica, pa Volk in sedem kozličkov. Saj ne vem, a so to sploh primerne pravljice. Se mi zdi, da niso. Zdaj, ko sem čez 50 let stara, mi ne pride na misel, da bi jih otroku brala. V bistvu so nasilne in se mi zdi, da otroku lahko nočne more povzročijo.» O pomembnosti izbora pravljič se z besedami nista izrekli samo dve intervjuvanki, vendar lahko iz njunih kasnejših izjav, ki govorijo o kriterijih izbire pravljič, ki jih upoštevata, prav tako sklepamo, da se jima zdi izbor pravljič pomemben.

Štiri socialne delavke so rekle, da pri izboru pravljič ne sledijo nobenemu kriteriju, na primer: *»Posebnih kriterijev ni.«*, vendar to ne drži povsem. Čisto vsaka od teh štirih socialnih delavk je namreč kasneje, ko je razvijala svoj odgovor, naštelaj najmanj en kriterij, ki mu pri izboru pravljič sledi.

Kriteriji, ki jih socialne delavke pri izbiri pravljič upoštevajo, so razdeljeni v več podkategorij. Intervjuvanke so govorile o kriterijih, ki jih v pravljičah iščejo in so zaželeni. Tu je ena socialna delavka omenila likovno opremljenost pravljič: *»Kot je možno glede na sredstva se trudimo, da so pravljičice tudi likovno opremljene.«* V pravljičah je zaželen tudi srečen konec in vsebovanje nekega sporočila. Na primer: *»Bolj ali manj so kriteriji tile: da je vsebina takšna, da ni kar nekaj, no, predvsem, da imajo srečen konec in da imajo neko sporočilo, dobro sporočilo.«* Intervjuvanke so omenile, da je zaželen kriterij tudi poznanost pravljič in priljubljenost pravljič pri otrocih: *»... beremo tudi take pravljičice, ki so znane in jih imajo otroci radi že od prej.«* Skoraj vse intervjuvanke so povedale, da sledijo otrokovi izbiri pravljič: *»Povečini pa je prepuščena izbira otrokom. Da vsak dan določen otrok izbere eno pravljičo. Da ima vsak možnost po svojem okusu in po trenutnem počutju izbrati neko vsebino.«* V intervjujih se je izkazalo tudi, da socialne delavke uporabljajo veliko tematskih pravljič. Tematskost pravljič je zaželen kriterij, poleg tega pa socialne delavke tematske pravljičice prepoznavajo kot dobro orodje pri delu z otroki: *»Poskušamo najti čim več pravljič, kjer se recimo na nek način opisuje odnose med ljudmi, ki so lahko tudi drugačni kot je pričakovano v družbi. Recimo o tem, kaj pomeni, če se razideta starša, pa teme, ki so povezane z nasiljem in prilagojene otrokom: načini reševanja konfliktov, recimo. Takih pravljič je zdaj kar veliko in mnoge so dobre, na fajn način opišejo te zadeve.«* Tematske pravljičice se socialnim delavkam zdijo dobro orodje, ker omogočijo pomoč pri reševanju prav določenih stisk in problemov: *»Mi tukaj tudi pravzaprav zelo dobro poznamo otroke in lahko tudi tematsko pravljičice vežemo na posameznega otroka. Danes je milijon pravljič, ki so zelo*

tematske. Tematski sklopi. Tako, da je to možno prilagodit otroku točno tam, kjer ga čevelj žuli ali kako naj rečem.»

Intervjuvanke so omenile tudi več kriterijev, ki so v pravljičah nezaželeni in se jim izogibajo. Med te kriterije spada "problematična" vsebina v pravljičah, na primer: *»V bistvu vse knjige dobimo podarjene in tukaj potem delamo selekcijo na podlagi vsebine, ki je v pravljičah predstavljena. Zelo se izogibamo kakšnim temam, ki bi bile lahko za te otroke problem zaradi same situacije, v kateri so.«* Nezaželena je tudi nasilna vsebina v pravljičah: *»Mogoče edino pri mlajših zbiramo tiste pravljice, kjer ni toliko nasilja. Da se ne bi bali recimo.«* Izogiba se tudi nesrečnim dogodkom v pravljičah: *»Teh starih pravljič, z nesrečnimi dogodki, tega v glavnem ne uporabljamo.«* Pri eni intervjuvanki je razvidno, da se izogiba nekakovostnim pravljičam: *»Poskušamo pa se izogibat kakšnim poceni ameriškim variantam ali pa raznim Disneyevim izpeljankam.«*

Intervjuvanke pri izboru pravljič upoštevajo še druge kriterije, kot so: situacija posameznega otroka, značilnosti otrok v hiši, situacija v hiši, starost otrok in splošna vsebina pravljič. Ti kriteriji so številčno najbolj upoštevani s strani socialnih delavk. Naj navedem nekaj primerov: *»Bolj ali manj se res najprej ugotovi, kakšne otroke imamo ta hip v hiši, potem se na sestankih dogovorimo, če so kakšni posebni problemi, kakšne posebnosti v hiši ali pri posameznem otroku, na kakšen način bomo pa s tem otrokom delali ali v tej situaciji v hiši in potem temu prilagajamo pravljice.«* in *»Ja, to je zdaj precej odvisno od starosti posameznega otroka in od njegovega zanimanja za razne pravljice, pa od tega kakšno skupino otrok imamo v hiši.«* ter *»Nek tak osnovni kriterij je zagotovo to, kaj se vsebinsko v pravljici dogaja.«*

Naj na koncu povem še, da imajo v varnih hišah in v materinskih domovih predvsem pravljice, ki so podarjene, in te pravljice socialne delavke tudi največ uporabljajo. Nekaj intervjuvank mi je omenilo, da se pravljice izposojajo tudi iz lokalnih knjižnic, vendar tega nisem posebej kodirala, ker ne gre za kriterij, ki je za temo moje diplomske naloge posebej pomemben.

4.7. Vrste pravljič

Eno izmed raziskovalnih vprašanj pričujoče diplomske naloge je bilo tudi, katero vrsto pravljič uporabljajo socialne delavke v varnih hišah in v materinskih domovih. Na podlagi opravljenih intervjujev je razvidno, da dve socialni delavki enakovredno uporabljata tako

ljudske kot avtorske pravlјice, na primer: *»Ma oboje v bistvu. Ne bi mogla rečt, da enega več kot drugega.«* Pri petih socialnih delavkah pa je prevladujoča uporaba avtorskih pravlјic. Primer: *»Bolj avtorske.«* Pri dveh izmed petih socialnih delavk, ki uporabljajo pretežno avtorske pravlјice, je uporaba ljudskih pravlјic manj pogosta, pri eni izmed teh socialnih delavk pa je uporaba ljudskih pravlјic redka. Dve socialni delavki sta tudi povedali, da so pri otrocih avtorske pravlјice bolj priljubljene od ljudskih. Ena je to ubesedila z naslednjim stavkom: *»Bom rekla, da so nam zaposlenim bolj všeč ljudske pravlјice, ampak otrokom pa bolj nekako avtorske pravlјice, ja.«*

4.8. Spontanost / načrtovanost uporabe pravlјic

Socialne delavke se za uporabo pravlјic odločajo tako spontano kot načrtovano. Pri vseh intervjuvankah, ki pravlјice pri delu z otroki uporabljajo, se pojavlja spontana uporaba pravlјic in samo ena izmed socialnih delavk, ki pravlјice uporablja, ni uporabe pravlјic nikoli načrtovala. Je pa razvidno, da pri uporabi pravlјic prevladuje spontanost. Kar štiri socialne delavke namreč pravlјice uporabljajo predvsem spontano, načrtovanja je manj. To je ena intervjuvanka izrazila tako: *»Povečini je spontana. Redkeje je načrtovana.«* Pri dveh socialnih delavkah pa prevladuje načrtovanost uporabe pravlјic. Na primer: *»Me zaposlene se za uporabo pravlјic odločamo bolj namensko, načrtovano, vsaj takrat, ko skušamo izvesti potem še neko delavnico ali pa ko bi se tako rade posvetile kakšnemu otroku, ker je zelo plašen, ne zaupa.«* Samo pri eni socialni delavki sta spontanost in načrtovanost uporabe pravlјic enako pogosti. Iz pogovorov s socialnimi delavkami je razvidno tudi, da se načrtovanje pojavlja ob zahtevnejši uporabi pravlјic, predvsem ko se pripravlja kakšne projekte ali delavnice, za katere se zahteva organizacija, ali pa ko bi se socialne delavke s pomočjo pravlјice rade približale kakšnemu otroku, ki ga je zelo strah in ne zaupa, ali pa mu s pomočjo pravlјice kaj pojasnile. Primer zahtevnejše uporabe pravlјic lahko dobro prikažeta dve socialni delavki: *»Načrtujemo samo takrat, ko res pripravljamo kakšne posebne projekte ali pa ko se pojavi kakšen problem, pa se nam zdi, da bi se dalo to s kakšno pravlјico in potem pogovorom malo urediti in rešiti.«* ali *»Kadar gre pri otroku za odnos nezaupanja, za odnos nekega strahu, sploh na začetku bivanja tukaj ali pa tudi pri kakšnem otroku po daljšem času, potem je pri takšnem otroku mnogo bolj načrtovano kot spontano.«*

4.9. Prednosti in omejitve uporabe pravljič

Intervjuvanke so razmišljale tudi o prednostih in omejitvah, ki jih prinese uporaba pravljič pri njihovem delu z otroki. Prednosti številčno mnogo prekašajo omejitve, z naštevanjem katerih so imele intervjuvanke kar nekaj težav. Kar tri socialne delavke pri uporabi pravljič niso prepoznale nobene omejitve: *»Jaz vidim same prednosti, res. Nisem doživela nobene omejitve.«*, *»Nekih omejitev, slabosti jaz ne vidim.«* in *»Mislim, da pri nas nimamo nekih omejitev, jaz ne vidim nekih omejitev, ker imamo dosti možnosti. Ne vidim nekih omejitev.«* Vse socialne delavke pa so lahko naštele prednosti, ki jih uporaba pravljič prinaša. Tudi socialna delavka, ki pravljič ne uporablja, je na vprašanje, če kljub neuporabi pravljič lahko predpostavi kakšno prednost ali omejitev, ki bi jo pravljič prinesle, odgovorila z nekaj naštetimi prednostmi. Prednosti so razdeljene v štiri podkategorije: Prednosti, ki pri delu z otroki pomagajo predvsem socialnim delavkam; Prednosti uporabe pravljič za otroke; Prednosti, ki pomagajo predvsem mamam otrok in Prednosti, ki omogočajo kvalitetnejše življenje v instituciji.

Prednosti, ki pri delu z otroki pomagajo predvsem socialnim delavkam

Kar štiri socialne delavke so kot prednost pravljič omenile, da gre za neko dobro, vsestransko uporabno orodje, na primer: *»Tako da, to je zelo vsestranski pripomoček. Zelo vsestranski. Marsikaj se da s pravljičico narediti.«*, *»Jaz to vidim kot eden izmed načinov, oziroma neko dobro orodje, ki ga lahko za marsikaj uporabiš.«* Kot prednost je ena socialna delavka izpostavila tudi, da so pravljičice lahko pomoč in podpora pri strokovnem delu: *»Pravljičice mi pomagajo, da nekako boljše opravljam svoje delo.«* Štiri socialne delavke so kot prednost pravljič prepoznale, da je pravljičica dober medij za vzpostavitev odnosa in osebnega stika z otrokom ter da omogoči pridruževanje otroku. Primer: *»Tako lažje vzpostavi stik s tabo, otroku se tako pridružiš.«* Dve socialni delavki sta kot prednost pravljič omenili, da njihova uporaba omogoči navezavo komunikacije z otrokom, eni izmed njiju pa se zdi prednost tudi, da pravljičice omogočajo odpiranje pomembnih tem: *»Odpreš lahko neko polje za pogovor, skozi pravljičico lahko odpiriš teme, ne da bi se otrok pri tem počutil, da rineš vanj ali da boš govoril o nečem, kar je njemu zoprno.«* Ostale prednosti, ki so jih socialne delavke še prepoznale, so, da pravljičice pomagajo otroku osvetliti težko razumljive situacije, da omogočajo iskanje izjem in krepitev virov moči. Tri socialne delavke so kot prednost izpostavile, da pravljičice omogočajo vpogled v notranjost otroka, ena izmed njih pa je še

dodala, da pravljice omogočajo vpogled tudi v odnos med mamo in otrokom, kar ji pomaga in jo podpre pri nadaljnem delu z družino.

Prednosti uporabe pravljič za otroke

Intervjuvanke so naštele največ prednosti, ki spadajo v to podkategorijo. Dve socialni delavki sta povedali, da je to primeren način dela za otroke, na primer: *»Mislim, moje mnenje je, da je za otroka dosti boljše delat preko pravljič. Jaz mislim, da mogoče ni najbolj primerno se z otrokom samo pogovarjat.«* Prednosti uporabe pravljič so tudi, da otrokom omogočijo stik s čustvi in predelavo njihovih čustev ter predelavo njihove zgodbe. Našteta prednost je bila še, da lahko otrok na ta način posredno izrazi svoje izkušnje, misli, čustva in pa da mu pravljice lahko pomagajo pri razreševanju problemov: *»Otroci neverjetno hitro vzamejo pravljice za svoje in jim pomagajo.«* Nadalje so se kot prednosti pojavile še razbremenitev stisk in osvoboditev strahu, do česar lahko pride preko pravljič, ter pridobivanje občutka varnosti, zaupanja in pomembnosti. Ena socialna delavka je povedala, da se preko pravljič izboljša komunikacija otrok, kar tri socialne delavke pa kot prednost pravljič prepoznajo pridobivanje pozitivnih izkušenj. Primer: *»Pa sproščanje in pridobivanje nekih dobrih, pozitivnih izkušenj.«* Ena intervjuvanka je kot prednost izpostavila, da pravljice omogočijo otroku pogled z novega zornega kota in pa učenje ločevanja dobrega in slabega: *»Zelo pomembno je za naše otroke ločevanje dobrega in slabega in to se preko pravljič zelo dobro naučijo prepoznati. To razlikovanje jim skušamo približati.«* Kot prednosti so tri socialne delavke naštele še umiritev in sprostitvev otrok, ki ju lahko dosežemo s pomočjo pravljič, ter razvijanje domišljije. Ena socialna delavka pa je kot prednost naštel tudi spoznavanje in prevzemanje vrednot ter bogatenje besednega zaklada.

Prednosti, ki pomagajo predvsem mamam otrok

Socialne delavke so kot prednosti pravljič naštele tudi vzgojo in socializacijo, ki poteka preko pravljič. Ker je naloga starša, da otroke vzgaja in jih tudi socializira, sem ti dve prednosti uvrstila v to podkategorijo. Kot prednost sta dve socialni delavki prepoznali tudi pomoč pri vzgoji otrok, na primer: *»Prednost je pač ta: ko se dela z mamo jo lahko na ta način naučimo, kako se lahko zvečer umiri otroka. To je eno izmed priporočil, ki ga tudi mi posredujemo mamam.«* Ena socialna delavka pa kot prednost uporabe pravljič doživlja tudi, da se lahko z njihovo pomočjo podpre odnos med mamo in otrokom.

Prednosti, ki omogočajo kvalitetnejše življenje v instituciji

Socialne delavke so prepoznale tudi prednosti uporabe pravljič, ki omogočajo kvalitetnejše življenje v instituciji. Kar tri socialne delavke so kot prednost izpostavile, da pravljič omogočajo krepitev medsebojnih odnosov in povezavo skupine v skupnost. Ena intervjuvanka je to izrazila tako: *»Ko otroci pridejo k nam, se zelo hitro ujamejo med sabo in zelo hitro sprostijo preko teh pravljič.«* Poleg tega pa pravljič omogočajo tudi aktivno in kvalitetno preživljanje prostega časa, kar prav tako pripomore h kakovosti življenja: *»Poleg vsega je pa to tudi aktivno preživljanje prostega časa.«*

Številčno so socialne delavke naštele 6 omejitev uporabe pravljič. Naj na tem mestu pojasnim še, da so intervjuvanke kot omejitve pravljič štele tudi prepoznane slabosti pravljič. Oboje sem združila v isto podkategorijo. Ena socialna delavka kot pomankljivost prepozna pomanjkanje pravljič v tujih jezikih: *»Omejitev je še, da imamo zelo malo pravljič v tujih jezikih, otroci pa so tudi različnih narodnosti.«* Ista oseba je kot omejitev izpostavila tudi potrebno otrokovo koncentracijo, ki se zahteva pri spremljanju zgodbe: *»Omejitve pri naših otrocih pa so zagotovo te, da se zahteva neka koncentracija, če hočeš uporabljati pravljič, koncentracije pa otrokom manjka. Knjige zato ne moreš vedno uporabljati tako kot si zastaviš, potrebno je namreč upoštevati sposobnosti otrok.«* Druga intervjuvanka pa je kot omejitev prepoznala otrokov odpor do knjig: *»Mogoče edino to, da če ima otrok odpor do knjig, potem ga ne moreš zdaj silit v to, ker ne bo pravega učinka. Tukaj potem odpade delo s pravljičo.«* Dve socialni delavki sta kot slabosti pravljič opredelili nereálnost v pravljičah: *»Ja, kakšne pravljič zelo olepšujejo življenje, razne zadeve in stvari prikažejo črno – belo, ne vem če je to vedno dobro za otroke. Ker življenje ni takšno.«* Med slabostmi pravljič pa se je znašla tudi nasilna in "problematična" vsebina pravljič: *»Slabosti pravljič pa so to. Če gre to za otroke v zgodnjem starostnem obdobju, ki imajo že tako slabe izkušnje, se je v njihovi družini marsikaj dogajalo, so zelo dovzetni za neke take krute zadeve, da je nekdo nekoga pojedel, izguba enega ali obeh staršev. Pa neprimerni liki, ki se nekako izživljajo nad pravljičnimi junaki, to pa jim povzroča določeno stisko in v tovrstne pravljič se otroci lahko zelo vživijo.«*

4.10. Primeri prakse

Intervjuvanke sem spraševala tudi po dobrih oziroma slabih primerih prakse, ki so jih doživele pri uporabi pravljič. Številčno gledano so socialne delavke naštele veliko več dobrih

kot slabih primerov prakse. Primerov na tem mestu ne bom dodatno ponavljala, saj so preobsežni in so zajeti v Prilogi.

Vse socialne delavke, ki pravljice uporabljajo, so lahko naštele najmanj en primer dobre prakse. Nekatere so jih naštele precej več, tudi po tri ali štiri. Iz njihovega opisa situacije, kjer so s pravljicami uspele narediti nek pomemben, čeprav včasih majhen korak, je razvidno, da so pravljice uporabljale z najrazličnejšimi nameni in tudi rezultati uporabe so bili zelo raznovrstni. Iz primerov praske lahko razberemo, da so s pomočjo pravljice socialne delavke z otroki navezale komunikacijo, se jim pridružile in tudi vzpostavile odnos in osebni stik. V dveh primerih prakse so preko pravljic otrokom osvetlili težko razumljive situacije, ena socialna delavka pa je omenila, da je na ta način pri enem otroku lahko odprla veliko pomembnih tem. Kar nekaj socialnih delavk je govorilo o primerih dobre prakse uporabe pravljic, kjer je razviden vidik vzgoje in socializacije, ki so ga preko pravljic otroci osvojili. V enem primeru so pravljice otroku omogočile, da se je lahko izrazil, pojavljali pa so se tudi primeri, kjer so pravljice omogočile razbremenitev otrokove stiske, ga osvobodile strahu in pomagale pri razrešitvi otrokovih problemov. V enem primeru se je pokazalo, da je otrok šele skozi branje pravljic postopoma pridobival nazaj občutek zaupanja, ki ga je tekom svojih življenjskih izkušenj izgubil. Socialne delavke so govorile o primerih, kjer so pravljice pomagale mamam otrok pri vzgoji, dodatno podprle odnos med mamo in otrokom, pravljice so omogočile pridobivanje pozitivnih izkušenj. Včasih je šlo pri primerih dobre prakse za dokaj preproste izide uporabe pravljic, kot sta umiritev in sprostitvev, včasih pa so pravljice omogočile tudi bolj strokovne naloge, kot sta preokvirjanje in iskanje izjem. Dobro so se pravljice izkazale tudi pri krepitvi medsebojnih odnosov in povezave skupine v skupnost, primeri prakse pa pričajo tudi o tem, da so pravljice omogočile otrokom (v enem primeru tudi mamam) pogled na določeno situacijo z novega zornega kota in pri enem otroku pomagale, da ni imel več občutka osamljenosti v stiski.

Dve socialni delavki nista imeli nobene izkušnje s primerom slabe prakse uporabe pravljic: *»Če pa zdaj poskušam pomisliti na kakšno negativno izkušnjo, pa ne morem reči nič konkretnega.«, »Veste kaj, ne spomnim se primera, ko smo skušali delat s pravljico, pa se ni obneslo, zato ker ti otroci tako hrepenijo po vsaki najmanjši pozornosti«*

Pet socialnih delavk pa je lahko naštele tudi primere slabe prakse. Sem spada nedosežena umiritev otroka in nezadovoljstvo ženske v hiši s potekom pravljичne ure, v enem primeru pa

je med branjem pravljice med otroci prišlo do prepira. Dve socialni delavki sta v primeru slabe prakse omenili, da je zaradi "problematične" vsebine pravljice pri otrocih prišlo do stiske, v enem primeru pa se je zaradi nasilne vsebine pravljice pojavil tudi strah otroka. Ena socialna delavka je imela izkušnjo, da se je med otroci zaradi vsebine pravljice, ki je govorila o "mačehah" in ker so otroci sami imeli slabe izkušnje z očetovimi partnericami, povečal prepad med njimi.

4.11. Izobraževanje

Intervjuvane socialne delavke se o uporabi pravljic večinoma izobražujejo. Izmed osmih socialnih delavk so sicer tri, ki se o uporabi pravljic niso izobraževale, ostale pa na najrazličnejše načine iščejo znanja, povezana s pravljicami in otroki. Nobena izmed socialnih delavk se ni udeležila kakšnega strokovnega usposabljanja na temo uporabe pravljic, na primer: *»Zdaj kakšnih posebnih strokovnih usposabljanj nismo imeli.«*, *»Da bi pa na neko posebno izobraževanje o pravljicah šla, to pa ne.«* in *»Tako da bi pa kako izobraževanje dala skozi s tem, to pa ne.«* Razvidno pa je, da so vseeno aktivne pri iskanju znanj. Štiri socialne delavke se samoizobražujejo v tej smeri, predvsem v obliki spremljanja strokovne literature. Primer: *»Ja, mi zelo dosti beremo člankov, imamo tudi dosti knjig. Beremo kar koli je v povezavi z našim delom. Tudi glede pravljic - kar najdemo, si preberemo.«* Dve izmed teh, ki spremljata strokovno literaturo, sta povedali, da se jima zdijo pomembna tudi znanja o pravljicah in otrocih, ki sta jih pridobili z izkušnjo lastnega materinstva: *»Je pa večina zaposlenih tudi mamic in se mi zdi, da je tudi ta del nekaj vreden.«* Ena socialna delavka se izobražuje pri knjižničarkah: *»V naši knjižnici tu v mestu imamo kar nekajkrat na leto tako srečanje s knjižničarkami, kjer razlagajo o vrstah knjig, o pravljicah, o kulturi branja, o izbiranju knjižnega gradiva. In tega se vsako leto udeležujemo.«*

Med socialnimi delavkami, ki se dodatno ne izobražujejo, je ena, ki pravljic pri delu z otroki ne uporablja, in dve, ki jih. Izmed slednjih dveh se eni intervjuvanki zdijo pomembna predvsem znanja, ki si jih nabira preko izkušenj, čeprav se drugače o uporabi pravljic ne izobražuje: *»Bolj gre za to, da sam vidiš sčasoma, kaj se obnese, kje je potrebno kaj izboljšat, mogoče kaj dodat in kateri so tisti pravi trenutki, ko je primerno izvest kakšno pravljico. Izkušnje so tiste, ki učijo za naprej.«* Druga socialna delavka pa je o svojem neizobraževanju povedala tole: *»Ne. Na to temo nisem nikjer nič kaj posebej zasledila. Niti v člankih ne, knjigah... Da bi imeli pa kakšno izobraževanje, to pa sploh ne.«*

Kar šest socialnih delavk je izrazilo potrebo po dodatnem izobraževanju, na primer: *»Čeprav kdaj pravlјice lahko odprejo tudi te zadeve, ko gre za neke grozne težave pri otrocih. Teh ran pa nočemo preveč odpirati mi, ker se mi zdi, da vseeno za to pa nismo toliko kompetentni. Za to bi potrebovali še kaj dodatnih znanj.«* Tri socialne delavke so izrazile tudi željo po dodatnem znanju, ena izmed teh konkretno tudi željo po strokovnem usposabljanju: *»Jaz bi si mogoče želela, da bi bilo malo več možnosti nekega zunanjega izobraževanja. Ne tega, ko imamo mi med sabo, pa te članke, pa te knjige, ampak prav zunanjo. Zdaj ne vem ali nimamo informacij, da obstajajo ta izobraževanja, ali nam niso dostopna, ampak se mi zdi, da je premalo tega zunaj.«* Ta ista socialna delavka je sicer edina povedala, da je s svojim dosedanjim znanjem zadovoljna. V materinskem domu, kjer je zaposlena, pa med sodelavkami vlada medsebojna spodbuda za izobraževanje: *»Zelo dosti se skušamo izobraževati, mi druga drugo spodbujamo. Vse kakršne članke, kakršne teme, ki so te, si kar pošiljamo ali preko mailov ali drugače.«* Dve socialni delavki sta še omenili, da jima manjkajo predvsem znanja o primernih pravlјicah: *»Ker največkrat imam težavo kaj izbrat, še posebno če gre za kakšno tematiko, če imamo kakšen namen, da bi nekaj s to pravlјico razrešili, kakšen problem ali stisko.«*

4.12. Kompetentnost

Izmed osmih intervjuvanih socialnih delavk, se jih kar šest počuti kompetentne za uporabo pravlјic pri delu z otroki. Na primer: *»Ja, to pa ja. To pa sem prepričana, ker so odzivi takšni, bom rekla. Feedback je dober.«* ali *»Mislim, da ja. Ker nekako jih prilagodimo.«* Kot nekompetentno, da bi pravlјice pri svojem delu lahko uporabljala, pa se počuti intervjuvanka, ki pravlјic ne uporablja: *»Ne.«* Pri eni socialni delavki pa gre za neko delno kompetentnost: *»To bi bilo kar malo preveč, če bi rekla, da se počutim totalno suvereno.«* Iz intervjujev je razvidno tudi, da je kompetentnost oziroma nekompetentnost odvisna od namena uporabe pravlјic. Socialne delavke se počutijo kompetentne za uporabo pravlјic z nameni, kot jih sedaj uporabljajo. Na primer: *»Tako kot pa jih zdaj uporabljamo, za tako uporabo, to pa sedaj ni nobenega problema. Se mi zdi, da smo kompetentni. Vse zaposlene lahko pravlјice v takšne namene in v taki meri uporabljamo.«* Obenem pa se socialne delavke zavedajo, da so nameni uporabe pravlјic lahko zelo raznovrstni in da lahko pravlјice odprejo tudi najgloblje v otroku, česar se ena socialnega delavka zaradi občutja nekompetenosti kar malo boji. To sta lepo prikazali dve socialni delavki: *»Ja, zdaj odvisno v katere namene bi pravlјice uporabljala.*

Zdaj, če bi jih uporabljala že v na pol terapevtske namene, potem sigurno nismo kompetentni, saj nismo terapevti.» in »Čeprav kdaj pravljice lahko odprejo tudi te zadeve, ko gre za neke grozne težave pri otrocih. Teh ran pa nočemo preveč odpirati mi, ker se mi zdi, da vseeno za to pa nismo toliko kompetentni. Za to bi potrebovali še kaj dodatnih znanj.« Dve socialni delavki sta izrazili, da se počutita nekompetentni pri izboru pravljič, ne veta katere pravljice so primerne za otroke, ki so v varni hiši ali v materinskem domu, vendar ena izmed njiju pri tem poišče pomoč pri osebah, ki so za izbor pravljice kompetentnejše od nje: *»Bom iskreno povedala, da se včasih počutim nemočno ali pa, da vem, da kaj ne vem, ampak potem se ponavadi obrnem na knjižničarke v naši knjižnici, za katere pa smatram, da so popolnoma kompetentne in da dejansko znajo zbrat prave vsebine in pravljice za skupino naših otrok, ki jih imamo.«*

4.13. Povzetek odgovorov na raziskovalna vprašanja

Socialne delavke, zaposlene v varnih hišah in v materinskih domovih, pri delu z otroki pravljice uporabljajo. Le ena izmed intervjuvanih pravljič ne uporablja. Uporaba pravljič je pri intervjuvankah pogosta, le pri eni redka, pogostost uporabe pa je odvisna od števila in starosti otrok, ki so trenutno nastanjeni v varnih hišah in v materinskih domovih ter od njihovega zanimanja za pravljice.

Intervjuvanke pravljice uporabljajo pri dveh metodah socialnega dela: pri socialnem delu s posameznikom in pri socialnem delu s skupino. Nekoliko pogostejša metoda dela je socialno delo s skupino, sicer pa je izbor metode dela odvisen od različnih dejavnikov: od namena uporabe pravljič, starosti otrok in števila otrok v varnih hišah in v materinskih domovih ter od same pravljice, ki se jo uporablja.

Nameni oziroma cilji, zaradi katerih socialne delavke pri delu z otroki uporabljajo pravljice, so zelo raznovrstni in številčno obsežni. Po vsebini so urejeni v manjše podskupine, ki zajemajo namene, povezane z navezovanjem stika z otrokom; namene, povezane z reševanjem stisk in problemov otroka; namene, povezane z duševnostjo otroka; namene, povezane z vzgojo in krepitvijo odnosa mama – otrok; namene, povezane s spodbudami za otrokov razvoj ter namene, povezane z dvigovanjem kvalitete življenja v instituciji. Pri tem so s strani socialnih delavk največkrat zastopani nameni, povezani z navezovanjem stika z otrokom in nameni, povezani z dvigovanjem kvalitete življenja v instituciji; najmanj zastopani pa nameni, povezani s spodbudami za otrokov razvoj.

Strokovne delavke uporabljajo pravlјice na različne načine. Tehnike uporabe pravlјic zajemajo pripovedovanje socialnih delavk, pripovedovanje otrok, medsebojno dopolnjevanje in klasično branje. Pojavijo pa se tudi manj značilne in številčno šibkeje zastopane tehnike spreminjanja konca zgodbe, navezave pravlјic na kreativne delavnice, uprizoritev pravlјice in spremljanje ilustracij. Večina intervjuvanih socialnih delavk je izkazala tudi določeno stopnjo zavedanja pomembnosti prostega pripovedovanja, ki se jim zdi posebno dobra tehnika. Izbira tehnike pa je prav tako odvisna od več dejavnikov, kot so: trenutna situacija, starost otrok, metoda dela, otrokovo zaupanje in zainteresiranost za pravlјice ter poznavanje pravlјic.

Pravlјice intervjuvanke uporabljajo ob različnem času: v začetku otrokovega prihoda v hišo, pred kreativnimi delavnicami, ko strokovne delavke presodijo, da je pravlјica lahko sredstvo pomoči, ko se preživlja čas z otroki v skupnem prostoru, v prostem času otrok, ob slabšem vremenu in ko otroci sami izrazijo željo po pravlјicah. Določene socialne delavke uporabljajo pravlјice po vnaprej sestavljenem urniku, nekatere intervjuvanke pa pravlјice uporabljajo vsak dan, še posebej zvečer in pred spanjem otrok.

Socialne delavke pravlјice, ki jih bodo uporabile, izbirajo na podlagi različnih kriterijev. Izbor pravlјic se intervjuvankam zdi pomemben. Zaželeni kriteriji, ki jih v pravlјicah iščejo, so likovna opremljenost pravlјice, srečen konec, vsebovanje sporočila, poznanost in priljubljenost pravlјice pri otrocih, tematskost pravlјic in pa otrokova izbira pravlјic. Intervjuvanke pa se izogibajo "problematični" in nasilni vsebini pravlјic, pravlјic z nesrečnimi dogodki ter neakovostnim pravlјicam. Pri izbiri pravlјic upoštevajo tudi situacijo posameznega otroka, značilnosti otrok v hiši, situacijo v hiši, starost otrok ter splošno vsebino pravlјice.

V varnih hišah in v materinskih domovih prevladuje uporaba avtorskih pravlјic, medtem ko so ljudske pravlјice zastopane manj pogosto ali celo redko. Le dve socialni delavki enakovredno uporabljata tako avtorske kot ljudske pravlјice.

Pravlјice intervjuvanke uporabljajo tako spontano kot načrtovano, je pa pogostejša spontana uporaba pravlјic. Uporabo pravlјic se največkrat načrtuje le, ko gre za zahtevnejšo uporabo, ob raznih projektih in delavnicah, ter ko so bolj zahtevni tudi nameni uporabe pravlјic.

Socialne delavke pri uporabi pravlјic prepoznajo veliko več prednosti kot omejitev. Prepoznane prednosti so obsežne in razdeljene v štiri podkategorije: prednosti, ki pomagajo

predvsem socialnim delavkam (npr.: pravlјice so dobro in vsestransko uporabno orodje, omogočajo pomoč in podporo pri strokovnem delu, so medij za vzpostavitev odnosa in osebnega stika, omogočijo pridruševanje in navezavo komunikacije z otrokom ter odpiranje pomembnih tem in osvetlitev težko razumljivih situacij ...); prednosti uporabe pravlјic za otroke (npr.: pravlјice so primeren način dela za otroke, omogočijo otroku stik s čustvi in predelavo čustev ter predelavo svoje zgodbe. Otrok se preko pravlјic lahko izrazi, razrešuje svoje probleme, se osvobodi strahu in pridobi občutek varnosti, zaupanja in pomembnosti. Preko dela s pravlјicami se izboljša komunikacija otroka, otrok pridobiva pozitivne izkušnje ...); prednosti, ki pomagajo predvsem mamam otrok (zajemajo vzgojo, socializacijo, pomoč pri vzgoji otrok ter to, da so pravlјice lahko podpora odnosu med mamo in otrokom) in prednosti, ki omogočajo kvalitetnejše življenje v instituciji (krepitev medsebojnih odnosov, povezava skupine v skupnost, aktivno in kvalitetno preživljanje prostega časa). Prepoznane omejitve pa so pomanjkanje tujejezičnih pravlјic v varnih hišah in v materinskih domovih, potrebna otrokova koncentracija za delo preko pravlјic, otrokov odpor do knjig, nerealnost pravlјic ter nasilna in "problematična" vsebina, ki se pojavlja v pravlјicah.

Socialne delavke so naštele veliko več dobrih kot slabih primerov prakse uporabe pravlјic. Dobri primeri prakse so vsebinsko zelo različni in zajemajo izkušnje socialnih delavk, kjer so preko pravlјic vzpostavile komunikacijo z otrokom, ga razbremenile stisk, omogočile otroku izražanje in pridobivanje pozitivnih izkušenj. Na ta način so otroku razložile določeno težko razumljivo situacijo, mu omogočile pogled z novega zornega kota in mnogo drugega. Primeri slabe prakse pa so zajemali prepir otrok med prebiranjem pravlјice, nedoseženo umiritev otroka in nezadovoljstvo mame s potekom pravlјične ure ter stisko in strah otrok, ki sta se pojavila zaradi vsebine pravlјice. V enem primeru je pravlјična vsebina povečala prepad med člani družine.

Večina intervjuvanih se je o uporabi pravlјic pri delu z otroki izobraševala. Nobena se ni udeležila kakšnega strokovnega usposabljanja, vendar pa so se socialne delavke samoizobraševale v smislu spremljanja strokovne literature, nekatere pa so znanja črpale tudi iz lastnega materinstva, pri knjižničarkah in iz svojih izkušenj uporabe pravlјic. Tri socialne delavke se o pravlјicah niso izobraševale, skoraj vse intervjuvane pa imajo potrebo po dodatnem izobraševanju in znanju. Pokazalo se je tudi, da socialnim delavkam manjka predvsem znanj o primernih pravlјicah za otroke.

Socialne delavke se za uporabo pravljič počutijo kompetentne, le ena izmed intervjuvanih se je opredelila kot nekompetentna. Pokazalo pa se je tudi, da je kompetentnost oziroma nekompetentnost za uporabo pravljič odvisna od namenov, s katerimi se pravljič uporabljajo. Nekatere socialne delavke se počutijo nekompetentne pri izboru pravljič, vendar ena izmed njih pomoč poišče pri kompetentnejših od sebe.

4.14. Poskusna teorija o uporabi pravljič v varnih hišah in v materinskih domovih

Socialne delavke, zaposlene v varnih hišah in v materinskih domovih, pri delu z otroki uporabljajo pravljič. Uporaba pravljič je razčlenjen pojav, ki vsebuje različne kategorije: pogostost uporabe pravljič, metoda dela, način uporabe pravljič, čas uporabe pravljič, spontanost oziroma načrtovanost uporabe pravljič. Socialne delavke pravljič ne uporabljajo v enaki meri, po isti metodi ali na enak način. Vse v zvezi z uporabo pravljič je zelo odvisno od posamezne socialne delavke. Nekatere socialne delavke pravljič uporabljajo pogosto, druge redko ali jih sploh ne. Pravljič uporabljajo pri metodi socialnega dela s posameznim primerom in pri socialnem delu s skupino. Načini uporabe pravljič so zelo različni. Določene socialne delavke uporabljajo najrazličnejše tehnike pripovedovanja, klasičnega branja, spreminjanja konca zgodbe, spet druge socialne delavke pravljič uprizorijo ali si z otrokom le ogledujejo ilustracije. Tudi čas uporabe pravljič je različen. Nekatere varne hiše ali materinski domovi imajo pravljične ure na urniku, ponekod pravljič uporabljajo po potrebi, ko te predstavljajo sredstvo pomoči, spet drugje pa pravljič uporabljajo le v prostem času otrok. Včasih je uporaba pravljič s strani socialnih delavk načrtovana, včasih spontana. Od posamezne socialne delavke je odvisno, kakšnim kriterijem sledi pri izbiranju pravljič in katera vrsta pravljič prevladuje. Socialne delavke se o uporabi pravljič bolj ali manj izobražujejo, prepoznavajo različne prednosti in omejitve uporabe pravljič, se počutijo bolj ali manj kompetentne za uporabo pravljič, ter na podlagi vsega tega pravljič uporabljajo različno intenzivno (kompleksno). Analiza intervjujev kaže, da lahko socialne delavke razdelimo na tiste, ki pravljič uporabljajo intenzivneje (kompleksneje) in tiste, ki pravljič uporabljajo manj intenzivno (manj kompleksno). Analizirane kategorije pokažejo med enimi in drugimi socialnimi delavkami velike razlike v uporabi pravljič. Socialne delavke SD1, SD2, SD6, SD7 in SD8 na podlagi analize uvrščam med tiste, ki pravljič uporabljajo intenzivno. Socialno delavko SD3 uvrščam med srednje intenzivno, socialna delavka SD5 pa je tista, ki pravljič uporablja manj intenzivno. Pri socialnih delavkah, ki se intenzivneje

posvečajo uporabi pravljič, je uporaba pravljič pogosta, pri socialnih delavkah, ki pravljič uporabljajo manj intenzivno, pa je uporaba pravljič redka. Intenzivnost uporabe pravljič pa se ne kaže le v pogostosti ali redkosti uporabe pravljič. Tudi med socialnimi delavkami, ki pravljič uporabljajo pogosto, obstajajo razlike v intenzivnosti uporabe. Socialne delavke, ki se intenzivneje ukvarjajo z uporabo pravljič, so naštele veliko več ciljev oziroma namenov uporabe pravljič kot tiste, ki pravljič ne uporabljajo tako intenzivno. Cilji uporabe pravljič se tudi vsebinsko razlikujejo. Socialne delavke, ki se z uporabo pravljič ukvarjajo manj intenzivno, so med cilje uporabe pravljič naštevale enostavnejše namene, kot so druženje, prostočasna aktivnost, sprostitve, umiritev, učenje. Socialne delavke, ki pravljič uporabljajo intenzivneje, pa so naštevale tudi zahtevnejše namene, npr. vzpostavitev odnosa in osebnega stika, odpiranje pomembnih tem, vpogled v notranjost otroka, izražanje izkušenj, misli, čustev,... Med eno in drugo skupino so razlike tudi v načinu uporabe pravljič. Socialne delavke, ki pravljič uporabljajo intenzivneje, navadno uporabljajo več raznolikih tehnik uporabe pravljič, ki zahtevajo tudi več vložene energije v organizacijo (npr. uprizoritev pravljič), medtem ko ostale socialne delavke izbirajo enostavnejše tehnike (npr. klasično branje), manjša pa je tudi raznolikost tehnik. Tudi čas uporabe pravljič se med eno in drugo skupino socialnih delavk razlikuje. Socialne delavke, ki pravljič uporabljajo intenzivneje, te uporabljajo v različnem času: uporabo pravljič imajo na urniku, pravljič uporabljajo ob začetku otrokovega prihoda v hišo, ko prepoznajo pravljič kot možno sredstvo pomoči, ko si otroci zaželi pravljič, kar nekaj jih ima uporabo pravljič vsakodnevno na sporedu. Socialne delavke, ki pa pravljič ne uporabljajo s takšno intenziteto, pravljič največkrat uporabljajo le v prostem času otrok, ko preživljajo čas z otroki v skupnem prostoru. Razlike med enimi in drugimi socialnimi delavkami se pokažejo tudi v kriterijih, ki jim pri izboru pravljič sledijo, in sicer socialne delavke upoštevajo več kriterijev za izbor pravljič, čim večja je njihova intenzivnost uporabe pravljič. Tako npr. SD2 pri izbiri pravljič upošteva značilnosti otrok v hiši, situacijo posameznega otroka, trenutno situacijo v hiši, previdno izbira vsebino pravljič, se izogiba nesrečnim dogodkom, išče pravljič s sporočilom in srečnim koncem, za različne probleme, ki se pojavijo pri otrocih izbira različne tematske pravljič. SD5 pa upošteva le starost otrok, sicer pa izbor pravljič prepusti otrokom: *»Nič ne delamo nobene take selekcije, ker te pravljič smo mi dobili podarjene in jih imamo, te ki jih imamo. Potem pa je čisto otrokova izbira, katero otrok izbere in jo želi poslušati.«* Kažejo se tudi razlike v prepoznanih prednostih uporabe pravljič. Več prednosti prepoznajo socialne delavke, ki se intenzivneje

ukvarjajo z uporabo pravljič. Enako se da opaziti tudi pri primerih prakse. Socialne delavke, ki se z uporabo pravljič intenzivneje ukvarjajo, so naštele več primerov prakse, kar je razumljivo, primeri prakse pa so si med seboj tudi različni in dobro prikažejo, kako vse se lahko uporabi pravljič (npr. osvetlitev težko razumljive situacije, razbremenitev stiske, pogled z novega zornega kota, preokvirjanje ...). Socialne delavke, ki se z uporabo pravljič manj ukvarjajo, pa so potrebovale več časa, da so se domislile primerov prakse, izidi uporabe pravljič pri otrocih pa so bili bolj splošni (npr. umiritev, vzgoja, socializacija, kar pravljič otroku nudijo že same po sebi). Med socialnimi delavkami, ki intenzivneje uporabljajo pravljič, in med tistimi, ki jih uporabljajo manj intenzivno, je opaziti tudi nekaj razlik v izobraževanju in v znanju, ki ga imajo o uporabi pravljič. Občutno manj sta se npr. izobraževali SD3 in SD5, ki pravljič uporabljata najmanj intenzivno od intervjuvanih. Zanimiv je občutek kompetentnosti, ki pa ga ne moremo povezati z intenziteto uporabe pravljič pri socialnih delavkah. Praktično vse socialne delavke se za uporabo pravljič počutijo kompetentne, saj svojo kompetentnost presojujejo na podlagi namenov, s katerimi uporabljajo pravljič, in na podlagi oblike uporabe pravljič, ki jo izvajajo. Tako se za uporabo pravljič npr. počuti kompetentna tako SD5, ki pravljič uporablja na najbolj enostaven način in z najbolj enostavnimi nameni, kot SD1, ki pravljič uporablja veliko kompleksneje.

Uporaba pravljič je odvisna predvsem od posamezne socialne delavke, ki je zaposlena v varni hiši ali v materinskem domu. Socialna delavka se sama odloči, ali bo ali ne bo pri delu z otroki uporabljala pravljič, kako pogosto jih bo uporabljala, pri kateri metodi dela, kakšni bodo njeni cilji uporabe pravljič, kakšne pravljič bo uporabljala ipd., saj ji nihče ne določa, da je to ena izmed njenih delovnih nalog. Čeprav tega nisem posebej raziskovala, domnevam, da na uporabo (kompleksnejšo ali manj kompleksno) oziroma na neuporabo pravljič vpliva predvsem osebno zanimanje posamezne socialne delavke za uporabo kreativnega medija pravljič pri delu z otroki. To je v intervjuju nakazala tudi SD4, ki pravljič sicer ne uporablja: *»Zdaj to je verjetno tudi od človeka do človeka odvisno kako ga zanimajo te stvari, kako so mu blizu. Na primer od tega ali je tudi on sam bral, pripovedoval pravljič svojim otrokom, pa tudi če je bil sam tega v življenju deležen. Glede na to jih potem uporablja ali pa ne. Jaz nisem bila nikoli v nekem posebnem stiku s pravljičami. Verjetno je tudi od tega odvisno.«* Bolj kot strokovno delavko uporaba pravljič zanima in bolj kot so ji pravljič blizu, bolj se bo temu posvečala in uporaba pravljič bo kompleksnejša. Domnevam, da je zanimanje za uporabo pravljič pri delu z otroki prvo v verigi okoliščin, ki vodijo do uporabe pravljič. Če

socialno delavko zanima uporaba pravljič pri delu z otroki, se bo o tem najverjetneje tudi izobraževala, tako odkrivala možnosti, ki jih delo z otroki preko pravljič ponuja, ter prepoznavala prednosti uporabe pravljič. Zato domnevam, da sta izobraževanje in prepoznane prednosti naslednja člena, ki vodita do uporabe pravljič. Prednosti pa so tesno povezane z nameni, s katerimi socialne delavke uporabljajo pravljič. Analiza intervjujev je pokazala, da so prepoznane prednosti in nameni uporabe pravljič zelo podobni. Kot prednost se npr. pojavi možnost pridruževanja otroku, navezava komunikacije ter razbremenitev stisk. Enaki pojmi pa se pojavijo tudi kot nameni oziroma cilji uporabe pravljič. Iz tega sklenem, da gre vzroke za uporabo pravljič iskati tudi v namenih, ki jih socialne delavke želijo doseči. Če je npr. namen socialne delavke, da z otrokom naveže komunikacijo, in če prepozna pravljič kot medij, ki to omogoča, bo to najverjetneje pripeljalo do uporabe pravljič. Zanimanje za uporabo pravljič, pridobljena znanja o tem, prepoznane prednosti in nameni uporabe pravljič so prepleteni in skupno vplivajo na uporabo oziroma neuporabo pravljič pri socialnih delavkah. Na podlagi teh dejavnikov socialne delavke uporabljajo ali ne uporabljajo pravljič, uporaba pravljič pa se na podlagi tega v različnih kriterijih razlikuje od ene do druge socialne delavke. Pomembno na uporabo pravljič vpliva tudi občutek kompetentnosti socialnih delavk. Socialne delavke namreč pravljič uporabljajo na tak način in s takšnimi nameni, za katere presodijo, da so kompetentne. Občutek kompetentnosti za uporabo pravljič pa je odvisen od vsake socialne delavke posebej. To močno vpliva in določa uporabo vseh razsežnosti oziroma kriterijev uporabe pravljič. Skupno pa zanimanje za pravljič, izobraževanje, prepoznane prednosti, nameni uporabe pravljič ter kompetentnost in različni načini, različice uporabe vplivajo na izide uporabe pravljič, ki se kažejo skozi primere prakse.

5. RAZPRAVA

Več kot polovica intervjuvanih socialnih delavk pravlјice pri delu z otroki pogosto uporablja. Številka se mi zdi velika in najverjetneje odgovor za takšno uporabo pravlјic lahko iščemo v socialnodelavskem vodilu, da naj socialne delavke skušajo na raznolike potrebe uporabnikov raznoliko odgovoriti, ter v osebnem zanimanju posamezne socialne delavke za uporabo pravlјic. Domnevam tudi, da lahko vzrok za tako pogosto uporabo pravlјic iščemo še v splošnem povečanju zanimanja za uporabo umetnostnih izraznih sredstev v procesu pomoči uporabnikom. V zadnjih letih se več govori o socialnem kulturnem delu, pomoči z umetnostjo, saj se tovrstni pristopi dobro obnesejo, pogosto tudi takrat, ko drugi odpovejo. Socialne delavke so ta spoznanja verjetno prenesle v svoje delo, nato pa so uporabo in pogostost uporabe pravlјic prilagajale še okolju, v katerem pravlјice uporabljajo, številu in starosti otrok ter zanimanju otrok za pravlјice.

Uporabo pravlјic moramo razumeti v kontekstu, kjer se dogaja. Varne hiše in materinski domovi so prostor, kjer začasno živijo otroci s svojimi mamami. Izhajajo iz okolij, kjer je vladalo nasilje ali pa iz drugih težjih socialnih okoliščin. Fokus dela je osredotočen predvsem na ženske, le nekaj nalog varnih hiš in materinskih domov omenja tudi otroke in takšna usmeritev bi lahko razložila nekatere rezultate raziskave.

Naloge varnih hiš in materinskih domov, ki neposredno in posredno zajemajo otroke, lahko strnemo v izvajanje delavnic, v izvajanje prostočasnih aktivnosti, v hišne sestanke, ki so namenjeni reševanju aktualnih težav znotraj hiše, pomoči ženskam pri vzgoji otrok ter v varstvo otrok in učno pomoč otrokom.

Tako delavnice kot prostočasne aktivnosti so namenjene učenju skupinskega dela in povezovanju skupine, kar bi lahko razložilo, zakaj socialne delavke pravlјice uporabljajo predvsem v metodi socialnega dela s skupino. V varnih hišah in v materinskih domovih posamezni otrok ni v ospredju, za to primanjkuje tudi časa in dodatnega kadra, uporaba pravlјic v skupini pa omogoča učenje skupinskega dela in povezovanje skupine, s čimer se uresničujejo delovne naloge. To je potrdila tudi analiza intervjujev, kjer se je pokazalo, da na izbrano metodo dela najbolj vpliva namen uporabe pravlјic, ki se pogosto nanaša na skupinsko povezovanje in podobno, zatem pa še starost, število otrok ter sama pravlјica.

Nameni, s katerimi socialne delavke uporabljajo pravljice, so sicer zelo raznoliki in številčni, a najbolj zastopani so nameni, povezani z navezovanjem stika z otrokom, ter nameni, povezani z dvigovanjem kvalitete življenja v instituciji. Prve cilje si pojasnujem z najbolj osnovno nalogo vsake socialne delavke: svojim uporabnikom se mora pridružiti, z njimi navezati komunikacijo, vzpostaviti odnos in osebni stik. Če je uporabnik otrok, lahko to stori s pravljičami, ki so mu blizu. Cilji, povezani z dvigovanjem kvalitete življenja v instituciji, zajemajo druženje, krepitev medosebnih odnosov, povezavo skupine v skupnost, omogočanje kvalitetne prostoročne aktivnosti, da vse skupaj pripomore h kakovosti življenja v instituciji. Tako močno zastopanost teh ciljev pa si spet pojasnujem z nalogami varnih hiš in materinskih domov, saj ti nameni uporabe pravljič zajemajo že prej omenjene naloge učenja skupinskega dela, povezovanja skupine, pa tudi učenja kvalitetnega preživljanja prostega časa, ki je prav tako naloga varnih hiš in materinskih domov. Naslednji najbolj zastopani nameni uporabe pravljič so nameni, povezani z duševnostjo otroka, in nameni, povezani z vzgojo in krepitevijo odnosa med mamo in otrokom. Tudi slednje namene pojasnujem z nalogami varnih hiš in materinskih domov, saj te zajemajo pomoč ženskam pri vzgoji otrok. Na koncu po zastopanosti sledijo še nameni, povezani z reševanjem stisk in problemov otroka, ter nameni, povezani s spodbudo za otrokov razvoj.

Naj na tem mestu ponovno omenim Kapun (2012: 57), ki je po Internem gradivu Centra za socialno delo Krško (2008) zapisala, da se na vsebinsko delo z otroki mnogokrat pozabi oziroma se ga potisne ob stran. Delo z otroki, ki so preživeli nasilje, bi moralo biti usmerjeno v razbremenitev in razumevanje njihovih stisk kot posledic nasilja, predelavo travmatskih izkušenj ter pridobivanje novih izkušenj doživljanja, izražanja, ravnanja, ki so pomembna za njihov osebni razvoj.

To v neki meri krijejo nameni, povezani z duševnostjo otroka, a zahtevnejše vsebinsko delo z otroki, ki je zajeto pod nameni, povezani z reševanjem stisk in problemov otroka, ter nameni, povezani s spodbudami za otrokov razvoj, so resnično v ozadju.

Socialne delavke pravljice uporabljajo na različne načine, posamezna socialna delavka pa verjetno najbolj uporablja tisti način, ki ji je najbližji, hkrati pa pri izbiri tehnike upošteva še starost otrok, otrokovo zaupanje in zainteresiranost za pravljice, situacijo, v kateri pravljičico uporablja, metodo dela ter poznavanje pravljičice.

Zalokar Divjak (2002: 111) piše, da se pri spontanem in neprisiljenem pripovedovanju med otroki in pripovedovalcem vzpostavi naklonjenost in zaupanje, ki omogočita, da se otroci

počutijo varne, njihova pozornost in koncentracija pa je na vrhuncu. Na ta način pravljico doživijo najbolj pristno in najgloblje.

Takšno predstavo o pripovedovanju morajo imeti tudi socialne delavke, saj se jih večina zaveda pomembnosti pripovedovanja, zaradi česar je to ena izmed najbolj zastopanih tehnik.

Čas uporabe pravljič se razlikuje od ene do druge socialne delavke, kot je različna tudi uporaba pravljič. Socialne delavke pravljič uporabljajo ob začetku otrokovega prihoda v hišo; pred kreativnimi delavnicami, ko je pravljič lahko sredstvo pomoči; ko si otroci zaželi pravljič. Nekatere socialne delavke imajo uporabo pravljič na urniku, pravljič pa se uporablja tudi v prostem času otrok, ko se preživlja čas z otroki v skupnem prostoru. Določene socialne delavke pravljič uporabljajo vsak dan, še posebej pred spanjem otrok.

Socialne delavke pri izboru pravljič sledijo različnim kriterijem, saj se jim izbira pravljič zdi pomembna. Zaželena je likovna opremljenost pravljič, srečen konec, vsebovanje sporočila in tematskost pravljič, ki omogoča razbremenjevanje in razreševanje otrokovih problemov. Uporabljajo pravljič, ki jih otroci že poznajo in ki so priljubljene, tako da so otroške želje pomembno vodilo pri izboru. Izogibajo pa se "problematični", nasilni in nesrečni vsebini pravljič.

Zalokar Divjak (2002: 74) pove, da pravljič otroka seznanja z osnovnimi človeškimi situacijami: z rojstvom, smrtjo in staranjem. Odrasli bi otroke pogosto želeli obvarovati teh negativnih plati, kot so bolezni ali izguba najbližjih. Vendar otroci zelo dobro razumejo in sprejmejo vse te usodne pojave, če imamo odrasli do njih pravičen odnos in če jih znamo na taka stanja pripraviti. Veliko pravljič se že začne z izgubo matere ali s čim slabim, vendar se vse situacije na koncu pozitivno rešijo, tako da otrok dobi občutek, da še vedno obstajajo možnosti za življenje naprej, ne glede na to, kako hude izgube ali bolezni ga lahko doletijo v življenju.

V pravljičah (*op. cit.*: 77 – 78) sta vedno tudi dobro in zlo, kot v vsakdanjem življenju in pri vsakem človeku. V pravljič se poleg zlih oseb pojavljajo tudi zla dejanja. Nikoli pa se pravljič ne ustavlja pri podrobnem opisu grozot, temveč jih samo ugotavlja. Pomembno je, da sta na koncu zopet vzpostavljena ravnotežje in red, ki ju otrok potrebuje za svoje lastno psihično počutje. Tej zahtevi po varnosti pa pravljič s srečnim koncem zadosti.

Kljub takšnim spoznanjem se socialne delavke vseeno izogibajo pravljičam s tovrstno vsebino, kar najverjetneje izhaja iz specifičnih okoliščin otrok iz varnih hiš in materinskih domov, pri katerih izgube, nasilje, bolezni in grozote ne predstavljajo pravljične vsebine,

ampak lastne življenjske izkušnje. Pri izbiri pravljič raje upoštevajo situacijo posameznega otroka, značilnosti otrok v hiši, situacijo v hiši, starost otroka ter splošno vsebino pravljič, kar se mi zdi pravilno. Domnevam pa, da se izogibanje tovrstnim vsebinam v pravljičah pojavlja tudi zaradi znanja oziroma bolje rečeno neznanja socialnih delavk o pravljičah in o uporabi pravljič pri delu z otroki. Socialne delavke se o uporabi pravljič sicer izražajo, vendar so pri iskanju znanj prepuščene same sebi in lastni iniciativi. V okviru izobraževanja na fakulteti niso mogle dobiti smernic o uporabi pravljič, v slovenskem prostoru pa primanjkuje tudi ostalih strokovnih izobraževanj v tej smeri. Razumljivo so socialne delavke v intervjujih zato izražale potrebe in želje po dodatnem izobraževanju in znanju, posebej izpostavljeno pa je bilo tudi pomanjkljivo znanje o primernih pravljičah za otroke. Morda bi si s poznavanjem teorije o izboru pravljič upale otrokom ob hkratnem sledenju njihovih želja po določenih pravljičah predstaviti tudi pravljič, ki se jih sedaj izogibajo, ker se bojijo, da bi otrokom storile več škode kot koristi, saj se za uporabo takšnih pravljič ne počutijo kompetentne. Mogoče pa bi v nasprotju s sedanjo prakso, kjer prevladuje uporaba avtorskih pravljič, več uporabljale tudi ljudske pravljič, ki naj bi znale zadostiti otrokovim notranjim potrebam bolj kot sodobne avtorske pravljič.

Uporaba pravljič v varnih hišah in v materinskih domovih je včasih načrtovana, včasih spontana, vendar prevladuje spontanost. Načrtovana uporaba se pojavlja predvsem pri tistih socialnih delavkah, ki pravljič uporabljajo na zahtevnejši način. Ugotavljam, da najverjetneje prevladuje spontanost, ker je uporaba pravljič v varnih hišah in v materinskih domovih dodatna aktivnost, odvisna od volje, časa in zanimanja zaposlenih. V prvi vrsti varne hiše in materinski domovi namreč podpirajo ženske, da bi se čim prej osamosvojile in opomogle od preteklih izkušenj. Pravljič nastopajo le v ozadju, kot dodatno sredstvo, s katerim se uresničujejo naloge in cilji varnih hiš in materinskih domov, zato načrtovanost ni tako pomembna.

Prepoznane prednosti uporabe pravljič so zelo podobne namenom, s katerimi socialne delavke uporabljajo pravljič. To je razumljivo, saj morajo nameni vedno izhajati iz realnih možnosti in prednosti, ki jih uporaba določene metode ali medija (npr. pravljič) omogoča. Socialne delavke pa so naštele tudi omejitve, ki jih je smiselno upoštevati in ki se skladajo z omejitvami, naštetimi v teoretičnem delu diplomske naloge. Tako nas npr. omejitev pomanjkanja pravljič v tujih jezikih opozori, da moramo imeti na voljo zgodbe v različnih jezikih, opomni pa nas tudi na druge potrebe po raznolikih pravljičah, kot je npr. vsebina.

Omejitve, ki izhajajo iz otrokovega odpora do knjig in iz potrebne otrokove koncentracije za delo, pa nam povejo, kdaj uporaba pravljič ni mogoča. Poleg nasilne in "problematične" vsebine pravljič, ki sem ju komentirala že zgoraj pri kriterijih izbire pravljič, bi izpostavila tudi nerealnosti pravljič kot prepoznano omejitev.

Bettelheim (1999: 169) nam pove, da nekateri trdijo, da pravljič za otroke niso zdrave, ker ne odsevajo resničnega sveta. Pripisujejo jim zavajanje otroka ter laži, pri tem pa pozabijo, da pravljič ne skušajo opisovati zunanjega sveta in resničnosti.

Iz realističnih zgodb se otrok lahko kaj nauči (*op. cit.:* 77), vendar pa iz njih ne more izluščiti osebnega pomena, saj te zgodbe učijo, ne bogatijo.

Zalokar Divjak (2002: 55) temu dodaja, da se nekateri bojijo, da bi pretirana domišljija lahko ovirala otroke pri uspešnem obladovanju resničnosti, vendar je ravno obratno. Bogata domišljija zagotavlja veliko gradiva in možnosti za reševanje vseh nalog in težav.

V odgovorih socialnih delavk, da je nerealnost pravljič omejitev, sem zaznala prav zgornje pomisleke in sklepam, da takšno mnenje izhaja iz nezadostnega znanja o uporabi pravljič pri delu z otroki, saj so tudi socialne delavke same izrazile potrebo po dodatnem izobraževanju na tem področju in posebej izpostavile pomanjkanje znanja pri izbiri pravljič.

Primeri prakse uporabe pravljič so zelo različni. Dobri primeri prakse so veliko številčnejši od slabih primerov, kar je zgovorno samo po sebi, hkrati pa ti primeri ponazarjajo, s kakšnimi nameni se da uporabljati pravljič in kaj je možno z uporabo pravljič doseči. Ne smemo pa spregledati niti slabih primerov prakse, ki sporočajo, da je potrebno uporabo pravljič jemati resno in odgovorno. Pravljič lahko odpre pomembna vprašanja ali vzbudi močna čustva otrok, takrat je po pravljič pomembno dodatno razbremenjevanje in pogovor, kar so ob ponovnem razmišljanju o slabih primerih prakse ugotovile tudi same socialne delavke.

Socialne delavke se o uporabi pravljič izobražujejo, vendar so pri pridobivanju znanj odvisne od samoizobraževanja, prepoznavajo pa tudi potrebo po dodatnih znanjih in po dodatnem izobraževanju. Večina socialnih delavk pa se za tako uporabo pravljič, kot jo izvajajo, počuti dovolj kompetentno.

Zaključujem, da si je uporaba pravljič v varnih hišah in v materinskih domovih našla svoje mesto, intenzivnost oziroma kompleksnost uporabe (ki je lahko večja ali manjša) pa določa več dejavnikov: usmeritev in naloge varnih hiš in materinskih domov, zanimanje posamezne socialne delavke za uporabo pravljič, znanja, ki jih o tem ima in občutek kompetentnosti za

uporabo pravljič na določen način. Socialne delavke pravljič uporabljajo, kar nakazuje, da za te obstaja prostor v socialnem delu. Na neki ravni socialne delavke že prepoznavajo pravljič kot medij, ki lahko pripomore k uresničevanju nalog socialnega dela, manjka pa jim natančnejših usmeritev, metod dela, nekaj dodatnih znanj ter tudi "maneverskega" prostora v organizacijah, da bi lahko pravljič uporabljale intenzivneje. V varnih hišah in v materinskih domovih je težko uresničljivo, da bi socialne delavke pravljič uporabljale na tako strukturiran način, kot sem ga predlagala v teoretičnem delu diplomske naloge, torej da bi pravljič uporabljale skozi vse ali večino elementov delovnega odnosa in v vseh korakih izvirnega delovnega projekta pomoči. Prav tako je težko uresničljivo, da bi pravljič na ta način poglobljeno uporabljale s posameznim otrokom, ker za to primanjkuje dodatnega kadra in časa, to pa tudi ni prednostna naloga varnih hiš in materinskih domov. Vseeno pa sem mnenja, da so intervjuvane socialne delavke pokazale voljo za uporabo pravljič in izvirnost pri uporabi. Pravljič so uporabljale tudi na mnogo načinov, predlaganih v teoretičnem delu naloge, čeprav manj načrtovano in strukturirano. V primerih prakse se je dobro pokazala realna vrednost uporabe pravljič v socialnem delu, ki potrjuje teorijo v spoznanjih, da je pravljič medij, posebej primeren za delo z otroki, preko katerega lahko z otrokom pridemo do želenih izidov. Uporabo pravljič v varnih hišah in v materinskih domovih v splošnem ocenjujem kot domiselno, čeprav bi lahko bila pri večini intervjuvanih nekoliko bolj organizirana.

Izvedena raziskava ima nekaj pomankljivosti. Prva izmed njih se pojavi pri zbiranju podatkov. Intervjuje s socialnimi delavkami sem opravila s posrednim spraševanjem, v obliki telefonskega pogovora. Verjetno bi bilo boljše, če bi podatke zbrala z neposrednim spraševanjem, ker bi lahko spremljala tudi neverbalno vedenje oziroma komunikacijo intervjuvank. Intervjuvanke bi si ob neposrednem pogovoru iz oči v oči morda vzele še več časa za premislek in bi bolj poglobljeno odgovarjale na vprašanja. Nekatere intervjuvanke so bile zgovornejše od drugih, zaradi česar intervjuji med seboj niso bili popolnoma uravnoteženi. Manj gostobesedne intervjuvanke bi morda lahko s še več podvprašanji vzpodbudila k obširnejšim odgovorom. Med obdelavo podatkov sem ugotovila, da so intervjuvanke na nekatera vprašanja odgovarjale manj poglobljeno kot na druga. Vprašanja sem mogoče zastavila preozko oziroma ne dovolj spretno in tako zmanjšala obseg njihovega razmišljanja in odgovorov.

Posplošljivost ugotovitev je teoretska. Ne morem sklepati o številu socialnih delavk iz ostalih varnih hiš in iz materinskih domov, ki pri svojem delu z otroki uporabljajo pravlјice, vendar to za mojo raziskavo ni bistvenega pomena. Lahko pa rečem, da sem se uspela seznaniti z značilnostmi uporabe pravlјic. Socialne delavke iz ostalih varnih hiš in iz materinskih domov, ki v raziskavi niso zajete in ki uporabljajo pravlјice, zagotovo pravlјice uporabljajo tudi na takšne načine, kot izhaja iz mojih ugotovitev. Takšne oblike uporabe pravlјic so gotovo prisotne. Lahko pa obstajajo še drugi načini uporabe pravlјic, ki jih sama zaradi vzorčenja nisem raziskala. Prav gotovo pa so v varnih hišah in v materinskih domovih zaposlene tudi socialne delavke, ki pravlјic ne uporabljajo. Ena izmed teh je zastopana tudi v moji raziskavi.

6. SKLEPI

Z izvedeno raziskavo sem prišla do naslednjih ugotovitev / sklepov:

- Socialne delavke v varnih hišah in v materinskih domovih uporabljajo pravlјice.
- Uporaba pravlјic je pri intervjuvankah pogosta. Pogostost uporabe pravlјic je odvisna od več dejavnikov. To so: število in starost otrok v varni hiši oziroma v materinskem domu ter zanimanje otrok za pravlјice.
- Socialne delavke pravlјice uporabljajo pri metodi socialnega dela s posameznim primerom in pri metodi socialnega dela s skupino. Nekoliko pogostejša je uporaba pravlјic pri metodi socialnega dela s skupino.
- Na uporabo določene metode vpliva namen, s katerim socialne delavke uporabijo pravlјico, starost otrok, število otrok ter sama pravlјica.
- Nameni uporabe pravlјic so raznoliki in številčni. Različne namene lahko vsebinsko razdelimo na namene, povezane z navezovanjem stika z otrokom; na namene, povezane z dvigovanjem kvalitete življenja v instituciji; namene, povezane z duševnostjo otroka; namene, povezane z vzgojo in krepitvijo odnosa mama – otrok; namene, povezane z reševanjem stisk in otrokovih problemov in namene, povezane s spodbudo za otrokov razvoj. Vrstni red naštetih namenov je enak zastopanosti namenov v praksi.
- Socialne delavke pravlјice uporabljajo z nameni, za katere presodijo, da so kompetentne.
- Med tehnikami uporabe pravlјic je pripovedovanje otrok, pripovedovanje socialnih delavk, medsebojno dopolnjevanje, klasično branje, spreminjanje konca zgodbe, spremljanje ilustracij, navezava pravlјic na kreativne delavnice in uprizoritev pravlјice.
- Socialne delavke pripovedovanje prepoznajo kot pomembno tehniko in se zavedajo njenih prednosti.
- Katero izmed različnih tehnik bodo socialne delavke uporabile določajo trenutna situacija, metoda dela, poznavanje pravlјice, otrokovo zaupanje, starost otrok ter zainteresiranost otrok za pravlјice.

- Socialne delavke pravlјice uporabljajo ob začetku otrokovega prihoda v hišo, pred kreativnimi delavnicami, ko je pravlјica lahko sredstvo pomoči, ko preživljajo čas z otroki v skupnem prostoru, v prostem času otrok, ko otroci izrazijo željo po pravlјici, ob slabšem vremenu. Nekatere imajo čas uporabe pravlјic določen z urnikom, nekatere socialne delavke pa pravlјice uporabljajo vsak dan, še posebej pred spanjem otrok in zvečer.
- Socialnim delavkam se zdi izbor pravlјic pomemben, zato pri izbiranju pravlјic sledijo različnim kriterijem.
- Zaželeni kriteriji so: likovna opremljenost pravlјice, srečen konec, vsebovanje sporočila, poznanost in priljubljenost pravlјice pri otrocih, otrokova izbira pravlјice ter tematskost pravlјice. Nezaželeni kriteriji v pravlјicah so: "problematična" vsebina, nasilna vsebina, nesrečni dogodki in nekakovost pravlјice. Socialne delavke pa poleg teh kriterijev pri izbiri upoštevajo še situacijo posameznega otroka, značilnosti otrok v hiši, starost otrok in splošno vsebino pravlјice.
- Tematske pravlјice so s strani socialnih delavk prepoznane kot dobro orodje, ker omogočajo pomoč pri reševanju prav določenih stisk in problemov otroka.
- V varnih hišah in v materinskih domovih prevladuje uporaba avtorskih pravlјic, ljudske pravlјice so šibkeje zastopane.
- Socialne delavke se za uporabo pravlјic odločajo spontano in načrtovano, vendar prevladuje spontanost. Načrtovanost se pojavlja ob zahtevnejši uporabi pravlјic, ko se zahteva organizacija in ko bi se socialne delavke s pomočjo pravlјic radi posvetile posameznemu otroku.
- Socialne delavke pri uporabi pravlјic prepoznajo veliko prednosti in malo omejitev. Nekatere omejitve sploh ne zaznajo.
- Prednosti so razvrščene v štiri podkategorije: prednosti, ki pri delu z otroki pomagajo predvsem socialnim delavkam; prednosti uporabe pravlјic za otroke; prednosti, ki pomagajo predvsem mamam otrok in prednosti, ki omogočajo kvalitetnejše življenje v instituciji. Prepoznane našteje omejitve pa so: pomanjkanje pravlјic v tujih jezikih, potrebna otrokova koncentracija, otrokov odpor do knjig, nerealnost pravlјic, nasilna in "problematična" vsebina pravlјic.
- Prepoznane prednosti uporabe pravlјic so zelo podobne namenom uporabe pravlјic, saj nameni izhajajo iz realnih možnosti in prednosti, ki jih uporaba pravlјic omogoča.

- Socialne delavke naštevajo veliko dobrih primerov prakse, kar nakazuje, da je pravlјica medij, posebej primeren za delo z otroki, preko katerega lahko z otrokom dosegamo želenе cilje.
- Primeri slabe prakse so redki, a nas opozorijo, da je pravlјica lahko močno sredstvo, ki ga moramo uporabljati odgovorno.
- Socialne delavke se o uporabi pravlјic večinoma izobražujejo, vendar so pri iskanju znanj prepuščene same sebi in lastni iniciativi. Razvidna je potreba po dodatnem izobraževanju in želja po dodatnem znanju, posebno pomankljivo pa je znanje o primernih pravlјicah za otroke.
- Socialne delavke se za uporabo pravlјic večinoma počutijo kompetentne (za obliko, ki jo izvajajo), kompetentnost pa je odvisna tudi od namena uporabe pravlјic.
- Uporaba pravlјic je razčlenjen pojav, ki vsebuje različne kategorije: pogostost uporabe pravlјic, metoda dela, način uporabe pravlјic, čas uporabe pravlјic, spontanost oziroma načrtovanost uporabe pravlјic.
- Socialne delavke pravlјic ne uporabljajo v enaki meri, po isti metodi ali na enak način.
- Uporaba pravlјic je odvisna predvsem od posamezne socialne delavke; od njenega zanimanja za uporabo pravlјic, njenega izobraževanja oziroma znanja, prepoznanih prednosti in omejitev uporabe pravlјic ter občutka kompetentnosti. To določa intenzivnost uporabe pravlјic, ki je lahko večja ali manjša.
- Intenzivnost uporabe pravlјic se kaže v pogostosti uporabe pravlјic, v namenih uporabe pravlјic, v načinu uporabe pravlјic, v času uporabe pravlјic, v kriterijih za izbor pravlјic, v prepoznanih prednostih in omejitvah uporabe pravlјic, v primerih prakse in pri izobraževanju.
- Med socialnimi delavkami, ki pravlјice uporabljajo intenzivneje, in med socialnimi delavkami, ki pravlјice uporabljajo manj intenzivno, obstajajo v uporabi pravlјic v kategorijah, ki določajo intenzivnost uporabe, velike razlike.
- Zanimanje za uporabo pravlјic, pridobljena znanja o tem, prepoznane prednosti, nameni uporabe pravlјic in občutek kompetentnosti so prepleteni in skupno vplivajo na uporabo oziroma neuporabo pravlјic pri socialnih delavkah. Ti dejavniki določajo uporabo vseh razsežnosti oziroma kriterijev uporabe pravlјic, kar pri socialnih delavkah vodi do različnih oblik uporabe pravlјic.

- Skupno pa zanimanje za pravlјice, izobraževanje, prepoznane prednosti, nameni uporabe pravlјic, kompetentnost ter različne oblike uporabe vplivajo na izzide uporabe pravlјic, ki se kažejo skozi primere prakse.
- Uporabo pravlјic moramo razumeti v kontekstu, kjer se dogaja. Usmeritev in naloge varnih hiš oziroma materinskih domov močno določajo uporabo pravlјic in razložijo nekatere rezultate raziskave.
- Uporaba pravlјic v varnih hišah in v materinskih domovih je dodatna aktivnost, odvisna od volje, časa in zanimanja zaposlenih. Pravlјice nastopajo v ozadju, kot dodatno sredstvo, s katerim se uresničujejo naloge in cilji varnih hiš oziroma materinskih domov.
- Uporaba pravlјic nakazuje, da za te obstaja prostor v socialnem delu.
- Socialne delavke imajo voljo za uporabo pravlјic.
- Socialne delavke pravlјice že prepoznavajo kot medij, ki lahko pripomore k uresničevanju nalog socialnega dela, manjka pa jim natančnejših usmeritev, metod dela, dodatnih znanj ter "manevskega" prostora v organizacijah, da bi lahko pravlјice uporabljale bolj kompleksno.
- V varnih hišah in v materinskih domovih je težko uresničljivo, da bi socialne delavke pravlјice uporabljale skozi vse ali večino elementov delovnega odnosa in v vseh korakih izvirnega delovnega projekta pomoči ter poglobljeno s posameznim otrokom. Za to primanjkuje dodatnega kadra in časa, to pa tudi ni prednostna naloga varnih hiš in materinskih domov.
- Socialne delavke pravlјice uporabljajo tudi na načine, predlagane v teoretičnem delu diplomske naloge, vendar manj načrtovano in strukturirano.
- Uporaba pravlјic v varnih hišah in v materinskih domovih je izvirna in domiselna, vendar bi bila lahko v večini primerov vsaj še malo bolj poglobljena in organizirana.

7. PREDLOGI

Iz ugotovitev in sklepov sem izpeljala naslednje predloge:

- Pravljljice so odličen medij za delo z otroki, ki ga lahko v socialnem delu uporabimo za pomoč pri doseganju najrazličnejših ciljev in za izpolnjevanje nalog socialnega dela. Zaradi tovrstnih prednosti uporabe pravljljic predlagam, da naj vse socialne delavke, ki se pri delu srečujejo z otroki, poskusijo pravljljice vpeljati v svoje delo.
- Socialnim delavkam v varnih hišah in v materinskih domovih predlagam, naj pri delu z otroki še naprej uporabljajo pravljljice. Ker je uporaba pravljljic pri večini manj načrtovana in manj strukturirana, predlagam, naj pravljljice začnejo uporabljati bolj poglobljeno in organizirano, kolikor jim le dopuščajo čas in druge delovne naloge.
- V varnih hišah in v materinskih domovih je vsebinsko delo z otroki zaradi pomanjkanja kadra in časa ter zaradi usmeritve institucij potisnjeno ob stran. Za otroke in posledično uporabo pravljljic v organizacijah zmanjka prostora. To bi bilo potrebno spremeniti in nameniti nekaj virov tudi delu z otroki. Predlagam, da bi se v varnih hišah in v materinskih domovih bolj posvetilo otrokom, pri tem pa bi se pri delu uporabljalo tudi pravljljice. Socialne delavke bi se morale dobro spoznati s težavami in problemi, s katerimi se soočajo otroci, in pripraviti načrt oziroma projekt, kjer bi z uporabo pravljljic pomagali pri reševanju težav in problemov. S pomočjo pravljljic bi se lahko na otroku prijazen način izpolnjevalo naloge varnih hiš in materinskih domov.
- Pri socialnih delavkah je bilo razvidno pomanjkanje znanja o primernih pravljljicah za otroke. Predlagam, naj se o izbiri primernih pravljljic dodatno pozanimajo s pomočjo literature, ki je za to temo dostopna.
- Ena socialna delavka je omenila, da v varni hiši manjkajo tujejezične pravljljice, saj vsi otroci niso slovenski državljani in ne razumejo slovenščine. Varnim hišam in materinskim domovom zato predlagam, naj poskrbijo, da bodo na voljo tudi pravljljice v različnih jezikih. Kljub finančnim omejitvam bi pravljljice lahko pridobili z donacijami ali si jih izposodili iz knjižnice.
- Iz intervjujev s socialnimi delavkami je bila razvidna potreba po dodatnem izobraževanju, pa tudi želja po dodatnem znanju. Socialnim delavkam manjka znanj, povezanih z uporabo pravljljic. Tekom študija socialnega dela je tema pripovedovanja zgodb obrobna. Z njo se lahko natančneje seznanijo le študentje smeri Kibernetika

psihosocialne pomoči. Predlagam, da se to spremeni in omogoči seznanitev s to temo vsem študentom ne glede na izbrano študijsko smer. Tema bi lahko bila v programu tudi močnejše zastopana.

- Na Fakulteti za socialno delo predlagam tudi oblikovanje dodatnih izobraževalnih programov, namenjenih socialnim delavkam, ki že delajo v praksi. Na ta način bi lahko že zaposlene socialne delavke pridobile manjkajoča znanja.
- Kljub potrebi po dodatnem izobraževanju in želji po dodatnem znanju o uporabi pravljič v slovenskem prostoru ni organiziranega nikakršnega zunanjega izobraževanja, ki bi socialnim delavkam omogočilo izpopolnjevanje znanj in njihovo integracijo v prakso. Zato predlagam osnovanje zunanjega izobraževanja.
- Socialnim delavkam za kompleksnejšo uporabo pravljič pri delu z otroki manjka natančnejših usmeritev in metod dela. Usmeritve in metode za uporabo pravljič v socialnem delu niso razvite. Socialne delavke so pri uporabi pravljič prepuščene same sebi. Predlagam oblikovanje smernic oziroma metode, na katere bi se socialne delavke pri uporabi pravljič lahko oprle.
- Tema uporabe pravljič v socialnem delu je široka in še zelo sveža. Glede na to, da socialne delavke pravljičice že prepoznajo kot sredstvo, ki v socialnem delu lahko pripomore na najrazličnejše načine in na najrazličnejših področjih, bi bilo temo potrebno podkrepiti s teorijo in raziskavami. Manjkajo raziskave in eksperimenti o uporabi pravljič v socialnem delu, s pomočjo katerih bi prišli do novih spoznanj. Predlagam torej dopolnitev obstoječe teorije in izvajanje raziskav.
- Zanimiva bi bila tudi spoznanja in raziskave o uporabi pravljič oziroma zgodb s posebnimi skupinami ljudi, na primer uporaba pravljič pri otrocih in odraslih s težavami v duševnem razvoju in uporaba zgodb pri odraslih.
- Vsa spoznanja o uporabi pravljič bi se morala sproti objavljati, da bi se povečalo splošno ozaveščenje o za sedaj obrobni temi v socialnem delu.
- Predlagam tudi razvoj pripomočkov učinkovite evalvacije uporabe pravljič v socialnem delu in učinkov uporabe. To bi pripomoglo k dopolnitvi novih spoznanj in k dopolnitvi strokovnega dela ter bi morda povečalo uporabo pravljič med socialnimi delavkami.

8. UPORABLJENA LITERATURA IN VIRI

8.1. Literatura

- Bettelheim, B. (1999), Rabe čudežnega. O pomenu pravljič. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Chelsey, G. L., Gillett, D. A., Wagner, W. G. (2008), Verbal and nonverbal metaphor with children in counseling. *Journal of Counseling & Development*, 86, 4: 399 – 411. (študijsko gradivo za interno rabo pri vajah predmeta OPSD II)
- Čaćinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, M. (2005), Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Čaćinovič Vogrinčič, G. (2006), Socialno delo z družino. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Gajser, Z. (2002), Kako so knjižničarke tudi pravljičarke... Ob pravljičnih ustvarjalnicah s šolskimi knjižničarkami in knjižničarji. *Šolska knjižnica*, 12, 1: 5 – 6.
- Goljevšček, A. (1991), Pravljičice, kaj ste?. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
- Jamnik, T. (1994), Knjižna vzgoja otrok od predbralnega obdobja do 9. leta starosti. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- Jenče, L. (ur.) (2006), Sedi k meni, povem ti eno pravljico. Za ohranjanje slovenskega izročila: zbornik prvega simpozija pravljičarjev. Priročnik pripovedovanja pravljič 1. Maribor: Mariborska knjižnica.
- Kapun, P. (2010), Potrebe žensk po odhodu iz varne hiše. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (diplomska naloga).
- Kos, J. (2001), Literarna teorija. Ljubljana: DZS.
- Kovač, P. (1998), Od kod so se vzele pravljice. Ljubljana: Založba Mladika.
- Mesec, B. (1997), Metodologija raziskovanja v socialnem delu I. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo (študijsko gradivo).
- Mesec, B. (1997), Metodologija raziskovanja v socialnem delu II. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo (študijsko gradivo).
- Mesec, B. (1998), Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Milčinski, J., Pogačnik - Toličič, S. (1992), Pravljičica za danes in jutri. Ljubljana: DZS.

- Milošević Arnold, V., Poštrak, M. (2003), Uvod v socialno delo. Ljubljana: Študentska založba.
- Ortner, G. (1995), Pravlјice, ki so otrokom v pomoč. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
- Ortner, G. (1997), Nove pravljice, ki so otrokom v pomoč. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
- Rešič Rihar, T., Urbanija, J. (1999), Biblioterapija. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.
- Šugman Bohinc, L. (1994), Socialno kulturno delo. Socialno delo, 33, 4: 317-324.
- Šugman Bohinc, L. (2003), Pripovedovanje zgodb v socialnem svetovanju in psihoterapiji. Socialno delo, 42, 6: 377 – 383.
- Thomson, J. B. (1995), Naravno otroštvo. Praktični vodnik za prvih sedem let življenja. Radovljica: Didakta.
- Thompson, C., Rudolph, L. (1992), Counseling Children. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company.
- Tonin, M. (2010), Uporaba pravljic v vrtcu. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (diplomska naloga).
- Zalokar Divjak, Z. (1996), Vzgoja JE ... NI znanost. Ljubljana: Educy.
- Zalokar Divjak, Z. (2002), Brez pravljice ni otroštva. Krško: Založba GORA.

8.2. Spletni viri

- Burkeljca, S. (2009), Biblioterapija kot preventivna dejavnost v osnovni šoli. <http://www.zrss.si/pdf/ZbornikStrokovnihPrispevkov2008-09.pdf> (27.1.2012).
- Černe, A. (2005), Pomen pravljic za otroke. Povzetek strokovnega srečanja za starše v sklopu praznovanj v vrtcu H. C. Andersena. http://www.vrtecandersen.si/tl_files/DOKUMENTI/sola-za-starse/povzetki-srecanj/Pomen-pravljic.pdf (9.2.2012).
- Kucler, M. (2002), Pravljica kot socialnopedagoška intervencija. <http://www.zzsp.org/revija/2002/02-1-21-46.pdf> (2.1.2012).
- Pahor, Š. (2004), Miški stanovanje pospravljam – o pripovedovanju pravljic. <http://botrica.blogspot.com/2009/03/miski-stanovanje-pospravljam-o.html> (10.1.2012).

- Rutar, P. (2008), Pravljljica kot socialnopedagoška intervencija.
http://www.zzsp.org/revija/pdf/Soc_Ped_2008-3%20%28press%29.pdf (28.12.2012).
- Center za socialno delo Ljubljana – Šiška, Materinski dom.
<http://www.csd-lj-siska.si/matdom/matdom.asp> (21.3.2012).
- Dnevnik.si, Premisleki. Pripovedovanje in pravljice danes: "Mora ti bit' gušt, in to je to!" (objavljeno 2004)
<http://knjiga.dnevnik.si/sl/Premisleki/231/Pripovedovanje+in+pravljice+danesh3A+%E2%80%9CMora+ti+bit+gu%C5%A1t+in+to+je+to%E2%80%9D+> (13.1.2012).
- Fakulteta za socialno delo, Dodiplomski študij, Učni načrti, Stari program (pred 2009).
http://www.fsd.uni-lj.si/dodiplomski_studij/ucni_nacrti/stari_program_%28pred_2009%29/ (2.2.2012).
- Fakulteta za socialno delo, Dodiplomski študij, Učni načrti, Program 1. stopnje.
http://www.fsd.uni-lj.si/dodiplomski_studij/ucni_nacrti/program_1%20stopnje/ (2.2.2012).
- Lutkovno gledališče Ljubljana, Vstopnice in abonmaji, Delavnice in šole. Pripovedovalska šola.
<http://www.lgl.si/si/vstopnice/delavnice-in-sole> (22.1.2012).
- Pripovedovalski festival, Pravljljice danes, O festivalu.
<http://www.pravljljicedanes.si/index.php/zgodovina-festivala/> (22.1.2012).
- Pripovedovalski Variete.
<http://www.pripovedovalskivariete.si/> (22.1.2012).
- Radio Študent, Za 2 groša fantazije.
<http://www.za2grosafantazije.com/> (13.1.2012).
- Skupnost centrov za socialno delo, Sezname, Varne hiše.
<http://www.scsd.si/varne-hise.html> (21.3.2012).
- Skupnost centrov za socialno delo, Sezname, Materinski domovi.
<http://www.scsd.si/materinski-domovi.html> (21.3.2012).
- Wikipedia. Franci Rogač.
http://sl.wikipedia.org/wiki/Franci_Roga%C4%8D (10.2.2012).

9. POVZETEK

Pravljice so napisane na način, ki je otrokom blizu in v jeziku, ki ga otroci razumejo. Otroci so bolj kot za razlage in usmerjanje s strani odraslih, ki temelji na njihovem pogledu na življenje, dovzetni za pravljice, ki imajo na otroke močan pozitiven vpliv v vseh ozirih. Pravljice nagovarjajo otrokovo osebnost v celoti in pomagajo otroku pri premagovanju stisk, težav in problemov. Prav iz teh razlogov so pravljice dober medij, ki ga socialne delavke lahko uporabijo pri delu z otroki.

Teoretski uvod se prične z opredelitvijo pravljice in s pregledom razvoja pravljič ter se nadaljuje s pripovedovalci in pripovedovanjem, ki je s pravljičami vedno povezano. Zatem je podrobneje pojasnjena tesna zveza med otrokom in pravljico. V nadaljevanju teoretskega uvoda je z namenom prikaza specifičnih značilnosti, ki so uporabne tudi za socialno delo, predstavljena terapevtska vrednost pravljice in pravljica kot terapevtska zgodba za otroke. Največji poudarek v teoretskem uvodu je na uporabi pravljič v socialnem delu. Pravljica je izpostavljena kot medij, ki v socialnem delu z otroki doprinese pomemben prispevek. Predstavljeni so možni načini uporabe pravljič v socialnem delu z otroki. Razloženo je, kako lahko socialne delavke v elemente delovnega odnosa in v korake izvirnega delovnega projekta pomoči vpletejo pravljico, da bo delovni odnos otroku prijaznejši in bolj razumljiv. Pravljica je predstavljena kot medij, s pomočjo katerega socialna delavka otroku lahko pomaga pri reševanju težav, in kot medij, preko katerega socialna delavka in otrok lahko vzpostavita osebni stik in odnos. Pojasnjena je tudi možna uporaba pravljič v socialnem delu s skupino otrok, kjer s pomočjo pravljič lahko otroke povežemo v skupnost, jih poučimo o socialnih temah ter jih usmerjamo k strpnosti in k nenasilni komunikaciji. Na koncu je pozornost namenjena tudi kompetencam, ki so potrebne za socialno delo z otroki, kjer se uporablja kreativni medij pravljica, ter prednostim in omejitvam uporabe pravljič. Na kratko so opisane tudi varne hiše in materinski domovi, na katerih temelji empirični del naloge.

Empirični del diplomske naloge predstavlja kvalitativna, eksplorativna raziskava, katere namen je bil raziskati dejansko uporabo pravljič v socialnem delu z otroki in se seznaniti z osnovnimi značilnostmi uporabe pravljič. Raziskava je osredotočena na socialne delavke, zaposlene v varnih hišah in v materinskih domovih, ter na njihovo uporabo pravljič pri delu z otroki. Raziskava je bila izvajana v varnih hišah in v materinskih domovih, ker se socialne delavke tu pri svojem delu srečujejo z otroki v zelo specifični situaciji, za katero sem predpostavljala, da ima prostor za pravljice. Podatki so bili pridobljeni s pomočjo intervjujev z osmimi socialnimi

delavkami iz različnih varnih hiš in materinskih domov po Sloveniji. Na podlagi kvalitativne analize empirični del naloge prikazuje uporabo pravljič v socialnem delu z otroki iz varnih hiš in iz materinskih domov.

Rezultati v diplomski nalogi razkrivajo uporabo pravljič v socialnem delu z otroki iz varnih hiš in iz materinskih domov ter natančno odgovarjajo na zastavljena raziskovalna vprašanja. V rezultatih so prikazane ugotovitve o pogostosti uporabe pravljič; o metodah dela, kjer se uporabljajo pravljič; o namenih uporabe pravljič; o načinih uporabe pravljič; o času uporabe pravljič; o kriterijih socialnih delavk za izbor pravljič; o vrsti uporabljenih pravljič. Prikazane so ugotovitve o spontanosti oziroma načrtovanosti uporabe pravljič; o dobrih in slabih primerih prakse uporabe pravljič ter o prepoznanih prednostih in omejitvah uporabe pravljič s strani socialnih delavk. Rezultati podajo tudi odgovore o izobraževanju socialnih delavk glede uporabe pravljič ter odgovore o občutku kompetentnosti socialnih delavk za uporabo pravljič. Na koncu rezultatov je na podlagi analize podatkov oblikovana poskusna teorija o uporabi pravljič v varnih hišah in v materinskih domovih, ki poskuša natančneje pojasniti kompleksen pojav uporabe pravljič. Socialne delavke pravljič namreč ne uporabljajo v enaki meri, po isti metodi ali na enak način. Poskusna teorija poskuša razložiti medsebojne vplive različnih dejavnikov, ki vplivajo na uporabo oziroma neuporabo pravljič in na obliko uporabe pravljič. Razprava pojasni rezultate raziskave, hkrati pa poudarja, da moramo uporabo pravljič razumeti v kontekstu, kjer se dogaja. Rezultati raziskave so razloženi na podlagi usmeritev in nalog varnih hiš in materinskih domov, ki močno določajo uporabo pravljič, ter na podlagi značilnosti posameznih socialnih delavk – njihovega zanimanja za uporabo pravljič, njihovega izobraževanja oziroma znanja, prepoznanih prednosti in omejitev uporabe pravljič ter občutka kompetentnosti. Tudi ti dejavniki namreč določajo uporabo pravljič. Na podlagi izsledkov raziskave pa je na koncu razprave teorija uporabe pravljič v socialnem delu in praktična uporaba pravljič v socialnem delu z otroki iz varnih hiš in iz materinskih domov podvržena ponovnemu kritičnemu razmišljanju in oceni, kar je strnjeno v nekaj osnovnih sklepov glede teorije in prakse uporabe pravljič v socialnem delu z otroki.

Za konec so v diplomski nalogi navedeni pomembni predlogi, ki se nanašajo na uporabo pravljič v praksi socialnega dela z otroki v splošnem in na prakso uporabe pravljič v socialnem delu z otroki iz varnih hiš in iz materinskih domov. Navedeni so predlogi, povezani z izobraževanjem socialnih delavk za uporabo pravljič, ter predlogi, povezani z razvojem teorije o uporabi pravljič v socialnem delu in z izvajanjem nadaljnjih raziskav o uporabi pravljič.

10. PRILOGE

- 1.1. Vodilo za intervju**
- 1.2. Relevantne izjave**
- 1.3. Kodiranje**
- 1.4. Razvrščanje v hierarhije**
- 1.5. Definiranje posameznih pojmov**
- 1.6. Izjava o avtorstvu**

10.1. Vodilo za intervju

Prosim, pomislite na nekaj pravljič, potem pa mi povejte, če pri svojem delu z otroki uporabljate pravljič na kakršen koli način?

Mi lahko naštejete nekaj pravljič, ki jih uporabljate?

Kako pogosto uporabljate pravljič?

Ali pravljič uporabljate pri delu s posameznim otrokom ali s skupino otrok?

S kakšnimi nameni uporabljate pravljič, kaj je vaš cilj uporabe pravljič? Razlogi za uporabo?

Kako uporabljate pravljič, na kakšen način? Kakšne tehnike uporabljate?

Kako izberete pravljič, ki jih pri delu z otroki uporabite? Imate kakšne posebne kriterije za izbor pravljič?

Prevladuje uporaba ljudskih ali avtorskih pravljič?

Kako pride do tega, da uporabite pravljič? Kdaj jo uporabite?

Je uporaba pravljič načrtovana ali spontana?

Prosim, naštejte mi 1 primer dobre prakse, ko ste z uporabo pravljič nekaj dosegli, čeprav je šlo le za majhen korak, in pa 1 primer prakse, ko se delo s pravljič ni obneslo.

Lahko naštejete prednosti in omejitve, ki jih vidite in prepoznate pri uporabi pravljič v delu z otroki?

Kaj pa znanja, ki jih imate o uporabi pravljič? Ste se o tej temi kakor koli še dodatno izobraževali?

Ali se za uporabo pravljič počutite dovolj kompetentni, mislite, da imate dovolj znanj, da jih lahko uporabljate?

VODILO ZA INTERVJU, ČE SOCIALNA DELAVKA NE UPORABLJA PRAVLJIČ

Ste mogoče kdaj v preteklem času poskusili vpeljati pravljič v delo z otroki?

Kakšni so razlogi, da pravljič ne uporabljate?

Lahko vseeno naštejete kakšne prednosti in omejitve, ki jih prepoznate pri uporabi pravljič v delu z otroki v splošnem?

Ste o uporabi pravljič pri delu z otroki kdaj kaj slišali, kje kaj prebrali, dobili o tem kakršne koli informacije? Se izobraževali?

Prosim, da malo premislite in mi odgovorite, če mislite, da bi vam pravljič pri delu z otroki na kakršen koli način lahko pomagale, bi jih lahko kje s pridom uporabili? Kje in kako?

Se vam zdi, da bi imeli za uporabo pravljič pri delu z otroki dovolj kompetenc, da bi jih lahko uporabljali?

10.2. Relevantne izjave

Intervju 1

1. Predvsem, da se otrokom približaš, da jim daješ neke vzorce vedenja, reagiranja in tako.
2. In pač tukaj jasno v poštev pridejo tudi knjige, uporabljamo pravljice.
3. Veliko jih uporabljamo.
4. Tudi na primer, če imamo v hiši kakšne tujce, pa potem preko pravljič navežemo komunikacijo z njimi. V teh primerih otroške pravljice zelo prav pridejo.
5. Tako da ja, jih uporabljamo.
6. Pravljič je v bistvu nek dober način, kako se približat otroku, kadar vidiš, da bi hotel s tabo nekaj počet, pa se ne ve točno kaj.
7. V glavnem to pomaga pri komunikaciji in pri pridruževanju.
8. Zdaj uporaba pravljič je predvsem spontana. Manj je načrtovanja.
9. Načrtujemo samo takrat, ko res pripravljamo kakšne posebne projekte ali pa ko se pojavi kakšen problem, pa se nam zdi, da bi se dalo to s kakšno pravljico in potem pogovorom malo urediti in rešiti.
10. Ampak zagotovo pravljice uporabljamo kar nekajkrat na teden, bi rekla, da jih kar pogosto uporabljamo.
11. Lahko je ena na ena ali pa pač tudi kadar je več otrok na kupu.
12. Ampak, to je vse zelo na spontanem nivoju. Zelo sledimo temu kaj otrok hoče, želi počet.
13. Razen zelo vsebinsko in ciljno usmerjeno, bolj načrtovano, pa je neka taka varianta pravljič v slikanici, ki je prirejena otrokom, ki pridejo v hišo. Je tudi neka pobarvanka, kjer se otrokom za njihovo starost primerno razloži, kaj varna hiša je, kakšna so pravila, kako se tukaj živi, kaj sedaj to pomeni, da je on tu.
14. Ta zgodba o varni hiši pa je kar ena ciljno usmerjena zadeva, prav namenjena, da se stvari otroku približajo in to skupaj predelamo z otrokom individualno.
15. Namen je vedno na nek način pritegnit otroka v neko dejavnost, kjer se potem omogoči, da lažje govoriš o kakšnih zadevah in lažje izbereš kakšne teme, ki so za otroka ali zanimive ali otroku predstavljajo problem.
16. Pred časom smo imeli zelo aktualno temo v hiši – spolno vzgojo, tukaj smo uporabljali tudi razne pravljice. Prek pravljič smo z otroki veliko lažje vzpostavili nek stik, komunikacijo, kot če bi to delali na silo, na nek umeten način ali samo s pogovorom.
17. Pravljič je v bistvu pravzaprav vedno nek medij ali da se približaš otroku na nek način, pa tudi, da odpreš neko polje, da se tudi otrok tako lažje odpre.
18. Pa da se otrok vživlja v posamezne like in potem prek likov prireja svojo zgodbo, izbere način kako bo kaj povedal, kako vidi dogodke v pravljici. Na ta način se otrok lahko izrazi in nekako tudi predela svojo zgodbo.
19. To je zdaj odvisno od situacije.
20. Se trudimo slediti otrokom in če opaziš, da bi tudi otrok rad kaj povedal, mu seveda pustiš, da se razgovori. Tudi to je zanj ena izkušnja, da je njegova zgodba pomembna in vredna poslušanja. Sicer pa zaposlene raje pripovedujemo kot beremo, ker naj bi bilo to boljše.
21. Uporabljamo najrazličnejše načine, odvisno od situacije.
22. Morajo pa biti tudi knjige take, da jih vsebinsko pritegnejo in povlečejo.

23. V bistvu vse knjige dobimo podarjene in tukaj potem delamo selekcijo na podlagi vsebine, ki je v pravljicah predstavljena. Zelo se izogibamo kakšnim temam, ki bi bile lahko za te otroke problem, zaradi same situacije v kateri so.
24. Poskušamo najti čim več pravljic, kjer se recimo na nek način opisuje odnose med ljudmi, ki so lahko tudi drugačni kot je pričakovano v družbi. Recimo o tem kaj pomeni, če se razideta starša, pa teme, ki so povezane z nasiljem in prilagojene otrokom: načini reševanja konfliktov, recimo. Takih pravljic je zdaj kar veliko in mnoge so dobre, na fajn način opišejo te zadeve.
25. Zagotovo pa nimamo nobenih, ki podpirajo kakršno koli nasilno vsebino ali vedenja. Temu se zelo izogibamo.
26. Kot je možno glede na sredstva se trudimo, da so pravljice tudi likovno opremljene.
27. Skušamo pa se izogibat kakšnim poceni ameriškim variantam ali pa raznim Disneyevim izpeljankam.
28. Nek tak osnovni kriterij je zagotovo to, kaj se vsebinsko v pravljici dogaja.
29. Bi rekla, da zagotovo avtorske.
30. Mi imamo v hiši igralnico, kjer se z otroki izvajajo raznorazne stvari in ko smo tam skupaj z otroki glede na interes otrok uporabljamo tudi pravljice.
31. Sploh takrat, ko je treba kakšno situacijo malo umirit in ko zmanjka idej kaj bi še počeli, pa to potem začne preraščat v kakšna manj obvladljiva vedenja. Ko pravljica lahko pomaga umiriti te situacije.
32. To v bistvu sami uporabljamo za dodatno motivacijo, za razelektritev bolj napetega ozračja ali pa ko otrok sam pokaže, da si želi pravljice.
33. Zdaj primer dobre prakse je zagotova ta spolna vzgoja, ki smo jo imeli zdaj v zadnjem času priliko sprobati. Šlo je za otroke, ki so bili zelo čustveno poškodovani in imeli so zelo popačeno sliko o tem kaj je spolnost, kaj pomenijo telesne meje, kaj pomeni posegati v telesa drugih in kaj pomeni, da drugi posegajo po tvojem telesu. No, in tam smo skozi pravljice zelo dobro otrokom razložili kaj se sme, kaj se pričakuje, kaj so stvari, ki jih otroci lahko počnejo in kaj ne. Hkrati pa so pravljice in slikanice omogočile, da otroke s to temo nekako nismo zatirali in iz spolnosti nismo delali nekih hudih stvari.
34. Zelo dobro so se pravljice izkazale tudi z enim otrokom, ki je imel posebne potrebe, hodil je tudi v prilagojeno šolo, takrat je bil star 12 let, ampak na razvojni stopnji petletnika. On je zelo dobro funkcioniral, če smo ga vodili in v tistem primeru smo skozi pravljice in druge knjige z njim predebatirali kar veliko raznih tem. Pa bolj se je tudi odprl, drugače pa je bil zelo zaprt.
35. Če pa zdaj poskušam pomisliti na kakšno negativno izkušnjo, pa ne morem reči nič konkretnega.
36. Prednost je zagotovo ta, da se otroku približaš tako, da on tega ne razume kot neko vsiljevanje.
37. Odpreš lahko tudi neko polje za pogovor, skozi pravljico lahko odpiraš teme, ne da bi se otrok pri tem počutil, da rineš vanj ali da boš govoril o nečem, kar je njemu zoprno.
38. Pravljice se dobro izkažejo tudi pri sproščanju raznih otrokovih strahov.
39. Pokaže se kako otrok razume dogodke, ki se dogajajo v pravljicah in potem otrok nekako v povezavi s pravljico nanjo lima svoje izkušnje, ki jih je doživel. Otrok se tako izrazi in tudi mi preko tega dobimo marsikatero informacijo o otroku, v zvezi z njegovim počutjem, s stvarmi, ki jih je doživel. To je pomembno in to so tudi razlogi, zakaj uporabljamo pravljice.

40. Omejitve pri naših otrocih pa so zagotovo te, da se zahteva neka koncentracija, če hočeš uporabljati pravljice, koncentracije pa otrokom manjka. Knjige zato ne moreš vedno uporabljati tako kot si zastaviš, potrebno je namreč upoštevati sposobnosti otrok.
41. Omejitev je še, da imamo zelo malo pravljič v tujih jezikih, otroci pa so tudi različnih narodnosti.
42. Zdaj kakšnih posebnih strokovnih usposabljanj nismo imeli.
43. Spremljamo strokovno literaturo. Mnogokrat naletimo na kakšen članek kako se da delati s pravljičami in to si potem preberemo.
44. Nekaj znanj o tem imamo, ampak znanja moramo vedno nadgrajevati, poskusiti, preizkusiti in uporabiti tudi kaj novega.
45. Je pa večina zaposlenih tudi mamic in se mi zdi, da je tudi ta del nekaj vreden.
46. So pa dodatne informacije s katerimi se lahko kaj novega naučimo vedno dobrodošle.
47. V glavnem pravljič uporabimo, da se otroku približamo, zato pa mislim, da smo kompetentni. Za ta del, ki ga delamo smo kompetentni.
48. Pri nas je pač pravljič ena od metod in načinov kako delati z otroki, poudarek je na pridruževanju. Tu pa smo dovolj kompetentni.

Intervju 2

1. Vodja varne hiše vas je name preusmerila zato, ker sem tukaj jaz tista, ki nekako največ dela s pravljičami.
2. Zelo veliko jih uporabljam.
3. To se mi zdi res dober način dela z otroki.
4. Teh starih pravljič, z nesrečnimi dogodki, tega v glavnem ne uporabljamo.
5. Sicer pa pravljič uporabljamo, ja, ja.
6. Veste kaj, to je pa zelo odvisno od situacije v hiši. Odvisno, koliko otrok imamo te primerne starosti v hiši.
7. Pogosteje uporabljamo pravljič, ko je več otrok primerne starosti v hiši in redkeje, ko jih je manj.
8. Ampak uporabljamo pravljič. To je pri nas velik in pogost pripomoček.
9. Ko imamo otroke primerne starosti je uporaba pravljič kar precej pogosta, bom rekla.
10. Imamo pa tudi, če še to povem, eno barvanko o varni hiši, ki smo jo pa enkrat pred leti prevedli iz angleščine. In to je barvanka, kjer so slike, risbe in spodaj je krajše besedilo. Tudi neke vrste zgodba. Recimo: z mamo živiva v varni hiši in tam so tudi drugi ljudje. Rad delam to, rad delam ono. Skratka, je ena taka barvanka, tudi neke vrste pravljič, ki pomaga otroku, da se razgovori o svoji situaciji. Se zelo dobro obnese.
11. Včasih s posameznim otrokom, recimo: če je otrok star 3 leta, naslednji pa 8 let, potem to ne beremo istih pravljič skupaj, v skupini, ne.
12. Sicer pa se spomnim, je bilo obdobje, ko so me otroci čakali vsak večer ob isti uri.
13. Danes je pa na primer Pika Nogavička na sporedu.
14. Vsak dan je sedaj, vsak večer.
15. Jaz mislim, da je kar marsikatera stiska skozi to pravljič ali pa skozi te zgodbe manjša.
16. So obdobja, ko čitamo v skupini, ampak morajo biti približno iste starosti. Sicer pa individualno tudi.
17. To je zelo pogosto sredstvo bom rekla, zelo pogost način, ki ga uporabljamo pri delu z otroki...

18. Mislim, v praksi se kaže, da se otroku, posebej otroku, ki ne zaupa, ki ima zelo slabe izkušnje, ki je šel skozi nasilje v družini. Tak otrok se tudi zelo težko razgovori o svojih stiskah ali pa ne zna ubesedit svojih izkušenj. In za takega otroka je recimo ena pravljica, oziroma, skozi nekega pravljичnega junaka, s katerim se lahko identificira... Se mi zdi, da je to tisti način, s katerim se mu lahko približamo. Ali pa da se on lažje odpre, preko nekoga tretjega – junaka. Skozi neko zgodbo, preko tretjega. Ker mu to daje večjo varnost, ko govori o svojih izkušnjah.
19. Cilj je najprej razbremenjevanje stisk, to je pri teh naših otrocih zelo pomembno.
20. Potem tudi vrsta socializacije, ne. Dosti pravljič govori o vrednotah in to se s pravljico posreduje otroku.
21. Pa navezava komunikacije. Pri marsikaterem otroku pri nas je to velik problem, zaradi nasilja in to je eno izmed najboljših sredstev, da z otrokom vzpostaviš odnos, pa da se razgovori, tudi če je zelo nezaupljiv.
22. Pa da se sprostijo in če so žalostni potolažijo.
23. Na ta način, preko pravljič dobijo tudi neke druge izkušnje, ki jim lahko pomagajo v življenju.
24. Njihove stiske so preko pravljič manjše, no. To se da opaziti.
25. Potem še tudi občutek varnosti, ki ga otrok preko poslušanja pravljič dobi.
26. S tem se otroka nekako osvobodi strahu, pa še dobi zaupanje, varnost.
27. Konkretno en majhen otrok, pa ni bil več tako majhen, recimo je imel že več kot 6 let, je imel težave z uhanjem in je potem skozi eno pravljico, zdaj ne vem katero, nekaj v zvezi s kahlico povezano, ne... Ampak govora je bilo o tem, da se je zajček večkrat... Skratka mu je ušlo, ampak mama zajkla ni bila jezna na njega. In takrat vem, se je videlo, kako mu je skozi to pravljico odleglo. Ni bil več sam s temi svojimi občutki strahu in sramu.
28. To je zelo pomembno, da otroci zgubijo občutek, da so sami s temi občutki, ki jih bremenijo.
29. Skratka, to je izreden vzgojni moment, vrednota. Pa ne samo to. Taka zgodba daje izredno širino. To je tudi naš namen. Govoriti samo o razbremenjevanju stisk je premalo.
30. Tudi bogati izražanje, besedni zaklad.
31. Pa potem, ko otroci razpravljajo, pa tekmujejo, pa hoče vsak nekaj dodat, pa rečejo: jaz bom povedal prvi, pa drugi za njim, pa tretji.
32. Kadar imamo branje v skupini se na ta način tudi krepijo medsebojni odnosi.
33. Tako da, to je zelo vsestranski pripomoček. Zelo vsestranski. Marsikaj se da s pravljico narediti.
34. Ponavadi jaz pripovedujem. To je boljše kot branje.
35. Potem so pa želeli to sami obnovit in sem bila jaz tista, ki sem jih poslušala.
36. Skratka, zelo različno. Različno od situacije, starostne skupine, od tega ali individualno beremo ali v skupini.
37. Vse tehnike uporabljamo.
38. (Otrokom pa želimo povedat, da so tudi oni zelo pomembni. Ampak, če jim samo rečemo, besedno, ti si pomemben, je mnogo premalo. Pokazati in dokazati moramo, da so pomembni in to pomeni, da jim moramo dat in namenit prosti čas, oziroma ta čas, ko smo skupaj in biti z njimi. (In pravljica je en način kako jim pokažemo, da so pomembni.)^{38b} 38a
39. Poleg vsega je pa to tudi aktivno preživljanje skupnega časa.
40. In da otrok dobiva ta občutek, da je pomemben.

41. Pa tudi, če je tematsko vezana pravlјica se razrešijo še druge, najrazličnejše stvari, problemi.
42. Mi tukaj tudi pravzaprav zelo dobro poznamo otroke in lahko tudi tematsko pravlјice vežemo na posameznega otroka. Danes je milijon pravlјic, ki so zelo tematske. Tematski sklopi. Tako, da je to možno prilagoditi otroku točno tam, kjer ga čevelj žuli ali kako naj rečem.
43. Skratka, pravlјica naj bi bila namenjena predvsem temu, da se razbremenijo stisk, vsaj pri nas, glede na to iz kakšnih družin prihajajo.
44. Ampak v prvi vrsti je pri nas vse fokusirano na razbremenjevanje.
45. Posebnih kriterijev ni.
46. ... beremo tudi takšne pravlјice, ki so znane in jih imajo otroci radi že od prej.
47. Bolj ali manj so kriteriji tile: da je vsebina takšna, da ni kar nekaj no, predvsem, da imajo srečen konec in da imajo neko sporočilo, dobro sporočilo.
48. Ker pa zelo dobro poznamo te otroke, potem tudi na podlagi posameznega otroka izbiramo. Se dogovorimo, katera pravlјica bi bila primerna za kakšnega in potem to prinesemo od doma.
49. Tukaj imamo redne tedenske sestanke in govorimo o problemih konkretnega otroka in potem se tudi dogovorimo za tega otroka. Kako bi temu otroku še pomagali, na kakšen način? In potem, ko nekako analiziramo njegovo situacijo, kakšne travme je on doživljal, kakšne strahove ima ta otrok, potem se odločimo in dogovorimo: temu bi pa mogoče pravlјica s takšno tematiko pomagala.
50. ... da pravlјica otroka odvrne od vseh teh njegovih problemov.
51. Bolj ali manj se res najprej ugotovi kakšne otroke imamo ta hip v hiši, potem se na sestankih dogovorimo, če so kakšni posebni problemi, kakšne posebnosti v hiši ali pri posameznem otroku, na kakšen način bomo pa s tem otrokom delali ali v tej situaciji v hiši in potem temu prilagajamo pravlјice.
52. Bolj avtorske.
53. Imamo pa tudi več ljudskih pravlјic, samo te bolj malo uporabljamo.
54. Sploh na začetku, ko otrok pride v hišo, pa je še bolj zadržan. Se mu skušam približati s pravlјico, da malo izgubi strah in sram.
55. Kdaj imamo kar spored za pravlјične ure, kdaj pa vnaprej pomislim kaj bi rada naredila s pravlјico, v kakšni situaciji bi lahko pravlјica pomagala in jo potem za kakšno posebno situacijo uporabim.
56. Je oboje približno enako. In načrtovano in spontano.
57. Kadar gre pri otroku za odnos nezaupanja, za odnos nekega stahu, sploh na začetku bivanja tukaj ali pa tudi pri kakšnem otroku po daljšem času, potem je pri takšem otroku mnogo bolj načrtovano kot spontano.
58. Ko pa se otrok navadi, pa postane vse skupaj bolj spontano.
59. Veste kaj, ne spomnim se primera, ko smo skušali delati s pravlјico, pa se ni obneslo, zato ker ti otroci tako hrepenijo po vsaki najmanjši pozornosti.
60. Ne spomnim se slabe prakse glede tega.
61. Otroci neverjetno hitro vzamejo pravlјice za svoje in jim pomagajo.
62. Piko Nogavičko sem pripovedovala individualno otroku ene gospe, ki je bila tukaj v hiši. Fantek je imel kar dosti posledic zaradi nasilja s strani očeta in je bil izjemno nemiren. Nič ni hotel niti poslušati, niti sodelovati. Pa sem mu rekla: veš, pa imam ogromno pravlјic, pa je bilo kot da ga ni zanimalo. Enostavno ni mogel vzpostaviti stika z mano in ni mi zaupal. Pa ko sva bila v sobi je hodil ven pa not, pa poslušal eno

stran, pa spet nehal. Brcal je z nogami, res je bil nemiren, ni se mogel zbrati niti za 5 minut. Potem pa je poslušal vedno dlje, vedno dlje. Čez čas pa je enkrat sam prišel do mene: kaj boš danes imela čas, da bova midva brala? Sem rekla: seveda, z veseljem. No, in ta otrok je v roku nekaj mesecev res dobro okrevail. Mami se je uspelo razvezati in preden sta odšla iz hiše je ta deček, star je bil pa 5 let, narisal meni risbico, ki jo imam še zdaj na omari in jo ravnokar gledam. To mi je dal za darilo in mi rekel: hvala ti, ker si si vzela čas za mene.

63. Od razbremenjevanja stisk do spoznavanja in prevzemanja vrednot, en vidik socializacije gre zagotovo preko pravljič, vzgojni vidik.
64. Kolikokrat smo brali Muco Copatarico, ko so otroci bili že zadosti veliki, da so razumeli pomen, da razmetani copati in čakanje, da mama vse naredi, pa še na copate stopit ni okej, ne. In to smo skozi Muco Copatarico v eni skupini super uspeli popraviti.
65. Otroci so tu kar nekaj mesecev in v teh mesecih vidimo, da se otroci vedno znova vračajo k nam in želijo, da skupaj prebiramo pravljič. Ene stvari se pri otrocih takoj pokažejo, druge pa kasneje. Ampak vidimo, da stiske, s katerimi pridejo, čez nekaj mesecev počasi izvenijo. Tu imajo vlogo tudi pravljič, to se dogaja tudi skozi pravljič. Tudi to je nek pokazatelj. Stiske so ob odhodu od nas zagotovo manjše ali pa so že čisto izvenele. In en vidik, en velik del dela z otroki je preko pravljič.
66. Ampak pravljič so velik del naše vsebine, ker se mi zdi, da je pravljič tisti pripomoček, skozi katerega se otrok preko junakov tudi identificira in lažje govori o sebi preko njih.
67. Jaz vidim same prednosti res. Nisem doživela nobene omejitve.
68. To je tudi nek premostitveni začetek, ko otrok pride v hišo.
69. Tako lažje vzpostavi stik s tabo, otroku se tako pridružiš.
70. Da pa bi rekla, da vidim kakršen koli minus, jaz ga ne vidim.
71. Ja, samoizobraževanja je tukaj ogromno. Kaj preberem o tem.
72. Samoizobraževanje ja, neko usmerjeno izobraževanje ali kaki seminarji, to pa ne.
73. Ja, to pa ja. To pa sem prepričana, ker so odzivi takšni, bom rekla. Feedback je dober.
74. Mislim, da sem jaz in moje kolegice kompetentne, no. Da je v nas tudi še dovolj otroka.
75. Je pa res, da ni izobraževanja nikoli premalo.

Intervju 3

1. Ja, pravljič uporabljamo.
2. Uporabljamo jih predvsem pri skupinskih dejavnostih za otroke, pa v bistvu tudi za odrasle, skupaj z otroki, ne.
3. Za odrasle so predvsem kot neka oblika učenja staršev, oziroma mam, da znajo s pravljičami ali uspavat otroka ali da se na nek nov način posvetijo otroku.
4. Skozi pravljič potem vedno bolj vidimo, da se to obrestuje, oziroma da ženske tudi same dobijo pozitiven feedback. Ti otroci te izkušnje, da bi se jim kdo zares posvetil niso imeli v družinah, ker se ženske niso imele časa temu toliko posvečat, s temi pravljičami pa tako mame dobijo otrokovo pozornost in naklonjenost, otrok pa tudi dobi dobro izkušnjo, ki jo je delil tudi z mamo in ki ju poveže na nov način in so res več kot zaželeni.

5. Ja, to je zdaj precej odvisno od starosti posameznega otroka in od njegovega zanimanja za razne pravljice, pa od tega kakšno skupino otrok imamo v hiši.
6. Če pa gre za malo starejšega otroka, pa pač pravljice spet prilagodimo starosti in zanimanju.
7. Pravljice uporabljamo kar pogosto.
8. Enkrat na teden zagotovo nekaj organiziramo.
9. ..., ko pač vidimo, da si otroci zaželi pravljice, ko imamo prosti čas, ko se ne ve kaj drugega bi se počelo.
10. Jih kar veliko uporabljamo. Večkrat na teden.
11. Oboje, ampak mogoče malo manj s posameznim otrokom.
12. Več je te skupinske dejavnosti, da se med seboj tudi bolj povežejo.
13. Ampak tudi s posameznim otrokom, sploh če se nam zdi, da bi mogoče pa nek otrok potreboval več pozornosti kot drugi, da potrebuje več spodbud.
14. Na primer, da se nekako lažje prilagodi in navadi življenja v hiši skozi neko prijetno aktivnost.
15. V hiši se trudimo zagotavljati psihično in čustveno varnost otrok in izboljšati tudi psihično in čustveno zdravje in pa počutje. Da bi to dosegli, si pomagamo tudi s pravljicami.
16. Dolgoročni cilj je, da povrnemo otrokom uživanje v otroštvu.
17. Potem pa še, da skozi pravljice mogoče tudi lahko izrazijo svoje občutke, tudi kakšne občutke tesnobe.
18. Pa da se sprostijo, ponovno doživijo kaj lepega, da vidijo, da ni vse le hudo in slabo. Da začnejo bolj uživati v življenju in v svojem otroštvu, po vsem kar so preživeli.
19. Je pa to tudi ena izmed aktivnosti, ki pripomore h kvalitetnejšem življenju v hiši.
20. Želimo tudi, da otroci svoj prosti čas kvalitetno preživijo, da se ob tem tudi kaj naučijo in pravljice to omogočajo.
21. Če pa imamo kakšnega otroka, ki je bolj zaprt, če se težje prilagaja, pa nam pravljice zelo pomagajo. Tudi, da se lažje vzpostavi nek stik z njim. To je cilj.
22. Dostikrat mi pripovedujemo, ko pa vidiš, da si otrok želi ali da sam izrazi željo, da bi tudi on kaj, pa tudi otrok pripoveduje.
23. Posebej malo starejši otroci, ko beremo v skupini, včasih začnejo kar sredi pravljice prebrat ali pripovedat pravljico tistim mlajšim ali pa oponašat kakšne določene glasove, tako da ima pravljica nekako večji učinek.
24. Tako da, je odvisno od situacije, ampak in mi pripovedujemo in otroci.
25. Ja, dostikrat potem tematiko iz pravljice navežemo na kakšne kreativne delavnice.
26. To bolj ali manj prepustimo njim, otrokom. Ponavadi jih peljemo do tistega kotička, kjer imamo knjige, pa otrok sam izbere katero pravljico si želi tisti dan ali tisti trenutek.
27. Če pa se otrok ne more ali ne zna odločit, pa potem mi izberemo kakšno pravljico glede na starost in situacijo otroka in tisto preberemo.
28. Če pa imamo kaj bolj organiziranega ali kaj tematskega, pa mi izberemo.
29. V glavnem so kriteriji starost in zanimanje, kako jih kakšna pravljica pritegne, glede na situacijo.
30. Bolj avtorske.
31. Ponavadi ali pred spanjem ali da se otrok umiri, ko vidiš, da je popolnoma nemiren, pa se v tistem trenutku ne more it ven igrati ali pa če noben nima časa zanj tisti trenutek, pa vemo, da bi se s pravljico pomiril in umiril.

32. Pa v prostem času otrok.
33. Ponavadi se za pravljice odločimo tudi pred kakšnimi delavnicami, da potem lahko še tam ustvarjajo na pravljico.
34. Me, zaposlene se za uporabo pravljič odločamo bolj namensko, načrtovano, vsaj takrat, ko skušamo izvesti potem še neko delavnico ali pa ko bi se tako posebej rade posvetile kakšnemu otroku, ker je zelo plašen, ne zaupa.
35. Ampak so pa tudi situacije, ko smo popolnoma spontane.
36. Ja, zdaj primer dobre prakse bi bil recimo, ko ena mama po daljšem času nikakor ni mogla otroka umiriti in uspavat. Takrat smo hoteli nekako pomagat in smo rekli: dajmo to probat s pravljico. Zdaj glede na to, da je punčka zelo rada imela Čebelico Majo smo poiskali knjigo, jo odnesli tja. Otroku smo povedali, da bo na vrsti pravljica, ko se obleče v pižamo in uleže. Potem pa je nekako šlo. Najprej smo poskrbeli, da je bilo mirno in sproščeno vzdušje, smo poskrbeli za zatemnjen prostor in oponašali glasove, brali pravljico. Pravzaprav je kolegica oponašala glasove likov, pripovedovala zelo doživeto in vmes tudi nekajkrat vstala, tako da sta se otrok in mama na začetku kar nasmejala. V tem trenutku se je kar videl nekak preskok od otroka, ki ni hotel spat, ki je bil v pravi ihti, da ne spat, ne spat... Potem pa se je s pomočjo pravljič toliko umiril do te faze, da ga je mama potem lahko naprej uspavala. Vse tri smo bile na koncu zadovoljne in tudi presenečene po eni strani, ker je bil otrok prej zelo vznemirjen. Mama je potem tukaj predvsem dobila neko pozitivno izkušnjo. To je bilo zelo pomembno. Še večkrat po tistem je rekla, da res ni pričakovala, da ima to tak učinek. Povedala je, da je še parkrat poskusila sama, da je sicer imela težave pri oponašanju teh glasov, nekako ji to ni najbolj ležalo. Ampak imela je občutek, da je bilo za otroka že to zelo veliko, da je bila mama zraven in da je to ona probala, ker pred tem otrok ni imel te izkušnje, ne.
37. To je bilo pa pri fantku. Poskusili smo na nek podoben način, tudi za spanje, ampak otrok je bil v tistem trenutku preveč vznemirjen in razburjen. Bila je tudi drugačna situacija, prej smo imeli v hiši nek prepir in v sebi je imel toliko jeze, da se tudi s pravljič sploh ni uspel umiriti, kaj šele zaspat.
38. Ja, kot prednost bi rekla predvsem, da lahko otroku nekako povrneš nekaj dobrega, v nasprotju s tem kar so vse že doživeli. Na ta način otrok lahko doživi tudi več pozitivnih vidikov, ki so v življenju.
39. Pa da se sprosti, umiri.
40. Vidim in mislim pa še to, da gre tu predvsem za neko podporo mama – otrok. Ker mame so tiste, ki lahko največ naredijo pri pomoči svojim otrokom, da si tudi ti lahko opomorejo od nasilja. Gre za neko skupno delo z mamo in otrokom. Tako se lahko izboljša psihično in čustveno zdravje otroka, pa tudi mama in otrok vzpostavita nek nov, drugačen odnos, v primerjavi s tistim prejšnjim življenjem, ko zaradi nasilja doma to ni bilo mogoče. In mama in otrok dobita dober feedback ter se še drugače povežeta.
41. Omejitve pa... Jaz jih niti ne vidim.
42. Jaz to vidim kot eden izmed načinov, oziroma neko dobro orodje, ki ga lahko za marsikaj uporabiš.
43. Nekih omejitev, slabosti jaz ne vidim.
44. Mogoče edino to, da če ima otrok odpor do knjig, potem ga ne moreš zdaj silit v to, ker ne bo pravega učinka. Tukaj potem odpade delo s pravljič.
45. Kot izobraževanje ne.

46. Bolj gre za to, da sam vidiš sčasoma, kaj se obnese, kje je potrebno kaj izboljšat, mogoče kaj dodat in kateri so tisti pravi trenutki, ko je primerno izvest kakšno pravljico. Izkušnje so tiste, ki učijo za naprej.
47. Mislim, da. Vsekakor.
48. Res je sicer, da nikoli ni dovolj izkušenj, vedno so zaželeno nove informacije, ampak feedback je kar dober in mislim, da sem kompetentna.

Intervju 4

1. Tako: jaz ne berem in ne pripovedujem pravljič. Jih ne uporabljam.
2. Zdajle imamo tudi zelo majčkene otročke veste, dojenčke, dve leti staro. Tako, da pri dveh letih vseeno tudi nimajo toliko koncentracije, tako da pravljice tudi nekako ne pridejo v poštev.
3. Zaposleni pa ne beremo in se direktno ne ukvarjamo s tem.
4. Res ne uporabljamo pravljič.
5. Če pa pomislim na te starejše pravljice, zdaj, ko sem tudi jaz starejša, pa razmišljam tudi, da niso ravno primerne. Rdeča Kapica, pa Volk in sedem kozličkov. Saj ne vem, a so to sploh primerne pravljice. Se mi zdi, da niso. Zdaj, ko sem čez 50 let stara mi ne pride na misel, da bi jih otroku brala. V bistvu so nasilne in se mi zdi, da otroku lahko nočne more povzročijo.
6. Pri mojem strokovnem delu pa pravljič ne uporabljam. Niti kolegice ne.
7. Zdaj čisto ta prva je v bistvu opis delovnih nalog. Notri mi ne piše, da naj berem, govorim pravljice, a ne. Način dela bi moral biti za to drugačen. To bi potem v bistvu morala biti ena izmed delovnih nalog.
8. Pa malo mogoče na to vpliva tudi starost otrok, ker imamo zdaj same zelo majhne otroke. Zato tudi tega ni.
9. Enostavno tega nimam pred očmi, ker imamo bolj otroke stare 1 leto, leto in pol.
10. Zdaj to je verjetno tudi od človeka do človeka odvisno kako ga zanimajo te stvari, kako so mu blizu. Na primer od tega ali je tudi on sam bral, pripovedoval pravljice svojim otrokom, pa tudi če je bil sam tega v življenju deležen. Glede na to jih potem uporablja ali pa ne. Jaz nisem bila nikoli v nekem posebnem stiku s pravljičami. Verjetno je tudi od tega odvisno.
11. Prednost je pač ta: ko se dela z mamo jo lahko na ta način naučimo kako se lahko zvečer umiri otroka. To je eno izmed priporočil, ki ga tudi mi posredujemo mamam.
12. ... ga umiri, pomaga pri razvijanju domišljije in ga umiri fizično in psihično.
13. V tem smislu, da je to eden izmed načinov kako otroka lahko mame umirijo tudi kdaj kakšno rečemo. V tem smislu vidim prednost.
14. Zdaj omejitve pa... Je verjetno ni.
15. Ne, ne, ne.
16. Verjetno bi.
17. Težko vam zdajle rečem kaj in kako... Ampak, verjetno bi. Ja.
18. Ne.

Intervju 5

1. Ja. Občasno kakšne pravlјice preberemo otrokom.
2. Da takrat nekako skupni prosti čas preživimo.
3. S tistimi mlajšimi potem ponavadi beremo tiste poenostavljene pravlјice, kjer gre pravzaprav za slikanice, zraven pa nekaj besedila o pravlјici. S kakšnimi starejšimi otroci pa potem beremo kakšne druge pravlјice, z manj slik in več besedila.
4. Enkrat na teden, da se ena pravlјica prebere.
5. To je pa odvisno od tega, koliko otrok je tisti moment prisotnih.
6. Večkrat pravlјice beremo posameznemu otroku, redkeje skupini.
7. Torej, največkrat gre samo za prosti čas, da se preživi prosti čas aktivno. Koristno in kvalitetno.
8. Tudi to, da se otroke za en določen čas malo zaposli.
9. Pa za sprostitev gre.
10. Gre kar za klasično branje otrokom.
11. Nič ne delamo nobene take selekcije, ker te pravlјice smo mi dobili podarjene in jih imamo, te ki jih imamo. Potem pa je čisto otrokova izbira katero otrok izbere in jo želi poslušati.
12. Mislim, da kar več avtorskih. Ampak tudi ljudske, je pa več avtorskih, ja.
13. V bistvu se pravlјice pri nas berejo bolj kot ne samo takrat, kadar smo pač v skupnem prostoru skupaj z otroki, ko imamo prosti čas.
14. Pravlјice uporabljamo pač takrat, ko smo skupaj z otroki, ko imamo nek prosti čas, da se zamotijo.
15. To je zelo spontano.
16. Recimo nekaj tednov nazaj je en fantek prinesel eno pravlјico, šlo se je pa o tem kako mora v bistvu otrok ubogat. Kdaj je poreden in kdaj ni poreden. In za tistega fantka... Tista knjigica se mu je zdela zelo zanimiva, pa tudi po tem je še nekaj časa zelo reagiral na to, če si ga v bistvu primerjal v smislu kaj on počne in kaj je počel tisti fantek iz pravlјice. In zdaj na ta način smo ga lahko nekako vzgajali, mu povedali kaj dela narobe in ni prav, pa tudi pohvalili, ko je bil priden. Tako, glede na to pravlјico nam je to dobro uspelo, s primerjavo s tistim fantkom iz pravlјice. Se mi zdi, da je nekaj potegnil in vzel iz tega. Nekaj je gotovo imel od tega in tudi mi, saj boljše delamo z njim s pomočjo te pravlјice.
17. Ja, enkrat je bilo ene par otrok na kupu in smo brali pravlјico, pa potem, ker tudi slučajno ne zdržijo pri miru so se glede nečesa skregali. Najprej glede ene čisto xy stvari, potem so pa še vsi hoteli knjigico v roke vzeti, da bi gledali še slike in potem so se skregali kdo bo zdaj to pravlјico v rokah držal. Ker smo gledali tudi slike, potem pa je to kar naenkrat preraslo v prepir, kdo bo zdaj knjigo držal. Vsi so jo hoteli naenkrat. Potem smo pa predčasno zaključili to zadevo in nam ni najbolj ratalo preživeti čas skupaj kot smo si zamislili.
18. Na splošno bi rekla, da so prednosti to, da so marsikatero pravlјico zelo poučne in se lahko marsikaj prenese v vsakdanje življenje.
19. Otroci se tako lažje poistovetijo ali jim je bližje en pravlјični junak in potem preko pravlјice je drugače kot pa če mu nekaj razlagaš na primerih iz vsakdanjega življenja. Tako otrok lažje kupi tisto, kar mu želiš povedati. Če mu to preko pravlјice razložiš.

20. Ja, kakšne pravlјice zelo olepšujejo življenje, razne zadeve in stvari prikažejo črno – belo, ne vem če je to vedno dobro za otroke. Ker življenje ni takšno.
21. Pomembno pa je, da izberemo ravno prav dolgo pravlјico, da otroku vmes ne bo pozornost padla. Ni vsaka primerna za vsako starost in za vsakega otroka.
22. Ne. Na to temo nisem nikjer nič kaj posebej zasledila. Niti v člankih ne, knjigah... Da bi imeli pa kakšno izobraževanje, to pa sploh ne.
23. Ja, zdaj odvisno v katere namene bi pravlјice uporabljala. Zdaj, če bi jih uporabljala že v na pol terapevtske namene, potem sigurno nismo kompetentni, saj nismo terapevti.
24. Tako kot pa jih zdaj uporabljamo, za tako uporabo, to pa sedaj ni nobenega problema. Se mi zdi, da smo kompetentni. Vse zaposlene lahko pravlјice v takšne namene in v taki meri uporabljamo.

Intervju 6

1. Ena izmed teh aktivnosti je pravlјična ura...
2. Namen pa je sproščanje, druženje, pa neka krepitev medsebojnih stikov med mamico in otrokom in pa, da se krepijo tudi medsebojni stiki med vsemi – mamicami med seboj in otroci med seboj.
3. Mi zelo dosti delamo z otroki preko pravlјic in iger.
4. Imamo potem še en tak igralni dan z otroki, kjer tudi dosti uporabljamo pravlјice na način, da nekaj izdelujemo in zaigramo pravlјico. Mi pravlјice bolj na tak način uporabljamo, da aktiviramo vse vključene: otroke in mamice.
5. Klasičnega branja je manj.
6. Volka in sedem kozličkov smo imeli tudi tako z namenom, da zaradi varnosti otroci vejo, da ne smejo kar vsem vrat odpirat.
7. Vse te pravlјice, ki jih izbiramo iščemo take, ki se nam zdijo tako, da imajo neki tak bolj pomen, no. Sporočilo.
8. Kar dvakrat na teden. Najmanj dvakrat na teden! Ker drugače mi v bistvu skoraj vsak dan, ampak bolj organizirano in bolj pod strokovnim vodstvom, pod vodstvom strokovnih delavk je dvakrat na teden. Tako da zelo pogosto uporabljamo.
9. Večinoma s skupino.
10. Tako konkretno, sama nisem še pravlјice uporabila, da bi delala samo z enim otrokom.
11. Mi zelo dosti uporabljamo pravlјice zato, da se otroci bolj vključijo v skupino. Da jim bolj približamo druge otroke, ker so to pač otroci tudi iz nasilnega okolja in so potem boječi in zato tudi delamo skupinsko. Da pride do neke konkretne izkušnje z drugimi otroki in tudi z mamicami, pa nami.
12. Pa sproščanje in pridobivanje nekih dobrih, pozitivnih izkušenj.
13. Nekako se trudimo, da se iz pravlјice otroci kaj naučijo. Kot sem rekla, na primer, da vejo, da ne smejo vsem odpirat vrat, ne. Iz Volka in sedem kozličkov.
14. Mislim, da gre pa tudi za to, da se otrokom kaj razloži preko pravlјic.
15. S tem lahko otrokom kakšne takšne zahtevnejše stvari pojasnimo. Ker v pravlјicah je vse nekako poenostavljeno, ampak otroci pa bistvo zadanejo takoj.
16. Za otroke je ta način dela primernejši.

17. Veliko stvari, ki jih otroci ne razumejo so lahko zahtevne in težke, zaradi situacije iz katere naši otroci prihajajo, ne. In preko neke pravlјice je to otrokom lažje pojasniti, tudi sami lažje dojamejo in sprejmejo sporočilo.
18. Ko si otroci izberejo pravlјico jo najprej skupinsko preberemo. V bistvu, to jaz skušam bolj pripovedovati, ne brati, se mi zdi to boljše.
19. Potem pa imamo tako, da prav zaigramo pravlјico. In takrat otroci dobijo aktivno vlogo, nastopajo in govorijo besedilo.
20. Mi v bistvu pravlјico odigramo. Recimo, eno sredo prej to pravlјico preberemo, skupaj, v skupini. Potem, po branju se pa pogovorimo kdo bo kakšne vloge prevzel, kaj bomo delali in na kak način bomo delali, kakšne stvari in kakšne materiale rabimo. Potem pa moramo najprej izdelati te stvari, se pripraviti in vse organizirati, ko pa to naredimo, pa pravlјico odigramo.
21. Ko otroci pridejo k nam se zelo hitro ujamejo med sabo in zelo hitro sprostijo preko teh pravlјic.
22. Mi imamo samo dobre izkušnje.
23. Kriterij so naši otroci.
24. Jaz mislim, da imamo mi zelo, zelo dober pravlјični izbor in nimamo nekega posebnega kriterija. Razen pač to, kako je otrokom všeč. Otroci so naš kriterij. Kar si sami izberejo.
25. Ma oboje v bistvu. Ne bi mogla rečt, da enega več kot drugega.
26. Mi imamo kar na urniku pravlјice in otroci točno vejo katera sta ta dva dneva v tednu. Imamo pač en dan, ko pravlјico preberemo in potem en dan, ko jo zaigramo. Pravlјice imamo kar na sporedu.
27. Potem si pa oni sami izberejo katero bi radi. Mi jim ne predlagamo preveč, nam je bolj pomembno, da si otroci sami izberejo.
28. Jih tudi učimo, da je vsak enkrat na vrsti, ko izbere pravlјico. S tem jih učimo neke strpnosti, nekega razumevanja drug drugega.
29. Tako da enkrat izberemo eno pravlјico, ki mogoče nekim velikim otrokom ni všeč, enkrat pa eno pravlјico, ki je malo manj všeč majhnim otrokom. Da pač vsi pridejo na vrsto.
30. Skoraj pa vsak dan preden grejo otroci spat se mi družimo z njimi in beremo.
31. Imamo že kar eno tako ustaljeno rutino in otroci točno vejo, kdaj je čas zato.
32. Mi se kot strokovne delavke pripravimo. Spontano je to kar otroci izberejo, to je čisto spontano, potem pa se mi malo pripravimo.
33. Bolj se ravnamo po tem, kako otroci reagirajo. Tako da, v prvi vrsti je mogoče malo načrta, ampak dostikrat se potem čisto spontano razvijajo stvari, ker je težko načrtovat, mislim da, no.
34. Se mi zdi, da pri Mojci Pokrajculji je bilo zelo lušno, ker so se otroci in mame zelo povezali. Ker v bistvu so bolj mamice imele težave, da so se jim eni otroci zdeli bolj problematični, pa so potem svoje otroke bolj stran držale, da se niso nekako preveč družili. Preko tiste pravlјice, pa ker smo res vsi sodelovali in se vsi tlačili v tisti piskerček, ki smo si ga tudi izdelali sami, pa so se zelo povezali in se mi je zdelo to zelo pomembno, ker so dejansko mamice videle, da tudi tisti otroci, ki včasih imajo neke vedenjske odklone niso nič drugačni kot njihovi otroci. Tudi tisti otroci so lahko nežni, so ljubeči lahko, ne. In tudi otroci med sabo so tisti strah malo zgubili mogoče. Mogoče je nek otrok, ko je prišel k nam bolj agresivno reagiral, potem pa so tudi takega otroka lahko videli kot nekega nežnega, malega zajčeka, ki je tudi želel v hišico prit. Tu se je

videl en tak presok. So mogoče pogledali tudi na takšnega otroka iz drugačne perspektive. Šlo pa je tudi za tako povezovanje, da so vsi v eni hišici. V bistvu v materinskem domu - kot v tisti hišici. V tistem lončku. Vsi si pomagajo in tako. Smo tudi povezali to pravljico, kjer so si živalice med seboj pomagale z našim materinskim domom, kjer si tudi medsebojno pomagamo. Tako da, to je bilo zelo pozitivno.

35. Imeli smo eno mamico, ki je mislila, da bo to zdaj ful tako načrtovano, da bo šlo točno po nekem sistemu. In ker so otroci hoteli čisto nekako po svoje smo mi potem fejest improvizirali in je bilo čisto spontano in smo zelo uživali. Ampak bolj je bila mamica nezadovoljna, ker se ji je zdelo, da je bilo vse tako razpuščeno. Da ni bilo tako točno po nekem sistemu, ker smo mi vse povprek nekaj skakali, se smejali in igrali.
36. Jaz kot prednosti opazim to, da veliko lažje stik vzpostaviš z otroki.
37. Veliko lažje tudi pridejo v stik s svojimi čustvi.
38. Drugače pa z otroki se mi zdi zelo težko, da bi se tako individualno pogovarjal z njimi, ker se še ne znajo izražati, preko pravljice pa jih lahko opazuješ in dosti zveš. Dosti zveš o otroku, dosti zveš o odnosu mamica – otrok in na podlagi tega lahko potem delaš individualno z mamo, pa tudi pač skupinsko bolj.
39. To je nekako ena opora, pa tudi pomoč za vnaprejšnje delo z mamo in otrokom.
40. Pravljice mi pomagajo, da nekako boljše opravljam svoje delo.
41. So zelo dobro orodje. Uporabno orodje za veliko situacij in stvari.
42. Stik z otrokom se tako veliko lažje vzpostavi. En odnos. Pa ne samo med nami – zaposlenimi in otroci, med vsemi v hiši.
43. Tako lažje pridejo v stik z nekimi svojimi čustvi, predelajo se neka čustva, mogoče tudi malo kake jeze ali kake žalosti ali kaj takega.
44. Mislim, moje mnenje je, da je za otroka dosti boljše delati preko pravljič. Jaz mislim, da mogoče ni najbolj primerno se z otrokom samo pogovarjati.
45. Mislim, da pri nas nimamo nekih omejitev, jaz ne vidim nekih omejitev, ker imamo dosti možnosti. Ne vidim nekih omejitev.
46. Ja, mi zelo dosti beremo člankov, imamo tudi dosti knjig. Beremo kar koli je v povezavi z našim delom. Tudi glede pravljič kar najdemo si preberemo.
47. Zelo dosti se skušamo izobraževati, mi druga drugo spodbujamo. Vse kakršne članke, kakršne teme, ki so te, si kar pošiljamo ali preko mailov ali drugače.
48. Trudimo se, da imamo čim več znanj. Jaz mislim, da jih imamo kar in da nam gre dobro.
49. Ampak mislim, da nikoli ni premalo izobraževanja še zraven.
50. Jaz bi si mogoče želela, da bi bilo malo več možnosti nekega zunanjega izobraževanja v tej smeri. Ne tega, ko imamo mi med sabo, pa te članke, pa te knjige, ampak prav zunanjo. Zdaj ne vem ali nimamo informacij, da obstajajo ta izobraževanja ali nam niso dostopna, ampak se mi zdi, da je premalo tega zunaj.

Intervju 7

1. V bistvu uporabljamo pravljice kadar gre za druženje z otroki.
2. Predvsem bom rekla takrat, ko so kakšni deževni dnevi, slabše vreme in se otroci bolj zadržujejo noter v skupnih prostorih.
3. Najrajši prosto pripovedovanje, občasno tudi branje in pa spremljanje spremnih ilustracij, ki so ob pravljičah, da se lažje vživijo v te zgodbe.
4. Včasih pa tudi uporabljamo prav tematske pravljice, če naletimo na kakšno težavo, da preko pravljič rešujemo razne stiske otrok.
5. Da se lahko ob tem razgovorijo, sprostijo, nekako vživijo v te like in podajajo svoja občutja, preko doživljanja ob teh pravljičnih junakih.
6. Bom rekla, da je to v večernem času skoraj vsak dan.
7. Da pa imamo kaj bolj tematskega pa po potrebi in je zelo odvisno. Ko kaj opazimo in se nam zdi, da bi se dalo s pravljičo malo pomagati pri reševanju težav.
8. V glavnem s skupino. Občasno pa tudi s posameznim otrokom.
9. Cilj je predvsem druženje, poslušanje, vživetje v pravljične like in poistovetenje s pravljičnimi junaki.
10. Včasih pa želimo s tem razrešiti kakšen konflikt ali stisko.
11. Potem gre pa še za medsebojno povezavo otrok in pa vzpostavitev nekega stika z otrokom.
12. Zelo pomembno pri nas pa je tudi razbremenjevanje.
13. Nekako, ko je že zaupanje v skupini, potem zelo radi otroci sami pripovedujejo.
14. Ko še ni nekega medsebojnega zaupanja, na začetku, ko se otroci še ne poznajo med sabo in ne poznajo še nas, pa bolj mi pripovedujemo. V glavnem gre za prosto pripovedovanje.
15. Ko pa se vzpostavi to zaupanje, pa ko že večkrat poslušajo kakšno eno in isto pravljico in jo že dobro poznajo, pa tudi sami pripovedujejo.
16. Bi rekla, da gre kar za eno medsebojno dopolnjevanje med nami in otroki.
17. Ja, zdaj če je prav z nekim namenom, potem je pravljica pač izbrana na določeno temo ali glede na situacijo posameznega otroka, če ima kakšne posebne težave. In takrat nekako tudi ne damo otrokom pobude, da bi jo sami zbrali, ker je zadeva vodena in želimo s tem razrešiti ali kakšno stisko ali kakšen konflikt.
18. To je potem en način kako se z otrokom o neki temi pogovoriti in ga tudi razbremeniti raznih težkih občutkov.
19. Povečini pa je prepuščena izbira otrokom. Da vsak dan določen otrok izbere eno pravljico. Da ima vsak možnost po svojem okusu in po trenutnem počutju izbrati neko vsebino.
20. Bom rekla, da so nam zaposlenim nekako bolj všeč ljudske pravljice, ampak otrokom pa bolj nekako avtorske pravljice, ja.
21. Tako da mogoče malo bolj uporabljamo avtorske pravljice, ampak tudi ljudske.
22. Pravljice imamo ob slabšem vremenu, ko otroci ne morejo ven, zvečer, da se umirijo, na primer.
23. Povečini je spontana. Redkeje je načrtovana.
24. Muca Copatarica je primer dobre prakse in dobre pravljice, ne. Pri manjših otrocih je bil problem ta redoljubnost, pospravljanje igrač in pospravljanje svojih stvari. In nam je ta pravljica pač prišla prav v tem

smislu, da smo predstavili pravljico otrokom, ki niso pospravljali. In potem smo prebrali kako tudi tisti otroci niso pospravljali copat in se nekega jutra zbudili vsi brez copatk, cela vas in nekako smo potem to poskušali prenesti v naše okolje. Kaj je namen tega in da je nekako naloga vsakega otroka, da se najprej sploh zaveda kaj so njegove stvari, kam sodijo, kje je mesto za te stvari in preko pravljice smo jih potem skušali učiti, usmeriti v to, da se navajajo nekega reda. Ker mogoče se sliši to bolj nepomembno, ampak ni. V hiši je pač več otrok, vsak ima svoje stvari in zato je še bolj pomembno, da se naučijo nekega reda. To nam je dobro uspelo pri eni skupini otrok.

25. Pravljica, ki pa recimo ni nekaj dobrega prinesla, pa... Predvsem mislim in bi izpostavila, da je to pri mlajših otrocih. Kakšne pravljice, kjer glavni junak ali junakinja izgubi, mu umre mama ali oče. Te pravljice smo ugotovili, da so bile za otroke lahko zelo stresne. Začeli so razmišljati o tem kaj je, če umre mama ali oče in pridejo mačehe ali drugi tuji ljudje in začnejo skrbet za otroke. Pa za naše otroke so to že tako posebej občutljive teme. Na primer, Janko in Metka, ko se želi mačeha rešiti otrok. Smo ugotovili, da to otrokom povzroča travme.
26. Tako da na podlagi takih izkušenj smo začeli razmišljati, da tudi vse vsebine pravljic niso primerne za določeno starost otrok, ne. Treba je nekako narediti tudi selekcijo pri pravljicah.
27. Preko pravljic se otroci sprostijo, spodbuja se njihova domišljija in njihov svet, jih razbremenijo raznih stisk.
28. Slabosti pravljic pa so to. Če gre to za otroke v zgodnjem starostnem obdobju, ki imajo že tako slabe izkušnje, se je v njihovi družini marsikaj dogajalo, so zelo dovzetni za neke take krute zadeve, da je nekdo nekoga pojedel, izguba enega ali obeh staršev. Pa neprimerni liki, ki se nekako izzivljajo nad pravljичnimi junaki, to pa jim povzroča določeno stisko in v tovrstne pravljice se otroci lahko zelo vživijo.
29. Smo imeli primer, ko se je otrok prav zares začel bati in tudi ni mogel spati zaradi tega, takih bolj grozljivih pravljic.
30. Moje mnenje je, da je treba vsebino pravljic kar tehtno izbrati. Ni vsaka pravljica primerna za vsakega otroka.
31. V naši knjižnici tu v mestu imamo kar nekajkrat na leto tako srečanje s knjižničarkami, kjer razlagajo o vrstah knjig, o pravljicah, o kulturi branja, o izbiranju knjižnega gradiva. In tega se vsako leto udeležujemo.
32. Da bi pa na neko posebno izobraževanje o pravljicah šla, to pa ne.
33. To bi bilo kar malo preveč, če bi rekla, da se počutim totalno suvereno.
34. Bom iskreno povedala, da se včasih počutim nemočno ali pa, da vem, da kaj ne vem, ampak potem se ponavadi obrnem na knjižničarke v naši knjižnici, za katere pa smatram, da so popolnoma kompetentne in da dejansko znajo zbrati prave vsebine in pravljice za skupino naših otrok, ki jih imamo.
35. Ker največkrat imam težavo kaj izbrati, še posebno če gre za kakšno tematiko, če imamo kakšen namen, da bi nekaj s to pravljico razrešili. Kakšen problem ali stisko.

Intervju 8

1. Pri svojem delu z otroki v varni hiši velikokrat uporabljamo pravljice.
2. Zdaj pogostost uporabe je odvisna tudi od starosti otrok, od tega koliko otrok imamo trenutno v hiši, pa tudi mogoče kakšno je zanimanje za to.
3. Včasih pa otroci prinesejo iz knjižnice kar svoje pravljice in potem tiste po njihovem izboru.
4. Nekje enkrat na teden skoraj sigurno malo bolj intenzivno uporabimo pravljico, drugače pa še vsak dan tako sproti. Kar precej, no.
5. To je odvisno. Odvisno od pravljice, glede na starost otrok mogoče, na število otrok. Nekako na to gledamo.
6. Če je različno število otrok različnih starosti poskušamo neko tako pravljico najt, ki bi mogoče bila vsem interesantna. Kadar pa to ni možno ali pa ko imamo takega otroka, ki nekako bolj hrepeni po naši pozornosti, se pravi, da rabi to, da mu namenimo čas in mu pokažemo, da je nekako vreden tega, da smo z njim, pa tudi potem s posameznim otrokom.
7. ... da otrok dobi nek občutek lastne vrednosti, če mu namenimo čas in se mu posvetimo.
8. Pa tudi, če imamo samo enega v dopoldanskem času doma, recimo predšolskega, je potem bolj posamezno, v popoldanskem času pa imamo še šolske, je pa bolj skupinsko.
9. Oboje, no.
10. Zdaj recimo pri posameznem otroku bi rekla, da ga poskušaš tudi nekako pomirit, sprostit.
11. Pa da mu nameniš čas in s tem pokažeš, da je pomemben.
12. Pa da nekako lažje vzpostaviš nek odnos z njim in na ta način lažje govoriš o kakšnih pomembnih stvareh za tega otroka, o katerih sicer ne bi hotel govoriti, preko pravljice pa gre, ne.
13. Zelo pomembno je za naše otroke tudi ločevanje dobrega in slabega in to se preko pravljic zelo dobro naučijo prepoznati. To razlikovanje jim skušamo približati.
14. Gre pa še za širjenje tega doživljajskega sveta, nekih izkustev.
15. Navadno te pravljice, ki jih poznamo poskušamo raje pripovedovati.
16. Poskušamo pa tudi, da otroci sami pripovedujejo ali pa se dopolnjujemo.
17. Kako delamo je spet odvisno od starosti, od situacije, od zainteresiranosti.
18. Na vse te možne načine delamo.
19. Ker tisto, ko pripoveduješ je neko drugačno doživljanje. Mogoče se bolj poistovetijo s katerimi junaki v pravljicah. In zato se mi zdi pripovedovanje boljše.
20. Včasih pa spreminjamo tudi konec zgodbe pri pravljici.
21. Nekako poskušamo, kako bi oni videli ta konec, brez da ga povemo ali preberemo. Tako se nekako dopolnjujemo in s tem spreminjanjem konca tudi zvemo veliko o otrocih, nekako imaš neki vpogled v otroka, kaj se dogaja v njegovi notranjosti in na ta način se tudi razna čustva predelajo in pridejo na površje, kar je dobro, ne.
22. Nekako nimamo posebnih kriterijev.
23. Mogoče edino pri mlajših zbiramo tiste pravljice, kjer ni toliko nasilja. Da se ne bi bali recimo.
24. Odvisno tudi od težav, ki jih imajo, ne. To so mogoče tisti kriteriji. Ko mi vidimo kaj bi mogoče bilo fajn, da bi predelali.

25. Ko so recimo slabi odnosi v družini ali pa recimo imajo očetje ali mame druge partnerje, ne. Mogoče ni najbolje brati te pravljice, ker so te hudobne mačehe in oči in vse, ampak najti kakšno pravljico, ker te odnose prikaže v boljši luči, tako da otroci vidijo, da niso zdaj kar vse mačehe nesramne.
26. Velikokrat pa sami izberejo pravljice.
27. Mislim, da nekako enako. Mogoče so jim avtorske bolj všeč nekako, moram reči. Ampak vseeno kar oboje nekako uporabljamo enako.
28. Mi imamo tu igralnico, se pravi prostor, kjer se umaknemo navadno in imamo mir. In ko se pač otroci igrajo, takrat je tudi ta čas za pravljice.
29. Z mlajšimi mogoče tudi samo gledamo slike, niti ne beremo pravljice. Se pravi, preko slik.
30. Raje pripovedujemo.
31. Pripovedujemo mogoče ali v popoldanskem času, preden grejo ti mlajši otroci spat, če so manjši ali zvečer, da se nekako umirijo po večerji, pred spanjem.
32. Mislim, da bolj spontana.
33. Nekako nimamo načrtovano za v naprej vedno.
34. Tako da je večino spontano, malokrat je načrtovano.
35. Edino, če imamo kakšno tako temo, da bi rekli, zdaj pa bo ta knjiga, določena, ne. Mogoče v kakšnim primerih, kjer vidiš, da bi bilo pa kaj potrebno predelati. Takrat uporabimo načrtovano. Ampak to je malokdaj. Smo pa tudi že, ne.
36. Lahko rečem ta primer pravljice o Grdem račku. Sem jo brala enemu osemletnemu dečku, ki je kar 5 let živel v nasilnem okolju, kjer so ga zaničevali, ni bil pomemben, najslabši, nič ni vedel pravilno narediti. In potem preko te zgodbe je videl, da se tudi to spremeni. Tudi sam sebe je po teh 5 letih že videl in se počutil, da je takšen. In se je na začetku poistovetil s tem Grdim račkom in šele čez to zgodbo, ko sva to pravljico prebrala do konca, je videl, da se zgodi en preobrat. Da tudi ta Grdi raček, sam pri sebi vidi, da je postal pomemben, lep in to se pravi, da ima tudi on možnost. Se pravi, da če najdemo dovolj izjem, bo videl, da ni vse tako grdo in da pride do sprememb. In to je ta deček preko pravljice in malo pogovora zraven videl, ne. In tukaj se nam je nekako zdelo, da je prišlo do tega: saj jaz pa tudi vem tako in tako, ne in potem sčasoma je videl, da lahko postane tudi čisto nekaj drugega in ni to kar so mu drugi govorili. Je preko te zgodbe spremenil svoj pogled nase in drugače videl to svojo situacijo in sebe. Tako da tu se je mogoče identificiral s tem račkom, ki je na koncu postal pač labod. Pravljica mu je dala nek občutek, da tudi ni sam v tem, pokazala, da se lahko zgodi ta čudež in zgubi občutek, da je slab.
37. Da najdemo čim več izjem, kje je bil dober. Ta čudež, ne in viri moči, to želimo najti preko pravljic.
38. Da se izgubi občutek, da je otrok sam v neki stiski in da ve, da se lahko zgodijo čudeži.
39. Včasih odpreš pa mogoče en drug zorni kot. Tukaj jaz vidim to pomembno vlogo pravljice.
40. Primer slabe izkušnje je pa s temi mačehami in s tem, ne. Ko smo brali Janka in Metko so videli samo še tisto. Večji občutek... Tu smo mogoče malo napako naredili, tudi ker se potem nismo pogovarjali o tem. Pa smo dali recimo otrokom, ki niso imeli izkušnje, da bi imeli očetje, matere druge partnerje in tudi dvema otrokoma, ki pa sta jo imela. In že tako sta imela slabo izkušnjo z očetovo partnerico, potem pa, ko smo še prebrali je bilo takoj: aha seveda, saj so vse mačehe hudobne, oziroma vse tiste, ki živijo z očetmi so hudobne in smo samo še večji prepad mogoče naredili med njimi.

41. Mogoče ta fantastika ni tako dobra, ker ni vedno vse tako.
42. Prednosti so pa ravno to pomirjanje, povezovanje med otroci, naučijo se nekih vedenjskih vzorcev.
43. Ti čudeži, izjeme, nekaj dobrega poiskati in en drug zorni kot odpreti preko pravlјice. To je prednost.
44. Pa komunikacija se izboljša.
45. Naučijo se kako kaj reševati, na primer kakšne probleme in kako ravnati v določenih situacijah.
46. So pravlјice kar eno tako dobro orodje, primerno za marsikaj.
47. Drugače pa, ko so pa nasilne vsebine, pa niso lih prednosti.
48. Bolj v bistvu to branje člankov. To kar nekako spremljaš, potem knjige v katerih kaj takega piše. Tako da sem se izobraževala.
49. Tako da bi pa kako izobraževanje dala skozi s tem, to pa ne.
50. Mislim, da ja. Ker nekako jih prilagodimo.
51. Mogoče kdaj manjkajo kakšne izkušnje, zdaj če razmišljaš katera pravlјica je za katero starost in kakšno situacijo primerna.
52. Ampak tudi, ko imaš svoje otroke, pa nekako vidiš, aha, je to za to obdobje, ono obdobje.
53. Pa tudi preko člankov pregledaš, ker zdaj že toliko piše o tem, kaj je primerno.
54. Mislimo, da smo kompetentni, no.
55. Čeprav kdaj pravlјice lahko odprejo tudi te zadeve, ko gre za neke grozne težave pri otrocih. Teh ran pa nočemo preveč odpirati mi, ker se mi zdi, da vseeno za to pa nismo toliko kompetentni. Za to bi potrebovali še kaj dodatnih znanj.
56. Ampak kot jih pa uporabljamo zdaj, pa smo kompetentni.

10.3. Kodiranje izjav

Tabela 10.3. 1. Kodirane izjave za kategorijo Uporaba in pogostost uporabe pravljič

Številka intervjuja in izjave	Relevantne izjave	Kode
SD1 – 2	In pač tukaj jasno v poštrev pridejo tudi knjige, uporabljamo pravljič.	Uporaba
SD1 – 3	Veliko jih uporabljamo.	Pogosta uporaba
SD1 – 5	Tako da ja, jih uporabljamo.	Uporaba
SD1 – 10	Ampak zagotovo pravljič uporabljamo kar nekajkrat na teden, bi rekla, da jih kar pogosto uporabljamo.	Pogosta uporaba
SD2 – 1	Vodja varne hiše vas je name preusmerila zato, ker sem tukaj jaz tista, ki nekako največ dela s pravljičami.	Uporaba
SD2 – 2	Zelo veliko jih uporabljam.	Pogosta uporaba
SD2 – 5	Sicer pa pravljič uporabljamo, ja, ja.	Uporaba
SD2 – 6	Veste kaj, to je pa zelo odvisno od situacije v hiši. Odvisno, koliko otrok imamo te primerne starosti v hiši.	Pogostost uporabe odvisna od števila in starosti otrok
SD2 – 7	Pogosteje uporabljamo pravljič, ko je več otrok primerne starosti v hiši in redkeje, ko jih je manj.	Pogostost uporabe odvisna od števila in starosti otrok
SD2 – 8	Ampak uporabljamo pravljič. To je pri nas velik in pogost pripomoček.	Uporaba Pogosta uporaba
SD2 – 9	Ko imamo otroke primerne starosti je uporaba pravljič kar precej pogosta, bom rekla.	Pogosta uporaba
SD2 – 14	Vsak dan je (pravljica) sedaj, vsak večer.	Pogosta uporaba
SD2 – 17	To je zelo pogosto sredstvo bom rekla, zelo pogost način, ki ga uporabljamo pri delu z otroki...	Pogosta uporaba
SD3 – 1	Ja, pravljič uporabljamo.	Uporaba
SD3 – 7	Pravljič uporabljamo kar pogosto.	Pogosta uporaba
SD3 – 10	Jih kar veliko uporabljamo. Večkrat na teden.	Pogosta uporaba
SD4 – 1	Tako: jaz ne berem in ne pripovedujem pravljič.	Neuporaba
SD4 – 3	Zaposleni pa ne beremo in se direktno ne ukvarjamo s tem.	Neuporaba
SD4 – 4	Res ne uporabljamo pravljič.	Neuporaba
SD4 – 6	Pri mojem strokovnem delu pa pravljič ne uporabljam. Niti kolegice ne.	Neuporaba
SD5 – 1	Ja. Občasno kakšne pravljič preberemo otrokom.	Uporaba

		Redka uporaba
SD5 – 4	Enkrat na teden, da se ena pravljica prebere.	Redka uporaba
SD6 – 1	Ena izmed teh aktivnosti je pravljerna ura...	Uporaba
SD6 – 3	Mi zelo dosti delamo z otroki preko pravlji in iger.	Pogosta uporaba
SD6 – 8	Kar dvakrat na teden. Najmanj dvakrat na teden! Ker drugače mi v bistvu skoraj vsak dan, ampak bolj organizirano in bolj pod strokovnim vodstvom, pod vodstvom strokovnih delavk je dvakrat na teden. Tako da zelo pogosto uporabljamo.	Pogosta uporaba
SD6 – 30	Skoraj pa vsak dan preden grejo otroci spat se mi družimo z njimi in beremo.	Pogosta uporaba
SD7 – 1	V bistvu uporabljamo pravljice kadar gre za druženje z otroki.	Uporaba
SD7 – 6	Bom rekla, da je to v večernem času skoraj vsak dan.	Pogosta uporaba
SD8 – 1	Pri svojem delu z otroki v varni hiši velikokrat uporabljamo pravljice.	Uporaba Pogosta uporaba
SD8 – 2	Zdaj pogostost uporabe je odvisna tudi od starosti otrok, od tega koliko otrok imamo trenutno v hiši, pa tudi mogoče kakšno je zanimanje za to.	Pogostost uporabe odvisna od števila in starosti otrok Pogostost uporabe odvisna od zanimanja otrok za pravljice
SD8 – 4	Nekje enkrat na teden skoraj sigurno malo bolj intenzivno uporabimo pravljico, drugače pa še vsak dan tako sproti. Kar precej, no.	Pogosta uporaba

Tabela 10.3. 2. Kodirane izjave za kategorijo Metoda dela

Številka intervjuja in izjave	Relevantne izjave	Kode
SD1 – 11	Lahko je ena na ena ali pa pač tudi kadar je več otrok na kupu.	Delo s posameznikom Delo s skupino
SD1 – 14	Ta zgodba o varni hiši pa je kar ena ciljno usmerjena zadeva, prav namenjena, da se stvari otroku približajo in to skupaj predelamo z otrokom individualno.	Delo s posameznikom Metoda dela odvisna od

		namena uporabe pravljič
SD2 – 11	Včasih s posameznim otrokom, recimo: če je otrok star 3 leta, naslednji pa 8 let, potem to ne beremo istih pravljič skupaj, v skupini, ne.	Delo s posameznikom Metoda dela odvisna od starosti otrok
SD2 – 16	So obdobja, ko čitamo v skupini, ampak morajo biti približno iste starosti. Sicer pa individualno tudi.	Delo s skupino Metoda dela odvisna od starosti otrok Delo s posameznikom
SD3 – 2	Uporabljamo jih predvsem pri skupinskih dejavnostih za otroke, pa v bistvu tudi za odrasle, skupaj z otroki, ne.	Delo s skupino
SD3 – 11	Oboje, ampak mogoče malo manj s posameznim otrokom.	Delo s posameznikom Delo s skupino Prevladuje delo s skupino
SD3 – 12	Več je te skupinske dejavnosti, da se med seboj tudi bolj povežejo.	Prevladuje delo s skupino Metoda dela odvisna od namena uporabe pravljič
SD3 – 13	Ampak tudi s posameznim otrokom, sploh če se nam zdi, da bi mogoče pa nek otrok potreboval več pozornosti kot drugi, da potrebuje več spodbud.	Delo s posameznikom Metoda dela odvisna od namena uporabe pravljič
SD5 – 5	To je pa odvisno od tega, koliko otrok je tisti moment prisotnih.	Metoda dela odvisna od števila otrok
SD5 – 6	Večkrat pravljič beremo posameznemu otroku, redkeje skupini.	Prevladuje delo s posameznikom Delo s

		posameznikom Delo s skupino
SD6 – 9	Večinoma s skupino.	Prevladuje delo s skupino
SD6 – 10	Tako konkretno, sama še nisem pravlјice uporabila, da bi delala samo z enim otrokom.	Delo s skupino
SD7 – 8	V glavnem s skupino. Občasno pa tudi s posameznim otrokom.	Prevladuje delo s skupino Delo s skupino Delo s posameznikom
SD8 – 5	To je odvisno. Odvisno od pravlјice, glede na starost otrok mogoče, na število otrok. Nekako na to gledamo.	Metoda dela odvisna od pravlјice Metoda dela odvisna od starosti otrok Metoda dela odvisna od števila otrok
SD8 – 6	Če je različno število otrok različnih starosti poskušamo neko tako pravlјico najt, ki bi mogoče bila vsem interesantna. Kadar pa to ni možno ali pa ko imamo kakega otroka, ki nekako bolj hrepeni po naši pozornosti, se pravi, da rabi to, da mu namenimo čas in mu pokažemo, da je nekako vreden tega, da smo z njim, pa tudi potem s posameznim otrokom.	Metoda dela odvisna od števila otrok Metoda dela odvisna od starosti otrok Metoda dela odvisna od pravlјice Metoda dela odvisna od namena uporabe pravlјic Delo s posameznikom
SD8 – 8	Pa tudi, če imamo samo enega v dopoldanskem času doma, recimo predšolskega, je potem bolj posamezno, v popoldanskem času imamo pa še šolske, je pa bolj skupinsko.	Delo s posameznikom Delo s skupino

		Metoda dela odvisna od števíla otrok
SD8 – 9	Oboje, no.	Delo s posameznikom Delo s skupino

Tabela 10.3. 3. Kodirane izjave za kategorijo Nameni oziroma cilji uporabe pravljič

Števílka intervjuja in izjave	Relevantne izjave	Kode
SD1 – 1	Predvsem, da se otrokom približaš, da jim daješ neke vzorce vedenja, reagiranja in tako.	Pridruževanje Vzpostavitev odnosa in os. stika Vzgoja Socializacija
SD1 – 4	Tudi na primer, če imamo kakšne tujce, pa potem preko pravljič navežemo stik z njimi. V teh primer otroške pravljič zelo prav pridejo.	Navezava komunikacije Pridruževanje Vzpostavitev odnosa in os. stika
SD1 – 7	V glavnem to pomaga pri komunikaciji in pri pridruževanju.	Navezava komunikacije Pridruževanje Vzpostavitev odnosa in os. stika
SD1 – 14	Ta zgodba o varni hiši pa je kar ena ciljno usmerjena zadeva, prav namenjena, da se stvari otroku približajo in to skupaj z otrokom predelamo individualno.	Osvetlitev težko razumljivih situacij
SD1 – 15	Namen je vedno na nek način pritegniti otroka v neko dejavnost, kjer se potem omogoči, da lažje govoriš o kakšnih zadevah in lažje izbereš kakšne teme, ki so za otroka ali zanimive ali otroku predstavljajo problem.	Odpiranje pomembnih tem
SD1 – 17	Pravljič je v bistvu pravzaprav vedno nek medij ali da se približaš otroku na nek način, pa tudi, da odpreš neko polje, da se tudi otrok tako lažje	Pridruževanje Vzpostavitev

	odpre.	odnosa in os. stika Navezava komunikacije Izražanje izkušenj, misli, čustev
SD1 – 18	Pa da se otrok vživlja v posamezne like in potem prek likov prireja svojo zgodbo, izbere način kako bo kaj povedal, kako vidi dogodke v pravljici. Na ta način se otrok lahko izrazi in nekako tudi predela svojo zgodbo.	Izražanje izkušenj, misli, čustev Predelava zgodbe
SD1 – 32	To v bistvu sami uporabljamo za dodatno motivacijo, za razelektritev bolj napetega ozračja ali pa ko otrok sam pokaže, da si želi pravljice.	Prostočasna aktivnost Umiritiv
SD1 - 39	Pokaže se kako otrok razume dogodke, ki se dogajajo v pravljicah in potem otrok nekako v povezavi s pravljico nanjo lima svoje izkušnje, ki jih je doživel. Otrok se tako izrazi in tudi mi preko tega dobimo marsikatero informacijo o otroku, v zvezi z njegovim počutjem, s stvarmi, ki jih je doživel. To je pomembno in to so tudi razlogi, zakaj uporabljamo pravljice.	Predelava zgodbe Izražanje izkušenj, misli, čustev Vpogled v notranjost otroka
SD1 – 47	V glavnem pravljice uporabimo, da se otroku približamo, zato pa mislim, da smo kompetentni. Za ta del, ki ga delamo smo kompetentni.	Pridruževanje Vzpostavitev odnosa in os. stika Navezava komunikacije
SD2 – 19	Cilj je najprej razbremenjevanje stisk, to je pri teh naših otrocih zelo pomembno.	Razbremenjevan je stisk
SD2 – 20	Potem tudi vrsta socializacije, ne. Dosti pravljič govori o vrednotah in to se s pravljico posreduje otroku.	Socializacija
SD2 - 21	Pa navezava komunikacije, pri marsikaterem otroku pri nas je to velik problem, zaradi nasilja in to je eno izmed najboljših sredstev, da z otrokom vzpostaviš odnos, pa da se razgovori, tudi če je zelo nezaupljiv.	Navezava komunikacije Vzpostavitev odnosa in os. stika Pridruževanje

SD2 – 22	Pa da se sprostijo in če so žalostni potolažijo.	Sprostitev Tolažba
SD2 – 25	Potem še tudi občutek varnosti, ki ga otrok preko poslušanja pravljič dobi.	Pridobitev občutka varnosti
SD2 – 26	S tem se otroka nekako osvobodi strahu, pa še dobi zaupanje, varnost.	Osvoboditev strahu Pridobitev občutka zaupanja Pridobitev občutka varnosti
SD2 - 28	To je zelo pomembno, da otroci izgubijo občutek, da so sami s temi občutki, ki jih bremenijo.	Izguba občutka osamljenosti v stiski
SD2 - 29	Skratka, to je izreden vzgojni moment, vrednota. Pa ne samo to. Taka zgodba daje izredno širino. To je tudi naš namen. Govoriti samo o razbremenjevanju stisk je premalo.	Vzgoja Socializacija
SD2 – 32	Kadar imamo branje v skupini se na ta način tudi krepijo medsebojni odnosi.	Krepitev medsebojnih odnosov Povezava skupine v skupnost
SD2 – 38a	Otrokom pa želimo povedati, da so tudi oni zelo pomembni. Ampak, če jim samo rečemo, besedno, ti si pomemben, je mnogo premalo. Pokazati in dokazati moramo, da so pomembni in to pomeni, da jim moramo dati in nameniti prosti čas, oziroma ta čas, ko smo skupaj in biti z njimi. In pravljičica je en način kako jim pokazati, da so pomembni.	Pridobivanje občutka pomembnosti
SD2 – 39	Poleg tega pa je to tudi aktivno preživljanje skupnega časa.	Prostočasna aktivnost Druženje
SD2 – 40	In da otrok dobiva ta občutek, da je pomemben.	Pridobivanje občutka pomembnosti
SD2 – 43	Skratka, pravljičica naj bi bila namenjena predvsem temu, da se razbremenijo stisk, vsaj pri nas, glede na to iz kakšnih družin prihajajo.	Razbremenjevan je stisk
SD2 – 44	Ampak v prvi vrsti je pri nas vse fokusirano na razbremenjevanje.	Razbremenjevan je stisk

SD2 – 50	... da pravljica otroka odvrne od vseh teh njegovih problemov.	Sprostitev Razbremenjevanje je stisk
SD2 - 54	Sploh na začetku, ko otrok pride v hišo, pa je še bolj zadržan. Se mu skušam približati s pravljico, da malo izgubi strah in sram.	Premostitveni začetek Pridruževanje Vzpostavitev odnosa in os. stika Navezava komunikacije Osvoboditev strahu
SD2 - 63	Od razbremenjevanja stisk do spoznavanja in prevzemanja vrednot, en vidik socializacije gre zagotovo preko pravljič, vzgojni vidik.	Razbremenjevanje je stisk Socializacija Vzgoja
SD2 – 68	To je tudi nek premostitveni začetek, ko otrok pride v hišo.	Premostitveni začetek
SD3 – 3	Za odrasle so predvsem kot neka oblika učenja staršev, oziroma mam, da znajo s pravljičami ali uspavati otroka ali da se na nek nov način posvetijo otroku.	Pomoč pri vzgoji otrok
SD3 – 12	Več je te skupinske dejavnosti, da se med seboj tudi bolj povežejo.	Krepitev medsebojnih odnosov Povezava skupine v skupnost
SD3 – 14	Na primer, da se nekako lažje prilagodi in navadi življenja v hiši skozi neko prijetno aktivnost.	Premostitveni začetek
SD3 - 15	V hiši se trudimo zagotavljati psihično in čustveno varnost otrok in izboljšati tudi psihično in čustveno zdravje in pa počutje. Da bi to dosegli, si pomagamo tudi s pravljičami.	Psihična in čustvena varnost ter zdravje otrok
SD3 – 16	Dolgoročni cilj je, da povrnemo otrokom uživanje v otroštvu.	Uživanje otroštva
SD3 – 17	Potem pa še, da skozi pravljice mogoče tudi lahko izrazijo svoje občutke, tudi kakšne občutke tesnobe.	Izražanje izkušenj, misli,

		čustev
SD3 – 18	Pa da se sprostijo, ponovno doživijo kaj lepega, da vidijo, da ni vse le hudo in slabo. Da začnejo bolj uživati v življenju in v svojem otroštvu, po vsem kar so doživeli.	Sprostitev Pridobivanje pozitivnih izkušenj Uživanje otroštva
SD3 – 19	Je pa to tudi ena izmed aktivnosti, ki pripomore h kvalitetnejšem življenju v hiši.	Kvalitetnejše življenje v instituciji
SD3 – 20	Želimo tudi, da otroci svoj prosti čas kvalitetno preživijo, da se ob tem tudi kaj naučijo in pravlјice to omogočajo.	Prostočasna aktivnost Učenje
SD3 – 21	Če pa imamo kakšnega otroka, ki je bolj zaprt, če se težje prilagaja, pa nam pravlјice zelo pomagajo. Tudi, da se lažje vzpostavi nek stik z njim. To je cilj.	Vzpostavitev odnosa in os. stika Pridruževanje Navezava komunikacije
SD3 – 39	Pa da se (otrok) sprosti, umiri.	Sprostitev Umiritev
SD3 – 40	Vidim in mislim pa še to, da gre tu predvsem za neko podporo mama – otrok. Ker mame so tiste, ki lahko največ naredijo pri pomoči svojim otrokom, da si tudi ti lahko opomorejo od nasilja. Gre za neko skupno delo z mamo in otrokom. Tako se lahko izboljša psihično in čustveno zdravje otroka, pa tudi mama in otrok vzpostavita nek nov, drugačen odnos, v primerjavi s tistim prejšnjim življenjem, ko zaradi nasilja doma to ni bilo mogoče. In mama in otrok dobita dober feedback ter se še drugače povežeta.	Podpora odnosu mama – otrok
SD5 – 2	Da takrat nekako skupni prosti čas preživimo.	Prostočasna aktivnost Druženje
SD5 – 7	Torej, največkrat gre samo za prosti čas, da se preživi prosti čas aktivno. Koristno in kvalitetno.	Prostočasna aktivnost
SD5 – 8	Tudi to, da se otroke za en določen čas malo zaposli.	Prostočasna aktivnost
SD5 – 9	Pa za sprostitve gre.	Sprostitev

SD6 – 2	Namen pa je sproščanje, druženje, pa neka krepitev medsebojnih stikov med mamico in otrokom in pa, da se krepijo tudi medsebojni stiki med vsemi – mamicami med seboj in otroci med seboj.	Sprostitev Druženje Podpora odnosu mama – otrok Krepitev medsebojnih odnosov Povezava skupine v skupnost
SD6 – 6	Volka in sedem kozličkov smo imeli tudi tako z namenom, da zaradi varnosti otroci vejo, da ne smejo kar vsem vrat odpirat.	Učenje
SD6 – 11	Mi zelo dosti uporabljamo pravljice zato, da se otroci bolj vključijo v skupino. Da jim bolj približamo druge otroke, ker so to pač otroci tudi iz nasilnega okolja in so potem boječi in zato tudi delamo skupinsko. Da pride do neke konkretne izkušnje z drugimi otroki in tudi z mamicami, pa nami.	Krepitev medsebojnih odnosov Povezava skupine v skupnost
SD6 – 12	Pa sproščanje in pridobivanje nekih dobrih, pozitivnih izkušenj.	Sprostitev Pridobivanje pozitivnih izkušenj
SD6 – 13	Nekako se trudimo, da se iz pravljice otroci kaj naučijo. Kot sem rekla, na primer, da vejo, da ne smejo kar vsem odpirat vrat, ne. Iz Volka in sedem kozličkov.	Učenje
SD6 – 14	Mislim, da gre pa tudi za to, da se otrokom kaj razloži preko pravljic.	Osvetlitev težko razumljivih situacij
SD6 – 15	S tem lahko otrokom kakšne takšne zahtevnejše stvari pojasnimo. Ker v pravljicah je vse nekako poenostavljeno, ampak otroci pa bistvo zadanejo takoj.	Osvetlitev težko razumljivih situacij
SD6 – 28	Jih tudi učimo, da je vsak enkrat na vrsti, ko izbere pravljico. S tem jih učimo neke strpnosti, nekega razumevanja drug drugega.	Učenje
SD6 – 38	Drugače pa z otroki se mi zdi zelo težko, da bi se tako individualno pogovarjal z njimi, ker se še ne znajo izražati, preko pravljice pa jih lahko opazuješ in dosti zveš. Dosti zveš o otroku, dosti zveš o odnosu mamica – otrok in na podlagi tega lahko potem delaš individualno z mamo, pa tudi pač skupinsko bolj.	Vpogled v notranjost otroka Vpogled v odnos mama – otrok Pomoč in

		podpora pri nadaljnem delu z družino
SD6 – 39	To je nekako ena opora, pa tudi pomoč za vnaprejšnje delo z mamo in otrokom.	Pomoč in podpora pri nadaljnem delu z družino
SD6 – 42	Stik z otrokom se tako veliko lažje vzpostavi. En odnos. Pa ne samo med nami – zaposlenimi in otroci, med vsemi v hiši.	Vzpostavitev odnosa in os. stika Pridruževanje Krepitev medsebojnih odnosov Povezava skupine v skupnost
SD6 – 43	Tako lažje pridejo v stik z nekimi svojimi čustvi, predelajo se neka čustva, mogoče tudi malo kake jeze ali kake žalosti ali kaj takega.	Stik s čustvi Predelava čustev
SD7 – 1	V bistvu uporabljamo pravljice kadar gre za druženje z otroki.	Prostočasna aktivnost Druženje
SD7 – 4	Včasih pa tudi uporabljamo prav tematske pravljice, če naletimo na kakšno težavo, da preko pravljič rešujemo razne stiske otrok.	Razbremenjevanje stisk Razreševanje problemov
SD7 – 5	Da se lahko ob tem razgovorijo, sprostijo, nekako vživijo v te like in podajajo svoja občutja, preko doživljanja ob teh pravljičnih junakih.	Sprostitev Izražanje izkušenj, misli, čustev
SD7 – 9	Cilj je predvsem druženje, poslušanje, vživetje v pravljične like in poistovetenje s pravljičnimi junaki.	Druženje Prostočasna aktivnost
SD7 – 10	Včasih pa želimo s tem razrešiti kakšen konflikt ali stisko.	Razreševanje problemov Razbremenjevanje stisk
SD7 – 11	Potem gre pa še za medsebojno povezavo otrok in pa vzpostavitev nekega	Krepitev

	stika z otrokom.	medsebojnih odnosov Povezava skupine v skupnost Vzpostavitev odnosa in os. stika Pridruževanje Navezava komunikacije
SD7 – 12	Zelo pomembno pri nas pa je tudi razbremenjevanje.	Razbremenjevan je stisk
SD7 – 18	To je potem en način kako se z otrokom o neki temi pogovoriti in ga tudi razbremeniti raznih težkih občutkov.	Odpiranje pomembnih tem Razbremenjevan je stisk
SD8 – 7	... da otrok dobi nek občutek lastne vrednosti, če mu namenimo čas in se mu posvetimo.	Pridobivanje občutka pomembnosti
SD8 – 10	Zdaj recimo pri posameznem otroku bi rekla, da ga poskušaš tudi nekako pomirit, sprostit.	Umiritev Sprostitev
SD8 – 11	Pa da mu nameniš čas in s tem pokažeš, da je pomemben.	Pridobivanje občutka pomembnosti
SD8 – 12	Pa da nekako lažje vzpostaviš nek odnos z njim in na ta način lažje govoriš o kakšnih pomembnih stvareh za tega otroka, o katerih sicer ne bi hotel govoriti, preko pravlјice pa gre, ne.	Vzpostavitev odnosa in os. stika Pridruževanje Navezava komunikacije Odpiranje pomembnih tem
SD8 – 13	Zelo pomembno je za naše otroke ločevanje dobrega in slabega in to se preko pravlјic zelo dobro naučijo prepoznati. To razlikovanje jim poskušamo približati.	Učenje
SD8 – 14	Gre pa še za širjenje tega doživljajskega sveta, nekih izkustev.	Razvijanje domišljije

SD8 – 21	Nekako poskušamo, kako bi oni videli ta konec, brez da ga povemo ali preberemo. Tako se nekako dopolnjujemo in s tem spreminjanjem konca tudi zvemo veliko o otrocih, nekako imaš neki vpogled v otroka, kaj se dogaja v njegovi notranjosti in na ta način se tudi razna čustva predelajo in pridejo na površje, kar je dobro, ne.	Vpogled v notranjost otroka Stik s čustvi Predelava čustev
SD8 – 37	Da najdemo čim več izjem, kje je bil dober. Ta čudež, ne in viri moči, to želimo najti preko pravljič.	Iskanje izjem Krepitev virov moči
SD8 – 38	Da se izgubi občutek, da je otrok sam v neki stiski in da ve, da se lahko zgodijo čudeži.	Izguba občutka osamljenosti v stiski
SD8 – 39	Včasih odpreš pa mogoče en drug zorni kot. Tukaj jaz vidim to pomembno vlogo pravljič.	Odpiranje novega zornega kota

Tabela 10.3. 4. Kodirane izjave za kategorijo Razlogi za neuporabo pravljič

Številka intervjuja in izjave	Relevantne izjave	Kode
SD4 – 2	Zdajle imamo tudi zelo majčkene otročke veste, dojenčke, dve leti staro. Tako, da pri dveh letih vseeno tudi nimajo toliko koncentracije, tako da pravljič tudi nekako ne pridejo v poštev.	Starost otrok
SD4 – 7	Zdaj čisto ta prva je v bistvu opis delovnih nalog. Notri mi ne piše, da naj berem, govorim pravljič, a ne. Način dela bi moral biti za to drugačen. To bi potem v bistvu morala biti ena izmed delovnih nalog.	Delovne naloge
SD4 – 8	Pa mogoče na to vpliva tudi starost otrok, ker imamo zdaj same zelo majhne otroke. Zato tudi tega ni.	Starost otrok
SD4 – 9	Enostavno tega nimam pred očmi, ker imamo bolj otroke stare 1 leto, leto in pol.	Starost otrok
SD4 – 10	Zdaj to je verjetno tudi od človeka do človeka odvisno kako ga zanimajo te stvari, kako so mu blizu. Na primer od tega ali je tudi on sam bral, pripovedoval pravljič svojim otrokom, pa tudi če je bil sam tega v življenju deležen. Glede na to jih potem uporablja ali pa ne. Jaz nisem bila nikoli v nekem posebnem stiku s pravljičami. Verjetno je tudi od tega odvisno.	Nezanimanje za pravljič

Tabela 10.3. 5. Kodirane izjave za kategorijo Način uporabe pravljič

Številka intervjuja in izjave	Relevantne izjave	Kode
SD1 – 19	To je zdaj odvisno od situacije.	Način uporabe odvisen od situacije
SD1 – 20	Se trudimo slediti otrokom in če opaziš, da bi tudi otrok rad kaj povedal, mu seveda pustiš, da se razgovori. Tudi to je zanj ena izkušnja, da je njegova zgodba pomembna in vredna poslušanja. Sicer pa zaposlene raje pripovedujemo kot beremo, ker naj bi bilo to boljše.	Pripovedovanje otrok Pripovedovanje sd Zavedanje pomembnosti pripovedovanja
SD1 – 21	Uporabljamo najrazličnejše načine, odvisno od situacije.	Uporaba različnih tehtnik Način uporabe odvisen od situacije
SD2 – 31	Pa potem, ko otroci razpravljajo, pa tekmujejo, pa hoče vsak nekaj dodat, pa rečejo jaz bom povedal prvi, pa drugi za njim, pa tretji.	Pripovedovanje otrok
SD2 – 34	Ponavadi jaz pripovedujem. To je boljše kot branje.	Pripovedovanje sd Zavedanje pomembnosti pripovedovanja
SD2 – 35	Potem pa so želeli to sami obnoviti in sem bila jaz tista, ki je poslušala.	Pripovedovanje otrok
SD2 – 36	Skratka, zelo različno. Različno od situacije, starostne skupine, od tega ali individualno beremo ali v skupini.	Uporaba različnih tehtnik Način uporabe odvisen od situacije, starosti otrok, metode dela
SD2 - 37	Vse tehnike uporabljamo.	Uporaba različnih tehtnik
SD3 – 22	Dostikrat mi pripovedujemo, ko pa vidiš, da si otrok želi ali da sam izrazi željo, da bi tudi on kaj, pa tudi otrok pripoveduje.	Pripovedovanje sd Pripovedovanje otrok
SD3 - 23	Posebej malo starejši otroci, ko beremo v skupini, včasih začnejo kar sredi pravljič prebirati ali pripovedati pravljičico tistim mlajšim ali pa oponašati kakšne določene glasove, tako da ima pravljič nekako večji učinek.	Pripovedovanje otrok
SD3 – 24	Tako da, je odvisno od situacije, ampak in mi pripovedujemo in otroci.	Način uporabe odvisen od situacije

		Pripovedovanje sd Pripovedovanje otrok
SD3 – 25	Ja, dostikrat potem tematiko iz pravljice navežemo na kakšne kreativne delavnice.	Navezava pravljice na kreativne delavnice
SD5 – 10	Gre kar za klasično branje otrokom.	Klasično branje
SD6 – 4	Imamo potem še en tak igralni dan z otroki, kjer tudi dosti uporabljamo pravljice na način, da nekaj izdelujemo in zaigramo pravljico. Mi pravljice bolj na tak način uporabljamo, da aktiviramo vse vključene: otroke in mamice.	Navezava pravljice na kreativne delavnice Uprizoritev pravljice
SD6 – 5	Klasičnega branja je manj.	Klasično branje
SD6 – 18	Ko si otroci izberejo pravljico jo najprej skupinsko preberemo. V bistvu, to jaz skušam bolj pripovedovati, ne brati, se mi zdi to boljše.	Pripovedovanje sd Zavedanje pomembnosti pripovedovanja
SD6 – 19	Potem pa imamo tako, da prav zaigramo pravljico. In takrat otroci dobijo aktivno vlogo, nastopajo in govorijo besedilo.	Uprizoritev pravljice
SD6 – 20	Mi v bistvu pravljico odigramo. Recimo, eno sredo prej to pravljico preberemo, skupaj, v skupini. Potem, po branju se pa pogovorimo kdo bo kakšne vloge prevzel, kaj bomo delali in na kak način bomo delali, kakšne stvari in kakšne materiale rabimo. Potem pa moramo najprej izdelati te stvari, se pripraviti in vse organizirati, ko pa to naredimo, pa pravljico odigramo.	Uprizoritev pravljice Navezava pravljice na kreativne delavnice
SD7 – 3	Najrajši prosto pripovedovanje, občasno tudi branje in pa spremljanje spremnih ilustracij, ki so ob pravljicah, da se lažje uživajo v te zgodbe.	Pripovedovanje sd Zavedanje pomembnosti pripovedovanja Klasično branje Spremljanje ilustracij
SD7 – 13	Nekako, ko je že zaupanje v skupini, potem zelo radi otroci sami pripovedujejo.	Način uporabe odvisen od otrokovega zaupanja Pripovedovanje otrok
SD7 – 14	Ko še ni nekega medsebojnega zaupanja, na začetku, ko se otroci še ne poznajo med sabo in ne poznajo še nas, pa bolj mi pripovedujemo. V glavnem gre za prosto pripovedovanje.	Način uporabe odvisen od otrokovega zaupanja Pripovedovanje sd Zavedanje pomembnosti

		pripovedovanja
SD7 – 15	Ko pa se vzpostavi to zaupanje, pa ko že večkrat poslušajo kakšno eno in isto pravljico in jo že dobro poznajo pa tudi sami pripovedujejo.	Pripovedovanje otrok Način uporabe odvisen od otrokovega zaupanja Način uporabe odvisen od poznavanja pravljič
SD7 – 16	Bi rekla, da gre kar za eno medsebojno dopolnjevanje med nami in otroki.	Medsebojno dopolnjevanje
SD8 – 15	Navadno te pravljice, ki jih poznamo poskušamo raje pripovedovati.	Pripovedovanje sd Način uporabe odvisen od poznavanja pravljič
SD8 – 16	Poskušamo pa tudi, da otroci sami pripovedujejo ali pa se dopolnjujemo.	Pripovedovanje otrok Medsebojno dopolnjevanje
SD8 – 17	Kako delamo je spet odvisno od starosti, od situacije, od zainteresiranosti.	Način uporabe odvisen od starosti otrok, situacije, zainteresiranosti otrok
SD8 – 18	Na vse te možne načine delamo.	Uporaba različnih tehnik
SD8 – 19	Ker tisto, ko pripoveduješ je neko drugačno doživljanje. Mogoče se bolj poistovetijo s katerimi junaki v pravljičah. In zato se mi zdi pripovedovanje boljše.	Pripovedovanje sd Zavedanje pomembnosti pripovedovanja
SD8 – 20	Včasih pa spreminjamo tudi konec zgodbe pri pravljici.	Spreminjanje konca zgodbe
SD8 – 29	Z mlajšimi mogoče tudi samo gledamo slike, niti ne beremo pravljič. Se pravi, preko slik.	Spremljanje ilustracij Način uporabe odvisen od starosti otrok
SD8 – 30	Raje pripovedujemo.	Pripovedovanje sd Zavedanje pomembnosti pripovedovanja

Tabela 10.3. 6. Kodirane izjave za kategorijo Čas uporabe pravljič

Številka intervjuja in izjave	Relevantne izjave	Kode
SD1 – 30	Mi imamo v hiši igralnico, kjer se z otroki izvajajo raznorazne aktivnosti in ko smo tam skupaj z otroki glede na interes otrok uporabljamo tudi pravljičice.	Čas z otroki v skupnem prostoru Želja otrok po pravljičici
SD1 – 31	Sploh takrat, ko je treba kakšno situacijo malo umirit in ko zmanjka idej kaj bi še počeli, pa to potem začne preraščati v kakšna manj obvladljiva vedenja. Ko pravljičica lahko pomaga umiriti te situacije.	Ko je pravljičica lahko sredstvo pomoči
SD2 – 12	Sicer pa se spomnim, je bilo obdobje, ko so me otroci čakali vsak večer ob isti uri.	Želja otrok po pravljičici Vsak dan Zvečer Urnik
SD2 – 13	Danes je pa recimo Pika Nogavička na sporedu.	Urnik
SD2 – 14	Vsak dan je (pravljičica) sedaj, vsak večer.	Vsak dan Zvečer Urnik
SD2 – 54	Sploh na začetku, ko otrok pride v hišo, pa je še bolj zadržan. Se mu skušam približat s pravljičico, da malo izgubi strah in sram.	Začetek otrokovega prihoda v hišo
SD2 – 55	Kdaj imamo kar spored za pravljične ure, kdaj pa vnaprej pomislim kaj bi rada naredila s pravljičico, v kakšni situaciji bi lahko pravljičica pomagala in jo potem za kakšno posebno situacijo uporabim.	Urnik Ko je pravljičica lahko sredstvo pomoči
SD3 – 9	..., ko pač vidimo, da si otroci zaželi pravljičice, ko imamo prosti čas, ko se ne ve kaj drugega bi se počelo.	Želja otrok po pravljičici Prosti čas
SD3 – 31	Ponavadi ali pred spanjem ali da se otrok umiri, ko vidiš, da je popolnoma nemiren, pa se v tistem trenutku ne more it ven igrat ali pa če noben nima časa zanj tisti trenutek, pa vemo, da bi se s pravljičico pomiril in umiril.	Pred spanjem otrok Ko je pravljičica lahko sredstvo pomoči
SD3 – 32	Pa v prostem času otrok.	Prosti čas
SD3 – 33	Ponavadi se za pravljičice odločimo tudi pred kakšnimi delavnicami, da lahko potem še tam ustvarjajo na pravljičico.	Pred kreativnimi delavnicami
SD5 – 13	V bistvu se pravljičice pri nas berejo bolj kot ne samo takrat, kadar smo pač v skupnem prostoru z otroki, ko imamo prosti čas.	Čas z otroki v skupnem prostoru Prosti čas

SD5 – 14	Pravljice uporabljamo pač takrat, ko smo skupaj z otroki, ko imamo nek prosti čas, da se zamotijo.	Čas z otroki v skupnem prostoru Prosti čas
SD6 – 26	Mi imamo kar na urniku pravlјice in otroci točno vejo katera sta ta dva dneva v tednu. Imamo pač en dan, ko pravlјico preberemo in potem en dan, ko jo zaigramo. Pravlјice imamo kar na sporedu.	Urnik
SD6 – 30	Skoraj pa vsak dan preden grejo otroci spat se mi družimo z njimi in beremo.	Vsak dan Pred spanjem otrok
SD6 – 31	Imamo že kar eno tako ustaljeno rutino in otroci točno vejo, kdaj je čas za to.	Urnik
SD7 – 2	Predvsem bom rekla takrat, ko so kakšni deževni dnevi, slabše vreme in se otroci bolj zadržujejo noter v skupnih prostorih.	Ob slabšem vremenu Čas z otroki v skupnem prostoru
SD7 – 6	Bom rekla, da je to v večernem času skoraj vsak dan.	Vsak dan Zvečer
SD7 – 7	Da pa imamo kaj bolj tematskega pa po potrebi in je zelo odvisno. Ko kaj opazimo in se nam zdi, da bi se dalo s pravlјico malo pomagati pri reševanju težav.	Ko je pravlјica lahko sredstvo pomoči
SD7 – 22	Pravlјice imamo bolj ob slabšem vremenu, ko otroci ne morejo ven, zvečer, da se umirijo, na primer.	Ob slabšem vremenu Zvečer
SD8 – 28	Mi imamo tu igralnico, se pravi prostor, kjer se umaknemo navadno in imamo mir. In ko se pač otroci igrajo, takrat je tudi ta čas za pravlјice.	Čas z otroki v skupnem prostoru Prosti čas
SD8 – 31	Pripovedujemo mogoče ali v popoldanskem času, preden grejo ti mlajši otroci spat, če so manjši ali zvečer, da se nekako umirijo po večerji, pred spanjem.	Zvečer Pred spanjem otrok

Tabela 10.3. 7. Kodirane izjave za kategorijo Kriteriji za izbor pravlјic

Številka intervjuja in izjave	Relevantne izjave	Kode
SD1 – 22	Morajo pa biti tudi knjige take, da jih vsebinsko pritegnejo in povlečejo.	Izbor pravlјic je pomemben
SD1 – 23	V bistvu vse knjige dobimo podarjene in tukaj potem delamo selekcijo na podlagi vsebine, ki je v pravlјicah predstavljena. Zelo se izogibamo kakšnim temam, ki bi bile lahko za te otroke problem, zaradi same situacije v kateri so.	Vsebina pravlјice "Problematična" vsebina

SD1 – 24	Poskušamo najti čim več pravljič, kjer se recimo na nek način opisuje odnose med ljudmi, ki so lahko tudi drugačni kot je pričakovano v družbi. Recimo o tem kaj pomeni, če se razideta starša, pa teme, ki so povezane z nasiljem in prilagojene otrokom: načini reševanja konfliktov, recimo. Takih pravljič je zdaj kar veliko in mnoge so dobre, na fajn način opišejo te zadeve.	Tematske pravljič - tematskost Prepoznavna tematskih pravljič kot dobrega orodja
SD1 – 25	Zagotovo pa nimamo nobenih, ki podpirajo kakršno koli nasilno vsebino ali vedenja. Temu se zelo izogibamo.	Nasilna vsebina
SD1 – 26	Kot je možno glede na sredstva se trudimo, da so pravljič tudi likovno opremljene.	Likovna opremljenost pravljič
SD1 – 27	Poskušamo pa se izogibat kakšnim poceni ameriškim variantam ali pa raznim Disneyevim izpeljankam.	Nekakovost pravljič
SD1 – 28	Nek tak osnovni kriterij je zagotovo to, kaj se vsebinsko v pravljič dogaja.	Vsebina pravljič
SD2 – 4	Teh starih pravljič, z nesrečnimi dogodki, tega v glavnem ne uporabljamo.	Nesrečni dogodki
SD2 – 42	Mi tukaj tudi pravzaprav zelo dobro poznamo otroke in lahko tudi tematsko pravljič vežemo na posameznega otroka. Danes je milijon pravljič, ki so zelo tematske. Tematski sklopi. Tako, da je to možno prilagodit otroku točno tam, kjer ga čevlji žuli ali kako naj rečem.	Tematske pravljič - tematskost Prepoznavna tematskih pravljič kot dobrega orodja Situacija posameznega otroka
SD2 – 45	Posebnih kriterijev ni.	Brez kriterijev
SD2 – 46	... beremo tudi takšne pravljič, ki so znane in jih imajo otroci radi že od prej.	Poznanost pravljič pri otrocih Priljubljenost pravljič pri otrocih
SD2 – 47	Bolj ali manj so kriteriji tile: da je vsebina takšna, da ni kar nekaj, no, predvsem, da imajo srečen konec in da imajo neko sporočilo, dobro sporočilo.	Vsebina pravljič Srečen konec Vsebovanje sporočila
SD2 – 48	Ker pa zelo dobro poznamo te otroke, potem tudi na podlagi posameznega otroka izbiramo. Se dogovorimo, katera pravljič bi bila primerna za kakšnega in potem to prinesemo od doma.	Situacija posameznega otroka
SD2 – 49	Tukaj imamo redne tedenske sestanke in govorimo o problemih konkretnega otroka in potem se tudi dogovorimo za tega otroka. Kako bi temu otroku še pomagali, na kakšen način? In potem, ko nekako analiziramo njegovo situacijo, kakšne travme je on doživljal, kakšne	Situacija posameznega otroka Tematske pravljič - tematskost

	strahove ima ta otrok, potem se odločimo in dogovorimo: temu bi pa mogoče pravlјica s takšno tematiko pomagala.	
SD2 – 51	Bolj ali manj se res najprej ugotovi kakšne otroke imamo ta hip v hiši, potem se na sestankih dogovorimo, če so kakšni posebni problemi, kakšne posebnosti v hiši ali pri posameznem otroku, na kakšen način bomo pa s tem otrokom delali ali v tej situaciji v hiši in potem temu prilagajamo pravlјice.	Značilnosti otrok v hiši Situacija v hiši Situacija posameznega otroka
SD3 – 5	Ja, to je zdaj precej odvisno od starosti posameznega otroka in od njegovega zanimanja za razne pravlјice, pa od tega kakšno skupino otrok imamo v hiši.	Starost otrok Otrokova izbira pravlјice Značilnosti otrok v hiši
SD3 – 6	Če pa gre za malo starejšega otroka, pa pač pravlјice spet prilagodimo starosti in zanimanju.	Starost otrok Otrokova izbira pravlјice
SD3 – 26	To bolj ali manj prepustimo njim, otrokom. Ponavadi jih peljemo do tistega koticčka, kjer imamo knjige, pa otrok sam izbere katero pravlјico si želi tisti dan ali tisti trenutek.	Otrokova izbira pravlјice
SD3 – 27	Če pa se otrok ne more ali ne zna odločit, pa potem mi izberemo kakšno pravlјico glede na starost in situacijo otroka in tisto preberemo.	Starost otrok Situacija posameznega otroka
SD3 – 28	Če pa imamo kaj bolj organiziranega ali kaj tematskega, pa mi izberemo.	Tematske pravlјice - tematskost
SD3 – 29	V glavnem so kriteriji starost in zanimanje, kako jih kakšna pravlјica pritegne, glede na situacijo otroka.	Starost otrok Otrokova izbira pravlјice Situacija posameznega otroka
SD4 – 5	Če pa pomislim na te starejše pravlјice, zdaj, ko sem tudi jaz starejša, pa razmišljam tudi, da niso ravno primerne. Rdeča Kapica, pa Volk in sedem kozličkov. Saj ne vem, a so to sploh primerne pravlјice. Se mi zdi, da niso. Zdaj, ko sem čez 50 let stara mi ne pride na misel, da bi jih otroku brala. V bistvu so nasilne in se mi zdi, da otroku lahko nočne more povzročijo.	Izbor pravlјic je pomemben Nasilna vsebina
SD5 – 3	S tistimi mlajšimi potem ponavadi beremo tiste poenostavljene pravlјice, kjer gre pravzaprav za slikanice, zraven pa nekaj besedila o pravlјici. S kakšnimi starejšimi otroci pa potem beremo kakšne druge pravlјice, z manj slik in več besedila.	Starost otrok

SD5 – 11	Nič ne delamo nobene take selekcije, ker te pravljice smo mi dobili podarjene in jih imamo, te ki jih imamo. Potem pa je čisto otrokova izbira katero otrok izbere in jo želi poslušati.	Brez kriterijev Otrokova izbira pravljice
SD5 – 21	Pomembno pa je, da izberemo ravno prav dolgo pravljico, da otroku vmes ne bo pozornost padla. Ni vsaka primerna za vsako starost in za vsakega otroka.	Izbor pravljic je pomemben Starost otrok
SD6 – 7	Vse te pravljice, ki jih zbiramo iščemo take, ki se nam zdijo tako, da imajo neki tak bolj pomen, no. Sporočilo.	Vsebovanje sporočila
SD6 – 23	Kriterij so naši otroci.	Značilnosti otrok v hiši Otrokova izbira pravljice
SD6 – 24	Jaz mislim, da imamo mi zelo, zelo dober pravljčni izbor in nimamo nekega posebnega kriterija. Razen pač to, kako je otrokom všeč. Otroci so naš kriterij. Kar si sami izberejo.	Brez kriterija Otrokova izbira pravljice Priljubljenost pravljic
SD6 – 27	Potem si pa oni sami izberejo katero bi radi. Mi jim ne predlagamo preveč, nam je bolj pomembno, da si otroci sami zberejo.	Otrokova izbira pravljice
SD6 – 28	Jih tudi učimo, da je vsak enkrat na vrsti, da izbere pravljico. S tem jih učimo neke strpnosti, nekega razumevanja drug drugega.	Otrokova izbira pravljice
SD6 – 29	Tako da enkrat izberemo eno pravljico, ki mogoče nekim velikim otrokom ni všeč, enkrat pa eno pravljico, ki je malo manj všeč majhnim otrokom. Da pač vsi pridejo na vrsto.	Otrokova izbira pravljice Starost otrok
SD7 – 4	Včasih pa uporabljamo prav tematske pravljice, če naletimo na kakšno težavo, da preko pravljic rešujemo razne stiske otrok.	Tematske pravljice - tematskost Prepoznavna tematskih pravljic kot dobrega orodja
SD7 – 17	Ja, zdaj, če je prav z nekim namenom, potem je pravljica pač izbrana na določeno temo ali glede na situacijo posameznega otroka, če ima kakšne posebne težave. In takrat nekako tudi ne damo otrokom pobude, da bi jo sami zbrali, ker je zadeva vodena in želimo s tem razrešiti ali kakšno stisko ali kakšen konflikt.	Situacija posameznega otroka Značilnosti otrok v hiši Situacija v hiši Tematske pravljice - tematskost
SD7 – 19	Povečini pa je prepuščena izbira otrokom. Da vsak dan določen otrok izbere eno pravljico. Da ima vsak možnost po svojem okusu in po trenutnem počutju izbrati neko vsebino.	Otrokova izbira pravljice

SD7 – 26	Tako da na podlagi takih (slabih) izkušenj smo začeli razmišljati, da tudi vse vsebine pravljič niso primerne za določeno starost otrok, ne. Treba je nekako narediti tudi selekcijo pri pravljičah.	Izbor pravljič je pomemben Starost otrok Vsebina pravljič
SD7 – 30	Moje mnenje je, da je treba vsebino pravljič kar tehtno izbrat. Ni vsaka pravljič primerna za vsakega otroka.	Izbor pravljič je pomemben Vsebina pravljič
SD8 – 3	Včasih pa otroci prinesejo iz knjižnice kar svoje pravljič in potem tiste po njihovem izboru.	Otrokova izbira pravljič
SD8 – 22	Nekako nimamo posebnih kriterijev.	Brez kriterijev
SD8 – 23	Mogoče edino pri mlajših zbiramo tiste pravljič, kjer ni toliko nasilja. Da se ne bi bali recimo.	Nasilna vsebina
SD8 – 24	Odkvisno tudi od težav, ki jih imajo, ne. To so mogoče tisti kriteriji. Ko mi vidimo kaj bi mogoče bilo fajna, da bi predelali.	Značilnosti otrok v hiši Situacija posameznega otroka
SD8 – 25	Ko so recimo slabi odnosi v družini ali pa recimo imajo očetje ali mame druge partnerje, ne. Mogoče ni najbolje brati te pravljič, ker so te hudobne mačeha in očim in vse, ampak najti kakšno pravljič, ker te odnose prikaže v boljši luči, tako da otroci vidijo, da niso zdaj kar vse mačeha nesramne.	Izbor pravljič je pomemben "Problematična" vsebina
SD8 – 26	Velikokrat pa sami izberejo pravljič.	Otrokova izbira pravljič

Tabela 10.3. 8. Kodirane izjave za kategorijo Vrste pravljič

Številka intervjuja in izjave	Relevantne izjave	Kode
SD1 – 29	Bi rekla, da zagotovo avtorske.	Prevladujoča uporaba avtorskih pravljič
SD2 – 52	Bolj avtorske.	Prevladujoča uporaba avtorskih pravljič
SD2 – 53	Imamo pa tudi več ljudskih pravljič, samo te bolj malo uporabljamo.	Redka uporaba ljudskih pravljič
SD3 – 30	Bolj avtorske.	Prevladujoča uporaba avtorskih pravljič
SD5 – 12	Mislim, da kar več avtorskih. Ampak tudi ljudske, je pa več avtorskih,	Prevladujoča uporaba

	ja.	avtorskih pravljič Manj pogosta uporaba ljudskih pravljič
SD6 – 25	Ma oboje v bistvu. Ne bi mogla rečt, da enega več kot drugega.	Enakovredna uporaba ljudskih in avtorskih pravljič
SD7 – 20	Bom rekla, da so nam zaposlenim nekako bolj všeč ljudske pravljič, ampak otrokom pa bolj nekako avtorske pravljič, ja.	Večja priljubljenost avtorskih pravljič
SD7 – 21	Tako da mogoče malo bolj uporabljamo avtorske pravljič, ampak tudi ljudske.	Prevladujoča uporaba avtorskih pravljič Manj pogosta uporaba ljudskih pravljič
SD8 – 27	Mislim, da nekako enako. Mogoče so jim avtorske bolj všeč nekako, moram rečt. Ampak vseeno kar oboje nekako uporabljamo enako.	Enakovredna uporaba ljudskih in avtorskih pravljič Večja priljubljenost avtorskih pravljič

Tabela 10.3. 9. Kodirane izjave za kategorijo Spontanost / načrtovanost uporabe pravljič

Številka intervjuja in izjave	Relevantne izjave	Kode
SD1 – 8	Zdaj uporaba pravljič je predvsem spontana. Manj je načrtovanja.	Prevladujoča spontanost Manj načrtovanja Spontanost Načrtovanost
SD1 – 9	Načrtujemo samo takrat, ko res pripravljamo kakšne posebne projekte ali pa ko se pojavi kakšen problem, pa se nam zdi, da bi se dalo to s kakšno pravljičo in potem pogovorom malo urediti in rešiti.	Načrtovanje ob zahtevnejši uporabi pravljič Načrtovanost
SD1 – 12	Ampak to je vse na zelo spontanem nivoju. Zelo sledimo temu kaj otrok hoče, želi počet.	Prevladujoča spontanost Spontanost
SD1 – 13	Razen zelo vsebinsko in ciljno usmerjeno, bolj načrtovano, pa je neka taka varianta pravljič v slikanici, ki je prirejena otrokom, ki pridejo v hišo. Je tudi neka pobarvanka, kjer se otrokom za njihovo starost	Načrtovanje ob zahtevnejši uporabi pravljič

	primerno razloži, kaj varna hiša je, kakšna so pravila, kako se tukaj živi, kaj sedaj to pomeni, da je on tu.	Načrtovanost
SD2 – 56	Je oboje približno enako. In načrtovano in spontano.	Spontanost in načrtovanost enako pogosti Spontanost Načrtovanost
SD2 – 57	Kadar gre pri otroku za odnos nezaupanja, za odnos nekega strahu, sploh na začetku bivanja tukaj ali pa tudi pri kakšnem otroku po daljšem času, potem je pri takšnem otroku mnogo bolj načrtovano kot spontano.	Načrtovanje ob zahtevnejši uporabi pravljič Načrtovanost
SD2 – 58	Ko pa se otrok navadi, pa postane vse skupaj bolj spontano.	Spontanost
SD3 – 8	Enkrat na teden zagotovo nekaj organiziramo.	Načrtovanost
SD3 – 34	Me, zaposlene se za uporabo pravljič odločamo bolj namensko, načrtovano, vsaj takrat, ko skušamo izvesti potem še neko delavnico ali pa ko bi se tako posebej rade posvetile kakšnemu otroku, ker je zelo plašen, ne zaupa.	Prevladujoča načrtovanost Načrtovanje ob zahtevnejši uporabi pravljič Načrtovanost
SD3 – 35	Ampak so pa tudi situacije, ko smo popolnoma spontane.	Spontanost
SD5 – 15	To je zelo spontano.	Prevladujoča spontanost Spontanost
SD6 – 32	Mi se kot strokovne delavke pripravimo. Spontano je to kar otroci izberejo, to je čisto spontano, potem pa se mi malo pripravimo.	Prevladujoča načrtovanost Načrtovanost
SD6 – 33	Bolj se ravnamo po tem, kako otroci odreagirajo. Tako da, v prvi vrsti je mogoče malo načrta, ampak dostikrat se potem čisto spontano razvijejo stvari, ker je težko načrtovat, mislim da, no.	Načrtovanost Spontanost
SD7 – 23	Povečini je spontana. Redkeje je načrtovana.	Prevladujoča spontanost Manj načrtovanja Spontanost Načrtovanost
SD8 – 32	Mislim, da bolj spontana.	Prevladujoča spontanost Spontanost
SD8 – 33	Nekako nimamo načrtovano za v naprej vedno.	Manj načrtovanja

SD8 – 34	Tako da je večino spontano, malokrat je načrtovano.	Prevladujoča spontanost Manj načrtovanja Spontanost Načrtovanost
SD8 – 35	Edino če imamo kakšno tako temo, da bi rekli, zdaj bo pa ta knjiga, določena, ne. Mogoče v kakšnih primerih, kjer vidiš, da bi bilo pa kaj potrebno predelati. Takrat uporabimo načrtovano. Ampak to je malokdaj. Smo pa tudi že, ne.	Načrtovanje ob zahtevnejši uporabi pravljič Načrtovanost Manj načrtovanja

Tabela 10.3. 10. Kodirane izjave za kategorijo Prednosti in omejitve uporabe pravljič

Številka intervjuja in izjave	Relevantne izjave	Kode
SD1 – 6	Pravljica je v bistvu nek dober način, kako se približat otroku, kadar vidiš, da bi hotel s tabo nekaj počet, pa se ne ve točno kaj.	Pridruževanje Medij za vzpostavitev odnosa in os. stika
SD1 – 18	Pa da se otrok vživlja v posamezne like in potem prek likov prireja svojo zgodbo, izbere način kako bo kaj povedal, kako vidi dogodke v pravlji. Na ta način se otrok lahko izrazi in nekako tudi predela svojo zgodbo.	Omogoča posredno izražanje izkušenj, misli, čustev Otroku omogoča predelavo svoje zgodbe
SD1 – 36	Prednost je zagotovo ta, da se otroku približaš tako, da on tega ne razume kot neko vsiljevanje.	Pridruževanje Medij za vzpostavitev odnosa in os. stika
SD1 – 37	Odpriš lahko tudi neko polje za pogovor, skozi pravljičico lahko odpiriš teme, ne da bi se otrok pri tem počutil, da rineš vanj ali da boš govoril o nečem, kar je njemu zoprno.	Omogoča odpiranje pomembnih tem Navezava komunikacije
SD1 – 38	Pravljice se dobro izkažejo tudi pri sproščanju raznih otrokovih strahov.	Osvoboditev strahu
SD1 – 39	Pokaže se kako otrok razume dogodke, ki se dogajajo v pravljičah in potem otrok nekako v povezavi s pravljičico nanjo lima svoje izkušnje, ki jih je doživel. Otroci se tako izrazi in tudi mi preko tega dobimo marsikatero informacijo o otroku, v zvezi z njegovim počutjem, s	Otroku omogoča predelavo svoje zgodbe Omogoča posredno

	stvarmi, ki jih je doživel. To je pomembno, ne in to so tudi razlogi, zakaj uporabljamo pravljice.	izražanje izkušenj, misli, čustev Omogoča vpogled v notranjost otroka
SD1 – 40	Omejitve pri naših otrocih pa so zagotovo te, da se zahteva neka koncentracija, če hočeš uporabljati pravljice, koncentracije pa otrokom manjka. Knjige zato ne moreš vedno uporabljati tako kot si zastaviš, potrebno je namreč upoštevati sposobnosti otrok.	Potrebna otrokova koncentracija
SD1 – 41	Omejitev je še, da imamo zelo malo pravljič v tujih jezikih, otroci pa so tudi različnih narodnosti.	Pomanjkanje pravljič v tujih jezikih
SD2 – 3	To se mi zdi res dober način dela z otroki.	Primeren način dela za otroke
SD2 – 15	Jaz mislim, da je kar marsikatera stiska skozi to pravljico ali skozi te zgodbe manjša.	Razbremenitev stisk
SD2 – 18	Mislim, v praksi se kaže, da se otroku, posebej otroku, ki ne zaupa, ki ima zelo slabe izkušnje, ki je šel skozi nasilje v družini. Tak otrok se tudi zelo težko razgovori o svojih stiskah ali pa ne zna ubesedit svojih izkušenj. In za takega otroka je recimo ena pravljica, oziroma, skozi nekega pravljичnega junaka, s katerim se lahko identificira... Se mi zdi, da je to tisti način, s katerim se mu lahko približamo. Ali pa da se on lažje odpre, preko nekoga tretjega – junaka. Skozi neko zgodbo, preko tretjega. Ker mu to daje večjo varnost, ko govori o svojih izkušnjah.	Pridruževanje Medij za vzpostavitev odnosa in os. stika Omogoča posredno izražanje izkušenj, misli, čustev Pridobivanje občutka varnosti
SD2 – 20	Potem tudi vrsta socializacije, ne. Dosti pravljič govori o vrednotah in to se s pravljico posreduje otroku.	Socializacija Spoznavanje in prevzemanje vrednot
SD2 – 21	Pa navezava komunikacije. Pri marsikaterem otroku pri nas je to velik problem, zaradi nasilja in to je eno izmed najboljših sredstev, da z otrokom vzpostaviš odnos, pa da se razgovori, tudi če je zelo nezaupljiv.	Navezava komunikacije Medij za vzpostavitev odnosa in os. stika Pridruževanje
SD2 – 23	Na ta način, preko pravljič dobijo tudi neke druge izkušnje, ki jim lahko pomagajo v življenju.	Pridobivanje pozitivnih izkušenj
SD2 – 24	Njihove stiske so preko pravljič manjše, no. To se da opaziti.	Razbremenitev stisk
SD2 – 26	S tem se otroka nekako osvobodi strahu, pa še dobi zaupanje, varnost.	Osvoboditev strahu Pridobivanje občutka zaupanja Pridobivanje občutka varnosti

SD2 – 29	Skratka, to je izreden vzgojni moment, vrednota. Pa ne samo to. Taka zgodba daje izredno širino. To je tudi naš namen. Govoriti samo o razbremenjevanju stisk je premalo.	Vzgoja Spoznavanje in prevzemanje vrednot
SD2 – 30	Tudi bogati izražanje, besedni zaklad.	Bogatenje besednega zaklada
SD2 – 32	Kadar imamo branje v skupini se na ta način tudi krepijo medsebojni odnosi.	Krepitev medsebojnih odnosov Povezava skupine v skupnost
SD2 – 33	Tako da, to je zelo vsestranski pripomoček. Zelo vsestranski. Marsikaj se da s pravljico narediti.	Dobro, vsestransko uporabno orodje
SD2 – 38b	In pravljica je en način, kako jim pokažemo, da so pomembni.	Pridobivanje občutka pomembnosti
SD2 – 39	Poleg vsega je pa to tudi aktivno preživljanje prostega časa.	Aktivno in kvalitetno preživljanje prostega časa
SD2 – 40	In da otrok dobiva ta občutek, da je pomemben.	Pridobivanje občutka pomembnosti
SD2 – 41	Pa tudi, če je tematsko vezana pravljica se razrešijo še druge, najrazličnejše stvari, problemi.	Omogoča razrešitev otrokovih problemov
SD2 – 61	Otroci neverjetno hitro vzamejo pravljice za svoje in jim pomagajo.	Omogoča razrešitev otrokovih problemov Razbremenitev stisk
SD2 – 63	Od razbremenjevanja stisk do spoznavanja in prevzemanja vrednot, en vidik socializacije gre zagotovo preko pravljič, vzgojni vidik.	Razbremenitev stisk Spoznavanje in prevzemanje vrednost Socializacija Vzgoja
SD2 – 66	Ampak pravljice so velik del naše vsebine, ker se mi zdi, da je pravljica tisti pripomoček, skozi katerega se otrok preko junakov tudi identificira in lažje govori o sebi preko njih.	Omogoča posredno izražanje izkušenj, misli, čustev
SD2 – 67	Jaz vidim same prednosti, res. Nisem doživela nobene omejitve.	Same prednosti Brez omejitev
SD2 – 69	Tako lažje vzpostavi stik s tabo, otroku se tako pridružiš.	Medij za vzpostavitev odnosa in os. stika Pridruževanje
SD2 – 70	Da pa bi rekla, da vidim kakršen koli minus, jaz ga ne vidim.	Brez omejitev
SD3 – 19	Je pa to tudi ena izmed aktivnosti, ki pripomore h kvalitetnejšem	Omogoča

	življenju v hiši.	kvalitetnejše življenje v instituciji
SD3 – 20	Želimo tudi, da otroci svoj prosti čas kvalitetno preživijo, da se ob tem tudi kaj naučijo in pravlјice to omogočajo.	Aktivno in kvalitetno preživljanje prostega časa
SD3 – 21	Če pa imamo kakšnega otroka, ki je bolj zaprt, ki se težje prilagaja, pa nam pravlјice zelo pomagajo. Tudi, da se lažje vzpostavi nek stik z njim. To je cilj.	Medij za vzpostavitev odnosa in os. stika Pridruževanje
SD3 – 38	Ja, kot prednost bi rekla predvsem, da lahko otroku nekako povrneš nekaj dobrega, v nasprotju s tem kar so vse že doživeli. Na ta način otrok lahko doživi tudi več pozitivnih vidikov, ki so v življenju.	Pridobivanje pozitivnih izkušenj
SD3 – 39	Pa da se (otrok) sprosti, umiri.	Sprostitev Umiritev
SD3 – 40	Vidim in mislim pa še to, da gre tu predvsem za neko podporo mama – otrok. Ker mame so tiste, ki lahko največ naredijo pri pomoči svojim otrokom, da si tudi ti lahko opomorejo od nasilja. Gre za neko skupno delo z mamo in otrokom. Tako se lahko izboljša psihično in čustveno zdravje otroka, pa tudi mama in otrok vzpostavita nek nov, drugačen odnos, v primerjavi s tistim prejšnjim življenjem, ko zaradi nasilja doma to ni bilo mogoče. In mama in otrok dobita dober feedback ter se še drugače povežeta.	Pravlјice kot podpora odnosu mama – otrok Pomoč pri vzgoji otrok
SD3 – 41	Ometitve pa... Jaz jih niti ne vidim.	Brez omejitev
SD3 – 42	Jaz to vidim kot eden izmed načinov, oziroma neko dobro orodje, ki ga lahko za marsikaj uporabiš.	Dobro, vsestransko uporabno orodje
SD3 – 43	Nekih omejitev, slabosti jaz ne vidim.	Brez omejitev
SD3 – 44	Mogoče edino to, da če ima otrok odpor do knjig, potem ga ne moreš zdaj silit v to, ker ne bo pravega učinka. Tukaj potem odpade delo s pravlјico.	Otrokov odpor do knjig
SD4 – 11	Prednost je pač ta: ko se dela z mamo jo lahko na ta način naučimo kako se lahko zvečer umiri otroka. To je eno izmed priporočil, ki ga tudi mi posredujemo mamam.	Pomoč pri vzgoji otrok
SD4 – 12	...ga umiri, pomaga pri razvijanju domišljije in ga umiri fizično in psihično.	Umiritev Razvijanje domišljije
SD4 – 13	V tem smislu, da je to eden izmed načinov kako otroka lahko mame umirijo tudi kdaj kakšno rečemo. V tem smislu vidim prednost.	Pomoč pri vzgoji otrok
SD4 – 14	Zdaj ometitve pa... Je verjetno ni.	Brez omejitev
SD5 – 18	Na splošno bi rekla, da so prednosti to, da so marsikatero pravlјice zelo poučne in se lahko marsikaj prenese v vsakdanje življenje.	Vzgoja Socializacija

SD5 – 19	Otroci se tako lažje poistovetijo ali jim je bližje en pravljичni junak in potem preko pravljice je drugače kot pa če mu nekaj razlagaš na primerih iz vsakdanjega življenja. Tako otrok lažje kupi tisto, kar mu želiš povedati. Če mu to preko pravljice razložiš.	Vzgoja Socializacija
SD5 – 20	Ja, kakšne pravljice zelo olepšujejo življenje, razne zadeve in stvari prikažejo črno – belo, ne vem če je to vedno dobro za otroke. Ker življenje ni takšno.	Nerealnost pravlјic
SD6 – 12	Pa sproščanje in pridobivanje nekih dobrih, pozitivnih izkušenj.	Sprostitev Pridobivanje pozitivnih izkušenj
SD6 – 15	S tem lahko otrokom kakšne takšne zahtevnejše stvari pojasnimo. Ker v pravlјicah je vse nekako poenostavljeno, ampak otroci pa bistvo zadanejo takoj.	Osvetlitev težko razumlјivih situacij otroku
SD6 – 16	Za otroke je ta način dela primernejši.	Primeren način dela za otroke
SD6 – 17	Veliko stvari, ki jih otroci ne razumejo so lahko zahtevne in težke, zaradi situacije iz katere naši otroci prihajajo, ne. In preko neke pravljice je to otrokom lažje pojasniti, tudi sami lažje dojamejo in sprejmejo sporočilo.	Osvetlitev težko razumlјivih situacij otroku
SD6 – 21	Ko otroci pridejo k nam se zelo hitro ujamejo med sabo in zelo hitro sprostijo preko teh pravlјic.	Krepitev medsebojnih odnosov Povezava skupine v skupnost Sprostitev
SD6 – 36	Jaz kot prednost opazim to, da veliko lažje stik vzpostaviš z otroki.	Medij za vzpostavitev odnosa in os. stika Pridruževanje Navezava komunikacije
SD6 – 37	Veliko lažje tudi pridejo v stik s svojimi čustvi.	Pravlјice omogočajo stik s čustvi
SD6 – 38	Drugače pa z otroki se mi zdi zelo težko, da bi se tako individualno pogovarjal z njimi, ker se še ne znajo izražati, preko pravljice pa jih lahko opazuješ in dosti zveš. Dosti zveš o otroku, dosti zveš o odnosu mamica – otrok in na podlagi tega lahko potem delaš individualno z mamo, pa tudi pač skupinsko bolj.	Omogoča vpogled v notranjost otroka Omogoča vpogled v odnos mama – otrok Pomoč in podpora pri nadaljnem delu z družino

SD6 – 39	To je nekako ena opora, pa tudi pomoč za vnaprejšnje delo z mamo in otrokom.	Pomoč in opora pri nadaljnem delu z družino
SD6 – 40	Pravljice mi pomagajo, da nekako boljše opravljam svoje delo.	Pomoč in opora pri strokovnem delu
SD6 – 41	So zelo dobro orodje. Uporabno orodje za veliko situacij in stvari.	Dobro, vsestransko uporabno orodje
SD6 – 42	Stik z otrokom se tako veliko lažje vzpostavi. En odnos. Pa ne samo med nami – zaposlenimi in otroci, med vsemi v hiši.	Medij za vzpostavitev odnosa in os. stika Pridruževanje Krepitev medsebojnih odnosov Povezava skupine v skupnost
SD6 – 43	Tako lažje pridejo v stik z nekimi svojimi čustvi, predelajo se neka čustva, mogoče tudi malo kake jeze ali kake žalosti ali kaj takega.	Pravljice omogočajo stik s čustvi Pravljice omogočajo predelavo čustev
SD6 – 44	Mislim, moje mnenje je, da je za otroka dosti boljše delat preko pravljič. Jaz mislim, da mogoče ni najbolj primerno se z otrokom samo pogovarjat.	Primeren način dela za otroke
SD6 – 45	Mislim, da pri nas nimamo nekih omejitev, jaz ne vidim nekih omejitev, ker imamo dosti možnosti. Ne vidim nekih omejitev.	Brez omejitev
SD7 – 27	Preko pravljič se otroci sprostijo, spodbuja se njihova domišljija in njihov svet, jih razbremenijo raznih stisk.	Sprostitev Razvijanje domišljije Razbremenitev stisk
SD7 – 28	Slabosti pravljič pa so to. Če gre to za otroke v zgodnjem starostnem obdobju, ki imajo že tako slabe izkušnje, se je v njihovi družini marsikaj dogajalo, so zelo dovzetni za neke take krute zadeve, da je nekdo nekoga pojedel, izguba enega ali obeh staršev. Pa neprimerni liki, ki se nekako izživljajo nad pravljičnimi junaki, to pa jim povzroča določeno stisko in v tovrstne pravljičice se otroci lahko zelo vživijo.	Nasilna vsebina pravljič "Problematična" vsebina pravljič
SD8 – 13	Zelo pomembno je za naše otroke ločevanje dobrega in slabega in to se preko pravljič zelo dobro naučijo prepoznati. To razlikovanje jim poskušamo približati.	Omogoča učenje ločevanje dobrega in slabega
SD8 – 14	Gre pa še za širjenje tega doživljajskega sveta, nekih izkustev.	Razvijanje domišljije
SD8 – 21	Nekako poskušamo, kako bi oni videli ta konec, brez da ga povemo ali preberemo. Tako se nekako dopolnjujemo in s tem spreminjanjem	Omogoča vpogled v notranjost otroka

	konca tudi zvemo veliko o otrocih, nekako imaš neki vpogled v otroka, kaj se dogaja v njegovi notranjosti in na ta način se tudi razna čustva predelajo in pridejo na površje, kar je dobro, ne.	Pravljice omogočajo stik s čustvi Pravljice omogočajo predelavo čustev
SD8 – 39	Včasih odpreš pa mogoče en drug zorni kot. Tukaj jaz vidim to pomembno vlogo pravljice.	Omogoča pogled z novega zornega kota
SD8 – 41	Mogoče ta fantastika ni tako dobra, ker ni vedno vse tako.	Nerealnost pravljič
SD8 – 42	Prednosti so pa ravno to pomirjanje, povezovanje med otroci, naučijo se nekih vedenjskih vzorcev.	Umiritev Krepitev medsebojnih odnosov Povezava skupine v skupnost Socializacija
SD8 – 43	Ti čudeži, izjeme, nekaj dobrega poiskati in en drug zorni kot odpreti preko pravljice. To je prednost.	Omogoča iskanje izjem Krepitev virov moči Omogoča pogled z novega zornega kota
SD8 – 44	Pa komunikacija se izboljša.	Izboljšava komunikacije
SD8 – 45	Naučijo se kako kaj reševati, na primer kakšne probleme in kako ravnati v določenih situacijah.	Omogoča razrešitev otrokovih problemov Socializacija
SD8 – 46	So pravljice kar eno tako dobro orodje, primerno za marsikaj.	Dobro, vsestransko uporabno orodje
SD8 - 47	Drugače pa, ko so pa nasilne vsebine, pa niso lih prednosti.	Nasilna vsebina pravljič

Tabela 10.3. 11. Kodirane izjave za kategorijo Primeri prakse

Številka intervjuja in izjave	Relevantne izjave	Kode
SD1 – 4	Tudi na primer, če imamo v hiši kakšne tujce, pa potem preko pravljič navežemo komunikacijo z njimi. V teh primerih otroške pravljice zelo prav pridejo.	Primer dobre prakse Navezava komunikacije Pridruževanje Vzpostavitev odnosa

		in osebnega stika
SD1 – 13	Razen zelo vsebinsko in ciljno usmerjeno, bolj načrtovano, pa je neka taka varianta pravlјice v slikanici, ki je prirejena otrokom, ki pridejo v hišo. Je tudi neka pobarvanka, kjer se otrokom za njihovo starost primerno razloži, kaj varna hiša je, kakšna so pravila, kako se tukaj živi, kaj sedaj to pomeni, da je on tu.	Primer dobre prakse Osvetlitev težko razumljive situacije
SD1 – 16	Pred časom smo imeli zelo aktualno temo v hiši – spolno vzgojo, tukaj smo uporabljali tudi razne pravlјice. Prek pravlјic smo z otroki veliko lažje vzpostavili nek stik, komunikacijo, kot če bi to delali na silo, na nek umeten način ali samo s pogovorom.	Primer dobre prakse Navezava komunikacije Odpiranje pomembnih tem
SD1 – 33	Zdaj primer dobre prakse je zagotova ta spolna vzgoja, ki smo jo imeli zdaj v zadnjem času priliko sprobat. Šlo je za otroke, ki so bili zelo čustveno poškodovani in imeli so zelo popačeno sliko o tem kaj je spolnost, kaj pomenijo telesne meje, kaj pomeni posegati v telesa drugih in kaj pomeni, da drugi posegajo po tvojem telesu. No, in tam smo skozi pravlјice zelo dobro otrokom razložili kaj se sme, kaj se pričakuje, kaj so stvari, ki jih otroci lahko počnejo in kaj ne. Hkrati pa so pravlјice in slikanice omogočile, da otroke s to temo nekako nismo zatirali in iz spolnosti nismo delali nekih hudih stvari.	Primer dobre prakse Vzgoja Osvetlitev težko razumljive situacije Odpiranje pomembnih tem
SD1 – 34	Zelo dobro so se pravlјice izkazale tudi z enim otrokom, ki je imel posebne potrebe, hodil je tudi v prilagojeno šolo, takrat je bil star 12 let, ampak na razvojni stopnji petletnika. On je zelo dobro funkcioniral, če smo ga vodili in v tistem primeru smo skozi pravlјice in druge knjige z njim predebatirali kar veliko raznih tem. Pa bolj se je tudi odprl, drugače pa je bil zelo zaprt.	Primer dobre prakse Odpiranje pomembnih tem Navezava komunikacije Pridruževanje Vzpostavitev odnosa in osebnega stika
SD1 – 35	Če pa zdaj poskušam pomisliti na kakšno negativno izkušnjo, pa ne morem reči nič konkretnega.	Brez primera slabe prakse
SD2 – 10	Imamo pa tudi, če še to povem, eno barvanko o varni hiši, ki smo jo pa enkrat pred leti prevedli iz angleščine. In to je barvanka, kjer so slike, risbe in spodaj je krajše besedilo. Tudi neke vrste zgodba. Recimo: z mammo živiva v varni hiši in tam so tudi drugi ljudje. Rad delam to, rad delam ono. Skratka, je ena taka barvanka, tudi neke vrste pravlјica, ki pomaga otroku, da se razgovori o svoji situaciji. Se zelo dobro obnese.	Primer dobre prakse Navezava komunikacije Pridruževanje Vzpostavitev odnosa in osebnega stika Posredno izražanje izkušenj, misli,

		čustev
SD2 – 27	Konkretno en majhen otrok, pa ni bil več tako majhen, recimo je imel že več kot 6 let, je imel težave z uhajanjem in je potem skozi eno pravljico, zdaj ne vem katero, nekaj v zvezi s kahlico povezano, ne... Ampak govora je bilo o tem, da se je zajček večkrat... Skratka mu je ušlo, ampak mama zajkla ni bila jezna na njega. In takrat vem, se je videlo, kako mu je skozi to pravljico odleglo. Ni bil več sam s temi svojimi občutki strahu in sramu.	Primer dobre prakse Razbremenitev stiske Osvoboditev strahu
SD2 – 59	Veste kaj, ne spomnim se primera, ko smo skušali delat s pravljico, pa se ni obneslo, zato ker ti otroci tako hrepenijo po vsaki najmanjši pozornosti.	Brez primera slabe prakse
SD2 – 60	Ne spomnim se slabe prakse glede tega.	Brez primera slabe prakse
SD2 – 62	Piko Nogavičko sem pripovedovala individualno otroku ene gospe, ki je bila tukaj v hiši. Fantek je imel kar dosti posledic zaradi nasilja s strani očeta in je bil izjemno nemiren. Nič ni hotel niti poslušati, niti sodelovati. Pa sem mu rekla: veš, pa imam ogromno pravljič, pa je bilo kot da ga ni zanimalo. Enostavno ni mogel vzpostaviti stika z mano in ni mi zaupal. Pa ko sva bila v sobi je hodil ven pa not, pa poslušal eno stran, pa spet nehal. Brcal je z nogami, res je bil nemiren, ni se mogel zbrati niti za 5 minut. Potem pa je poslušal vedno dlje, vedno dlje. Čez čas pa je enkrat sam prišel do mene: kaj boš danes imela čas, da bova midva brala? Sem rekla: seveda, z veseljem. No, in ta otrok je v roku nekaj mesecev res dobro okreval. Mami se je uspelo razvezati in preden sta odšla iz hiše je ta deček, star je bil pa 5 let, narisal meni risbico, ki jo imam še zdaj na omari in jo ravnokar gledam. To mi je dal za darilo in mi rekel: hvala ti, ker si si vzela čas za mene.	Primer dobre prakse Vzpostavitev odnosa in osebnega stika Pridruževanje Navezava komunikacije Pridobitev občutka zaupanja
SD2 – 64	Kolikokrat smo brali Muco Copatarico, ko so otroci bili že zadosti veliki, da so razumeli pomen, da razmetani copati in čakanje, da mama vse naredi, pa še na copate stopiti ni okej, ne. In to smo skozi Muco Copatarico v eni skupini super uspeli popraviti.	Primer dobre prakse Vzgoja Socializacija
SD2 – 65	Otroci so tu kar nekaj mesecev in v teh mesecih vidimo, da se otroci vedno znova vračajo k nam in želijo, da skupaj prebiramo pravljice. Ene stvari se pri otrocih takoj pokažejo, druge pa kasneje. Ampak vidimo, da stiske, s katerimi pridejo, čez nekaj mesecev počasi izvenijo. Tu imajo vlogo tudi pravljice, to se dogaja tudi skozi pravljice. Tudi to je nek pokazatelj. Stiske so ob odhodu od nas zagotovo manjše ali pa so že čisto izvene. In en vidik, en velik del	Primer dobre prakse Razbremenitev stiske Razrešitev otrokovih problemov

	delo z otroki je preko pravljič.	
SD3 – 4	Skozi pravljičice potem vedno bolj vidimo, da se to obrestuje, oziroma da ženske tudi same dobijo pozitiven feedback. Ti otroci te izkušnje, da bi se jim kdo zares posvetil niso imeli v družinah, ker se ženske niso imele časa temu toliko posvečati, s temi pravljičami pa tako mame dobijo otrokovo pozornost in naklonjenost, otrok pa tudi dobi dobro izkušnjo, ki jo je delil tudi z mamo in ki ju poveže na nov način in so res več kot zaželeni.	Primer dobre prakse Pravljičice kot podpora odnosu mama – otrok Pomoč pri vzgoji otrok Pridobivanje pozitivnih izkušenj
SD3 – 36	Ja, zdaj primer dobre prakse bi bil recimo, ko ena mama po daljšem času nikakor ni mogla otroka umiriti in uspavati. Takrat smo hoteli nekako pomagati in smo rekli: dajmo to probati s pravljičico. Zdaj glede na to, da je punčka zelo rada imela Čebelico Majko smo poiskali knjigo, jo odnesli tja. Otroku smo povedali, da bo na vrsti pravljičica, ko se obleče v pižamo in uleže. Potem pa je nekako šlo. Najprej smo poskrbeli, da je bilo mirno in sproščeno vzdušje, smo poskrbeli za zatemnjen prostor in oponašali glasove, brali pravljičico. Pravzaprav je kolegica oponašala glasove likov, pripovedovala zelo doživeto in vmes tudi nekajkrat vstala, tako da sta se otrok in mama na začetku kar nasmejala. V tem trenutku se je kar videl nekak preskok od otroka, ki ni hotel spati, ki je bil v pravi ihti, da ne spati, ne spati... Potem pa se je s pomočjo pravljičice toliko umiril do te faze, da ga je mama potem lahko naprej uspavala. Vse tri smo bile na koncu zadovoljne in tudi presenečene po eni strani, ker je bil otrok prej zelo vznemirljen. Mama je potem tukaj predvsem dobila neko pozitivno izkušnjo. To je bilo zelo pomembno. Še večkrat po tistem je rekla, da res ni pričakovala, da ima to tak učinek. Povedala je, da je še parkrat poskusila sama, da je sicer imela težave pri oponašanju teh glasov, nekako ji to ni najbolj ležalo. Ampak imela je občutek, da je bilo za otroka že to zelo veliko, da je bila mama zraven in da je to ona probala, ker pred tem otrok ni imel te izkušnje, ne.	Primer dobre prakse Umiritev Sprostitev Pomoč pri vzgoji otrok Pravljičice kot podpora odnosu mama – otrok
SD3 – 37	To je bilo pa pri fantku. Poskusili smo na nek podoben način, tudi za spanje, ampak otrok je bil v tistem trenutku preveč vznemirljen in razburjen. Bila je tudi drugačna situacija, prej smo imeli v hiši nek prepir in v sebi je imel toliko jeze, da se tudi s pravljičico sploh ni uspel umiriti, kaj šele zaspati.	Primer slabe prakse Nedosežena umiritev otroka
SD5 – 16	Recimo nekaj tednov nazaj je en fantek prinesel eno pravljičico, šlo se je pa o tem kako mora v bistvu otrok ubogati. Kdaj je poreden in kdaj ni poreden. In za tistega fantka... Tista knjigica se mu je zdela zelo	Primer dobre prakse Vzgoja Socializacija

	zanimiva, pa tudi po tem je še nekaj časa zelo reagiral na to, če si ga v bistvu primerjal v smislu kaj on počne in kaj je počel tisti fantek iz pravljice. In zdaj na ta način smo ga lahko nekako vzgajali, mu povedali kaj dela narobe in ni prav, pa tudi pohvalili, ko je bil priden. Tako, glede na to pravljico nam je to dobro uspelo, s primerjavo s tistim fantkom iz pravljice. Se mi zdi, da je nekaj potegnil in vzel iz tega. Nekaj je gotovo imel od tega in tudi mi, saj boljše delamo z njim s pomočjo te pravljice.	
SD5 – 17	Ja, enkrat je bilo ene par otrok na kupu in smo brali pravljico, pa potem, ker tudi slučajno ne zdržijo pri miru so se glede nečesa skregali. Najprej glede ene čisto xy stvari, potem so pa še vsi hoteli knjigico v roke vzeti, da bi gledali še slike in potem so se skregali kdo bo zdaj to pravljico v rokah držal. Ker smo gledali tudi slike, potem pa je to kar naenkrat preraslo v prepir, kdo bo zdaj knjigo držal. Vsi so jo hoteli naenkrat. Potem smo pa predčasno zaključili to zadevo in nam ni najbolj ratalo preživeti čas skupaj kot smo si zamislili.	Primer slabe prakse Prepir otrok med prebiranjem pravljice
SD6 – 21	Ko otroci pridejo k nam se zelo hitro ujamejo in zelo hitro sprostijo preko pravljic.	Primer dobre prakse Krepitev medsebojnih odnosov Povezava skupine v skupnost Sprostitev
SD6 – 22	Mi imamo same dobre izkušnje.	Brez primera slabe prakse
SD6 – 34	Se mi zdi, da pri Mojci Pokrajculji je bilo zelo lušno, ker so se otroci in mame zelo povezali. Ker v bistvu so bolj mamice imele težave, da so se jim eni otroci zdeli bolj problematični, pa so potem svoje otroke bolj stran držale, da se niso nekako preveč družili. Preko tiste pravljice, pa ker smo res vsi sodelovali in se vsi tlačili v tisti piskerček, ki smo si ga tudi izdelali sami, pa so se zelo povezali in se mi je zdelo to zelo pomembno, ker so dejansko mamice videle, da tudi tisti otroci, ki včasih imajo neke vedenjske odklone niso nič drugačni kot njihovi otroci. Tudi tisti otroci so lahko nežni, so ljubeči lahko, ne. In tudi otroci med sabo so tisti strah malo zgubili mogoče. Mogoče je nek otrok, ko je prišel k nam bolj agresivno reagiral, potem pa so tudi takega otroka lahko videli kot nekega nežnega, malega zajčka, ki je tudi želel v hišico prit. Tu se je videl en tak preskok. So mogoče pogledali tudi na takšnega otroka iz drugačne perspektive. Šlo pa je	Primer dobre prakse Krepitev medsebojnih odnosov Povezava skupine v skupnost Pogled z novega zornega kota Osvetlitev težko razumljive situacije

	tudi za tako povezovanje, da so vsi v eni hišici. V bistvu v materinskem domu - kot v tisti hišici. V tistem lončku. Vsi si pomagajo in tako. Smo tudi povezali to pravljico, kjer so si živalice med seboj pomagale z našim materinskim domom, kjer si tudi medsebojno pomagamo. Tako da, to je bilo zelo pozitivno.	
SD6 – 35	Imeli smo eno mamico, ki je mislila, da bo to zdaj ful tako načrtovano, da bo šlo točno po nekem sistemu. In ker so otroci hoteli čisto nekako po svoje smo mi potem fejt improvizirali in je bilo čisto spontano in smo zelo uživali. Ampak bolj je bila mamica nezadovoljna, ker se ji je zdelo, da je bilo vse tako razpuščeno. Da ni bilo tako točno po nekem sistemu, ker smo mi vse povprek nekaj skakali, se smejali in igrali.	Primer slabe prakse Nezadovoljstvo mame
SD7 – 24	Muca Copatarica je primer dobre prakse in dobre pravljice, ne. Pri manjših otrocih je bil problem ta redoljubnost, pospravljanje igrač in pospravljanje svojih stvari. In nam je ta pravljica pač prišla prav v tem smislu, da smo predstavili pravljico otrokom, ki niso pospravljali. In potem smo prebrali kako tudi tisti otroci niso pospravljali copat in se nekega jutra zbudili vsi brez copatk, cela vas in nekako smo potem to poskušali prenesti v naše okolje. Kaj je namen tega in da je nekako naloga vsakega otroka, da se najprej sploh zaveda kaj so njegove stvari, kam sodijo, kje je mesto za te stvari in preko pravljice smo jih potem skušali učiti, usmeriti v to, da se navajajo nekega reda. Ker mogoče se sliši to bolj nepomembno, ampak ni. V hiši je pač več otrok, vsak ima svoje stvari in zato je še bolj pomembno, da se naučijo nekega reda. To nam je dobro uspelo pri eni skupini otrok.	Primer dobre prakse Vzgoja Socializacija
SD7 – 25	Pravljica, ki pa recimo ni nekaj dobrega prinesla, pa... Predvsem mislim in bi izpostavila, da je to pri mlajših otrocih. Kakšne pravljice, kjer glavni junak ali junakinja izgubi, mu umre mama ali oče. Te pravljice smo ugotovili, da so bile za otroke lahko zelo stresne. Začeli so razmišljati o tem kaj je, če umre mama ali oče in pridejo mačehe ali drugi tuji ljudje in začnejo skrbet za otroke. Pa za naše otroke so to že tako posebej občutljive teme. Na primer, Janko in Metka, ko se želi mačeha rešiti otrok. Smo ugotovili, da to otrokom povzroča travme.	Primer slabe prakse Stiska otrok zaradi "problematične" vsebine pravljice
SD7 – 29	Smo imeli primer, ko se je otrok prav zares začel bati in tudi ni mogel spati zaradi tega, takih bolj groznih pravljič.	Primer slabe prakse Strah otroka zaradi nasilne vsebine pravljič
SD8 – 36	Lahko rečem ta primer pravljič o Grdem račku. Sem jo brala enemu osemletnemu dečku, ki je kar 5 let živel v nasilnem okolju, kjer so ga	Primer dobre prakse Iskanje izjem

	zaničevali, ni bil pomemben, najslabši, nič ni vedel pravilno narediti. In potem preko te zgodbe je videl, da se tudi to spremeni. Tudi sam sebe je po teh 5 letih že videl in se počutil, da je takšen. In se je na začetku poistovetil s tem Grdim račkom in šele čez to zgodbo, ko sva to pravljico prebrala do konca, je videl, da se zgodi en preobrat. Da tudi ta Grdi raček, sam pri sebi vidi, da je postal pomemben, lep in to se pravi, da ima tudi on možnost. Se pravi, da če najdemo dovolj izjem, bo videl, da ni vse tako grdo in da pride do sprememb. In to je ta deček preko pravljice in malo pogovora zraven videl, ne. In tukaj se nam je nekako zdelo, da je prišlo do tega: saj jaz pa tudi vem tako in tako, ne in potem sčasoma je videl, da lahko postane tudi čisto nekaj drugega in ni to kar so mu drugi govorili. Je preko te zgodbe spremenil svoj pogled nase in drugače videl to svojo situacijo in sebe. Tako da tu se je mogoče identificiral s tem račkom, ki je na koncu postal pač labod. Pravljica mu je dala nek občutek, da tudi ni sam v tem, pokazala, da se lahko zgodi ta čudež in zgubi občutek, da je slab.	Pogled z novega zornega kota Preokvirjanje Izguba občutka osamljenosti v stiski
SD8 – 40	Primer slabe izkušnje je s temi mačehami in s tem, ne. Ko smo brali Janka in Metko so videli samo še tisto. Večji občutek... Tu smo mogoče malo napako naredili, tudi ker se potem nismo pogovarjali o tem. Pa smo dali recimo otrokom, ki niso imeli izkušnje, da bi imeli očetje, matere druge partnerje in tudi dvema otrokoma, ki pa sta jo imela. In že tako sta imela slabo izkušnjo z očetovo partnerico, potem pa ko smo še prebrali je bilo takoj: aha seveda, saj so vse mačehe hudobne, oziroma vse tiste, ki živijo z očetmi so hudobne in smo samo še večji prepad mogoče naredili med njimi.	Primer slabe prakse Povečan prepad med člani družine Stiska otrok zaradi "problematične" vsebine pravljice

Tabela 10.3. 12. Kodirane izjave za kategorijo Izobraževanje

Številka intervjuja in izjave	Relevantne izjave	Kode
SD1 – 42	Zdaj kakšnih posebnih strokovnih usposabljanj nismo imeli.	Brez strokovnih usposabljanj
SD1 – 43	Spremljamo strokovno literaturo. Mnogokrat naletimo na kakšen članek kako se da delati s pravljičami in to si potem preberemo.	Spremljanje strokovne literature Samoizobraževanje
SD1 – 44	Nekaj znanj o tem imamo, ampak znanja moramo vedno nadgrajevati, poskusiti, preizkusiti in uporabiti tudi kaj novega.	Potreba po dodatnem izobraževanju

SD1 – 45	Je pa večina zaposlenih tudi mamc in se mi zdi, da je tudi ta del nekaj vreden.	Črpanje znanja iz lastnega materinstva
SD1 – 46	So pa dodatne informacije s katerimi se lahko kaj novega naučimo vedno dobrodošle.	Želja po dodatnem znanju
SD2 – 71	Ja, samoizobraževanja je tukaj ogromno. Kaj preberem o tem.	Samoizobraževanje Spremljanje strokovne literature
SD2 – 72	Samoizobraževanje ja, neko usmerjeno izobraževanje ali kaki seminarji, to pa ne.	Samoizobraževanje Brez strokovnih usposabljanj
SD2 – 75	Je pa res, da ni izobraževanja nikoli premalo.	Potreba po dodatnem izobraževanju
SD3 – 45	Kot izobraževanje ne.	Brez izobraževanja Brez strokovnih usposabljanj
SD3 – 46	Bolj gre za to, da sam vidiš sčasoma, kaj se obnese, kje je potrebno kaj izboljšat, mogoče kaj dodat in kateri so tisti pravi trenutki, ko je primerno izvest kakšno pravljico. Izkušnje so tiste, ki učijo za naprej.	Nabiranje znanj preko izkušenj
SD3 – 48	Res je sicer, da nikoli ni dovolj izkušenj, vedno so zaželeni nove informacije, ampak feedback je kar dober in mislim, da sem kompetentna.	Potreba po dodatnem izobraževanju Želja po dodatnem znanju
SD4 – 15	Ne, ne, ne.	Brez izobraževanja Brez strokovnih usposabljanj
SD5 – 22	Ne. Na to temo nisem nikjer nič kaj posebej zasledila. Niti v člankih ne, knjigah... Da bi imeli pa kakšno izobraževanje, to pa sploh ne.	Brez izobraževanja Brez strokovnih usposabljanj
SD6 – 46	Ja, mi zelo dosti beremo člankov, imamo tudi dosti knjig. Beremo kar koli je v povezavi z našim delom. Tudi glede pravljič kar najdemo si preberemo.	Spremljanje strokovne literature Samoizobraževanje
SD6 – 47	Zelo dosti se skušamo izobraževati, mi druga drugo spodbujamo. Vse kakršne članke, kakšne teme, ki so te, si kar pošiljamo ali preko mailov ali drugače.	Želja po dodatnem znanju Medsebojna spodbuda za izobraževanje Spremljanje strokovne literature

		Samoizobraževanje
SD6 – 48	Trudimo se, da imamo čim več znanj. Jaz mislim, da jih imamo kar in da nam gre dobro.	Želja po dodatnem znanju Zadovoljstvo z dosedanjim znanjem
SD6 – 49	Ampak mislim, da nikoli ni premalo izobraževanja še zraven.	Potreba po dodatnem izobraževanju
SD6 – 50	Jaz bi si mogoče želela, da bi bilo malo več možnosti nekega zunanjega izobraževanja. Ne tega, ko imamo mi med sabo, pa te članke, pa te knjige, ampak prav zunanjo. Zdaj ne vem ali nimamo informacij, da obstajajo ta izobraževanja ali nam niso dostopna, ampak se mi zdi, da je premalo tega zunaj.	Želja po strokovnem usposabljanju Brez strokovnih usposabljanj
SD7 – 31	V naši knjižnici tu v mestu imamo kar nekajkrat na leto tako srečanje s knjižničarkami, kjer razlagajo o vrstah knjig, o pravljicah, o kulturi branja, o izbiranju knjižnega gradiva. In tega se vsako leto udeležujemo.	Izobraževanje pri knjižničarkah
SD7 – 32	Da bi pa na neko posebno izobraževanje o pravljicah šla, to pa ne.	Brez strokovnih usposabljanj
SD7 – 34	Bom iskreno povedala, da se včasih počutim nemočno ali pa, da vem da kaj ne vem, ampak potem se ponavadi obrnem na knjižničarke v naši knjižnici, za katere pa smatram, da so popolnoma kompetentne in da dejansko znajo zbrat prave vsebine in pravljice za skupino naših otrok, ki jih imamo.	Potreba po dodatnem izobraževanju Izobraževanje pri knjižničarkah Premalo znanj o primernih pravljicah
SD7 – 35	Ker največkrat imam težavo kaj izbrat, še posebno če gre za kakšno tematiko, če imamo kakšen namen, da bi nekaj s to pravljico razrešili, kakšen problem ali stisko.	Premalo znanj o primernih pravljicah
SD8 – 48	Bolj v bistvu to branje člankov. To kar nekako spremljaš, potem knjige v katerih kaj takega piše. Tako da sem se izobraževala.	Spremljanje strokovne literature Samoizobraževanje
SD8 – 49	Tako da bi pa kako izobraževanje dala skozi s tem, to pa ne.	Brez strokovnih usposabljanj
SD8 – 51	Zdaj mogoče manjkajo kakšne izkušnje, zdaj če razmišljaš katera pravljica je za katero starost in kakšno situacijo primerna.	Premalo znanj o primernih pravljicah
SD8 – 52	Ampak tudi, ko imaš svoje otroke, pa nekako vidiš, aha, je za to obdobje, ono obdobje.	Črpanje znanja iz lastnega materinstva
SD8 – 53	Pa tudi preko člankov pogledaš, ker zdaj že toliko piše o tem, kaj je primerno.	Spremljanje strokovne literature

		Samoizobraževanje
SD8 – 55	Čeprav kdaj pravlјice lahko odprejo tudi te zadeve, ko gre za neke grozne težave pri otrocih. Teh ran pa nočemo preveč odpirati mi, ker se mi zdi, da vseeno za to pa nismo toliko kompetentni. Za to bi potrebovali še kaj dodatnih znanj.	Potreba po dodatnem izobraževanju

Tabela 10.3. 13. Kodirane izjave za kategorijo Kompetentnost

Številka intervjuja in izjave	Relevantne izjave	Kode
SD1 – 47	V glavnem pravlјice uporabimo, da se otroku približamo, zato pa mislim, da smo kompetentni. Za ta del, ki ga delamo smo kompetentni.	Kompetentnost
SD1 – 48	Pri nas je pač pravlјica ena od metod in načinov kako delati z otroki, poudarek je na pridruženju. Tu pa smo dovolj kompetentni.	Kompetentnost
SD2 – 73	Ja, to pa ja. To pa sem prepričana, ker so odzivi takšni, bom rekla. Feedback je dober.	Kompetentnost
SD2 – 74	Mislim, da sem jaz in moje kolegice kompetentne, no. Da je v nas tudi še dovolj otroka.	Kompetentnost
SD3 – 47	Mislim, da. Vsekakor.	Kompetentnost
SD3 – 48	Res je sicer, da nikoli ni dovolj izkušenj, vedno so zaželeno nove informacije, ampak feedback je kar dober in mislim, da sem kompetentna.	Kompetentnost
SD4 – 18	Ne.	Nekompetentnost
SD5 – 23	Ja, zdaj odvisno v katere namene bi pravlјice uporabljala. Zdaj, če bi jih uporabljala že v na pol terapevtske namene, potem sigurno nismo kompetentni, saj nismo terapevti.	(Ne)Kompetentnost odvisna od namena uporabe pravlјic
SD5 – 24	Tako kot pa jih zdaj uporabljamo, za tako uporabo, to pa sedaj ni nobenega problema. Se mi zdi, da smo kompetentni. Vse zaposlene lahko pravlјice v takšne namene in v taki meri uporabljamo.	Kompetentnost (Ne)Kompetentnost odvisna od namena uporabe pravlјic
SD6 – 48	Trudimo se, da imamo čim več znanj. Jaz mislim, da jih imamo kar in da nam gre dobro.	Kompetentnost
SD7 – 33	To bi bilo kar malo preveč, če bi rekla, da se počutim totalno suvereno.	Delna kompetentnost
SD7 – 34	Bom iskreno povedala, da se včasih počutim nemočno ali pa, da vem, da kaj ne vem, ampak potem se ponavadi obrnem na knjižničarke v naši knjižnici, za katere pa smatram, da so popolnoma kompetentne in da dejansko znajo zbrat prave vsebine in pravlјice za skupino naših	Iskanje pomoči pri kompetentnejših od sebe Nekompetentnost pri

	otrok, ki jih imamo.	izboru pravljič
SD7 – 35	Ker največkrat imam težavo kaj izbrat, še posebno če gre za kakšno tematiko, če imamo kakšen namen, da bi nekaj s to pravljičo razrešili, kakšen problem ali stisko.	Nekompetentnost pri izboru pravljič
SD8 – 50	Mislim, da ja. Ker nekako jih prilagodimo.	Kompetentnost
SD8 – 51	Zdaj mogoče manjkajo kakšne izkušnje, zdaj če razmišljaš katera pravljiča je za katero starost in kakšno situacijo primerna.	Nekompetentnost pri izboru pravljič
SD8 – 54	Mislim, da smo kompetentni, no.	Kompetentnost
SD8 – 55	Čeprav kdaj pravljičice lahko odprejo tudi te zadeve, ko gre za neke grozne težave pri otrocih. Teh ran pa nočemo preveč odpirati mi, ker se mi zdi, da vseeno za to pa nismo toliko kompetentni. Za to bi potrebovali še kaj dodatnih znanj.	(Ne)Kompetentnost odvisna od namena uporabe pravljič
SD8 – 56	Ampak kot jih pa uporabljamo zdaj, pa smo kompetentni.	Kompetentnost

10.4. Razvrščanje v hierarhije

Tabela 10.4. 1. Hierarhična razvrstitev kategorije Uporaba in pogostost uporabe pravljič

KATEGORIJA: UPORABA IN POGOSTOST UPORABE PRAVLJIC		
Podkategorije		Številka intervjuja
1.	Uporaba	SD1, SD2, SD3, SD5, SD6, SD7, SD8
2.	Pogosta uporaba	SD1, SD2, SD3, SD6, SD7, SD8
3.	Redka uporaba	SD5
4.	Neuporaba	SD4
5.	Pogostost uporabe odvisna od števila in starosti otrok	SD2, SD8
6.	Pogostost uporabe odvisna od zanimanja otrok za pravljičice	SD8

Tabela 10.4. 2. Hierarhična razvrstitev kategorije Metoda dela

KATEGORIJA: METODA DELA		
Podkategorije		Številka intervjuja
1.	Delo s posameznikom	SD1, SD2, SD3, SD5, SD7, SD8
2.	Delo s skupino	SD1, SD2, SD3, SD5, SD6, SD7, SD8
3.	Prevladuje delo s posameznikom	SD5
4.	Prevladuje delo s skupino	SD3, SD6 , SD7
5.	Metoda dela odvisna od namena uporabe pravljič	SD1, SD3, SD8
6.	Metoda dela odvisna od starosti otrok	SD2, SD8
7.	Metoda dela odvisna od števila otrok	SD5, SD8
8.	Metoda dela odvisna od pravljičice	SD8

Tabela 10.4. 3. Hierarhična razvrstitev kategorije Nameni oziroma cilji uporabe pravljič

KATEGORIJA: NAMENI OZIROMA CILJI UPORABE PRAVLJIČ			
Podkategorije		Kode	Številka intervjuja
1.	Nameni, povezani z navezovanjem stika z otrokom	Pridruževanje Vzpostavitev odnosa in osebnega stika Navezava komunikacije Premostitveni začetek	SD1, SD2, SD3, SD6, SD7, SD8 SD1, SD2, SD3, SD6, SD7, SD8 SD1, SD2, SD3, SD7, SD8 SD2, SD3
2.	Nameni, povezani z reševanjem stisk in problemov otroka	Odpiranje pomembnih tem Osvetlitev težko razumljivih situacij Odpiranje novega zornega kota Razbremenjevanje stisk Tolažba Razreševanje problemov Predelava zgodbe Iskanje izjem Krepitev virov moči	SD1, SD7, SD8 SD1, SD6 SD8 SD2, SD7 SD2 SD7 SD1 SD8 SD8
3.	Nameni, povezani z duševnostjo otroka	Vpogled v notranjost otroka Izražanje izkušenj, misli, čustev Stik s čustvi Predelava čustev Pridobitev občutka varnosti Pridobitev občutka zaupanja Pridobivanje občutka pomembnosti Osvoboditev strahu Umiritev Sprostitev Izguba občutka osamljenosti v stiski Psihična in čustvena varnost ter zdravje otrok	SD1, SD6, SD8 SD1, SD3, SD7 SD6, SD8 SD6, SD8 SD2 SD2 SD2, SD8 SD2 SD1, SD3, SD8 SD2, SD3, SD5, SD6, SD7, SD8 SD2, SD8 SD3
4.	Nameni, povezani z vzgojo in krepitvijo odnosa mama – otrok	Učenje Socializacija Vzgoja Pomoč pri vzgoji otrok Vpogled v odnos mama – otrok Podpora odnosu mama – otrok Pomoč in podpora pri nadaljnjem delu z družino	SD3, SD6, SD8 SD1, SD2 SD1, SD2 SD3 SD6 SD3, SD6 SD6

5.	Nameni, povezani s spodbudami za otrokov razvoj	Razvijanje domišljije Uživanje otroštva Pridobivanje pozitivnih izkušenj	SD8 SD3 SD3, SD6
6.	Nameni, povezani z dvigovanjem kvalitete življenja v instituciji	Druženje Krepitev medsebojnih odnosov Povezava skupine v skupnost Prostočasna aktivnost Kvalitetnejše življenje v instituciji	SD2, SD5, SD6, SD7 SD2, SD3, SD6, SD7 SD2, SD3, SD6, SD7 SD1, SD2, SD3, SD5, SD7 SD3

Tabela 10.4. 4. Hierarhična razvrstitev kategorije Razlogi za neuporabo pravljič

KATEGORIJA: UPORABA IN POGOSTOST UPORABE PRAVLJIC		
Podkategorije		Številka intervjuja
1.	Starost otrok	SD4
2.	Delovne naloge	SD4
3.	Nezanimanje za pravljičice	SD4

Tabela 10.4. 5. Hierarhična razvrstitev kategorije Način uporabe pravljič

KATEGORIJA: NAČIN UPORABE PRAVLJIC			
Podkategorije		Kode	Številka intervjuja
1.	Tehnike uporabe pravljič	Uporaba različnih tehnik Pripovedovanje otrok Pripovedovanje socialnih delavk Medsebojno dopolnjevanje Klasično branje Spreminjanje konca zgodbe Spremljanje ilustracij Navezava pravljič na kreativne delavnice Uprizoritev pravljič	SD1, SD2, SD8 SD1, SD2, SD3, SD7, SD8 SD1, SD2, SD3, SD6, SD7, SD8 SD7, SD8 SD5, SD6, SD7 SD8 SD7, SD8 SD3, SD6 SD6
2.	Odnos socialnih delavk do načina uporabe pravljič	Zavedanje pomembnosti pripovedovanja	SD1, SD2, SD6, SD7, SD8
3.	Dejavniki, ki vplivajo na način uporabe pravljič	Način uporabe odvisen od situacije Način uporabe odvisen od starosti otrok Način uporabe odvisen od metode dela Način uporabe odvisen od otrokovega zaupanja Način uporabe odvisen od zainteresiranosti otrok Način uporabe odvisen od poznavanja pravljič	SD1, SD2, SD3, SD8 SD2, SD8 SD2 SD7 SD8 SD7, SD8

Tabela 10.4. 6. Hierarhična razvrstitev kategorije Čas uporabe pravljič

KATEGORIJA: ČAS UPORABE PRAVLJIC		
Podkategorije		Številka intervjuja
1.	Začetek otrokovega prihoda v hišo	SD2
2.	Pred kreativnimi delavnicami	SD3
3.	Ko je pravljič lahko sredstvo pomoči	SD1, SD2, SD3, SD7
4.	Urniki	SD2, SD6
5.	Čas z otroki v skupnem prostoru	SD1, SD5, SD7, SD8
6.	Prosti čas	SD3, SD5, SD8
7.	Želja otrok po pravljič	SD1, SD2, SD3
8.	Ob slabšem vremenu	SD7
9.	Vsak dan	SD2, SD6, SD7
10.	Zvečer	SD2, SD7, SD8
11.	Pred spanjem otrok	SD3, SD6, SD8

Tabela 10.4. 7. Hierarhična razvrstitev kategorije Kriteriji za izbor pravljič

KATEGORIJA: KRITERIJI ZA IZBOR PRAVLJIC			
Podkategorije		Kode	Številka intervjuja
1.	Ni kriterijev	Brez kriterija	SD2, SD5, SD6, SD8
2.	Zaželeni kriteriji v pravljičah	Likovna opremljenost pravljič Srečen konec Vsebovanje sporočila Poznanost pravljič pri otrocih Priljubljenost pravljič pri otrocih Tematske pravljič - tematskost Otrokova izbira pravljič	SD1 SD2 SD2, SD6 SD2 SD2, SD6 SD1, SD2, SD3, SD7 SD3, SD5, SD6, SD7, SD8
3.	Nezaželeni kriteriji v pravljičah	"Problematična" vsebina Nasilna vsebina Nekakovost pravljič Nesrečni dogodki	SD1, SD8 SD1, SD4, SD8 SD1 SD2
4.	Drugi pomembni kriteriji pri izbiri pravljič	Situacija posameznega otroka Značilnosti otrok v hiši Situacija v hiši Starost otrok Vsebina pravljič	SD2, SD3, SD7, SD8 SD2, SD3, SD6, SD7, SD8 SD2, SD7 SD3, SD5, SD6, SD7 SD1, SD2, SD7
5.	Opredelitev socialnih delavk o izboru pravljič in tematskih pravljičah	Izbir pravljič je pomemben Prepoznavna tematskih pravljič kot dobrega orodja	SD1, SD4, SD5, SD7, SD8 SD1, SD2, SD7

Tabela 10.4. 8. Hierarhična razvrstitev kategorije Vrste pravljič

KATEGORIJA: VRSTA PRAVLJIC		
Podkategorije		Številka intervjuja
1.	Enakovredna uporaba ljudskih in avtorskih pravljič	SD6 , SD8
2.	Prevladujoča uporaba avtorskih pravljič	SD1, SD2, SD3, SD5, SD7
3.	Manj pogosta uporaba ljudskih pravljič	SD5, SD7
4.	Redka uporaba ljudskih pravljič	SD2
5.	Večja priljubljenost avtorskih pravljič	SD7 , SD8

Tabela 10.4. 9. Hierarhična razvrstitev kategorije Spontanost / načrtovanost uporabe pravljič

KATEGORIJA:		
SPONTANOST/NAČRTOVANOST		
Podkategorije		Številka intervjuja
1.	Spontanost	SD1, SD2, SD3, SD5, SD6, SD7, SD8
2.	Načrtovanost	SD1, SD2, SD3, SD6, SD7, SD8
3.	Spontanost in načrtovanost enako pogosti	SD2
4.	Prevladujoča spontanost	SD1, SD5, SD7, SD8
5.	Prevladujoča načrtovanost	SD3, SD6
6.	Manj načrtovanja	SD1, SD7, SD8
7.	Načrtovanje ob zahtevnejši uporabi pravljič	SD1, SD2, SD3, SD8

Tabela 10.4. 10. Hierarhična razvrstitev kategorije Prednosti in omejitve uporabe pravljič

KATEGORIJA: PREDNOSTI IN OMEJITVE UPORABE PRAVLJIC			
Podkategorije		Kode	Številka intervjuja
1.	(Ne)Prepoznavna prednosti in omejitve uporabe pravljič pri socialnih delavkah	Same prednosti Brez omejitev	SD2 SD2, SD3, SD4, SD6
2.	Prednosti, ki pri delu z otroki pomagajo predvsem socialnim delavkam	Dobro, vsestransko uporabno orodje Pomoč in podpora pri strokovnem delu Medij za vzpostavitev odnosa in osebnega stika Pridruževanje Navezava komunikacije Omogoča odpiranje pomembnih tem Osvetlitev težko razumljivih situacij otroku Omogoča iskanje izjem Krepitev virov moči Omogoča vpogled v notranjost otroka Omogoča vpogled v odnos mama – otrok Pomoč in podpora pri nadaljnjem delu z družino	SD2, SD3, SD6, SD8 SD6 SD1, SD2, SD3, SD6 SD1, SD2, SD3, SD6 SD1, SD2, SD6 SD1 SD6 SD8 SD8 SD1, SD6, SD8 SD6 SD6
3.	Prednosti za otroke	Primeren način dela za otroke Pravljičice omogočajo stik s čustvi Pravljičice omogočajo predelavo čustev Otroku omogoča predelavo svoje zgodbe Omogoča posredno izražanje izkušenj, misli, čustev Omogoča razrešitev otrokovih problemov Razbremenitev stisk Osvoboditev strahu Pridobivanje občutka varnosti Pridobivanje občutka zaupanja Pridobivanje občutka pomembnosti Izboljšava komunikacije Pridobivanje pozitivnih izkušenj Omogoča pogled z novega zornega kota Omogoča učenje ločevanja dobrega in slabega Umiritev Sprostitev Spoznavanje in prevzemanje vrednot Razvijanje domišljije	SD2, SD6 SD6, SD8 SD6, SD8 SD1 SD1, SD2 SD2, SD8 SD2, SD7 SD1, SD2 SD2 SD2 SD2 SD8 SD2, SD3, SD6 SD8 SD8 SD3, SD4, SD8 SD3, SD6, SD7 SD2 SD4, SD7, SD8

		Bogatenje besednega zaklada	SD2
4.	Prednosti, ki pomagajo predvsem mamam otrok	Vzgoja Socializacija Pomoč pri vzgoji otrok Pravljice kot podpora odnosu mama – otrok	SD2, SD5 SD2, SD5, SD8 SD3, SD4 SD3
5.	Prednosti, ki omogočajo kvalitetnejše življenje v instituciji	Krepitev medsebojnih odnosov Povezava skupine v skupnost Aktivno in kvalitetno preživljanje prostega časa Omogoča kvalitetnejše življenje v instituciji	SD2, SD6, SD8 SD2, SD6, SD8 SD2, SD3 SD3
6.	Omejitve	Pomanjkanje pravljič v tujih jezikih Potrebna otrokova koncentracija Otrokov odpor do knjig Nerealnost pravljič Nasilna vsebina pravljič "Problematična" vsebina pravljič	SD1 SD1 SD3 SD5, SD8 SD7, SD8 SD7

Tabela 10.4. 11. Hierarhična razvrstitev kategorije Primeri prakse

KATEGORIJA : PRIMERI PRAKSE			
Podkategorije		Kode	Številka intervjuja
1.	Dobri primeri prakse	Primer dobre prakse Navezava komunikacije Pridruževanje Vzpostavitev odnosa in osebnega stika Osvetlitev težko razumljive situacije Odpiranje pomembnih tem Vzgoja Socializacija Posredno izražanje izkušenj, misli, čustev Razbremenitev stiske Osvoboditev strahu Pridobitev občutka zaupanja Razrešitev otrokovih problemov Pomoč pri vzgoji otrok Pravlјice kot podpora odnosu mama – otrok Pridobivanje pozitivnih izkušenj Umiritev Sprostitev Krepitev medsebojnih odnosov Povezava skupine v skupnost Pogled z novega zornega kota Preokvirjanje Iskanje izjem Izguba občutka osamljenosti v stiski	SD1, SD2, SD3, SD5, SD6, SD7, SD8 SD1, SD2 SD1, SD2 SD1, SD2 SD1, SD6 SD1 SD1, SD2, SD5, SD7 SD2, SD5, SD7 SD2 SD2 SD2 SD2 SD2 SD2 SD3 SD3 SD3 SD3 SD3, SD6 SD6 SD6 SD6, SD8 SD8 SD8 SD8
2.	Slabi primeri prakse	Primer slabe prakse Nedosežena umiritev otroka Prepri otrok med prebiranjem pravlјice Nezadovoljstvo mame Stiska otrok zaradi "problematične" vsebine pravlјice Strah otroka zaradi nasilne vsebine pravlјice Povečan prepad med člani družine	SD3, SD5, SD6, SD7, SD8 SD3 SD5 SD6 SD7, SD8 SD7 SD8
3.	Brez primera slabe prakse	Brez primera slabe prakse	SD1, SD2, SD6

Tabela 10.4. 12. Hierarhična razvrstitev kategorije Izobraževanje

KATEGORIJA: IZOBRAŽEVANJE		
Podkategorije		Številka intervjuja
1.	Brez izobraževanja	SD3, SD4 , SD5
2.	Brez strokovnih usposabljanj	SD1, SD2, SD3, SD4, SD5, SD6, SD7, SD8
3.	Samoizobraževanje	SD1, SD2, SD6, SD8
4.	Spremljanje strokovne literature	SD1, SD2, SD6, SD8
5.	Črpanje znanj iz lastnega materinstva	SD1, SD8
6.	Nabiranje znanja preko izkušenj	SD3
7.	Izobraževanje pri knjižničarkah	SD7
8.	Potreba po dodatnem izobraževanju	SD1, SD2, SD3, SD6, SD7, SD8
9.	Želja po dodatnem znanju	SD1, SD3, SD6
10.	Želja po strokovnem usposabljanju	SD6
11.	Medseboja spodbuda za izobraževanje	SD6
12.	Zadovoljstvo z dosedanjim znanjem	SD6
13.	Premalo znanj o primernih pravljičah	SD7, SD8

Tabela 10.4. 13. Hierarhična razvrstitev kategorije Kompetentnost

KATEGORIJA: KOMPETENTOST		
Podkategorije		Številka intervjuja
1.	Kompetentnost	SD1, SD2, SD3, SD5, SD6, SD8
2.	Nekompetentnost	SD4
3.	Delna kompetentnost	SD7
4.	(Ne)Kompetenost odvisna od namena uporabe pravljič	SD5, SD8
5.	Nekompetentnost pri izboru pravljič	SD7, SD8
6.	Iskanje pomoči pri kompetentnejših od sebe	SD7

10.5. Definiranje posameznih pojmov

Premostitveni začetek je eden izmed namenov uporabe pravljič. Pojem opredeljuje namen socialnih delavk, da otroku s pomočjo pravljič olajšajo prehod v novo bivalno okolje, se mu približajo, z njim vzpostavijo stik in ga razbremenijo strahu in sramu, ki otroka običajno spremlja ob prihodu v varno hišo ali v materinski dom.

Pomembne teme (Tudi Odpiranje pomembnih tem v namenih uporabe pravljič in primerih prakse ter Omogoča odpiranje pomembnih tem v prednostih uporabe pravljič.) Izraz zajema teme, ki so otroku zanimive ali pa mu predstavljajo problem, ter tudi teme, za katere socialne delavke presodijo, da bi jih bilo skupaj z otrokom potrebno predelati. Mnogokrat gre za teme, ki otroku niso prijetne, ker v njem prebujajo občutja stiske.

Težko razumljiva situacija (Tudi Osvetlitev težko razumljivih situacij v namenih uporabe pravljič, primerih prakse in prednostih uporabe pravljič.) Pojem označuje situacije, pojave, dogodke, ki jih otrok ne razume dobro. V intervjujih se kot težko razumljiva situacija pojmuje prehod v varno hišo, samo varno hišo in materinski dom ter spolnost. Zajema pa lahko npr. tudi nasilje, smrt, ločitev, bolezen ...

Predelava zgodbe (Predelava zgodbe v namenih uporabe pravljič in tudi Omogoča predelavo zgodbe v prednostih uporabe pravljič). Pojem se nanaša na otrokovo miselno in čustveno predelavo lastnih izkušenj in življenjske zgodbe. Nanaša se predvsem na predelavo negativnih in travmatičnih doživetij otroka, ki jih je izkusil pred namestitvijo v varno hišo ali v materinski dom.

Nameni, povezani z duševnostjo otroka so podkategorija namenov uporabe pravljič in zajemajo vse namene uporabe pravljič, ki se tičejo otrokove notranjosti; čustev, misli in volje.

Predelava čustev Pojem se pojavi v namenih uporabe pravljič in v prednostih uporabe pravljič kot Pravljičice omogočajo predelavo čustev. Nanaša se na proces celjenja otrokovih notranjih ran, do česar lahko včasih s pomočjo pravljič pride.

Učenje je eden izmed namenov uporabe pravljič. Nanaša se na otrokovo spreminjanje v vedenju, znanju, razumevanju in stališčih. V intervjujih se pojavlja kot osvajanje razlikovanja dobrega in slabega, pridobivanja strpnosti in razumevanja do drugih ter osvajanje razumevanja, da ni vsakomur varno odpreti vrat.

Socializacija Pojem se pojavlja v namenih uporabe pravljič, v prednostih uporabe pravljič in v primerih prakse. Nanaša se na otrokovo spoznavanje družbenih vzorcev, pravil, norm ter različnih vlog in situacij, ki jih prinaša življenje, preko pravljič. V intervjujih se pod pojmom socializacija pojavi npr. prevzemanje vzorcev vedenja in reagiranja, spoznavanje in prevzemanje vrednot, spoznavanje in ponotranjenje pravil.

Vzgoja Gre za značajsko oblikovanje otroka, ki poteka preko pravljič. Pojem se pojavlja v namenih uporabe pravljič, v prednostih uporabe pravljič in v primerih prakse.

Pomoč pri vzgoji otrok Pojem se pojavlja v namenih uporabe pravljič, v prednostih uporabe pravljič in v primerih prakse. Opredeljuje vse pozitivne spremembe, ki jih osvojijo mame pri vzgoji otrok s pomočjo pravljič. Pojem zajema na novo pridobljena znanja kako otroka umiriti, uspavati ali se mu posvetiti na nov način – z uporabo pravljič.

Podpora odnosu mama – otrok Pojem se pojavlja v namenih uporabe pravljič ter v prednostih uporabe pravljič in v primerih prakse pod besedno zvezo Pravljičice, kot podpora odnosu mama – otrok. Pojem zajema vzpostavitev novega, drugačnega odnosa med otrokom in mamo, do katerega pride s pomočjo pravljič ob skupni pozitivni izkušnji, ki ju poveže in okrepi njun odnos, na način, kakršen prej zaradi nasilja ali drugačnih neugodnih okoliščin ni bil mogoč.

Kriteriji za izbor pravljič so vsi kriteriji, ki jih socialne delavke pri izboru pravljič upoštevajo in na podlagi katerih izberejo pravljičice, ki jih bodo pri delu z otroki uporabljale.

Zaželeni kriteriji v pravljičah so podkategorija kriterijev za izbor pravljič in vsebujejo vse kriterije, ki jih socialne delavke v pravljičah iščejo, ker se jim zdi, da pripomorejo k otroškemu užitku ob pravljičah, otrokom omogočajo predajo življenjskih sporočil ter jim pomagajo pri razbremenjevanju stisk in pri reševanju problemov.

Vsebovanje sporočila je eden izmed zaželenih kriterijev v pravljičah. Pojem pomeni, da pravljičica v sebi nosi razne življenjske resnice ali spoznanja, idejna, moralna ali pozitivna sporočila, ki jih otrok preko pravljičice lahko odnese v življenje. Prav tako pomeni, da zgodba v sebi nosi nek pomen, kot nasprotje brezpredmetne vsebine pravljičice.

Tematske pravljičice (Tudi tematskost) Spadajo k zaželenim kriterijem v pravljičah. Pojem pomeni, da je tema pravljič zelo strogo in ozko določena. Vsebina tovrstnih pravljič ponavadi zajema teme, ki so pri marsikaterem otroku v določenem obdobju starosti zelo aktualne, ali pa so v pravljičah zajeti problemi, ki se pri otroku lahko pojavijo. Ponavadi pripovedujejo o odnosih med ljudmi, ki so drugačni, kot je pričakovano v družbi, o ločitvi staršev, o kulturni raznolikosti, o nasilju, močenju postelje ipd. Največkrat so napisane z namenom pojasnevanja določenih pojavov in situacij ter z namenom razbremenjevanja stisk, učenja in pridobivanja osebne širine.

Nezaželeni kriteriji v pravljičah so podkategorija kriterijev za izbor pravljič. Vsebujejo vse kriterije, ki se jim socialne delavke v pravljičah izogibajo, ker so prepoznani kot potencialni povzročitelji otrokovih stisk ali ker zmanjšujejo pozitivna doživljanja otrok ob pravljičah.

"Problematična" vsebina pravljič se pojavlja kot nezaželen kriterij v pravljičah in kot slabost pravljič ter v primeru slabe prakse. Pojem označuje kakršno koli vsebino pravljič, ki otrokom, ki so nastanjeni v varnih hišah ali v materinskih domovih, lahko povzroči stisko zaradi same situacije, v kateri so se ti otroci znašli. To so na primer vsebine, ki govorijo o izgubi enega ali obeh staršev, o novih krutih skrbnikih otrok, kot so mačehe in podobno.

Nekakovost pravljičice je eden izmed nezaželenih kriterijev pravljič. Pojem označuje novejšo, manj kvalitetno, predelano varianto pravljičice. Kot nekakovostne pravljičice so v intervjuju opredeljene razne ameriške in Disneyeve izpeljanke pravljičice.

Drugi pomembni kriteriji za izbor pravljič so podkategorija kriterijev za izbor pravljič. Označujejo kriterije, ki ne spadajo v podkategoriji zaželenih in nezaželenih kriterijev pri izboru pravljič, vendar pa jih socialne delavke pri izbiri pravljič upoštevajo.

Situacija posameznega otroka je eden izmed drugih kriterijev za izbor pravljič. Pojem opredeljuje težave, probleme, travme in strahove določenega otroka, na podlagi katerih socialne delavke izberejo pravljič.

Značilnosti otrok v hiši je eden izmed drugih kriterijev za izbor pravljič. Pojem opredeljuje določene skupne osebnostne ali druge (npr. situacijske) lastnosti otrok, ki so v varni hiši ali v materinskem domu in vplivajo na izbor pravljič. V intervjujih so se kot značilnosti otrok pojavljale težave, ki jih imajo otroci, in zanimanje otrok za določene pravljič.

Situacija v hiši je eden izmed drugih kriterijev za izbor pravljič. Nanaša se na trenutni problemski položaj oziroma posebno stanje v hiši ali na trenutno določeno aktualno temo v hiši, ki lahko vpliva na izbor pravljič.

Zahtevnejša uporaba pravljič (Tudi Načrtovanje ob zahtevnejši uporabi pravljič v kategoriji spontanost / načrtovanost.) Kot zahtevnejšo uporabo pravljič opredeljujem uporabo, pri kateri je potrebna predhodna organizacija in načrtovanje. Lahko gre za pripravo raznih projektov, kjer se bodo uporabljale pravljič, in s pomočjo katerih se želi pomagati pri razreševanju raznih problemov, ali pa za uprizoritev pravljič, navezavo pravljič na kreativne delavnice ter ko se želijo socialne delavke s pomočjo pravljič približati kakšnemu zelo plašnemu in zaprtemu otroku.

Omejitve uporabe pravljič so podkategorija kategoriji prednosti in omejitve uporabe pravljič. Zajema omejitve uporabe pravljič ter tudi slabosti oziroma minuse pravljič, ki so jih prepoznale intervjuvane socialne delavke.

Prednosti, ki pomagajo predvsem mamam otrok so podkategorija prednosti uporabe pravljič. Zajemajo prednosti uporabe pravljič, ki mamam pomagajo pri nalogah, ki jih imajo kot starši (vzgoja in socializacija otroka), in prednosti uporabe pravljič, ki pomagajo graditi pozitiven odnos med mamo in otrokom.

Prepad med člani družine (Tudi Povečan prepad med člani družine v slabih primerih prakse.) Označuje povečan prepad med otroki in novimi pratnericami njihovih očetov zaradi vsebine prebrane pravljič, ki omenja "mačehe".

Intenzivnost uporabe pravljič (Tudi kompleksnost uporabe pravljič) Intenzivnost oziroma kompleksnost uporabe pravljič pri določeni socialni delavki se kaže v pogostosti uporabe pravljič, v namenih oziroma ciljnih uporabe pravljič, v načinu uporabe pravljič, v času uporabe pravljič, v kriterijih za izbor pravljič, v prepoznanih prednostih in omejitvah uporabe pravljič, v primerih prakse in pri izobraževanju socialnih delavk za uporabo pravljič. Uporaba pravljič je čim bolj intenzivna, kompleksna, če določena socialna delavka pravljič uporablja pogosto, z več različnimi nameni, na različne načine, ob različnem času, ter če pri izboru pravljič sledi veliko kriterijem. Intenzivnost uporabe se kaže tudi v prepoznavanju prednosti uporabe pravljič. Bolj kompleksna kot je uporaba pravljič pri določeni socialni delavki, več prednosti ta prepozna. Intenzivnost oziroma kompleksnost se kaže tudi v raznolikih (dobrih) primerih prakse ter v povečanem izobraževanju o uporabi pravljič. Obratno velja za manjšo intenzivnost uporabe pravljič. Kompleksnost uporabe pravljič pada z redkejšo uporabo pravljič, z le nekaj enostavnimi nameni uporabe, ob enostavnih in enoličnih načinih uporabe pravljič, če se pri izboru pravljič sledi le najbolj osnovnim kriterijem (npr. starost), prepozna malo prednosti uporabe pravljič ter ob redkejšem izobraževanju. Manjša kompleksnost rezultira tudi v primerih prakse, ki so si med seboj podobni, iz njih pa je razvidno, da je bila uporaba pravljič bolj preprosta.

10.6. IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana **MAŠA AVSEC**, vpisana na Fakulteto za socialno delo v študijskem letu **2007 / 2008** kot redna študentka, izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom **PRAVLJICE V SOCIALNEM DELU Z OTROKI** in s podnaslovom **PRIMER VARNIH HIŠ IN MATERINSKIH DOMOV** napisala samostojno s korektnim navajanjem virov ob pomoči mentorja **doc. dr. Nina Rodeta** in somentorice **as. mag. Klavdije Kustec**.

Datum:

Podpis: